

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

1

Dünya ədəbiyyatı

ANTOLOGİYA

Tərcümə edəni:

Çingiz Əlioğlu

Əməkdar incəsənət xadimi

Tərtib edəni və redaktoru:

Umud Rəhimoğlu

Dünya ədəbiyyatı. Antologiya.

İki cildə. I cild. Bakı, “Avrasiya Press”, 2010, 436 səh.

İkicildlik “Dünya ədəbiyyatı antologiyası”nın birinci cildinə dünya xalqlarının VII-XXI əsr poeziyasından nümunələr daxil edilmişdir.

Müxtəlif vaxtlarda mətbuat səhifələrində, ayrı-ayrı kitab və dərgilərdə şair Çingiz Əlioğlunun tərcüməsində nəşr edilmiş bu əsərlər ilk dəfədir ki, mükəmməl bir toplu şəkildə hörmətli oxuculara təqdim olunur.

ISBN 978-9952-442-33-5

© Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, 2010

© “Avrasiya Press”, 2010

YAMANOE OKURA

(Yaponiya)

* * *

Ətirli albalı çiçəyi mənə
Yuxuda söylədi etibar ilə:
Mən şəhər gülüyəm,
Özüm də göyçək,
Di durma, şərab süz, doldur ver, içək!

* * *

Neynirəm gümüşdə soyuq gülüşü,
Qır-qızıl, o daş-qaş nəyimə gərək.
Boş şeydir. Dünyada yeganə zinət
Tək bircə uşaqdır,
Körpə gülüşünü istər bu ürək!

* * *

Qəmlidir ömür yolum,
Dolaşdım dünyanı gözü yaş dolu.
Axır ki, tükəndi bir gün inadım,
Mən ki, quş deyiləm, uça bilmirəm,
Qırılıb yanıma düşüb qanadım.

* * *

Eh, fani dünyada qayətək möhkəm,
İstərdim sarsılmaz olum əbədi.
Əbəsdir bu istək, nə edəsən ki,
Baş tutan iş deyil vaxtı, zamanı
Qaçışdan saxlamaq, əyləmək cəhdi!

BASYÖ

(Yaponiya)

* * *

Çay kollarıyçın
Payız külökləridir
Çayyiğan qızlar.

* * *

Yüngül sübh qarı,
Ancaq nərgiz yarpağı
Azca əyilib.

* * *

Yenə bərk vurdum,
Yata bilmədim ancaq,
Belə qar yağır.

* * *

Qara buğdaya
Qara qarğa qonubdur
Payız axşamı.

* * *

Sübhün sazağı
Quru balıqcığazdır
Bu səhər öynəm.

* * *

Güllər qurudu,
Kiminsə göz yaşıtək
Toxumlar uçur.

* * *

Tufan yarpağı
Sovurub, qamışlıqda
Bir an uyudu.

* * *

Qar ağartsa da
Şam budaqları yenə
Yamyaşıl yanır.

* * *

Ayıq ol, çoban
Heybəsinin gülləri
Sənə baxırlar

* * *

Kannon ehramı
Albalı rəngindədir
Al kirəmitlər.

* * *

Çiçək dəstəsi
Əski kökə qayıtdı,
Məzara qondu.

* * *

Qərbdə, yoxsa Şərqlə...
Hər yandan soyuq külək
Məni üşüdür.

* * *

Sel-sular dondu,
Buz güzdəyi dağıtdı,
Qəfil oyandım.

* * *

Sərçə, toxunma
Qönçə gülə, içində
Arı yatıbdır.

* * *

Boş quş yuvası.
Tənha ev də belədir –
Qonşum köçübdür.

* * *

Qaranquşlar, siz
Şərab dolu badəmə
Torpaq tökməyin.

* * *

Şam alışdırdın,
Şimşək parladı sanki
Ovuclarında.

* * *

Məzar üstünə
Müqəddəs lilpər deyil
Sadə gül səpdim.

* * *

Yanğından sonra
Təkcə mən dəyişmədim,
Bir də bu pəlidd.

* * *

Suda oynaşan
Balığı tutsan, əldə
Əriyəcəkdir.

BO SZYUY (BO LE-TUAN)

(Çin)

SAHİLDƏ SÖYÜDÜ XATIRLAYIRAM

Mən cənub sahildə
bir söyüd əkdim.

O tayla ayrılıq
iki il çəkdi.

Qürbətdə göynədi
qəlbimdə bu qəm,

Kim o yaşıllığı
qırır bilmirəm.

ARVADA HƏDİYYƏM

Başımı köksünə
əyib ah çəksəm,
Qaşımı turşutdum
ağlarsan o dəm.

Paltar yamayırsan
lampa odunda,
Qızımız oynasır
sənin yanında.

Daxmamız çökübdür,
dirəyi əsir,
Həsirin altında
küləklər gəzir.

Kasıba nə gərək
urvatsız ad-san,
Yaxşı ki, Syan-Loy yox,
mənə arvadsan.

GÜLLƏR DƏ GÜL DEYİL

Deyiləm mən güldən
gül ətri uman.
Duman da elə bil
heç deyil duman.

Gecənin yarısı
yuxudan edir,
Səhər sübh zərinə
bürünüb gedir.

O, yaz yuxusudur,
bir an, bir çimir,
Əriyir buludtək,
yeri bilinmir.

MƏNƏ ƏRMƏĞAN BU DONA GÖRƏ MİNNƏTDARAM

İlbəil qocalır, əldən düşürəm,
dostlarım köçdükcə mən üşüyürəm.

Hara qədəm basdım qəmə dalıram,
daha məktub-zad da çox az alıram.

Tək bircə o Çao, möhtərəm dostum
unutmur, gözünü çəkmir üstümdən.

Mən hələ yar çayı süzüb dadmamış,
görürəm o mənə qışlıq don almış.

MARİNA SVETAYEVA

(*Rusiya*)

“ADALAR QIZI...”

“Şeirlər – bütün əlahiddə əhəmiyyətli (və təhlükəli!), – mətnlər tək şifrələnmiş yazılardır”. (“Çap edilməyənlər”, 508 səh. Elə buradaca qeyd edək ki, təqdim olunan bu məqalədə M.Svetayevanın irsinə bütün müraciətlər müəllifin 1994-1997-ci illərdə Moskvada işıq üzü görmüş VII cildlik əsərləri toplusundan götürülmüşdür; iki əlavə cild isə “Çap edilməyənlər” (“Birləşmiş dəftərlər”) və “Çap edilməyənlər – 2” (“Ailənin məktublardakı tarixi”) kimi göstərilmişdir). Dahi rus şairinin Azərbaycan oxucusuna ilk dəfə təqdim edilən kitabının elə astanasındaca sənətkarın yaradıcılığının bu mühüm cəhətinə diqqət yönəltməyi vacib saydıq, zira, onun zəngin ədəbi irsini öyrənən və tədqiq edənlərin demək olar ki, hamılıqca yekdil həmrəy olduğu bir məqam var – böyük şairin qələminə məxsus poeziya və nəşr nümunələrindəki çoxmənalı, sətiraltı, üstüörtülü, işarə və eyhamlı deyim tərz; ancaq və ancaq həssas, diqqətçil oxucuya, müəllif tərəfindən qəsdən və sövq-təbii qurulmuş sapıntı sədlərini uğurla dəf edib mənə rüşeyminə, poeziya gövhərinə yetmək əzmində olan söz sərrafına ünvanlanmış mətnlərlə görüş sehri... Və ilk təəssürat şoklarından özünə gələndən sonra anlayırsan ki, onun: “Artıq mövcud olan, var olan hər hansı bir şeyi təkrar etmək (ikinci dəfə vermək) mənasızdır. Üstündə dayandığın körpünü təsvir etmək. Özün körpü ol, ya da qoy körpü sən olsun – ya özünə çöndər, ya da özün çön. Heç vaxt birbaşa demə” (IV cild, səh.595) – sözləri nahaqdan deyilməyib.

Doğrudan da, şairin bəzən ilk baxışda mənasız görünən, ezoterik əsərləriylə tanış olduqca, həyatının məlumatsız oxucu gözündən iraq düşən maraqlı (və qərribə!) səhifələriylə üzleşdikcə tezliklə inanırsan ki, o heç zaman nə həyatda, nə də yaradıcılıqda

heç bir sərhəd-filan tanımayıb; təkcə misralar və bəndlər arasında deyil, reallıq və xəyal, hətta cansız əşyalar və insanlar arasında belə sərhədləri eyninə almayıb! Bəli, “özün körpü ol, ya da qoy körpü sən olsun...” Digər tərəfdən, yaradıcılıq metodunun rüşeymi bu cür transgressiv ehtirasdan yoğurulan, özünükü olmayan yad nəfəsdən, ikinci əldən alınan hər nə var inkar edən, çoxluğun qəbul etdiyi ortaq poetik danışıq tərzinə nümayişkarcasına arxa çevirən bu cürətli insan həm də... təkdir! 1930-cu il məktublarının birində acı-acı gileylənir: “İndi öz səsimlə tək-tənhayam” (V cild, səh.360). Tələtömlü poeziya aləmində bu tənha qayığın aradığı o uzaq və qərib “Nigahların həmahəng səslərə kəsildiyi (“Çap edilməyənlər”, səh.344) əlçatmaz ada nə adası idi?.

Əsrlərin, qərinələrin başı üstündən adlaya-adlaya, minlərin-milyonların aşıqanə xəyal və arzularını odlaya-odlaya keçib gələn o hansı əsatirdi, hansı adayla bağlı əfsanə ya həqiqətədi şairin fikrini ömrü boyu cəlb edən?! Materikdə, Moskvada, nəsilbənəsil sənəti-peşəsi quruyla bağlı bir ocaqda, öz cibinin o vaxtkı qızıl puluyla 25 min manata sonralar Puşkinin adını daşıyacaq “Zərif Sənətlər Muzeyi”nin bünövrəsini qoyub bərc-xərc inşa etdirən professor İvan Vladimiroviç Svetayevin ailəsində dünyaya göz açmış bu qızıcığazın bütün ömrü boyu fikrini dəfəlməz bir qüvvə ilə özünə cəlb edən hansı adaymış? Görəsən niyə “İki nəğmə” şerində naməlum həmsöhbətindən “Nəğməmdə nə qüdrət var, soruş dalğa toyundan” məsləhətini qızırğalanmayan şair elə ordaca, səxavətlə öz sirrini açarını təqdim edir? “Ana boyundan deyil, düşdüm derya boyundan!”... Sonra da bir az öncə “Yan, dostum, gör haçandır alışırsan tənizlə! Dənizə dil açanda danışırsan mənimlə!” – hökmünü verən şair öz ruhi-sosial mənşə ünvanını daha dəqiq nişan verir:

Bizim qızlar cilovsuz
Su köhlənidir, bala!
Mən balığı tilovsuz,
Qarmaqsız da tuturam!

Haçansa bir gəmidən
Baxıb tufan hərkinə,
Deyərsən pəri sevdim -
Getdi suyun tərkinə!

Bu şeirin “Sualtı mərcan ağac – gümüş pəri yuvası” misraları ilə başlayan sonluğunu şair “Alnımda ana deyil, yanır dərya duası!” – deyər öz alın yazısından xəbər verən poetik-məşum bir möhürlə bitirir. Bu şeiri 13-ü iyunda yazdığı 1920-ci ilin elə avqustunda bitirdiyi digər yazısında isə ruhunun, xəyallarının vətəninə bir az daha artıq cürətlə nişan verir: “Adalardan gəlmişəm, uzaq ada qızıyam!...” Zənnimizcə, elə buradaca onun bir başqa yazısını, 1928-ci ilin fevralında çex dostu Anna Teskovaya ünvanladığı məktubdan bəzi sətirləri xatırlamaq yerinə düşərdi: “Mən heç kimi sevmirəm – bu lap çoxdan belədir... Mən azadlıqdakı, açıq göylər altında, azad məhəbbətdən danışırım, gizli sevgini, sənədlərdə qeyd olunmayan eşqi deyirəm, yad möcüzədən söz açıram. Burada baş verən oradakını deyirəm. Siz ki, bilirsiniz, burada cins və yaşlıq heç nə yoxdur” (VI cild, səh.365). Yenə də elə çox uzağa aralanmadan bayaqkı fikirlərin müəllifinin digər fikirlərini xatırlayaq: “Yaradıcılığın əsası ruhdur. Ruh cins deyil, onun cinsi yoxdur” (VI cild, səh.530). Buradan şairin heç zaman cismi vəsf etməməsinin, həmişə ancaq cinsdən irəq olan ruhdan bəhs etməsinin səbəbi aydın olur. Cinsdən uzaq, cisimlərin deyil, ancaq ruhların qovuşduğu “namümkün məhəbbət” (M.Svetayeva)...

Cinsi ehtiras dəlilidir, klassik yunan ədəbiyyatından baş alıb gələn bu inam Svetayevanın da yaradıcılığında qabarıq bir xətt ilə keçir. “Mən haçansa saf, günahsız, pak və ülvi bir məhəbbət haqda yazmaq istərdim. Buna qüdrəti çatan iki bakirə gənc haqda “(Çap edilməyənlər, səh.328)”. Mənim qibtə etdiyim yeganə qadın Müqəddəs Məryəmdir: ona görə yox ki, beləsini (İsa Məsihi, – müəllif) doğub, ona görə ki, elə hamilə olub” (Çap edilməyənlər”, səh.344).

Saflığı, bakirə paklığı erotikadan, hər cür transqressiv ehtiras təcavüzündən üstün tutan Svetayeva qədim yunanlartək inanırdı ki, şəhvət şüura dağıdıcı təsir edir, onun dərk etmə, anlama qabiliyyətinə, bir sözlə, yaradıcı fantaziyasının məğzində, özəyinə sarsıdıcı zərbə vurur. Belə sərhədsiz – sinirsiz transqressiv seksual ehtirasın bariz nümunəsinə Svetayeva yaradıcılığında qədim alman əsətirdən gəlmiş Ziqfridlə Brunqildanın “Xancel” adlı şeirində “yara-yaraya, ilik-iliyə” qanlı birləşməsində rast gəlmək mümkündür. Şəhvətin dağıdıcı gücü erotikanın yangın, külək, dəniz, tufan, xəstəliktək sözlərlə ifadə olunan obrazlarıyla verilir. Bütün bunlardan

sonra məntiqi bir sual meydana çıxır: bu cür açıq-aydın erotofobiya hissləri keçirən şairin aradığı hansı ülvı məhəbbətdir? Görünür bu suala mümkün qədər doğru-düzgün cavab tapmaq üçün yenidən şairin yaradıcılığındakı adalar mövzusunə qayıtmalı olacağıq.

Müəllifin hələ 1924-cü ildə qələmə aldığı “Ada” şeri belə başlayır:

Ada var. Teraltı qorxunc bir təkən
Qoparıb, ayırıb Nereidadan.
Bakirə qız kimi pak, təmizdir o,
Kimsə toxunmayıb, açmayıbdır yol.

“Rəfiqə” adlanan böyük bir silsilənin doqquzuncu şerindəse sevgilisini hansısa bir adadan oğurlanmış qadın kimi təqdim edir:

Gözəllik, yay boyu solan deyilsən!
Sən ki, çiçək deyil polad pöhrəsən.
Kinlidən kinlisən, itidən iti,
Kim, hansı adadan səni gətirib?

“Ensiklopedik lüğət”in 1896-cı il Peterburq nəşrindəki məqalədən aşağıdakı sözləri oxumaq olar: “Lesbian sevgisi – ... öz adını Lesbos adasından götürüb; bu qədim Yunanıstanda kifayət qədər yayılmış bir hal idi. Deyilənlərə görə, L. sevgisiylə yaşayanlardan biri də Safo olub” (27A cild, səh.590). Məqalədən göründüyü kimi, adını Kiçik Asiya sahillərindəki balaca adadan götürən bu hal assosiativ sürətdə ədəbiyyatla, məhz Safo ilə, yaradıcılığı dövrümüzə bir-iki nümunəni çıxmaq şərtilə ayrı-ayrı fraqmentar parçalarla gəlib çıxmış böyük şairə ilə bağlanır.

1914-cü ildə Safonun bütün fraqmentlərinin rus dilinə ilk tərcüməsi nəşr olundu. Şərləri Lidiya Zinovyeva – Hanibalın əri dekadent və simvolist şair Vyacheslav İvanov çevirmişdi. Vaxtilə Almaniyada təhsil almış İvanov XIX əsr tanınmış alman ellinisti Vilamovits – Mellendorfun pərəstişkarı idi. Fransız dekadentlərinin erotik belletristikasından, xüsusən “Bilitis nəğmələri”nin (1895) müəllifi Pyer Luidən fərqli olaraq Vilamovits Safonun “günahsızlığına” möhkəm inanırdı; onun təsəvvürlərinə görə Safonun öz məktəbindəki qızlarla münasibəti Platonun təbliğ etdiyi “ideal məhəbbət” modeli ilə uyğun gəldiyindən seksə heç bir dəxli yox idi.

Zənimizcə burada bir məsələnin də üstündə öləri dayanmaq yerinə düşərdi. Mələumdur ki, rus Gümüş əsrinin başlıca ədəbi cərəyanları olan dekadans və simvolizm XIX yüzilliyin 80-ci illərində eyniadlı fransız ədəbi axınlarının təsiriylə yaranmışdı. Bodler, Verlen və onların dekadent-şair ardıcılıqları tərəfindən ədəbiyyata gətirilən digər yeniliklərlə yanaşı, bir uydurma, “ədəbi lesbianlıq” da mövcud idi. Və bu da öz növbəsində dövrünün mürgülü, harın və ətalətli burjuaziyasını qıcıqlandırmaq, şoka salmaq üsullarından başlıcasıydı.

Fransanın və eləcə də Rusiyanın dekadent və simvolistləri viktorian dövründə tərbiyə almış öz atalarıtək, bir tərəfdən, təmizliyi, paklığı qadın məlahətinin ali göstəricisi kimi təqdim etməklə bərabər, digər tərəfdən, hətta iştirakı olmadan belə təzahür edən qadın seksuallığı önündə dəhşət hissi keçirməklə yanaşı... ona ciddi maraq da göstərirdilər. Kişiyə ehtiyac duymadan sərbəst seksual həyat sürən qadınlar haqqında təsəvvürlər onlarda həm qorxu hissi yaradır, həm də belə qadın ehtirasları öz “qeyri-təbii”liyi, günahkar naqisliyiylə cəlbedici təsir bağışlayırdı. Bu “qeyri-təbii”liyi, günahkar naqisliyiylə cəlbedici təsir bağışlayırdı. Bu “qeyri-təbii”lik məfhumu dekadent estetikasının özəyini təşkil etməklə bəhəm dekadentlərdə övladsızlıq, davamsızlıq, qısırlıqtək “yüksək” ideyaların formalaşmasına təsir göstərirdi. Onların gözündə özünəməxsus gözəllik kimi qiymətli olan bu ideyalar hər halda lənətə məhkum günah və şəri gözəlliklə təqdim edilirdi. Romantik davamsızlıq gözəlliyilə möhürlənmiş qeyri-təbii lesbian qadın – femine damnee (Frans. Lənətlənmiş qadın. Ş.Bodlerin “Şərin gülləri” kitabında bir şərin adı) ilə bağlı dekadent mifinin kökü də buradandır.

Bütün yuxarıda deyilənlərlə bağlı mülahizələrimizin çox da dərəcəsinə getmədən təkcə onu deməklə kifayətlənək ki, nəhayət, rus ədəbi mühitində də lesbian yazıçılar meydana çıxır. Bu, əsasən 1905-1917-ci illər arası, müasir amerikalı ədəbiyyatşünas Simon Karlinskinin 1976-cı ildə San-Fransiskoda çap etdirdiyi “Ədəbiyyat və Tarix” kitabında dediyi kimi, “özünü ifadə etmənin görünməmiş azadlıq tapdığı rus tarixinin unikal bir dövründə” baş verdi. O vaxtın ədəbi mühitində “hər cür emosional incəliklər möhkəm dəbdə idi” (S.V.Polyakova “Unudulmaz başqa günlər: Svetayeva və Parnok” adlı məqaləsindən. Müəllifin “Oleynikov və Oleynikov barədə”

adlı kitabı, SPb, İnanpress, 1997, səh.208). İvanovun Safodan etdiyi tərcümələr, əksər hissəsi qədim yunan dilini bilməyən rus qadın şairləri tərəfindən ruh yüksəkliylə qarşılandı. Rus oxucularına, hətta təhrif olunmuş o dekadent variantında təqdim edilmiş Safonun kəşfi bu şairlərin çoxuna böyük yaradıcılıq təkəni vermişdi. İvanovun tərcümələriylə tanış olanların bəziləri safosayaq misralar yazır, şairin fraqmentlərini köçürüb öz misralarıyla tamamlayır, beləliklə, öz safoçu belletristikalarını yaradırdılar. Lidiya Zinovyyeva-Hannibal (“Otuz üç eybəcər”, 1907) əsərinin müəllifi, Anton Krayniy təxəllüsü ilə yazan Zinaida Qippius (1869-1945), “Alleqro” imzalı Poluksena Soloyova (1867-1924), Lyudmila Vilkina-Minskaya (1873-1920) belələrindən idi. Gümüş əsrin yeganə açıq-aşkar lesbian şairi isə Sofiya Parnokdu (1885-1933).

Gerçəkmi bu sonluq? Gözlərim doymur,
Dodağım gözlərdən daha acgözdür...

Bu sətirlərin müəllifi Sofiya Parnokla Svetayeva arasında guya mövcud olmuş roman haqda 1914-1915-ci illər Moskva ədəbi dairələrində cürbəcür şayiələr, söz-söhbətlər gəzirdi. Deyilənlərə görə, qadınlar öz münasibətlərini nəinki gizlətmir, hətta açıq-aşkar nümayiş etdirirdilər. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Marina Svetayeva özünün “Rəfiqələr” adlı lesbian ruhlu silsilə lirik şeirlərini uzun müddət çap etdirməyi mümkünsüz sayırdı. 1914-1915-ci illərdə yazılan və Parnoka ünvanlanmış bu mənzumələr altmış ildən artıq bir zaman kəsiyi ərzində yeşik gözündə yatmalı olmuşdu.

“Rəfiqələr” silsiləsinin onuncu şeirində Svetayeva Parnokun xarakterik-gərgin obrazını yaradır:

Nə qadındır, nə oğlan,
Ancaq nəsə məndən güclü,
Diri varlıqdır.

Uzaq adanın güman edilən ruhi sakinləri rəfiqələr haqqında deyilənlər deyilən yerində, amma tarixdən faktik olaraq bu məlumdur ki, 1915-ci ilin yayını Svetayeva və Parnok Kırmda, Gümüş əsrin başlıca mayaklarından biri olan Maksimilian Valoşinin koktebeldəki malikanəsində birgə keçirmişdilər. Sofiya

Parnokun bir il sonra dünya üzə görək ilk “Şeirlər” toplusuna daxil olan lirik mənzumələrin əksər hissəsinin yazıldığı həmən yay Voloşinin gözəl malikanəsinin digər qonağı isə Osip Mandelstam olmuşdu. Mandelştamın Svetayevaya qarşı keçirdiyi gizlədilməsi namümkün maraq onu Parnokla şəxsi və yaradıcılıq rəqabətinə gətirib çıxarmışdı. Qəribə məhəbbət üçlüyüdür, deyilmi?!

Svetayevanın üstündə şairənə və aşiqənə rəqabətə düçar olmuş Parnokla Mandelştamın münasibətlərindən xəbərdar olan Valoşin sonralar “Şair səsləri” adlı məqaləsində onların səslərini müqayisə edərkən çoxmənalı və hətta ezoterik ironiyaya yol verir: Parnokun “öz gücünü və ondan istifadə etməyi mükəmməl bilən qıvrıq və yaxşı bəslənmiş qadın kontraltosu (burada fransız dekadenti Teofil Qotye-nin 1849-cu ildə məşhur müğənni Ernesti Qrızinin eşqinə qoşduğu “Kontralto” poeması yada düşür. – Ç.Ə.) ilə yanaşı müqayisədə o, Mandelştamın tez qırılan bası yəndəmsiz yeniyetmə təsiri bağışlayır” (Maksimilian Valoşin. Yaradıcılıq simaları... L. 1988, səh.543).

Parnok və Svetayeva münasibətlərindən söz düşəndə bu sayaq çoxmənalı eyham, işarə işlətməkdə Valoşin tənha deyil. Safonun Attidasitək ən ehtiraslı misraları Marinaya ünvanlanmış Parnokun “Şeirlər” kitabından söhbət gedəndə toplusunun Adelaida Gertsik (1874-1925/, yaxud dövrünün görkəmli şairi Vladislav Xodaseviçtək diqqətli rəyçiləri də ruhu və forması etibarilə antik orijinalına yaxın olan “incə saforuhlulu misralar”dan söz açırlar (bax: Adelaida Gertsik. Sofiya Parnok, Şeirlər. “Severnə zapiski”, N:12 (1916) səh.227 və Vladislav Xodaseviç, Sofiya Parnok, Şeirlər. “Utro Rossii”, N:274 (1916)). Xodaseviç öz oxucularında Parnok haqqında Svetayevanın “Rəfiqələr” silsiləsindəki romantik tənha qadın – “femme damnee”ni xatırladan təəssürat yaradır. Fikrimizin təsdiqi üçün Xodaseviçin Parnok barədə onun həyatda da tale qismətli şeyləri sevməsi və bu sevginin Parnoku fəlakətə sürükləməsi fikrini xatırlayaq və bu deyilənləri “Rəfiqələr”də birinci şeirdən məhəbbət ehtirasları səslənən misralarla müqayisə edək:

Mən Sizi sevirəm!...
Sizin ilhamlı qəməzləriniz
Və bir də o məşum alın yazınıza görə...
həm də ona görə ki, –

lap tabutun üstündə iki bölünsəm də –
Sizi xilas etmək qeyri-mümkündür.

(sətri tərcümə)

1932-ci ildə qələmə aldığı məktublardan birində “... mənim kədərimin siması qadın üzlüdür” deyən Marina Svetayeva V.N.Buninaya ünvanladığı digər bir naməsində yazırdı: “Siz Asya (bacısı Anastasiya, – Ç.Ə.) haqda soruşursunuz... Biz çox oxşarıq, ancaq mən bacıdan daha çox qardaşam: axı anam oğlan istəyirdi və özümü xatırladığım ilk dəqiqələrdən yadımda qalan budur ki, o həmişə məni Aleksandr adlandırıb, mən eynən Aleksandr olmuşam və elə indi də ömrüm boyu bunun haqqını ödəyirəm” (V cild, səh.257). Bu misalları gətirməkdə məqsədimiz Svetayevanın ruhi-mənəvi dünyasının formalaşmasına təsir göstərən – hələ ta uşaqlıq çağlarından – faktorları araşdırmaq cəhdidir. Burada onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, müəllifin bəzi avtobioqrafik səciyyəli əsərlərini, xüsusən yeddicildliyin V cildində 10–31 səhifələr arası çap olunmuş “Anam və musiqi” oçerkinə oxuduqca belə bir qənaətə gəliрсən ki, o, öz anasını daima güclü, romantik və eyni zamanda bədbəxt bir qadın kimi tanıyıb. Axı, bu qadın, önündə açılan gözəl piano ifaçısı karyerasını və həqiqətən sevdiyi adamla (Svetayevanın atasıyla yox) xoşbəxt olmaq perspektivini öz atasının iradəsinə tabe olaraq qurban vermişdi. M.Svetayeva şəxsiyyətinin formalaşmasına ana faktorunun təsir və gücünü izləmək üçün, heç şübhəsiz, müəllifin “Amanzonkaya məktub” əsəri üzərində dayanmaq gərəkdir.

Fransız dilində 1932-ci ildə yazılmış və iki il sonra yenidən işlənmiş bu əsər yeddicildliyin V cildində Y.Klyukinin tərcüməsində verilmişdir (səh. 484–497). Ədibin irsi sırasında aşkar lesbian ruhu ilə seçilən bu esse şifrələnmiş avtobioqrafiya elementləri ilə zəngin və yer-yerdən mistikləşdirilmiş öz mürəkkəb mətniylə ən az öyrənilmiş əsərdir.

Hər şeydən qabaq qeyd etmək lazımdır ki, əsərin başlığında xatırlanan amazonka öz “amazonkalığı” ilə məşhur amerikalı emiqrant Natali Klifford Barnidir. Əsasən lesbian ruhlu yazıların müəllifi olan bu fransız dilli yazıçı Parisin Ryu Yakob küçəsindəki evində açdığı salonla tanınırdı. İki dünya müharibələri arasındakı vaxtlarda burada Avropanın ədəbi, bədii və intellektual elitasının

nümayəndələri toplaşdırdılar. Svetayeva Barniya öz parisli rəfiqəsi Yelena İzvolskaya tərəfindən təqdim olunmuşdu. Salonun ənənəvi “cümə” gecələrindən birində Svetayeva özünün fransızcaya tərcüməsini yenicə bitirdiyi (1930-cu ilin yayı), gənc qızla qanıqən vampirin bədbəxt sevgisindən bəhs edən irihəcmli “Qoçaq oğlan” poemasını oxumuşdu. İzvolskayanın sözlərinə görə, rus folkloru motivləri əsasında işlənmiş poema kifayət qədər soyuq qarşılanmışdı... Dəqiq müəyyən edilmiş faktdır ki, salon sahibəsilə Svetayevanın tanışlığı “Amazonkaya məktub”un yazılmasından bir il öncə baş tutmuşdu. Əsərin lap başlanğıcında müəllif yazır: “Mən Sizin haqqınızda Sizi gördüyüm ilk gündən – bir aydan artıqdır – düşünürəm” (V cild, səh.484).

Svetayeva “Amazonkaya məktub”u ünvana müraciətlə başlayır: “Siz bütün yazı-pozuyla məşğul olan qadınlar kimi mənə yaxınsınız”. Əslində isə bu hər iki yazıçı çox fərqli – heç olmasa ədəbiyyata münasibətləriylə – insanlardı. Poeziyanı öz qəlb dünyasının məğzitetk qiymətləndirən Svetayevanın bir şeirindən parçanı xatırlayaq:

Bütün basqılardan son ümidgahım,
Zirehim, qalxanım, səngərsən şerim.
Kin-küdurət önündə ürəkdən ahım,
Tiyəsi sümükdə xəncərsən, şerim!

“Ən istəkli arzum – həyatın özünü poemaya çevirməkdir” deyən Barni üçün isə ədəbiyyata münasibət onu yaxşı tanıyanların yaddaşına həkk olunmuş bir fikriylə ifadə olunurdu: “Mənim üçün mövcud olan yeganə kitablar – qadın bədəninin gözəllikləridir”. Həqiqətən də Natalinin qadınlar üzərində qazandığı sevgi uğurları ona hətta bir çox kişilərin belə qibtə əfsanəvi şöhrət gətirmişdi...

Sənətə və ədəbiyyata bu qədər fərqli məqamlardan yanaşan bu iki insanın həyatı məsələlərdə maraqlarının qovuşduğu nöqtələr vardı. “Çiyələklə dolu səbət” adlı toplusunda özünü “kişilərin dostu, qadınların məşuqu” adlandıran Barnitək Svetayeva da 1937-ci ilin 17 noyabrında Ariadna Berqə ünvanlandığı məktubda özünün “coşğun ehtiraslı, təşəbbüskar xarakterindən” söhbət açıb yazırdı: “Ariadna! Anam Aleksandr adlı oğul istəyirdi – mən doğuldum, ancaq ürəyim (elə başım da!) o doğulması arzulanılan Aleksandra məxsusdu, başqa sözlə, mən anadagəlmə, sözün düzü, kişi

biganəliyinə və qadın sevgisinə məhkumdum; həm də kişilər heç vaxt məni sevə bilməyiblər – elə mən özüm də onları: mən onların ola bilmədikləri mələk və iblisləri sevmişəm, bir də iblis və mələk olan oğlanlarımı!” (VII cild, səh.510).

“Məktubun” dördüncü abzasında soruşur: “Deməyə sözün olsun – və ağzını açmayasan... Bu – Sizin meşşan binagüzarlığı adlandırduğumuz – və bilmirəm meşşanlıqımı, binagüzarlıqımı – tərkidünyalıqdır və mənim də bütün hərəkətlərimin başlıca səbəbkardır. Ən çətini nədir: köhlənin başını saxlamaq, yoxsa onu çapmaq? Bir də əgər biz özümüz də cilovsuz-yüyənsiz atlarıqsa, mümkünsüz olan nədir: özünü qısıb saxlamaq, yoxsa ürəyə azadlıq vermək?” (V cild, səh. 484). Məsələn gətirilən parçadakı köhlən obrazı Amazonka mövzusu ilə bağlıdır – atlar amazonkaların totem simvollarıydı, Barni isə onunla ad çıxarmışdı ki, Bulon meşşəsində çılğın atlar qoşulmuş karetalarda çapmağın dəlisiydi.

Əsərinin təhlilinin dərininə getmək bu yazının məqsəd və imkanı xaricində olduğundan bir maraqlı cəhəti də qeyd etməklə kifayətlənək ki, esseni oxuyub başa çıxan oxucuda yaranan əsas qənaətlərdən biri də bu olur ki, Svetayeva özünün yaratdığı lesbian amazonkalara məhəbbət-nifrət hissləri keçirirdi. Bunu anlamağın açarı əsərdəki parçalardan birində – müəllifin özünə nifrət hissilə təbiətin lesbian sevgisinə qadağasını təsdiq etdiyi hissədə gizlənmişdir; bu cür ehtiras kişiyə yaxınlıqdan fərqli olaraq, “normal gənc qızda” ağrı duyğusu yaratmır və elə məhz buna görə də yer üzündə yaranışdan qoyulmuş təbii qayda və qanunauyğunluğun ziddindədir.

“Amazonkaya məktub”da təbiət arxetiptək, universal Ananın canlı simvolu kimi çıxış edir. Özü də müəllifin canlandırdığı təbiət arzuolunmaz qızının həyatını daima nəzarətdə saxlayıb, hökmünə tabe etməyə can atan doğma anasına çox oxşayır; o da beləcə hətta ən günahsız cismani tələbatlara da cürbəcür qadağalar qoyardı. Ana Təbiətin şəxsi mənada Svetayeva üçün son dərəcə dərin psixoloji əhəmiyyəti zənnimizcə bir qədər öncə toxunduğumuz parçada açıq-aşkar görünür: “Bəs təbiət nə deyər, bəs təbiət nə söyləyir bu haqda, axı, bizim ki, cismani günahlarımızın yeganə cəzalandırıcısı odur. Təbiət deyir: yox. Bunu bizə qadağa edərək o, özünü qoyurur...”

Marina Svetayevanın maraqlı, çətin və faciəvi həyatı, bənzərsiz poeziyasının özünəməxsus incəlikləri, nəsr ilə yazılmış əsərləri,

avtobioqrafik publisistikası, çoxünvanlı epistolyar irsi istər rus, istərsə də dünya ədəbiyyatşünasları tərəfindən kifayət dərəcədə diqqətlə öyrənilmiş, bu mövzuda tom-tom tədqiqat əsərləri yazılmış, namizədlük, doktorluq dissertasiyaları müdafiə edilmişdir. Biz, hörmətli oxucuya təqdim olunan bu yazıda bütün o sadalananlara nəşə yeni bir şey əlavə etmək iddiasından uzaq olub azərbaycanlı ser xiridarına, olsa-olsa, bu böyük şair haqqında ənənəvi rus-sovet svetayevaşünaslığında adətən rast gəlinməyən bəzi incəlikləri göstərməyə cəhd etdik. İş burasındadır ki, bu xəfif məqamları, gizli incəlikləri anıxdırmadan Svetayeva şeirinin palitrasını, məna və çalarlarla zəngin mürəkkəb mənzərəsini doğru-düzgün anlamaq çətin məsələdir. Çox uzağa getməyə, şəxsən həmsöhbətiniz bu poeziya ilə ilkin tanışlıq mərhələsində müəllifin şeirlərində çox tez-tez rast gəlinən yerli-yersiz tire, defis və üç nöqtələrin rol və əhəmiyyətini başa düşməkdə çətinliklə qarşılaşmalı olurdu. Bu sirdən agah olmaq üçün xüsusi ədəbiyyatla tanış olduqdan sonra məlum oldu ki, bu işarələrin – fallik simvol xarakterli tirenin və daha çox dərəcədə, ellipsis adlanan üç klitoral nöqtənin lesbian ruhlu yazılarda öz gizli məna yükü var. Bunlar göstərilən mövzuda qadın yazıçıların əlləri altında həlledici silah olmaqla, özünü öz adıyla adlandırmaq istəməyən qadın istəklərinin işarələridir. Və yaxud bu yuxusuzluq məsələsi. Svetayevanın şeirlərində bir xətt kimi keçən yuxusuzluq mövzusu, yuxusuzluq obrazı ancaq məlumatlı və diqqətli oxucu üçün aydın olur ki, yuxusuzluq vəziyyətinin hərfi mənasını ifadə etməklə bərabər, Sofiya Parnoksuz – “bessonnitsa”, “bezsoni” – həyatın emosional-metoforik duyğusunu, anlamını da yaratmağa xidmət edir... (Marina Svetayevanın Azərbaycan dilində ilk dəfə çap olunan kitabının adını “Yuxusuzluq” qoymağımızın da səbəbi elə budur).

Burada, görünür, Svetayeva şeirilə mənim ilk tanışlığım günlərini də xatırlamaq yerinə düşərdi. Bu, Moskvada olmuşdu. 70-ci illərin başlanğıcıydı. Mən Pribaltikadan qayıdıb altı aya yaxındı ki, Moskvada, Ədəbiyyat İnstitutunun Dobrolyubov küçəsindəki yataqxanasında qeyri-leqal yaşayırdım. O vaxtlar mən Sovet ordusunda prinsipal surətdə xidmət etmək istəmədiyimdən (elə axıra qədər bir gün də olsa o mənhus orduda qulluq etmədim!) qeydiyyatdan çıxıb üç-dörd ildi ki, pasportumu, hərbi bilet-filanı cırıb

atmışdım və bu yataqxanada bir növ gizli yaşamağına gənclik illərimin (elə indinin özünün də!) yaxın dostu, indi Moskvadakı tanınmış “Dom Rusanova” nəşriyyatının baş direktoru, istedadlı şair İlham Bədəlbəyli əvvəllər kömək edirdi. Sonralar bu işdə mənə o vaxt institutun ikinci kurs tələbəsi, çağdaş zamanımızdasa müasir rus şeirinin dörd parlaq Tatyanasından biri – Bek Smertina, Rebrova, Veselova – Taneçka Veselova dayaq oldu. (O, indi məşhur şairdir, Moskva altındakı Ulduzlar şəhərində yaşayır, keçmiş hərbi təyyarəçi, indisə tanınmış şair olan əri Boris Bobilyov, əgər indi xidmətdən azad olunmayıbsa, lap bu son vaxtlara kimi həmən kosmonavtlar şəhərinin komendantı idi). Əsil rus gözəlliyi, xeyirxahlığı və nəcibliyinə heç zaman yaddaşımdan sılınmıyəcək Taneçka Veselova həm də Puşkin, Blok və Svetayeva poeziyasının vurğunu idi. Marina Svetayevanın yaradıcılığı ilə məni ilk dəfə tanış edən də Tanya olmuşdu.

Sonralar, həmən günlərin üstündən çox-çox illər ötəndən sonra, artıq mən əsgərlik təhlükəsi sovuşduqdan xeyli sonra pasport-zad alıb işə durmuş, ailə qurmuşdum və 1978-ci ildən başlayaraq tez-tez, demək olar ki, hər il ailəvi Krıma, SSRİ Yazıçılar İttifaqının Koktebeldəki Yaradıcılıq Evinə istirahətə gedərdim. Adını çəkdiyim yaradıcılıq evi artıq bu yazıda barəsində söhbət getmiş məşhur rus şairi Maksimilian Aleksandroviç Voloşinin bir vaxtlar malikanəsi olmuş ərazidə, onun evində yerləşirdi.

Svetayevanın sadəcə Maks adlandırdığı və özünün ilk dəfə 5 may 1911-ci ildə qədəm qoyduğu bu dost evinə, Maksın qızlıq фамиliyası Tits olan anası Yelena Ottobaldovna Voloşinin qonaqsevər ocağına hələ sahiblərinin bu dünyada sağ olduğu vaxtlardan belə dünyanın hər yerindən saysız qonaqlar gələrdi. (Bu həmən Yelena xanımdı ki, uşaqlıqda, hələ dörd-beş yaşlarında balaca Lenoçka olarkən, ömrünün son günlərini Kaluqada başa vuran Şeyx Şamilin dizləri üstündə oynayırdı. Oxşarlığıyla Şeyxin kiçik oğlunu yada salan bu qızcığaza qoca qartal, əfsanəvi qəhrəman “Əgər gözlərin qara olsaydı (gözləri mavi idi!) sən bizim Qafqazda birinci gözəl olardın!” – deməyi xoşlayardı).

Svetayeva Voloşına həsr etdiyi “Canlılar haqqında canlı xatirələr” oçerkində yazdığı kimi – “Maksın həyatı təyinatlarından biri insanları qovuşdurmaq, görüşlər təşkil etmək, talelər yaratmaqdı” –

doğrudan da bu malikanə həтта sahibinin ölümündən sonra belə, insanları görüşdürməyə, qovuşdurmağa xidmət edirdi. Belə görüşlərdən birini xatırlayıram. Heç yadımdan çıxmaz, 1978-ci ilin sonbahar çağıydı, rusların məxmər sezon adlandırdığı payızın son aylarıydı. Biz Südəbə xanımla Kəkəbeldə idik, həyat yoldaşımın, necə deyərlər, “maraqlı vəziyyətdə” olan çağlayırdı – biz onda ilkinimiz Tahiri gözləyirdik – hər ikimiz cavandıq və bütün dünya oxuyan, ötən, min bir çalarılarıyla bərq vuran parlaq rənglərdən ibarətdi... İstirahət evinin dəniz qırağındakı yeməxanasında süfrə yoldaşımız moskvalı məşhur kinorejissor, “Anna Karenina” filminin yaradıcısı, xalq artisti və s. tək bir çox rəqəliyalayın sahibi, son dərəcə gözəl və mənalı bir insan olan rəhmətlik Aleksandr Zarxiylə xanımı – fransız incəsənəti üzrə görkəmli mütəxəssis Lyubov Nikolayevna idi. Elə çimərliyə də adətən onlarla birgə gedərdik. Sonralar Tahirin Zaza adlandıracağı ixtisasca müəllim olan anası heç zaman suya girməz, əynində rus knyaz saraylarının mürəbbələrinin geyimini xatırladan, ağ-qaralı dama-dama çitdən ətəyi qırçınlı yüngül sarafan, eyzən sahildəki çətirin altında oturur, bir gözü dənizdə üzən məndə, suya tez-tez girib çıxan Lyubov Nikolayevna ilə söhbət edərdi. Bütün bunları belə təfərrüatlarıyla xatırlamağımın səbəblərindən biri həm də budur ki, mən həməən o fəsil körfəzdə üzərkən bir dəfə tamam təsadüfən – hamının gözü qarşısında – delfinlə toqquşmuşdum; bu işə heç şübhəsiz ki, tamam başqa bir söhbətin mövzusuudur... Hə, belə günlərdən birində, çimərlikdən qayıdıb yüngül duş və istirahətdən sonra axşam naharına yollanarkən yeməxananın qapısı önündə, girişə yaxın skam-yada qəribə bir qoca qarının əyləşdiyini gördük. Qəribəliyi bütün geyimində – köhnə dəbli qara uzun paltosunda, ağ saçlarının üstündən başına qoyduğu göy rəngli beretkəsində – və olsun ki, daha çox dərəcədə, dərin qırışlar bürüməsinə baxmayaraq hələ də nurlu və gözəl görünən çöhrəsində, dizləri üstündə sakitcə uyuyan ifadəli əllərində olan bu qadına böyründən ötüb keçən yazıçılar çox ehtiramla salam verir, bəzilərisə yaxınlaşaraq əlindən öpüb hal-əhval tuturdular. Mən, nəhayət, bu yaşlı qadının kim olduğu ilə maraqlananda Zarxi təcəccüblə: “Doğrudanmı Siz onu tanımayırsınız? – soruşdu, – bu ki, Anastasiya İvanovadır!” – dedi, sonra mənim keyimiş göz döyməyimə fikir verib, bu səfər bir qədər təəssüf və

kəmhövsələliklə: – Eh, Sizə nə deyim, cavan oğlan, bu, Svetayevadır, Marina Svetayevanın bacısı!..”

Və mən son dövr Moskva jurnallarında ara-sıra şərlərinə rast gəldiyim, sağlığında öz dahi bacısıyla daima gizli-aşkar rəqabət aparmış, indi yaşı az qala doxsanı haqlayan Anastasiya İvanovna Svetayevanı – Asyanı beləcə görüb tanıdım. O axşam qıpqırmızı günəş kürəsi Qara dəniz qoynunda bir ayrı cür sönrüdü, körfəzin sağ cinahında Qaradağın Valoşinin profilini xatırladan silueti bir ayrı məhzunluqla qaralırdı və mən Anastasiya İvanovnanın bəlkə də heç nə görməyən gözlərinin zilləndiyi sol cinaha – Valoşinin dəfn olunduğu Yanıçar dağına baxıb fikirləşirdim ki, görəsən, indi Asya nə düşünür? Cavanlığımı, öz qəsdilə həyatdan vaxtsız getmiş bacısını, həmişə xüsusi diqqət və qayğısıyla onu Marina-dan fərqləndirən mərhum anasını? Yoxsa bu qürub günəşinin üfüqə tutaş alovu ona uzaq 1914-cü ilin yeni il gecəsini xatırladır – Marina, əri Seryoja Efron və Maks ilə birgə qarşıladıqları həməən təzə il, gecəyarısı bu evin qülləsinin qəfil yanğısıyla qonaq gəlmişdi axı... O gecə Marina ilə əllərində vedrə pilləkənlərlə aşağı-yuxarı o qədər qaçıb su daşmışdılar ki, alov söndürüləndən sonra elə oturdular yerdə düşüb qalmış, yuxulamışdılar... Anastasiya İvanova elə indi də oturuğu yerdə yatmış kimi görünür, sakit və yumşaq çöhrəsisə içində közərən uzaq alovun işığıyla nurlanır...

Və nəhayət, Marina Svetayeva haqqında bu kiçik yazımı öz taleyim bir qərribə dönümüylə tamamlamaq istəyirəm. İş belə gətirib ki, bu gün mən Azərbaycanda, deyəsən, Svetayevanın Elaburqadakı qərribə məzarını ziyarət etmiş yeganə yazıçıyam. Bu, belə olub. 1980-ci ildə bütün ölkə partiyasının sayca hansısa qurultayına hazırlaşdı. Mərkəzi Komitə ölkə komsomolu və SSRİ Yazıçılar İttifaqı ilə birlikdə gənc yazıçıların I Ümumittifaq toplantısını təşkil etmişdi. Vilayət partiya təşkilatına B.N.Yeltsinin rəhbərlik etdiyi Sverdlovskda bu tədbiri keçirməkdə məqsəd üç-günlük seminarlardan sonra gənc yazıçıları bir aylıq göndərişlə o vaxtkı ölkənin zərbəçi adlanan tikintilərinə yollamaqdı. Tikinti “vüsatından” ilhamlanan cavanlar tez bir zaman ərzində kollektiv kitab yazmalıydılar və bu da öz növbəsində təntənəylə qurultaya təqdim olunmalıydı. Azərbaycanı toplantıda mən təmsil edirdim və təbii ki, həmişə olduğutək heç bir yazı-filan qaralamaq fikrində

bulunmurdu (sonralar bu həqiqətən də belə oldu. SSRİ Yazıçılar İttifaqının o vaxtkı katibliyinin indi də mənim arxivimdə saxlanılan təkidli məktublarına baxmayaraq mən ora heç bir yazı göndərmədim və o kitab təkcə Azərbaycan yazıçısının iştirakı olmadan nəşr edildi). Məqsəd görmədiyim yerləri görmək, yeni təəssüratlar, yeni insanlarla dost-tanışlıq qazanmaq. Bir iş də vardı ki, həmən il Moskvada Ümumdünya yay Olimpiya oyunları keçiriləcəkdi və mən seminarlardan sonra göndərişlə elə yerə düşməliydim ki, idman yarışlarını televiziya vasitəsilə izləyə bilim. Gözüm “Kamaz”ı seçmişdi, neçə olmasa Tatarıstandı, az-çox müsəlman ölkəsiydi nə təhər olmasa, özümə bir balaca şərait düzəldə bilərdim.

Belə də oldu. Göndərişimi Naberejni Çelniyə aldım. Seminar başa çatdı, nəhəng “Uralmaş” zavodunda, yaxınlıqdakı Pervouralsk şəhərindəki boru prokatı zavodunda və ən əsası, Uralda Avropa ilə Asiya qitələrinin sınır xəttində ucaldılmış obeliksın yanında olduq; Boris Nikolayeviçin səxavətlə təşkil etdiyi qəbul-ziyafətdə adama bir-iki qədəhlə boğazımızı yaşlayıb SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi Yuri Verçenko ilə Yeltsinin xeyir-duasını alıb təyinat yerlərinə yola düşdük...

Naberejni Çelnidə məni doğrudan da yaxşı qarşıladılar. “Tatarıstan” mehmanxanasında mənə təkadamlıq, hər cür şəraiti, televizoru-filan olan əla bir nömrə ayırdılar və mən övvəldən-axıra olimpiya oyunlarını izləyə bildim. Orada qaldığım bir aya yaxın müddət ərzində cəmi bir ya iki dəfə zavodda oldum, bu da, necə deyərlər, sırf “idman marağı”nın nəticəsi idi. Bütün qalan vaxtı tanış olub dostlaşdığım yerli cavan şair və yazıçılar, rəssamlar, musiqiçilərlə keçirirdim. Bax, belə günlərdən birində, rəssam dostlarımdan biri mənə dedi ki, Svetayevanın qəbri burada, yaxınlıqdakı Elabuqa şəhərindədir. Və mən bir an da tərəddüd etmədən xahiş etdim ki, məni ora aparınlar.

Budur, nəhayət ki, biz Elabuqadayıq. Əsasən taxta-şalbandan tikilmiş birmərtəbə evlərdən ibarət keçmiş kazak stanitsası. Tozlu küçələrdən birində bizim Şamaxının, İsmayılının Kirovka, İvanovka kəndlərindəki molokan evlərinə bənzər bir ev. Kəlləyi tikildiyi küçələrə ağ gəlmiş tək pərdə çəkili üç gözüylə baxan koma... Bu evdə, 1940-cı ilin avqustunda Svetayeva yazırdı: “Mən artıq yaşayamıram. Yazmıram, oxumuram. Mən eşikdən qorxuram, tutqun

aynabəndlər, qara gecələr, kor evlər canıma üşütmə salır; bu, ölümdür, başa düşmürəm, belə uzun çəkən ölüm nəyə gərəkdir?” (Çap edilməyənlər, II cild, səh.398).

Bundan doqquz il qabaq, 1931-ci ildə isə həyatını it həyatı ilə müqayisə edərək qəribə bir dəqiqliklə öz aqibətini qabaqcadan söyləmişdi: “10 il sonra mən qocalığın astanasında tamam tənha olacağam. Əvvəldən axıra it quyruğuna düyünlənmiş bu sərgərdan həyatımla tək qalacağam...” (Qəribədir, bütün bunlardan çox-çox qabaqlarsa, hələ 1919-cu ildə yazırdı: “Mən sərgərdan itəm. Həyatımın istənilən hər hansı bir saniyəsində kimin desən arxasınca düşüb gedə bilərəm. Mənim sahibim hamı və heç kimdir” (IV cild, səh.579).

...Bura isə toz-torpağı amansız bir qəzəblə adamın üz-gözünə çırpıb, ağız-burnuna, boyun-boğazına, bir sözlə, açıq harası varsa hər yerinə doldurmağa cəhd edən başıpozuq çöl küləyinin vıyıldadığı köhnə şəhər qəbiristanlığıdır. Unudulmuş tənha məzar... Böyük şairin narahat qəlbinin sığınacaq tapdığı son məkan...

Qeyri-ixtiyari, şairin digər bir dahinin xatirəsinə yazdığı “Mənim Puşkinim” əsərindən iki müxtəlif məqamı xatırlayıram: “...mən həyatımda hər şeyi vidalarla sevdim, görüşlərlə yox, hicranla, ayırılıqla sevdim, qovuşmaqla, vüsalla yox, yaşamaq üçün deyil, ölümünə sevdim”¹.

Və sonuncusu:

“Bir vaxtlar məni sevənlər, bir-birinizi sevin və hərdənbir, öpüşlər arası mənim də adımlı çəkin...”²

*Çingiz Əlioğlu,
oktyabr, 2000*

¹ Marina Svetayeva. “Yaxşı ki, siz mənim xəstəm deyilsiz”. Moskva, “Eksmo-press”, 1999, səh.524

² Yənə də orada, səh.606

S.E.

Acıqca taxıram qızıl üzüyün!
– Mən ona sözdə yox, əsil arvadam!
Xəncərə bənzəyən sivrim üzünü
Görəndə özünü itirir adam.

Susar kip dodaqlar, susar hər zaman,
Qaşları dartılmış yaytək görünür.
Qanında qovuşan iki qədim qan
Ona faciəvi əzəmət verir.

O qıvraq boy-buxun sütün budaqdır,
Gözləri – gərəksiz intəhasızlıq!
Qaranquş qanadı qaşlar altında
Qapqara uçurum gəzdirir yazıq.

Bir onun şəxsində qonubdur quşum
Cəngavər yaşayıb, mərd ölənlərə!
Vətənin şənini şərqilər qoşub,
Cəlladın üzünə dik gülənlərə...

3 iyun 1914

* * *

Anmıram, danmıram, daha yanmıram,
Yuxum da qaçıb.
Günəşə-aya da heç boylanmıram
Köksümü açıb.

Ev-eşik bürküdür, fərqi varmam,
Bağça – yaşıllıq.
Xoş bir ərməğan da tale əlindən
Ummuram artıq.

Könlümə səhər yad, yaddır şəhərin
Hay-küylü dili.
Belə yaşayıram, unudub tamam
Həftəni-ili.

Elə bil, qırıq bir kəndir üstündə
Kiçik təlxəyəm.
Mən – kölgə kölgəsi, ya da cüt aydan
Düşən ləkəyəm.

13 iyul 1914

* * *

Nə yaxşı sən mənim xəstəm deyilsən,
Nə yaxşı ölmədim mən də dərdindən.
Yaxşı ki, bu zindan Yer kürəsi də
Üzülməz heç zaman öz məhvərindən.
Bilsən arsız olmaq necə yaxşıdır,
Əladır sözünə baş qoşmasımlar.
Əli bir-birinə dəyən cavanlar
Nə xoşdur qızarıb heç çaşmasımlar.

Bilsən qənşərimdə başqa birini
Sakitcə qucmağın, eh, necə xoşdur!
Məndən görmədiyin nəvaziş üstə
Cəhənnəm hədəsi hədərdir, boşdur.
Dilin də dönməyir adımçın, bir bax,
Gecə istəmirsən, sübh çəkmir təbin.
Kilsə sükutu da, yaxşı ki, heç vaxt
Pozulmaz bizimçin, kəsilməz kəbin!

Təşəkkür edirəm sizə ürəkdən, –
Özünüz bilmədən – məni bu qədər
Həssas bir eşq ilə sevdinizçin.

Sakit gecələrim itməyib hədər.
O qürub çağları tək-tük görüşçün,
Aylı axşamlarda gəzmədik deyə,
O günəş üçün ki, qalxmadı göyə, –
Nə yaxşı – heyf ki, xəstəm deyilsiz,
Nə yaxşı – səd-əfsus ölmədim sizensiz!

3 may 1915

* * *

Hamınız rahibə olacaqsınız,
Könüldən məhəbbət kürünüb gedər.
Mən isə bəzəkli şala bürünüb
Yenə ay doğanı gözlərəm hədər.

Siz mehrab önündə xaç çevirəndə
Qaşımı turşudub baxacam yəqin.
– Tanrıya sizin o xoflu sevgidən
Yüzqat sevgilidir mənim nifrətim!

6 iyul 1915

* * *

Çilik-çilik oldu aynam,
Üstündə də baxışlarım.
Evə, evə doğru uçur
Bu gün mənim qu quşlarım.

Buludların ətəyindən
Düz köksümə düşdü lələk.
Dağıtmışdım yuxuda mən
Qəpik-quruş – düz bir ətək.

Gümüş səda cingiltidir,
Oxumam da gümüş sədir.
A qu quşum, quşcuğazım,
Nə çox uçdun?! Nə həvəsdir?!

Anama da deməm, dərdi
Dosta necə qandıraram?
Gedib mehrab önündəcə
Ululara dua edib,
Sənə də şam yandıraram.

1 mart 1916

YUXUSUZLUQ

1

Gözümün kökünə kölgə salıbdır,
Gözümün üstündə həlqələri var.
Yuxusuz qaldığım gecələrdəki
Yuxular yığışsa bəşər uyuyar.

Bəs necə bilmişdin! İndi dərd-ələm
Yersizdir... yabançı ehrama az get.
Nahaq gizlədirsən, sirrini billəm,
Gecələr bütlərə az sitayiş et.

Gündüzün günəşi yetmirmi sənə,
Gecələr məbədə qaçırsan yenə?!

Gəl, bəti-bənizi qaçmış, a bədbəxt,
Götür tax bu bir cüt qədim üzüyü.
Onların sehrilə bəlkə də bir vaxt

Tərk etdi o kölgə solğun üzünü.
De görüm, azmı sən məni səslədin,
İsti yatağında məni gözlədin?

Budur, uzanırsan solğun bənizlim,
Əyanlar baş əyir, edirlər təzim.
Yatağın başında, mən yuxusuzluq,
Nağıllar deyəcəm, edəcəm qulluq:

– Uyu, uyu, kiritmişim,
Uyu, uyu, a kişmişim.
Yat, yat, bədbəxt başı taclım,
Uyğu – quyu, bat, bat, bacım!

Asanca yatasan deyə, a leyla,
Həzin bir nəğməyə çönəcək layla:

– Qoy başını balınca,
Yat, yorulmaz qarınca!
Uyu, parlaq cavahirim,
A yuxusuz ləl-gövhərim!

Kimlərə, kimlərə namə göndərdik,
And içib, and verdik, nələr demədik!
Kim eşitdi, kim duydu,
Uyu, özünçün uyu!

Budur, ayrıldı
O ayrılmazlar.
Budur, əllərin
Çıxdı əlimdən.
Üzöldü axır
Ayağın yerdən.

Uyğu – ulu,
Uyğu – ulu duyğu.

Uyuyur hamı,
Uyuyur bacım,
Soyunub tacın.

8 aprel 1916

2

Sevdiyim əllərdir,
Əllərdən öpmək,
Ad verib, insanlar,
Adlar içində
isimlər əkmək,
Bir də ki, hər günün
yalını aşmaq,
Gecəyə taybatay
qapılar açmaq!

Boynumu eləcə çiynimə qısıb
Qulaq kəsilirəm addım səsinə.
Bir də ki, yuxulu – oyaq ormanın
Küləkdə köksünü ötürməsinə.

Ah, gecə!
Qaranlıq qoynunda bulaq doğulur.
Yatıram artıq.
Hardasa gecədə
İnsan doğulur.

27 may 1916

3

Nəhəng şəhərimdə indi – gecədir.
Yuxulu evimdən yolum – küçədir.
Görənlər düşünür: haqqı neçədir, –
Mənimsə huşumda ancaq – gecədir.

Əsir iyul mehi, təmizlənin – yol,
Nəğməyə bürünür ətrafda sağ-sol.
Bu külək sübhədək əsəcək bol-bol,
Görəcəm axırda qolumda bir – qol.

İşıqlı aynaya, qovağa – baxsam,
O hündür qülləyə, divara – çıxsam,
Görünməz əllərdə qalacaq – yaxam.
Bu mənim kölgəmdir, mən isə – yoxam.

Ovcuma yığaram işığın – dəstin,
Yarpağın saplağın dişimlə – kəsdim.
Bir səndən ötəri yüzündən – küsdüm,
Mən sənənin yuxuna girmişəm, – dostum.

17 iyul 1916

4

Yuxusuz gecənin sonucu üzülür tənini,
Boşalan əl-qolun sanki heç deyildir sənini.
Domuşan damarda göynəyir kiçik oxlar,
Mələktək üzdəsə yalançı bir təbəssüm var.

Yuxusuz gecənin sonucu üzülür əlin,
Dost-düşmən üçün də xoş sözə dönməyir dilin.
Hər qəfil sədada – yüzlərlə çalarlar gülür,
Şaxtadan Florensiyanın qoxusu gəlir.
Zərifcə ağarır dodaqlar... o batıq gözü
Qızılı haləsi azacıq bürüyür üzünü.
O gizli işıqla nurlanan çıraq bənizi
Yandıran gecədir... qaralır bəbəkədə izi.

19 iyul 1916

5

İndi sənin ölkəndə
Bir səmavi qonağam.
Yuxusuz bağ görmüşəm,
Yatan çölə çırağam.

Hardasa at nalları
Çölün bağrın dağıdır.
Tövlədən gələn səda
Ağ inəyin ahıdır.

Qoy sənə qüسسə ilə
O sayıq qazdan deyim.
Yatan yatıb, oyanmaz,
O ayıq qazdan deyim.

Tükünə əl batan it
Saç ağardıb adamtək.
Saat altıda sakit
Dan üzü közərəcək.

20 iyul 1916

6

Bu gecə tənhayam, yenə gecədə –
Yuxusuz, sərkardan, qatı bir zülmət!
İstəsəm taybatay açar bu vədə
Darvaza-doqqazın üzümə başkənd!

Yollarda qalıbdır yuxusuz canım,
Ah, tutqun Kreml, necə gözəlsən!
Bütün yer üzünün qadasın alım,
Dünyanın köksündən öpəcəyəm mən!

Xəz təkin qalındır titrəyən tellər,
Ruhum da tənimdən sovrulur yelə.
Bu gecə yazığım gəlir, ay ellər,
Bütün sevənlərə, sevilənlərə.

1 avqust 1916

7

Şamdan uçalan o səs
Necə incədən-incə.
Qara gözlü bir çocuq
Yuxuda gördüm gecə.

Şamtək yanan hər şamdan
Daman o qatransayaq,
Tənimi tərkdir qan,
Gecə qalırım oyaq.

8 avqust 1916

8

Bəbəksayaq qara gecə, bəbəsayaq
İşıq əmən oyaq gecə... öpdüm səni.

Dəli yelin yüyənləri əlindədir,
Sən nəğmələr anasısan, öpdüm səni.

Bir okean kükrəyir hey dar sinəmdə,
Xoş nəğmələr ötürəm mən şərəfinə.

Gözlər gördüm bəbəklərdən keçə-keçə!
Yandır məni qara günəş – qara gecə!

9 avqust 1916

9

Gecə yatan kimdir? Gecə dərd əkir!
Kirimir, kükrəyir beşikdə körpə.
Qoça öz ölümünün keşiyin çəkir,
Cavansa sevimli yar ilə kefdə, –
Bal kimi dodaqdan hey öpə-öpə.

Yatma ha – yatdınmı, oyanmazsan bax!
Yatmağa hər zaman biz taparıq vaxt!

Sayıq keşikçisə əlində fənər,
Odur evdən-evə addayıb keçər.
Yuxumun balına batan balınca
Əyilib, aramsız söylənər qoca:

– Yatma ha! Möhkəm ol! Ayıqlığı sev!
Yatdınmı, qismətin bir əbədi ev!

12 dekabr 1916

10

Yenə də bir pəncərə,
Yenə tanış mənzərə:
O ayna ardında yatmayıb heç kəs,
Oturub eləcə çaxır içirlər.
Ya da ki, nəfəslə isinir nəfəs,
Əllərin içində qızınır əllər.
Azmıdır belə evlər?
Azmı belə pəncərələr?
Vüsal çıxırtısı, hicranın ahı,
Kükrəyən, narahat hisslər dünyası,
Gecə pəncərəsi, axşam aynası...

Minlərlə şam yanır birində odur,
Birində bu axşam közərir üç şam...
Rahatlıq tapmayıf fikrim, düşüncəm:
Belə pəncərələr, oyaq aynalar
Mənim də evimdə olubdular cəm.

Hər işıq mərmidir, parlayan mina...
Hər oyaq pəncərə, yuxulu bina,
Hər oyaq, hər diri aynaya görə,
A dostum, Allaha sən dua elə!

23 dekabr 1916

11

Yuxusuzluq! Ey əziz dost!
Yenə sənin əlini
Eşq dolu badə ilə
Bu cingiltili-sakit
Gecədə qarşılayıram.

– Gəl qolunu
 boynuma sal!
Doyunca iç! Dadına bax,
 bircə qurtum al!
Matım-qutum qurusun!
Ucalığa gedən yolda
 dərinliyə dal!
Dodaqla əzizlə! Göyərçinim!

Əzizlə, əzizim, əzilib,
Göyərsin canım!
Aramla arala dodaqlarımı!
O büllur badənin, o piyalənin

Götür ustuf-ustuf qıraqlarını,
Dodaqla odla!
Adla oda-oda odla,
tənimi odla!
Doyma,
hicran gözlərim oyma.
İç, dostum, təşnəm,
Nəşədən-nəşəyə keç!
Diqqət qıl, qılıqla enişdən başla,
Sonra da, sonra da dikəlib görüş
Köksümdə o iki yumru daşla!

Dünya itib ilim-ilim.
Ləbələb sahillər intəhasızdır.
– İç, iç, qaranquşum! Dibdəki diri
İri mirvarini tap...
İçdiyin dəryadır, udduğun dəniz,
Dan üzü şəfəqlər köksümə dolsun.
De harda elə bir məşuq vardır ki,
Onunla əyləncə
Belə xoş olsun?!

Bax, işdir, dostların səni yoluxub,
Desə ki, yarının gülü soluxub,
De ki, mən, de ki, mən – yuxusuzluqla
Sübhədək kef edir... süpürləşirəm...

may, 1921

AXMATOVAYA

1

Ey ağı ilahəsi, ilahələr gözəli,
Ey bəyaz gecələrin şıltaq, dəcəl övladı!
Qara yelə tutubdur Rus elini qəzəbin,
Oxtək iti ahından bağrım başı qanadı.

Qarırıq, çaxırıq, sinəmizdən qopan: ox! –
Anna Axmatovadır! – deyə, çıxır ağızdan.
Sənin adın bir nəhəng, kökdən gələn ahdır, ah! –
Yandırır düşən yeri, iz də qalmır kağızdan.

Bəxtimizdə bu yazı sənə əsrdaşlıqdır,
Bir torpaqda yaşamaq, göy altı yoldaşlıqdır.
Taleləri yaralı taleyinlə öpüşən
Ölməzliyə qovuşub ölümüylə görüşər.

Nəğməkar şəhərimdə al günbəzlərdir yanan,
Xilaskarın eşqinə şərqi qoşur kor səfil.
Bu şərqilər beşiyi deyirəm sənə qurban,
İstəsən qəlbimi də verərəm mən üstəlik.

19 iyun 1916

2

Başımı əlimlə tutub durmuşam,
– İnsanın bicliyi nə imiş, Allah! –
Başımı əlimlə tutub durmuşam,
Nəğmələr ötürəm qürubdan qabaq.

Bir dalğa qəddimi torpaqdan üzdü,
O uca göylərə qaldırdı məni!
Könlüm qubarlanıb şərqilər düzdü,
Göylərdə görəndə aytək çöhrəni!

Alıcı quş kimi qəlbimi çarpıb,
Buludlar səfini bölən də sənsən.
Qəzəbi ölümtək qorxunc qartalım,
Öldürən də sənsən, ölən də sənsən.

Bu qızıl günbəzli qoca Kremli
Qapqara gecəyə bürüyən də sən.
Boğucu qəhərlə kəsib əhdimi
Alıb qollarına yürüyən də sən!

Ah, necə xoşbəxtəm! Heç zaman qürub
Sozalıb–sönməzdi şövqlə belənçi.
Ah! necə xoşbəxtəm, – könlümdə qürur –
Sərvətim sənindir, özüm dilənçi.

Səsində elə bil göynərti gördüm,
Boğazım tutuldu, susdum qəhərdən!
Qəlbimdə ilk dəfə sənə ad verdim:
Şahlar Odasının İlahəsi mən¹.

22 iyun 1916

3

Yelpik kirpiklərin yorğun qırpımı,
Kirpiklər körpətək uyuyur həmən.
O ipək qanadlı quştək havalı,
Ruhartək, kəpəktək yüngül bir bədən!

Günlərin çənində nə eyləyirdi?
Səbirlə gözləyir, ötürdü hərdən...
İçində çox nəhəng bir ah var idi,
O ahı bələyən qabıqdı o tən.

O sakit mürgünü görəydin gərək,
Baxanda, deyərdin bəşər deyildir!

¹ Sarskoye selo

Bu qartal görkəmli xeyirxah mələk
Yerdə yaşasa da göydən gəlibdir.

Beləcə yaşardı, kimlərsə xorla
Ədəm bağlarına səslərdi onu.
Səsinin sehrilə uymuş o İblis
Cənnət qapısında gözlərdi onu.

Beləcə ötüşdü həftələr, illər,
Daha nə biz varıq, nə də o evlər.
Soyuq məzarlıqda əsdikcə yellər
Qaralır başdaşı – o qorxunc divlər.

Əcəl tez süpürdü əhatəsini...
Sükuta qərq olan o nə məzardı?
O Şahlar Odası İlahəsinin
Gicitkan çələngi, əklili vardır.

23 iyun 1916

4

Övladın adı Levdi,
Ananın adı – Anna.
Aslan yaranışdan qəzəbi sevdi,
Amma bu Annadan sən anlam una.
Saçları kürəndi bala aslanın,
Şah oğlu şah kimi görənler onu

– Od tutub lələk yanır! – deyirlər, –
– Balaca vəliəhd sanıb deyirlər.

Allah ana ahı, gülüşü versin
Balaca balaya, bir də ki, gövhər,
Mürvari gəzənin dəqiq baxışın.
Allahım, rəhm elə, sən onda göz ol:

Gəl qoru lütf ilə əta etdiyin,
Alnına yazdığın uğur-naxışı.

Kürən aslançığım,
Gözləri dəniztək yaşıl gözəlim!
Alnının nə müdhiş yazıları var!
Di keç hücumla!

Şimal Okeanı, həm Cənub tayı,
Bir də ki, təsbehdə qara gövhərin
Hesaba gəlməyən tükənməz sayı
Sənin ovcunda!

24 iyun 1916

5

Nə qədər dostların, yoldaşların var!
Heç kəsin sözünü iki etmirsən.
Öz qürur, göynəmin, ülfətinlə sən
Zərif gəncliklə pis yola getmirsən.

Limanda o dəli günü xatırla,
Küləkdən ağaclar belibükülü.
Gurlayan boz Xəzər, bir də ağzımda
Səninçin tutduğum o qızılgülü.

Qaraçı naxışlı bürünc üstündə
Sənə bir qəribə daş bağışladı.
Sonra da gözündən cin çıxan o qız
Şöhrətdən nəsə bir dastan başladı...

Uca dor başında ağardı yelkən,
Neynirdi orada göyköynək cavan?!
Dəniz hayqırtısı, bir də Pərinin
O qorxunc hayını aldım o zaman.

25 iyun 1916

6

Sən geri qalmazsan. Mən ki, – dustağam,
Sən isə – keşikçi. Talemiz birdir.
Qoşadır mənasız boşluq içində
Bizi birləşdirən çək-çevir dərdi.

Görürsən, mən necə sakitəm, vallah!
Dumduru gözümə inanmasan bax!
Azacıq, gəl boşla, sən məni dostum,
Kəsmə o şamadək başımın üstün!

26 iyun 1916

7

Sən ey, beşik, mafənin
Örtüyünü aparın, –
Küləklər körükləyib,
Fırtınalar qoparan,

Şerin, cəngü-cidanın
Ey cadugər anası!
Gördüm aslan qoşulan
O döyüş arabasın!

Eşitdim gur səsləri, –
Biri susur, dinmirdi.
Gördüm o yelkənləri, –
Ağı çox, qara birdi.

İradənə ram olan
Dəryalar, dağlar təkmi?!
Günəş kimi haqlıdır
Ölüm gətirən hökmün.

26 iyun 1916

8

Bazarda özünü öldürürdü xalq,
Qoğal dükanından buxar çıxırdı.
Qırmızı ağızlı, ağappaq buxaq
Xanəndə qızcığaz nədən çığırdı?!

Üstü güllü-güllü qara örpəkdə, –
Keçsin günahından yaradan deyə, –
Sergey – Troitsa məbədgahında
Durmuşdun əlini uzadıb göyə.

Sən də Məryəm kimi, eh, axır-əzəl
Müqəddəs surətsən qüssəli afət.
Bax onda, unutm, rəhmdil gözəl,
Keçib günahımdan məni də əfv et!

27 iyun 1916

9

Bütün Rus elinin qızıl boğazı,
Dilində əfv üçün min nida bitir!
Ey külək, günahkar kölədən ona
Bu dərin ahımı, səsimi yetir.

Ey yanan danüzü, dərddən qaralan
Bu qəmli gözlərdən söhbət sal sonnda.
Söylə ki, mən qızıl zəmi içində
Düşüb qədəminə baş əydim onda.

Ey orman qaynağı, sən ona sezdir:
Köksünə əyilib gördüyüm sima
Hər gecə göylərdə nazlanan üzdür, –
Onunla tutaşib – alışır səma.

Şimşəklər məskəni ərşü-ələda
İtirib-tapdığım yeganə qüdrət!
Sən! – Adsızsan! Sən o uca qalada
Eşit son sözümlü, bircə ricam var:
Bütün Rus elinin qızıl səsinə
Mənim də səsimi yetişdir, nolar!

27 iyun 1916

10

Vələmir vərləri üstündən keçən
Məftil uğuldayıb ötür gör necə!

Zıncırov sədalı o qavalcıqlar
Səsində, ya rəbbim, söylə nə sirr var?!

Susub dinləyirəm, ovcumda sünbül,
O səs günbəz kimi məni bürüyür.

Suda əksi üzən iyde gəlidir,
Tutduğum budaq yox – sənin əlidir!

Hamıçın adicə qadın – nə sirdir –
Mənimçin göylərin işarəsidir!

Gecələr tək sənə mən baş əyirəm,
Bütün evlərdəki o ikonalar
Sənin gözlərinlə baxır deyirəm.

1 iyul 1916

11

Sən varsan, günəşin rəng-ruhu qaçıb,
Ovcunda ulduzun minini saydım.
Eh, bir gün qapalı qapını açıb
Küləktək qoynuna girmək olsaydı!

Boynuna sarılıb hey ağılardım, bax,
Gah da ki, durmadan dil-dil ötərdim.
Günahı keçilmiş bir uşaqsayaq
Kirimış hıçqırıb, əlin öpərdim.

1 iyul 1916

* * *

Qayğuların yükündən
Rəbbin qəddi bükülü...
Mələkləri yaratdı,
Odur, gözləri gülür.

Necə gözəl yaradıb,
Nəhəng qanadları var.
Qanadı qırığa da
Hərdən rast gəlmək olar.

Onçun gözü giryanam,
Onçun kəsmir göz yaşım. –
Tanrıdan çox mələklə
Eşqə qarışdı başım.

15 avqust 1916

DON JUAN

1

Sən şaxtalı danüzü
Gözlə məni, Don Juan
O altıncı qayının
Altındaca gəl dayan!

Nişanlımın canına
And içirəm bax inan, –

Oğulsan bu diyarda
Öpüşməyə yer tapsan!

Sanma fəvvarəmiz var,
Quyular buz bağlayır.
Kilsədə ikonalar
Sərt-sərt baxıb ağlayır.

Gözəllər ləfzə söhbət
Eşitməsin çox deyə,
Kilsələrdən aramsız
Zənglər ucalır göyə.

Beləcə də yaşardım:
Qocalmaq məni açmır.
Vallah, bizim bu diyar
Heç sizə də yaraşmır.

Eh, bu ayı kürkündə
Görən sizi tanımaz, –
Təkcə o ehtirash
Dodaqlar satar, danmaz.

19 fevral 1917

2

Dumanlı danüzü uzun bir sürə
Gözünün qarasını sıxdı qar-boran.
Xəstə Don Juanı buztək yatağa
Asta uzatdılar... toxtadı bir an.

Fəvvarə filan da yoxdu o gecə,
Göylərdə nə ulduz, nə ay yanırdı...
Tək bircə provaslav xaçı sakitcə
O körük köksündə alovlanırdı.

Qızaran gecənin al-qan pipiyi
Səninçün əbədi nur olsun deyə,
Mən qara naxışlı sevil¹ yelpiyi
Gətirib çatdırdım qoca dayəyə.

Səndəsə ayrı şey umur o ürək,
Gözlərin başqa bir həsrətdən solur.
Sənə öz qəlbimi yetirəm gərək,
Görəsən gözəllik nə təhər olur.

İndisə, hələlik sakitcə yatın!..
Başınız üstündə korun bir şamam.
Yersiz istəkləri könüldən atın,
Sizin o siyahı dolubdur tamam!

19 fevral 1917

3

Bu qədər şəhərdən, güldən, gözəldən
Sonra da tənbəllik etmərsiz yenə.
Mənimi sevirsiniz? Siz ki əzəldən
Özəl bir özülsüz, mən isə kölgə.

Nəyimə lazım ki, eşidib biləm
İlahi qüvvəyə əl açırsınız?
Gərəkmi biləm gur saçları Niləm,
Deməyin günəştək nur saçırınsınız!

Gəlin bir nağıla yığılaq qonaq:
O vaxt qış çağıydı, yanvar bitirdi.
Kim isə gül atdı. Maskalı monax
Əlində fənəri özün yetirdi.

¹ Sevilya şəhəri (İspaniya)

Divarın dibində kimsə bir ucdan
Ağzına gələni deyirdi yenə.
O an Kastilyalı həməən Don Juan
Rastlaşıb tuş gəldi gözəl Karmenə.

22 fevral 1917

4

Gecədir yenə də – gecəyarısı,
Göynəyir göylərin o Ay yarası.
– Nə var baxırsan, baxırsan elə?
– Baxıram hələ.
– Xoşuna gəlirəm? – Xeyr.
– Tanıyırsan? – Nəsə mənə tanış gəlir.
– Don Juanam mən,
– Mən isə Karmen.

22 fevral 1917

5

Deyir, Don Juanın qılıncı vardı,
Bir də Don Juanın – Donna Annası.
Haqqında bildiyim ancaq bunlardı,
Sirlidir mənimçin gözəl dünyası.
Ağıl dəryasıydım mən bu gün amma,
Gecə yola çıxdım qəlbə səksəkə.
Mənimlə yanaşı, qoşa aramla
Kim isə gedirdi ad çəkə-çəkə.
Çəliyi seçilmir qatı dumannan...
– Olmayıb, inanma, o Donna Anna!

14 may 1917

Cənnət ilanıtək bu ipək kəmər
 Düşər qədəminə... gərdən incələr...
 Deyənlər nahaqdan demir ki, mənə
 Dincəlsə torpaqda bu can dincələr.

Görürəm öncədən parça üstündə
 Sozalan qürurlu qoca əksimi.
 Qara bürüncəkli sirli cavanlar...
 Karnaval küyüsə tükənmir, kəsmir.

Budur, yenə kimsə maska altında:
 – Tanıdın! – sorusur. – Yox! – Tanı ay təşər! –
 Yenə meydandaca o ipək kəmər
 Ayağı altına sürüşüb düşər.

14 may 1917

* * *

Alından öpmək – dərdin almaqdı.
 Öpdüm – alındı!

Gözlərdən öpmək – yatızdırmaqdı.
 Öpdüyüm gözlər irmaq-irmaqdı.

Dodaqdan öpüş – təşnəyə əlac.
 Belə öpüşə sən də, mən də ac!

Alından öpüş – unutqanlıqla əbədi görüş!
 Al iltifatla məndən bir öpüş.

14 may 1917

* * *

Göynəm! Göynəm! Əbədi təm
Bitirir dodaqda istək!
Göynəm! Göynəm! Sevgi-şəhvət
Eyzən sənə dov gələcək.

O göynəmə görə öpdüm
Hər cavanı, gözəli mən.
O göynəyə görə tutdun
Başqa əldən hər gecə sən.

Su-çörəklə yeyib-içdim
Göynəm dərdi, göynəm qəmi.
Rus çölündən bir ot biçdim
Çox göynədir acı təmi.

10 iyun 1017

ALAYA

O vaxt ki, – bir zaman – suda batantək
Əbədi bir yolda qər q olacaqsan,
İlan xislətini axır ki, doğrult:
Məni də, evi də, şeirləri də
Ömürlük, əbədi, bilmərrə unut.

Unutma, sən qoca qarışan sabah,
Şərab iç, xizək sür, nəğmələr oxu.
Qaraçı qızından şirinsən, vallah!
Bil ki, heç kəs sənə tay ola bilməz –
Amma ki, özünü kim gəldi toxu.

Ah, Paris bağları yanır necə də!
(O odlu gözlərdə azmı azmışam)
Coşubdur Madridin gitaraları,
(Bir zaman onlardan mən də yazmışam!)

Yansın gözlərində sönməz bir ümid,
Yelkənlər doldumu – haydı, yaxşı yol!
Boş şeydir, həyatda hər nə var unut,
Bir sabah qarısan, buna hazır ol.

11 iyun 1017

* * *

Pöhrə fidan ormanı
Meşəqıran doğradı.
Rəbbin yaratdığını
Bəni-insan oğradı.

Tərənmir bircə budaq,
Neçə kötük qaralır.
Doğmaların səsində
Qulağım səni alır.

Gözlərinin haləsi
Getmir gözüm önündən.
Bir əbədi, ayrılmaz
Düşmənlik səninlə mən.

20 avqust 1918

* * *

Sağ çiynimdə bu mələk
Göyərçin – sabahımdır.
Sol çiynimdə o hənək
Bayquş gecə – ahımdır.

Qazan çarı, xanam mən,
Daha nə qorxanam mən, –
Dayanıb keşiyimdə
Birləşib iki düşmən!

2 noyabr 1918

İKİ NƏĞMƏ

Kimə hicran bacıdır,
Nə verəcək kül ocaq!
Gələndə gətirdiyin,
Gedəndə aparacaq.

Doğrudanmı kölətək
Dalca düşüb sürünnəm –
Mən ki dəniz qızıyam,
Baxma belə görünnəm!

Yan, dostum, gör haçandır
Alışsın tənimplə!
Dənizə dil açanda
Danışsın mənimplə!

O adi qızlar kimi
Durmam əli qoynunda –
Ana boyundan deyil,
Düşdüm dərya boyundan!

Bizim qızlar cilovsuz
Su köhlənidir, bala!
Mən balığı tilovsuz,
Qarmaqsız da tutaram!

Nəğməmdə nə qüdrət var
Soruş dalğa toyundan, –
Ana boyundan deyil,
Düşdüm dərya boyundan!

Haçansa bir gəmidən
Baxıb tufan hərkinə,
Deyərsən: pəri sevdim, –
Getdi suyun tərkinə!

Sualtı mərcan ağac –
Gümüş pəri yuvası.
Alnında ana deyil,
Yanır dərya duası!

13 iyun 1920

2

Hələ dünən düz gözümə baxardın,
Bu gün niyə görmür məni gözlərin!
Şimşək olub sübhə kimi çaxardın,
Zorla çıxır bu gün dildən sözlərin!

Ağıllısan... mən axmaq eşq köləsi,
Yandı bağrım dərdi kimə söyləyim?
Bütün dövr qadınların naləsi:
“Söylə görüm, axı sənə neylədim?!”

Göz yaşım – su, sudur qan da – diqqət et, –
Göz yaşım ilə – qanlı suda – yuyundun!
Analıqdır, ana deyil – Məhəbbət,
İpək geyib qanlı tikan soyundun.

Sevənləri alıb gedər gəmilər...
Ağ yolları axı necə əylədim?
Yol boyunca qəmli ahlar yüksələr:
“Söylə görüm, axı sənə neylədim?!”

Çini-Maçın sanıb məndən güc aldın,
Dünənədək ayağымda süründün.
Qəfil niyə bəs əllərin boşaldı,
Ovcundakı qara qəpik göründü.

Öz balasın boğan yazıq anatək
Məhkəmədə nə dindim, nə söyləndim.

O dünyadan belə, hayım gələcək:
“Söylə görüm, axı sənə neylədim?!”

Bax bu kətil, çarpayı da birbəbir
Desin: “Niyə bu əzabı çəkirəm?”
“Kəfin gördün – boynunu vur”, – söyləyir,
Mənsə durub göz yaşları tökürəm.

Cəhənnəmin atəşində yandırdın,
Buz eşqinlə ürəyimi teylədin!
Əzab nədir yaxşı mənə qandırdın...
Söylə görüm, axı sənə neylədim?!

Gəl qurtaraq, uzun çəkdi bu söhbət,
Nə mən ovam, nə sən sevgi ovçusu...
Bildim daha, haçan gedir məhəbbət,
Gəlir bağban – ölüm əldə qayçısı.

Çox çırpıldı bu ağaclar yağışla,
Düşməyi var yetişəndə meyvənin...
– Hər şey üçün, hər şey üçün bağışla,
Söylə görüm, axı sənə neylədim?!

14 iyun 1920

* * *

Qaragöz görürəm səni, – ayrılıq!
Ucaboy, – ayrılıq! Tənha, – ayrılıq!
Bıçaqtək parlayan gülüş – ayrılıq!
Mənə bənzəməyən, gümüş – ayrılıq!

Dünyadan tez köçən o analartək
Mənim də anama oxşar, – ayrılıq!
Astana ağızında duran Annadır,
Yatan Seryojanı oxşar, – ayrılıq!

Soxulub eşikdən düz evə keçər,
Qaraçı, – ayrılıq! Ləçər, – ayrılıq!
Zəlidir, – yapışıb damardan içər,
Odtək biçarəni biçər, – ayrılıq!

Yandırır – göynədir, basıb, – əzirsən,
Cırıb – dağdırsan, yazıq gəzirsən, –
Bozqurdsan, – ayrılıq! Hər an hazırsan! –
Nə baba, nə nəvə, – quzğun tazısan, –
Qudurmuş, – ayrılıq! Bayquş, – ayrılıq!

Bəlkə sən Razinin törəməsisən, –
Şaqqalı-budaqlı kürən qırışmal?
Quldurdur xislətin, zatın, – ayrılıq!
.....
Bəlkə Marinadır adın, – ayrılıq!

İyunun sonu, 1920

* * *

Kim nə deyib gülmüşəm,
Qismətimdən razıyam.
Adalardan gəlmişəm,
Uzaq ada qızıyam!

Kimsə görəyim deyil!
Yatmaram – yar olmasa.
Evimə od vuraram
Ocağım qalanmasa!

Gəldin, – demək tanışsan,
Düşüb qaldın, – di yaşa!
Burda qayda belədir:
Oxunu çalma daşa.

Göydən ayı haylarıq, –
Ovcumdakı – ürəkdir!
Getsən də – ağlamarıq,
Demək belə gərəkdir.

Qanlı qəmə izinin
Sonra gözün yalaram.
Bir təzəsi gəlincə
Yaran ilə qalaram.

avqust, 1920

CANAVAR

Dostluqdu, axırda qulluğa döndü,
Yaradan yar olsun sənə, canavar!
Dostluğun tonqalı çox becid söndü,
Borca çönən yükün de nə canı var?!

Məsafə məsrəfi sərf edər sənə,
Verstlərlə məsafə həzm elə, bozqurd!
Sənə sığal çəkdim, naz etdin mənə,
Bu qüسسə-həsrəti ver yelə, bozqurd!

Müqəssir saymıram sən zalımı bax,
Səndə bir təqsir yox, məndədir günah:
Tutub özgələri qormuta, vallah,
Heç doydum demədi məndəki iştah!

Nə qovduq, nə də ki ardınca qaçdıq, –
Qurdla qurd rəftarı gərəkdir axı!
Durduq sınıqçıya biz ağız açdıq, –
Sağaltsın yerini o son çomağın.

Ay yazıq yalquzaq, ayrı bir duzaq
Fikrini cəlb edir, getməlisən, bil.

Saxlamaq fikrindən uzağam, uzaq,
Gedirsən, tez çıx get, vecimə deyil!

Di vızqırd, a bozqurd, tərən, əlli ol,
Yatsam heç yuxuma girən deyilsən.
Maymaqlar sarıdan dünya boldur, bol,
Girinə ayrısın keçirəcəksən.

oktyabr, 1920

* * *

Ciyər parçalayan, cana cin salan
Duyğudan sən qoru onu, Yaradan!

Çuğunnan sipər çək cuna qabağa,
Necə ki, zirehdi qımı bağaya!

Şirin əndamında hər nə var xışla,
Dilini pəltək et, başına boşla...

Qoy qalsın eləcə bir dəri-sümük,
Sədaqət Allahı, sən eylə kömək!

Dolanıb-döndükcə o çərxi-fələk,
Düşməsin dodaqdan o kilid gərək.

Dəfn üçün enəndə qəbrə cəsədi,
Desinlər: "Sədaqət əsiri idi!"

Cənnətlə-cəhənnəm yolayrıcında
Ya rəbb, çək çarmıxa onu ayrıca!

24 oktyabr 1921

* * *

Əllər və əllərdən ələ keçən can!
Bir də ki həb kimi içdiyim ləblər...
Ya rəbb, kaş onları qarışdırmayım!
Aman o ləblərdən gələn tələblər!

Yuxumu qaçıran hərc-mərclikdən
Usanıb əlimi göyə açıram!
Yaddaşım kütahdır, neyləyim, ey dost?
Özümdən küsürəm, hərdən çaşıram.

Kaş ki, azmayasan şeirlərimdə...
(Ah, necə qəmlidir o məzarstan?!)
Misralar cənginə başqalaritək
Düşüb olmayasan o şirin candan.

Sinəmə qonanda köksüm üstündə
(Bu yolda can qoyan minlər dəstində!)
Minillik yağışlar yumasin səni,
Od tutub alışsın, qovrulsun tənini...
Canıntək çox canın içdim qanını,
Ey qoşa ulduzdan gül vuran igid!
İsti ağuşumda çıxan canını
Tapanlar deməsin: naməlum meyit.

9 iyul 1922

MAIL

Yuxumun içindən – eh, ana bağı –
Qulağım səndədir yenə, neyləyim?
O təşnə, göynəyən qəlbinə doğru
Alınım, ruhumla mən meyliyəm.

O huldən uçan hay-haraylarım,
Damarda qanım da sənə meyilli.

Gözümdən çağlayan coşqun çaylarım,
Qəlbim də, canım da sənə meyilli.

Göz qapağım... bihuş ötən rübaba,
Nərdivan bağlara, iydə budağı
Axan göy sulara mail deyilmi?..
Tənimdə hər nə var sənə meyilli.

De hansı güc çəkir oğlanı qıza,
Ulduzu torpağa, ayı ulduza...
Bayrağın məzara meyl inadı!
Sənə meyillidir qoşa qanadım.

Yaşadım... Bayquşu çəkən yuvatək
Tənimi tabuta çəkdi bir qüvvə.
İllərin yuxusuz qoyduğu canım
Bulağa meyilli təşnə ləblərlə
O gül ləblərinə maildir zalım!

28 iyul 1923

* * *

Bu dağın zirvəsi – dünya tavanı,
Buradan səmaya en pilləkənlə!
Bir geniş dünyadır bu eşq məkanı,
Hüduzsuz sevgimi axır ki, anla.

Yad gözdən buludda gizlərəm səni,
Gözümə təpərəm ocaq qoruyla!
...Bu dağın başından yaxşı görsənir
Odlara bürünmüş qədim Troya.

Coşur ehtiraslar: şəhidlər azman,
Qalana yediyi çörək də haram!
Döyüşə beləcə, yəqin bir zaman
Baxıb, seyr edirmiş o çar Priam.

Bünövrə dağılır, əsaslar uçur:
Odlu qürubmu o? Qanmı?Haləmi?
Döyüşü bir vaxtlar bax elə bu cür
Bütün Olimp əhli seyr etmirmişmi?

Yox, soyuq hücrədən o müqəddəs qız
Biganə göylərə əl açıbdır bax...
Dostum, bu ucadan sevirəm səni,
Eşit, eşit məni – və – ayağa qalx.

30 avqust 1923

ƏLAMƏTLƏR

Ətəkdə dağ daşıyan
Bir tən təkin yanırım!
Sevgini can uzunu
Üzən dərdədən tanırım.

Şimşəyindən tarlatək
Şırımlanıb bu bədən.
Uzaqlar yaxınından
Tanırım sevgini mən.

Sanki kaha qazıblar
Tənimin hamarında.
Mən sevgini tanırım
Qanımin damarında.

Gizildəyən ağrımdan!
Sanki çatı hörürlər.
Çəkib sınırlarımı
Qopardaraq bağrımdan!

Yanır yara gözündə,
Kimdir tökən duzunu?!

Mən sevgini tanıram,
Bax bu canım uzunu
Yarığından tanıram,
Yarağından tanıram.

29 noyabr 1924

HƏYATA

1

Yanağımın alını alammazsan, allanma –
Udar səni coşqun çay, gur sulara tullanma!
Sən ovçusan, ey həyat, mən ovlanan deyiləm,
Sən təqibsən, mən rəqib, heç əylənən deyiləm.

Alammazsan bu canı, canımda can var ikən!
Özü qırılacaqdır bir gün ömür qanadı. –
Necə ki, bax, cığırdı qanrılıb qan damarın
Hikkəsindən gəmirir uduzan ərəb atı!

25 dekabr 1924

2

Alammazsan bu canı, canımda can var ikən,
Boşlamam pərqu ruhu tənimdən ah! – ilə mən.
Sən ki heyhat sözüylə qafiyəsən, ey həyat,
Bənzəmərəm qəflətdə uyumuş qafilə mən!

Həya et, gəl həyan ol, ey həyat, savab qazan,
Əyan-ayandan savay, əyin görsün lüt-üryan!
Can verib qan vermisən bir qism heysiz heyətə,
İnsaf et, boylan hərdən bizim bu boş həyətə!

Nə qəm ki, bu qəmənin dəf edilməz tiyəsi
O sədəf dəstəyədək işləyəcək hədəfə!
Qəvvaslar tək rəqqasdır sevən hər can yiyəsi:
O xançalın ucundan yıxılacaq bir dəfə!

28 dekabr 1924

* * *

Yaşayır, ölməyibdir,
İblis – mənim içimdə!
Canımda – mücrüdədir,
Zindanda, hücrədədir.

Həyat – qaynar dəhnədir,
Çıxış yolu – duman, sis.
(Həyat – tanış səhnədir
Söyləyir yaşaq artist).

Sözündə həqiqət var
Bu əyriqıç təlxəyin.
Səhnədə şöhrətinə
Şahid olmaqçın gəlin.

Çox yaşayın, çox bilin,
Bilin canın qədrini!
(Təkcə şairlər bilməz
İçəndə qədərini!)

Yox, bu təni xələttək
O nəğməkar həmkarlar.
Çox gəzdirməz əynində,
Tez göhnəldər, tez korlar.

Ürək kövrək mum ikən
Bərkidik bu bürküdə.

Tən qovrulan tiyanı
Qalayanı ürküdək.

Şöhrət ömrü bir anlıq,
Sərvət eşqi – azardı.
Tən dediyin – bataqlıq,
Tən dediyin – məzardı.

Can içində – sürgündə
Çürüyəntək çürüdük.
Dəmir maska altında
Necə miskin göründük.

5 yanvar 1925

ANNA AXMATOVA

(*Rusiya*)

RUS ŞEİRİNİN HƏMİŞƏCAVAN XATINI

Sən yaşarı deyilsən,
Dümağ qardır məskənin.
Otuz süngü yarası,
Beş də güllə yeri var
O al qanlı sinənin!
Göz yaşıma bürünüb
Dostum, tikdiyim kəfən...
...Yaman sevir, xoşlayır
Haqsız tökülən qanı
Rus torpağı özəldən...

Anna Axmatova, 1921

Jdanovun canını tapşırdığı 1948-ci ildə SSRİ Yazıçılar İttifaqının verdiyi başsağlığını oxusaq, gözümüzə bu sözlər dəyər: “Yoldaş Jdanovun işıqlı xatirəsi sovet yazıçılarının qəlbində əbədi yaşayacaqdır”. Qəribədir, bütün şüurlu ömrü boyu Tver quberniyasında, Nijneqorod diyarında, Smolnıda tutduğu yüksək partiya vəzifələrində, sonralar isə ÜİK(b)P MK-dakı kabinetdə kürəyi məmur kürsüsündən qopmayan, 1934-də S.M.Kirovun qətlindən sonra on minlərlə leninqradlımı həbsə göndərən, qara siyahıları öz əli ilə tutub imzalayan, iki il sonra isə bədnam Yejovun Xalq Daxili İşlər Komissarı təyin edilməsində yaxından iştirakı olan bu adam, görəsən, həmin qisməti hansı haqla qazanmışdı?

Bəlkə onun matəm mitinqində Molotovun dediyi “...Jdanov yoldaşın ədəbiyyat, incəsənət və fəlsəfə məsələləri üzrə parlaq

məruzələri marksizm-leninizm nəzəriyyəsinin zənginləşməsində qiymətli töhfələrdir və onlar ölkəmizdə sosialist mədəniyyətinin inkişafı önündə yeni yollar açmaqla hələ də mövcud olan çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına əsaslı xidmət göstərirlər” – sözlərinin ifadə etdiyi keyfiyyətlər qazandırmışdı bu haqqı ona?

“Stalinin sadıq şagirdi və silahdaşı”nın həməən “parlaq məruzələri”ndən birinə açıb baxıram. Müharibədən sonrakı illər Leninqradında əvvəlcə partiya fəalları, onun ardınca da yazıçılar yığınağındakı çıxışındandır aşağıdakı sözlər:

“Axmatovanın... poeziyasının hüdudları eybəcər dərəcədə məhduddur – oynaş yatağı (30-cu illərin partiya sənədlərindən götürülmüş bu eybəcər sözlər üçün hörmətli oxucularımızdan üzr istəyirik. – Ç.Ə.) ilə ibadətqah arasında qalıb vurnuxan qızıxmış xanımçığazın şeiridir bu”.

Özü də bu sözlər rus şeirinin ən insani nümunələrini yaratmış, siyasətlə-zadla demək olar ki, heç bir işi olmayan Axmatova haqqında, Marina Svetayevanın “Mələyə, qartala bənzəyirdi o...” dediyi, oturuşu-duruşu, bütün daxili və xarici görkəmi ilə, keçdiyi əzablı-əziyyətli yollar boyu yazıb-yaratdığı saysız-hesabsız şeirləri, nəğmələriylə Böyük İnsan adının, ünvanının ucalığından, ülviliyindən xəbər verən Anna Andreyevanın – rus şeirinin həmişəcavan xatınının barəsində deyilirdi...

Böhtan ömrüm boyu izlədi məni,
Yatdım, yuxuda da gözlədi məni...

*“Böhtan”,
1921*

Yüksək partiya məmuru öz kübar qəzəbini təkə bu yuxarıda dedikləri ilə cilovlaya bilmir, “marksizm-leninizm nəzəriyyəsinə qiymətli töhfələrlə zənginləşdirən” ilhamı üzəngisiz-cilovsuz köhlən kimi baş alıb gedirdi: “...Bilmək olmur rahibədir, yoxsa şortudur, daha doğrusu, duası əxlaqsızlıqla qarışan şortu rahibədir...”

Toxtayıb kiridi könlümün qəmi,
Əlim də Allahın ətəyindədir.

Hər axşam xəfifcə bir kölgə kimi
Gəzib dolanmağım bilməm nədəndir?..

“Toxtayıb kiridi könlümün qəmi...”

1912

İki il sonra dünyadan köçəndə “xatirəsi sovet yazıçılarının qəlbində əbədi yaşayacaq” Jdanovun hökmü ilə Mixail Zoşşenko ilə birgə Yazıçılar İttifaqından çıxarıldığı elə həmin qırx altıncı ildə çörək kartoçkası əlindən alınmış, bütün redaksiyaların qapısı üzünə bağlandığından qəpik-quruş qazancdan da məhrum olmuş Şairin günahı nə idi?

Saat quşcuğazıtək
Yaşayırəm mən indi.
Azad, canlı quşlara
Heç qibtə də etmirəm.
Saat kimi qururlar, -
Oxuyuram, ötürəm,
Qəşş edirəm, gülürəm...
Bilsən, belə qisməti
Bu dünyada mən ancaq
Yağı düşmənlərimə
Bircə rəva bilirəm...

“Saat quşcuğazıtək...”

1911

Anna Axmatovanın öz əliylə yazdığı ömür-gün tarixçəsində oxuyuruq: “Mən Çarli Çaplinlə, “Kreyser sonatası”, Eyfel qülləsilə bir ildə doğuldum. 1889-un həmin yayında Paris Bastiliyanın süqutunun 100 illiyini bayram edirdi, dünyaya göz açdığım 23 iyun gecəsində isə ta qədimdən bu günə kimi məşhur “İvanov gecəsi” qeyd edilir... Nənəm Anna Yeqorovna Motovilovanın şərəfinə adımları Anna qoydular. Nənəmin anası tatar knyaginyası Axmatova idi və mən onun familiyasını... özümə əbədi təxəllüs qəbul etdim...” Bir az sonra bu sözlərə rast gəlirik: “1910-cu ildə (köhnə təqvimlə aprelin 25-də) N.S.Qumilyova ərə getdim... 1912-də ilk şeirlər toplusu – “Axşam” çapdan çıxdı. Elə həmin ilin oktyabr ayının birində yeganə oğlum Lev dünyaya gəldi...”

Böyük rus şairi N.Qumilyovu 1921-ci ildə güllələdilər.

Sonralar dünya türk tarixçiliyinin ən görkəmli alimlərindən biri kimi yetişən Lev Nikolayeviçi 1935-ci ildə həbs etdilər. (O, Sankt-Peterburq Univerisitetinin tarix fakültəsini bitirmişdir. Etnogenezə aid yeni nəzəriyyənin banisidir. Onun fikrincə, etnosların taleyində əsas rolü təbii amillər və onların məhsulu olan passionarlar – yəni ehtiraslı şəxsiyyətlər oynayır. Passionarların yaranmasında biosferin enerjisi başlıca rol oynayır... L.N.Qumilyovun “Hunlar”, “Uydurulmuş çarlığın sorağında”, “Qədim türklər”, “Hunlar Çində” monoqrafiyaları şərqşünaslıq elminin ən gözəl nailiyyətlərindəndir. Etnogenezə aid saysız-hesabsız məqalələri, yeni ideyaları, orijinal nəticələri və parlaq analizi ilə seçilir. “Etnos və biosfera” adlı iri məqaləsi və eyniadlı böyük monoqrafiyası sosioloji etnoqrafiyanın gözəl nümunəsidir. Bax: Ə.Nicat, Lev Qumilyov. “Gənclik”, № 5, 1989).

Həmin ömür tarixçəsinin bir yerini isə sarsılmadan oxumaq olmur: “...Dəhşətli vejovşına illərində mən on ayı sərəsər həbsxana növbələrində keçirirdim...”

Nədir, yoxsa sən də yata bilmirsən,
Bir ilə bəs məni unutmadınmı?
Hər gün boş yataqda o daş yastığa
Baş qoyub sən mənsiz, de yatmadınmı?

Yırtıcı quşların vəhşi səsindən
Sənə çatmadımı ürək sözlərim?
O ağ vərəqlərin bəyaz üzündən
Sənə boylanırmı qəmli gözlərim?

“Görürəm, görürəm ayın üzünü...”

1915

Tarixin anası ölməsin, tarixin təkəri fırlanırdı, bir əli yazanda, biri pozurdu tarixin...

1964-cü ildə Anna Axmatovaya Böyük Britaniyanın Oksford Universitetinin filologiya üzrə fəxri doktoru diplomunu verdilər. İtaliyada isə beynəlxalq “Etna-Taoramina” mükafatını təqdim etdilər.

Sankt-Peterburqda indi şəhər sakinlərinin “Fontannıy dom” adlandırdığı keçmiş Şerementyev sarayında Şəhər Sovetinin qərarı ilə 1989-cu ildə Anna Axmatova muzeyi açıldı. Özündə Axmatova elmi mərkəzinin fondlarını, kitabxana, oxu zalını birləşdirən bu abidə təkcə bir nəfərin ev muzeyi olmayıb, rus şeirinin şöhrətini N.Qumilyov, M.Kuzmin, O.Mandelştam kimi şairlərin adlarının müəyyən etdiyi “Gümüş əsrin”in muzeyi oldu.

YUNESKO-nun qərarı ilə “Axmatova ili” elan edilmişdi, elə həmin ildə dünya şeirsevərləri rus şeirinin həmişəcavan xatınının 100 illik yubileyini bayram etdi.

Və elə yenə həmin o ildə də xalqın təkidi, hökumətin qərarı ilə Jdanovun adı güclə qondarıldığı bütün küçə və meydanların yaxasından silindi, neçə-neçə şəhər və kənd, qəsəbə öz halal, doğma adına qayıdıb rahat nəfəs aldı.

Komarovo şamlarının kölgəsində uyuyan Anna Axmatovanın məzarına aparən cıdırı isə heç zaman ot basmayacaq...

Tarixin qəribə təzadıdır, həm də ibrətəməz təzadı.

Çuqundan məhəccərim,
Şam iynəsi yorğanım.
Artıq mən qısqanmıram,
Şükür, daha yorğunam.

Dincəldi axır, canım,
Sən isə – deyəmmərəm.
Sil gözünün yaşını,
Göz yaşına dəymərəm.

“Çuqundan məhəccərim...”

1921

Çingiz Əlioğlu,
yanvar, 1989

MƏHƏBBƏT

Gah gizli ilantək qıvrılıb yatır,
Çalanda ürəkdən çalır adamı.
Gah da ki, özünü quşlara qatır,
Tutur göyərçintək eyvanı-damı.

Hərdən də şəh vurub, qırov bağlamış
Çiçəktək gözləri qamaşdıraraq
Adamı min dərdə, bəlaya salır,
Olar-olmazını əlindən alır.

O kaman səsində elə ağlayır,
Deyirsən yalvarır, yazıqdır fağır...
...O yad gözlərdəki təbəssümdən qorx,
Bir gün görəcəksən əsirsən axır!..

1911

* * *

Ürək ki ürəyə bağlı deyildir,
Kefin istəyən vaxt gedə bilərsən.
Mənə qıymadığın xoşbəxtliyini
Yoluna çıxanla yarı bölərsən.

Mən ki ağlamıram, mən ki yanmıram,
Onsuz da xoşbəxtlik düşübdür qaçaq.
Sənin qıymadığın bu yorğun canı
Əcəl səndən əzəl öpüb qucacaq.

Bu qarlı qış ilə birgə yaşanıb
Ömrün üzüntülü əzab günləri...
...Mənim istəklimdən sən çox yaxşısan,
Tək birçə bu ağrı yandırır məni...

1911

* * *

Sən saman çöpüylə xəstə ruhumu
Şərəbtək sümürüb məst olursan, ah!
Bu ağır əzaba son qoymaq üçün
Mənsə yalvarmıram, yalvarmıram, bax...

Yorulub toxtasan, qəm eyləmə ki
Tənimi tərək edib uçubdur ruhum.
Tək bircə kömək et, durub birtəhər
Uşaqlar oynayan o yola çıxım.

Çiçəklər götürüb kolu başına,
Həsardan o üzde kərpic kəsirlər.
Sən mənə qardaşsan, yoxsa ki, aşna? –
Huşumda-başımda yellər əsirlər...

İşiq aşkarlayan, torpaq udmayan
Bu yorğun canımı min qayğı alıb...
...Yoldan ötənlər də baxıb deyir ki,
Bu yazıq dünəndən yəqin dul qalıb...

1911

* * *

Saat quşcuğazıtək
Yaşayıram mən indi.
Azad, canlı quşlara
Heç qibtə də etmirəm.
Saat kimi qururlar, –
Oxuyuram, ötürəm,
Qəşş edirəm, gülürəm...
Bilsən, belə qisməti
Bu dünyada mən ancaq
Yağı düşmənlərimə
Bircə rəva bilirəm...

1911

* * *

Gəl mənim seyr elə halımı indi,
Gəl, tez gəl, sağsam da, canım ağrıyır.
Bu donmuş əlləri isidən kimdi,
Sən öpən dodaqlar kimi tanıyır...

Hər axşam kürsümü ayna önünə
Çəkib gətirirlər, yola baxıram.
Səndənmi inciyim, nə deyim sənə?
Heç kimlik deyil bu giley-axmuram.

Dünyada heç nədən, inan, qorxmuram,
Tıxanıb boğaza boğsa da qəhər...
Tək bircə, gecələr ta sübhə qədər
Qorxuram gözlərin yuxuma girər...

1912

* * *

Toxtayıb kiridi könlümün qəmi,
Əlim də Allahın ətəyindədir.
Hər axşam xəfifcə bir kölgə kimi
Gəzib dolanmağım bilməm nədəndir...

Pıtraqlı talada yazı duyandan
Alışan üvəzi görüb çasıram.
Bu fani, bivəfa, gidi dünyadan
Gözyaşı içində nəğmə qoşuram..

Dönüb qayıdıram. Əl-ayağımı
Duz kimi yalayır nazlı pişiyim.
Sıyrılır gecədən ulduzsayağı
Taxta zavodunun qüllə işığı.

Uçub bizim dama qonmuş leyləyin
Səsi sükunəti yalayır hərdən.
İndi sən qapını döysən, neyləyim?
Güman ki, güman ki, eşitmərəm mən.

1912

* * *

Tək-tük yad edirəm mən səni, inan,
Daha taleyin də narahat etmir.
Di gəl, o ötəri görüşdən nişan
Nədənsə ruhumdan silinib getmir.

Qırmızı evini görən gözüm yox,
Əksi boz sulara üzən evini...
Çünki bilirəm ki, gözünə dəysəm,
Ürəyin atlanır, könlün sevinir.

Köksümə əyilib, dodaq-dodağa
Məndən sevgi uman sən olmasan da,
Odlu nəğməsinin qızıl sətrində
Məni hər gün anan sən olmasan da –

Hər axşam göylərə salanda duvaq
Oturub... sabaha cadu qururam. –
O mütləq, ikinci görüşdən qabaq
İntizar içində boyun bururam.

1913

* * *

Büllur sarayını, cənnət bağını,
Vallah, bir gün atıb, çıxıb gedərəm.
Mən sənə heç kəsin qoşammadığı
Nəğmə də, şeir də həsr edərəm.

Amma sən dözməyib bir gün ağlasan,
Sanma ki, hayına gəlib çataram. –
Çıxarib bazara sənin eşqini
Bir nimdaş mal kimi ucuz sataram...

1913

QONAQ

Heç nə dəyişməyib göylərin altda,
Yenə də çovğundur, yenə qar yağır.
Nə mən dəyişmişəm bu boz həyatda,
Nə də ki, qapımı döyən bu fağır.

Soruşdum: “De nədir istəyin sənin?”
Dedi: “Bu canımı sən alacaqsan!”
Gülüb söylədim ki, axırı bir gün,
Vallah, başımıza iş açacaqsan.

O isə qaldırıb quru əlini
Ahəstə-ahəstə gülə toxundu.
“Kim öpür, de kimlər qucur belini?” –
Gözündən belə bir sual oxundu.

Bilmədim canımda nə titrəmədi...
O baxdı, çəkmədi baxışlarını.
Çənə titrəmədi, üz titrəmədi,
Süzdü üzüyümün naxışlarını.

Bilirəm, önümdə niyə əyilmir...
İstəsə hüsruna əsir gələrəm.
O məndən heç bir şey uman deyildir,
Mən ondan heç nəyi əsirgəmərəm.

1 yanvar 1914

* * *

Barmağı ucunda gəzirdi hamı,
Yetmişdi ümidin üzülən anı.
Başının üstündə yandırır şamı,
Baxıb tanımadım düzü mən onu.

Dedi: “Şükür, şükür, Allaha şükür,
Toxtayıb bir anlıq fikirə vardı. –
Torpaq çoxdan məni qoynuna çəkir,
Təkcə səni görmək istəyim vardı.

Yatırdım, yuxumu qarışdırırdın...
İndi mən rəbbimi alqışlayıram.
De görüm, sən məni bağışlarsanmı?”
Susub bir an, dedim: “Bağışlayıram!”

Elə bir müdhiş bir işıqla yandı
Otaqlar döşəmə tavanarası.
İpək yatağında quruca candı,
Batıb görünmürdü gözün qarası.

Çənə dirənirdi, göz qaralırdı,
Alnında qorxunc bir kölgə gəzirdi.
Can uçan ruh deyib, hey çıxırırdı,
Çatlamış, göyərmiş dodaq əsirdi.

Qəfil, həyat bir an qələbə çaldı,
Bu son sözlərini qulağım aldı:
“Yaxşı ki, yaxşı ki, əfv elədin sən,
Axı sən ürəyiyumşaq deyilsən...”

Canı rahat oldu, üz gözəlləşdi,
Baxdım ki, həməndi yenə o sifət.
Əllərim köksümdə qalxıb cütləşdi:
“Bəndəni, sən özün, ya rəbb, qəbul et!”

1914, Slepnevo

* * *

Taleyin əlindən mən köz götürüb,
Misqalla səadət uman deyiləm.
Ərimi aşnaya qonaq ötürüb,
Körpəmin üstündə gəlib əyilləm.

Müqəddəs ananı salaraq yada
Yenə dua qılmaq kor qismətimdir...
Bu dustaq həyatı çətin olsa da,
Özünü tox tutmaq daha çətinidir.

Ancaq nə etməli, təki yenə kaş
Yuxuma girsin o dağüstü kilsə...
...O mərmər sütunlu, beşgünbəz, ağdaş
Məbəddir könlümə təsəlli, nəşə...

yay, 1914

* * *

Kaş ki mən sənin o qarmonun altda
Nəğmələr ötəydim eldə-əlatda.

Sonra da gecələr qucub belini,
Yayaydım çəmənə qızıl telimi.

Kaş ki qucağımda sənin uşağın
Dilənib beş şahı pul qazanaydım.

Qırxın çıxan günü qəbrinin üstə
Düzəydim gülləri mən dəstə-dəstə.

1914

* * *

Ölünə, dirinə gəlmir gümanım,
Bilmirəm harada arayım səni.
Odur ki, axşamlar danıb imanı
Gəzir o dünyada harayım səni.

Nəyim var sənindir: duam-alkışım,
Yuxusuz gecəmin çılğın ağuşu,
Bəyaz şeirlərin gümüş naxışı,
Gömgöy gözlərimin odlü yağışı...

Havası könlümü kəməndə salan,
Ağrısı ömürlük canımda qalan
O ilk eşqimdən də əzizsən mənə,
Onunçün, onunçün dözürem sənə...

1915

YUXU

Duyurdum, yuxuna girmişəm sənin,
Onunçün özüm də yata bilmirdim.
Solğun fənərlərin boz cığırıyla
Üz tutub hey sənə sarı gəlirdim.

Sənsə şah bağını görürdün o dəm,
Bir də ki, bəzəkli, mərmər bir saray.
Daş hasar boyunca düşüb ardınca
Gəzirdi bir yorğun, bir uzun haray!

Baş alıb gedirdin o yad cığırla,
Özünə deyirdin: “Tələs, yubanma,
Təki qoşa gəlsin muraz uğurla,
Sən onu tapmasan, yat, heç oyanma!”

O alaqapıda sayıq gözətçi
Hayladı: “Kimdir bu gecə oğrusu?”
Ayağın altında buz qırılırdı,
Coşub-qaynayırdı qarqara bir su.

“Bu ki, göldür! – deyə düşündün bir an,
Gölün də, sözsüz ki, adaları var...”
Yaxşı ki, bu ara parlayıb haman
Gecənin qoynunda yandı göy fanar.

Keçib getdi gecə, üfük ağardı,
Yuxudan oyanıb səssiz inlədin.
İlk dəfə adımı bərkdən çağırıb,
Sonra da sükutu xeyli dinlədin.

1915, Sarskoye selo

* * *

Yox, yox, ey şahzadə, mən o deyiləm, –
Sənin xəyalının dilbər gözəli.
Sən öpüş umduğun bu al dodaqdan
Cadudur çıxan hər sözün əzəli.

Sözümü nə boş say, nə cəfəngiyat,
Nə də ki, sanma ki, üzülüb tənim.
Neyləyim, sənətim belədir, əfv et,
Əlimdən bir başqa iş gəlmir mənim.

Öyrədə bildiyim çox möcüzə var:
Hökmünlə qəvvaslar suya baş vursun.
Qəlbinə bir anlıq hakim olanlar
Qarşında ömürlük qul kimi dursun.

Şöhrətmi umursan, eh, ucuz şöhrət...
Adamın anasın şöhrət mələdir.

Sən məndən gəl belə al bir məsləhət:
Şöhrətdən kənar qaç, şöhrət tələdir!

İndisə qayıt get, dön öz evinə,
Unut bu görüşü, daha etmə qəm.
Sənin günahının cavabınisa
Allahın önündə özüm verərəm.

1915

* * *

Görürəm, görürəm ayın üzünü
Söyüd yarpaqları gizlədə bilmir.
Yenə dinləyirəm, yumub gözümü:
Nalsız at ayağı səsləri gəlir.

Nədir, yoxsa sən də yata bilmirsən,
Bir ilə bəs məni unutmadınmı?
Hər gün boş yataqda o daş yastığa
Baş qoyub sən mənsiz, de yatmadınmı?

Yırtıcı quşların vəhşi səmindən
Sənə çatmadımı ürək sözlərim?
O ağ vərəqlərin bəyaz üzündən
Sənə boylanmırmı qəmli gözlərim?

De nə fırlanırsan o viran yurdun
Hər axşam başına hey oğrun-oğrun? –
Göyləri haylayıb, arayıb yeri
Diri axtarırsan, sən məni diri...

Yatıram. Bürkülü yay gecəsini
Soyuq ay tiyəsi bıçaqtək kəsir.
Odur bax, yenə də qarın döyülür, –
O mənim qəlbimdir, eşikdə əsir...

1915

* * *

Axır ki, qocalıb düşmüşsən daha,
Şöhrətdən, xəyaldan üz döndərmisən.
Qoy alım boynuma, batıb günaha:
Mənimçün indi sən daha əzizsən.

Gah şərab içirsən, gah kef gəzirsən,
Yatmısan, oyaqsan – yoxdu xəbərin!
Dərdini içkidə azdırammayan
Bir acı əzabla yanır gözlərin.

Qəfil bir ölümdür umduğun daha,
Bəxtindən əcəl də səndən gen gəzir.
O qəmli gileyin, o qızıl duan
Qoşulub yellərə küləkdə əsir.

Mən yazıq, yanına dönəmi billəm?
Mənə rəhmin gəlsin, aqlımı alma!
Hərdən xatırlayıb ağlayıb-gülləm,
Sən isə heç məni yada da salma.

İllər qəm gətirdi, sevinc istədim...
Səninçün, de nələr mən diləmədim?
Görünür, beləymiş bu kor qismətim:
Eşqimi həтта sən boğa bilmədin.

1916

* * *

Orda kölgəm mənim qalıb, darıxır,
Göyümtül divarlı otaqda gəzir.
Gah qonaq gözləyir, aynadan baxır,
Gah da şam önündə titrəyib əsir.
O evdə heç nə öz yerində deyil,
Gur yanan şamlar da yanmır elə bil.
Onunçün qəmlidir o təzə gəlin,

O bəy də badədən heç üzür əlin!
Gah içir, gah da ki, dinləyir bahəm:
Divardan o üzde gələn qonaqla
Dərdləşib-bölüşür, daşınır kölgəm...

yanvar, 1917

* * *

O qartal baxışlı, o sərvqamət
Könlümü eşqiylə elə ovladı,
Şipşirin diliylə, xoş qılığıyla
Dumanlı başımı elə tovladı, –
Sandım ki, düşmüşəm cənnət bağına.
Orada sonbahar güllər açmışdı,
Solğun ləçəyindən düşdü mənə pay.
Bəyaz buludların boz yelkənində
Yüngülcə-yüngülcə yellənirdi ay...

1917

* * *

Quluntək nazınla oynaram sənin,
Gəl dəli eşqimdən qorxub-eləmə!
Bu acı sevginin yolunda duam
El bilir, yayılıb bütün aləmə.
Varımı-yoxumu, ilkinliyimi
Sənə qurban verib... deyib gülmüşəm.
Onunçün dilənçi cır-cındırını
Gəlin paltarı tək geyib gəlmişəm...

1921

* * *

Səndən öyrənmişəm mən can almağı,
İstəsən, canını almağa gəlləm.
Sənin qabırğandan yaranıb, səni
De görüm, mən necə sevməyə billəm?

Sənə bir bacıtək hayan olmağı
Alnıma yazmışdı Tanrının əli.
Asıldı yaxamdan şeytan qarmağı,
Mən sənə qul oldum, sən isə dəli.

Hər dəfə köksünə qısılan anda
Yandırır bağrımı sinən atəşi.
Ah, necə döyünür, çağlayır onda
Ürəyin – yurdumun sönməz günəşi!

1921

* * *

Cənnətin qapısında
Geri dönüb, hayladı:
“Gözləyirəm, bax, gəl ha!”
Quru yerdə qoyub məni,
Vəsiyyəət də elədi:
“Ac qal, batma günaha!”

Quş olubdur o, vallah,
Uçur qara ölkədə,
Məndən çörək umanla
Böləndə son tikəmi
Görür, görür bəlkə də...

Bax, beləcə gün keçir,
Qanlı qürub közərir...
Yerə gecə qonanda
Uçur ardınca duam,
Bir də... alxış sözlərim.

1921

* * *

Sənəmi ram olum? Dəlisən nədir?
Tək bircə Allaha tabedir canım.
Sevgi də, sevinc də bir əfsanədir,
Ərim cəlladımdır, evim zindanıam.

Bu da var ki, ancaq özüm gəlmişəm!
Qışın oğlan çağı, eşikdə külək.
Evində o qədər işıq vardı ki,
Keçib yan ötmədim, ötəydim gərək!

Beləcə hər şeyə yumub gözünü,
Çovğunda yol azmış quşsayaq adam
Qəfil bir maneyə çırpır özünü.

İndi mən sakitəm, indi mən şadam.
Əlvida, əzizim, alqışlar sənə,
Qarından qovmadın, rəhm etdin mənə.

1921

* * *

Mən bir vaxt ürəkdən sevdiklərimi
Qarğadım... onlar da öldülər bir-bir.
Ay Allah, amandır, gör neçə qəbir
Mənim qarğışımından əmələ gəlib!
İsti, yad bir qanın qoxusun almış
Qarğalar qışqırıb uçduğu kimi
Mənim bu sevgim də vəhşi şərqiilər
Oxuyub yenə də ölüm göndərir.
Sən mənim canımı elə alırsan,
Doğmasan sinəmdə döyünən qəlbətək.
Əlini ver mənə, sus, dinmə bir an,
Sənə yalvarıram, bu işdən əl çək!

Yerini, yurdunu bilməyim, nolar,
Ey ilham pərisi, axtarma onu!
Vəfsiz, şeirsiz yaşaya bilər,
Təki sağ-salamat qalsın qoy canı...

1921

BÖHTAN

Böhtan ömrüm boyu izlədi məni,
Yatdım, yuxuda da gözlədi məni.
O ölü şəhərdə məsum göylərin
Altında bir tikə çörək gəzərkən
Kölgətək süründü, gəldi arxamca.
İndi hara baxsam, bütün gözlərdə
Böhtanın sədası, kölgəsini mən
Satqınlıq, ya da ki, qorxu şəklində
Görüb diksinirəm, görüb susuram...
Mən ondan qorxmuram. Hər ləkəsinə
Üzümü ağardan sübutlarım var.
Ancaq ki, indidən belə bir günün
Qəfil gələcəyini hərdən görürəm, –
Sonuncu sədamı eşidib dostlar
Sübh çağı başıma yığışacaqdır.
O şirin yuxuma hönkürtləri,
Xəsis göz yaşları qarışacaqdır.
Kiminsə xeyirxah, titrək əlləri
Allahın əksini götürüb ehmal
Soyumuş sinəmin üstə qoyacaq.
O böhtan dediyin qara şeytansa
Hamının gözündən yayınıb gizli,
Xəlvətcə içəri gəlib keçəcək.
Yapışıb canıma, damarlarımdan
O doymaq bilməyən azğın ağzıyla
Soyumuş qanımdan yenə içəcək.
Qatacaq səsini dua səsinə.

Hədyan danışığı, sərsəm sözləri
Başa düşüldükcə, aydınlaşdıqca
Tutacaq xəcalət təri gözləri.
Titrəyib sönəcək şamın işığı.
Dostlarım başını salıb aşağı
Ustufca dağılıb yox olacaqlar.
Böhtan son qisası belə alacaq.
O məşum boşluqda canım donacaq.
Sübh çağı toranda anamız yeri,
Torpağı tərək edib uçanda ruhum
Öz yazıq canını anıb yanacaq.

1921

* * *

Çuqundan məhəccərim,
Şam iynəsi yorğanım.
Artıq mən qısqanmıram,
Şükür, daha yorğunam.

Bu yatağı bir sabah
Ağı deyib açdılar.
Sənsə azadsan daha,
Allah sənə olsun yar.

Daha dəng olmaz başın
Sonsuz giley-güzardan.
Sənə şam yandıranı
Tapacaqsan de hardan?

Dincəldi axır canım,
Sən isə – deyəmmərəm.
Sil gözünün yaşını,
Göz yaşına dəymərəm.

1921

* * *

Bu dünya malıçın ölməyə dəyməz,
Ev-eşik üçün də çox əldən getmə.
Öz doğma balanın boğazından kəs,
Bir tikə çörək ver o yad yetimə.

Günahı nə qədər olsa da ağır
Sənə zülm edəni özünə dost bil!
Allahın heyvanın sən qardaş çağır,
Üz göydən əlini, göz yaşını sil...

dekabr, 1921
Peterburq

* * *

Torpağı yadlara qurban verənlə
Heç zaman sırada birgə getməyəm.
Mən nəğmə ötməyəm belə “ərən”lə,
Satqın tərifi qəbul etməyəm.
Yazıqdır qaçqının di gəl çoxusu,
Ruhları məhbusdur, özləri xəstə.
Çörəyi çöllərin təzək qoxusu,
İntizar gözləri hər an yol üstə...

Bizlərsə döyüşə atılıb burda
Kim bilir nə qədər qurbanlar verdik!
Düşmən göz dikmişdi müqəddəs yurda,
Mərdliklə önündə biz sinə gərdik.

Olsun ki, gələcək gecikmiş bir çağ,
Hər kəs öz haqqını qazanacaqdır.
Hələ ki, yad dərdə biganə bu vaxt
Bilinmir nə qədər uzanacaqdır...

iyul, 1922
Peterburq

* * *

Kimisi eşq dolu gözlərə baxır,
Kimi də sübhədək vurub düz durur.
Mənimlə hər gecəm öz sərt ömrünü
Vicdanla savaşıda axıra vurur.

Mən ona deyirəm: “İndi özün bax,
Yükünü çəkdiyim neçə il olar?”
Di gəl ki vicdançün dünyada nə vaxt,
Nə də ki bir fəza anlayışı var.

Yenə də gecənin qara qatranı,
Qorxunc park, o atın asta qaçışı.
Bir də ki, göylərdən üstümə əsən
Küləyin o azad, məsud uçuşu.

Başımın üstünü gör necə kəsib
O qoşa buynuzlu əcaib şahid...
Bir də ki, dünyadan bezən hər kəsi
Aparan bircə yol... yol qalır vahid...

1936

* * *

Rəhmdil qonşular – iki məhəllə,
Qarılar tinədək ötürəcəkdir.
Çiyinə qısılib sığındığım kəs
Yolunu çalada bitirəcəkdir.
Sonra da o qara quyu qaşında
Təklənib dünyada tənha qalacaq.
Haylayıb ötsə də, artıq nə bir səs,
Nə səda, nə də ki, cavab alacaq...

15 avqust 1940

* * *

Adətim üzrə mən dost adlarını
Haçan ki, çağırıb anıram bir-bir,
Qəribə çağırışa məşum boşluqdan
Sükutun sədası, cavabı gəlir.

8 noyabr 1943

* * *

Qır-qızıl paslanar, çürüyər polad,
Mərmər də məhkumdur axır ölümə.
Təkcə qəm-kədərdir əbədi, heyhat,
Bir də hər səslənən şahanə kəlmə!

1945

ŞAİRİN XATİRƏSİNƏ

Mənə cavab verir quştək bir səda.

B.P.

O təkrarolunmaz səs dünən söndü,
Tərk etdi ormanlar həmdəmi bizi.
O həyat mənbəyi sünbülə döndü,
Ya da ki, yağıştək tutdu yol-rizi.
Sən gediş yolunu bəzəyən, sözsüz,
Təkcə bu dünyanın çiçəyi deyil.
Odur, yer adını daşıyan ulduz
Qəfildən kiridi, susdu elə bil...

11 iyun 1960

Moskva, Botkin xəstəxanası

KİTAB ÇIXAN GÜN

O günlər bu adi günlərdən deyil,
Ağrını-acını, kini gizləyib,
Oxucu yenə də qapını döyür,
Müəllif həsrətlə qonaq gözləyir.

Biri müsafiri saraya çəkir,
Digəri çovustan sərinliyinə.
Mənim qonaqlarım uyğudan çıxıb,
Düşürlər əzabın dərinliyinə.

Axı, kimdir onlar, de hardan gəlir,
Bu heçlik yolunda əsir-yesirlər,
O qara ulduzun kor işığında
Hansı möcüzəni, sirri gəzirlər?!

Bu hünər önündə hansı ödüldür,
De hansı təltifdir sədaqət haqqı?!
Bir onu bilirlər, bu xatalı yer
Nə Ədəm yurdudur, nə cənnət bağı...

Di gəl ki, dönmədən axışıb yenə,
Tökülüb gəlirlər! Bu qaçılmazdır...
Canımdan ötəri can qoparırlar,
Yəqin ki, sınırlar əzabım azdır...

13 avqust 1962 (gündüz)

Komarova

* * *

Nə qədər işgəncə versə də yenə
Əğyarı özümə yaxın qoymadım.
Divanə könlünün qısqanc əzabın
Mey kimi nuş edib yenə doymadım.

* * *

Elə ki, dilləndi nəğmə küləyi
Gördüm ki, amansız qısa az qalib.
Sən demə, ölümün qara mələyi
Haçandır qapını kəsdirib-alıb.

AD

Qədim türk, tatar ismi
Taleyimə yapışıb.
Fəlakətdir siqləti,
Hər dərd ilə tapışır.

* * *

Sən yaşarı deyilsən,
Dümağ qardır məskənin.
Otuz süngü yarası,
Beş də güllə yeri var
O al qanlı sinənin!
Göz yaşına bürünüb
Dostum, tikdiyim kəfən...
...Yaman sevir, xoşlayır
Haqsız tökülən qanı
Rus torpağı əzəldən...

1921

SAMUİL MARŞAK

(Rusiya)

RƏNGBƏRƏNG KİTAB

YAŞIL SƏHİFƏ

Bu səhifə yaşıldır,
Bu vərəq – yay ölkəsi.
Bu vərəqdə yatardım,
Üstümdə bağ kölgəsi.

Otda gəzən böcəklər
Gör necə al-əlvandır!
Cırcırama, çəyirtkə
Güldən-gülə atlanır.

Bu xallı parabüzən
Hara gedir görəsən?
Uç, nənəm uç, məni də
Tez özünlə apar sən!

Kəpənəklər bacıdır,
Güllərin öz tacıdır!
Qanadları kitabtək
Hey yumulur, açılır...

GÖY SƏHİFƏ

Dəniz səhifəsidir,
Suya düşən gömülər.
Dalğanı yarıb keçir
Nəhəng, gözəl gəmilər.

Delfinlər şimşək kimi...
Dəniz ulduzu yatıb.
Su tərkindən yosunlar
Suyun üzünə çatır.

Göy vərəqin dibində
Qaranlıq bir dünya var.
Orda fənər-balıqlar
Ulduztək işıq saçır.

SARI SƏHİFƏ

Hə, qumu kim xoşlamır,
Tez söyləyin, balalar?!
Qızıl qumdan ucaldaq
Biz saraylar, qalalar.

Qızıl zəncir, sap kimi
Qum ovcumdan süzülür.
Zərrə-zərrə ulduzlar
Yan-yanaşı düzülür.

Bağa gedən yol ilə
Get, quma bata-bata.
Oğulsan, gəl ötüşək,
Kim əvvəl çata-çata!

Budur sarı səhifə –
Qızmar səhra diyarı.
Dalğa-dalğa barxanlar,
Qumdur səhranın varı.

Odur, dəvə karvanı
Baş alıb gedir hara?
Gəndən baxanda, sanki
Oxşayırlar qatara...

Karvan keçir, meh əsir,
Titrəşir zıncırovlar.
Zıncırovun səsində
Necə həzin nəğmə var...

Tək-tük qaratikanlar
Günün altda qaralır.
Bürküyə dözmək olmur,
Lap hövsələn daralır.

Qızmar qumu buludtək
Qaldırıb qovur külək.
Gedir dəvə karvanı,
Görünmür yolun sonu...

AĞ SƏHİFƏ

Bu səhifə dümdüzdür,
Qarlı çöl, qarlı düzdür.
Şələquyruq tülkü lələ
Görən kimi güdür elə? –

Ehtiyatla, sinə-sinə
Qar üstündə gəzən quşlar,
Düzüb çölün sinəsinə
İncə-incə naxışlar.

Burdan xizək keçibdir,
İndi maşın işləmir.
Qoşa xizəyin izi
Şaxtada gümüşlənir.

Bəs bu ləpir kimindir?
Uzanıb, çatır evə. –
Yəqin gəzməyə çıxıb
Bu səhər baba-nəvə.

Sənin ağ dəftərinin
O tərtemiz köksünə
Hər hərflər bir iz salır,
Düşür, ləpirtək qalır...

QIRMIZI SƏHİFƏ

Bu səhifə
Qırmızıdır.
Günəş Yerini,
Yersə göyün
Ulduzudur.
Qızıl günəş
Saçır atəş.
Dalğaları
Al bayraqlar.
Görən bizim
Uşaqlardan
Bu dünyada
Gözəl olan
Uşaqmı var?!

GECƏ SƏHİFƏSİ

Gecə səhifəsidir
Gördüyünüz bu vərəq.
Tramvay parka gedir,
Dincəlsin səhərədək.

Adamlar da tələsir,
Gözə dəymir uşaqlar.
Təkcə fabrik, zavodda
Sönməyibdir işıqlar.

Maşınların işığı
Enişlərdən sürüşür.

Evlərin aynaları
Qaranlıqla öpüşür.

Meydanlarda fənərlər
Necə yanır, sayrışır.
Şəhərin işıqları
Ulduzlarla yarışır!

Deyirəm ki, hər bir vaxt,
Kremlin qülləsində,
Sovetlər ölkəsinin
Başı üstündə, bir bax,
Almaz işıqlı ulduz
Sönməz işıq saçacaq!

NOYABR

Yeddi noyabr günü
Təqvimdə qırmızı gündür.
Dur boylan aynadan çölə,
Hər yan gözəl, hər yan güldür.

Dalğalanır al bayraqlar,
Qıpqırmızı odla yanır.
Tramvaylar gedən yolla
İndi mahnı addımlayır.

Bu gün hamı – qoca, cavan
Azadlığı bayram edir.
Qanadlanır minlərlə şar
Mavi, uca göyə gedir.

AXMAQLIQ HAQQINDA NAĞIL

İvan Frankodan

Azad bir quş var idi,
Bir gün tora ilişdi.
Üstünü alıb ovçu
Dedi ki, işin yaşdı!

– Rəhm et! – söylədi o quş. –
Bircə tikə boyum var!
Tüküm cəmi bir ovuc,
Ətim də loxma olar!

Ovçu, sənin başına
Hərlənərəm, dönərəm!
Boşla məni... karlıca
Sənə xeyir verərəm!

Sənin məskənin meşə,
Göylərdir mənim yerim.
Boşla məni, mən sənə
Yaxşıca üç dərs verim!

Ovçu heyrət elədi,
Dedi: – O findıq başla
Dərsimi öyrədəcəksən
İndi mənə bu yaşda?!

Amma nə deyirəm ki,
Bacarırsan, ağıl ver!
Mən də buraxım səni,
Uç, göylərə qanad gər!

Quş tez gəlib özünə:
– Onda başlayaq, – dedi. –
Hə, qulaq as sözümə,
İlk dərsim bax, belədi:

Əldən çıxan heç nəyə
Sən heç vaxt olma peşman,
Axı, nə qazanır ki,
Sonradan peşman olan!

Ovçu dedi: – Düz sözdür,
Budur işin qaydası!
Sonradan dərd çəkməyin
Nə olacaq faydası?!

Quş yenə gəldi dilə:
– Keçənlər düşməz ələ!
Ötənə də can atma,
Qanını da qaraltma.

Ovçu dedi: – Bu da düz!
Ötənlərə can atma.
Bica yerə tər töküb,
Qanını da qaraltma.

Quş dedi: – Son sözümdür,
Bunu da yadda saxla:
Bu dünyada möcüzə
Heç vaxt olmur, ay bala!

Ovçu dedi: – Hə, bax bu
Oldu əladan əla!
Bu dünyada möcüzə
Heç vaxt olmur, ay bala!

Unutmaram dərşini,
Ay quşcuğaz, çox sağ ol!
Uç get azad göylərə,
Get, cələdən uzaq ol!

Uçub qonub budağa,
Quş qışqırdı: – Ay axmaq!

Mən sənə hiylə gəldim,
Sən isə aldandın, bax!

Gör necə bir ovu sən
Özün əldən vermişən!
Sən varlana bilərdin,
Ömrün boyu gülərdin!

Mənim çinədanımda
Heç bilirsənmi nə var?
Mən bir almaz udmuşam,
Toyuq yumurtasından
Üç dəfə böyük olar!

Ovçunu qəhər boğdu,
Donquldandı: – İşə bax!
Gör necə bir neməti
Əldən verdim mən axmaq!

...Lap aşağı budağa
Qonmuşdu o quşcuğaz.
Di gəl, onun yanına
Gizlin dırmanmaq olmaz!

Ovçu gözün qırpmadan
Baxır quşa, nə baxır!
Əldən çıxan o almaz
Yandırır onu, yaxır!

Ovçu quşa yalvardı:
– Quş sənə fəda olum!
Gəl mənim qızım ol sən,
Mən sənə ata olum!

Sənə qızıldan budaq
Mən taparam, verərəm.
İstəsən qızıl qəfəs
Mən səninçün hörərəm!

– Dərslərimi unuttun! –
Yenə gəldi quş dilə. –
Necə axmaq vardınsa
Elə qalmısan elə!

Dərs alıb əvəzində
Məni göyə buraxdın.
Peşman olub o saat,
Niyə yandın, yaxıldın?

Qanadlanıb uçmamış,
Heç mən düşməmiş yola,
İstədin ötənləri
Qaytarasan sən dala!

Demədimmi dünyada
Heç vaxt möcüzə olmaz?!
İndi özün bir düşün:
Mənim çinədanıma
Yerləşərmi o almaz!

AY ARVAD, QAPINI ÇƏKİB ÖRTSƏNƏ

(Xalq nağılı)

Bir bayramqabağı bazar axşamı,
Soyunub yerinə girməzdən qabaq,
Evin sahibəsi yandırır şamı,
Əl atdı yenidən qazana-qaba.

Hava çox soyuqdu, eşikdə payız,
Qarıdan möhkəmcə külək çəkirdi.
– Ay arvad, qapını çəkib örtсэнə! –
Qocası qarının üstə çəmkirdi.

– Özünə nə olub, özün örtсэнə,
Bilmək olmur nədir işinin adı!

Mənciyəz eynimə alan deyiləm,
Nə fərqi, açıqdı, ya da bağlıdı!

Çənədən bu çox saz, dildən yüyürək,
Ər-arvad möhkəmcə höcətləşdilər.
Hərəsi bir səmtə “çapıb atını”,
Axır bir nöqtədə “atdan düşdülər”.

– Di yaxşı, gəl susub oturaq, neynək,
Bəlkə bu minvalla ağlımız artsın.
Dözməyib, birinci ağzını açan
Durub zəhmət çəkib qapını örtsün!

Beləcə, bir yerə qoyaraq sözü
Ər-arvad kirmiş susub oturdu.
Kül salıb qaraldı ocağın gözü,
Artıq gecə düşür, vaxt da ötürdü...

Hə, keçdi üç saat, beş saat belə,
Qapı da eləcə açıqca qaldı.
Bir də gördülər ki, gecədən keçmiş
İki yad qaraltı qapını aldı.

– Qapı ki açıqdı, burda bir iş var,
Görək bu komanın yiyəsi kimdi?
Beləcə, içəri girdi oğrular,
Nə qoca danışdı, nə qarı dindi...

“Gecə qonaqları” soba üstündən
Əl atıb kətəni götürdü, budur.
Ər-arvad əyləşib bu mənzərəyə
Sakitcə baxırdı səsini udub.

Keçdi əllərinə tütün kisəsi:
– Kişinin nə əla tənəkisi var!
– Pivəni demirsən, hələ pivəsi! –
Ər-arvad kirmiş oturmuşdular.

Tutub yüklərini çıxdı oğrular,
Həyətdə dilləndi cavan gədəsi:
– Hər şey çox əladır, amma heyf ki,
Yaxşı bişməyibdir çiydir kətəsi!

Bax, buna dözməyib, qışqırdı qarı:
– Yalansa qoy haram olsun o sənə!
Sevincək tez küncdən hay verdi qoca:
– Ay arvad, qarını çəkib örtəsənə!

DÜZ DEYİL

Axmaq işi yüz görər,
Çox çətin ki, düz görər!

İşə axırdan varar,
Başlamamış qurtarar.

Evi bandan başlayar,
Xəlbirdə su daşıyar.

Saçında sirkə, gənə,
Papağı verər günə.

İti salıb pəyəyə,
Özü köçər tövləyə.

Boynuna salıb kəndir
İnəyi dama çəkər.

Deyər, orda göy ot var,
Nolar, inəkdi otlar.

Axmaq işi yüz görər,
Amma çətin düz görər.

Yersiz gülər, ağlayar,
Düşməyə bel bağlayar.

Çaydan asar, qaynamaz,
Toya gedər, oyanmaz...

...Bir gün toyun birində
Ağı dindi dilində.

Kar etmədi öyüdlər,
Axır tutub döydülər.

Hə... işinə baxdılar,
Sonra da buraxdılar.

Düşündü: “Bu nə işdi,
Döydülər, başım şişdi!

Gəlinə qəlbim yandı...
Ağlamaq bəyəm mandı?..

Eybi yox, gələnin səfər
Toyda bu lələşiniz
Görün nə fəğan edər!”

Sığal verib bığına,
Düşdü yolun ağına.

Gördü camaat gəlir,
Nə danışır, nə gülür.

Axmaq baxıb dəstəyə
İstədi bir hədiyyə.

Sonra dedi: “A zalım,
Güldür, bunları güldür,
Fürsətədi, qadan alım!”

Papağın atıb yerə,
Oynayıb batdı tərə.

Dırnaq üstə oynadı,
Civə kimi qaynadı.

Dəfnə gedən adamlar
Tutub döydü o ki var.

Hə... işinə baxdılar,
Sonra da buraxdılar.

“Bu nə kələkdi, balam,
Baş çıxarmır heç adam!” –

Düşündü o: “Ay yazıq,
Sənə nə olsa, azdır!”

Mən sağ çıxsam sabaha,
İşimi billəm daha”.

Köhnə vərdeşin atdı,
Özünü çəkib dartdı.

Hər nə gözünə dəyir,
Deyir ki, yox, düz deyil!

Nə gülür, nə ağlayır,
Hər şeyə qulp bağlayır.

Gəndən baxan tanımır,
Onu heç kəs qınamır.

Uşaq yazır lövhədə...
“Düz deyil!” – deyir gədə.

Dərzilər paltar biçir...
“Düz deyil!” – deyib keçir.

Mismar vurur çəkməçi...
“Düz deyil!” – deyib qaçır.

Tilovu düz atmırlar,
Balığı düz tutmurlar.

Səhvdir körpüsəlanlar, –
İşlərində əngəl var.

Baxıb susur adamlar,
Bu axmaqda bir sirr var.

Həmi məəttəl qalıb,
Fikir edir adamlar:
“Belə də... dərrakəli,
Ağıllı axmaq olar!..”

KİTABLAR HAQQINDA KİTAB

1

Skvortsov
Qrişkanın
Çoxlu
Kitabı vardı.
Bu kitablar
Həmişə
Ləkə-ləkə,
Çox çirkli,
Əzik-üzük,
Həm cırıq,
Həm də üzsüz olardı.
Kitabları
Götürüb
Əlinə alan adam
Açıb tez bağlayardı.

O yazıq kitablarsa
Elə hey ağlayardı.

2

Bir gün Mişka Qrişkanın
Gözünə pis göründü.
Başına elə vurdu
Kitab iki bölündü!

3

Yaman gileyli idi
Böyük yazıçı Qoqol:
Kitabdakı şəklini
Tanımaq üçün onun
Oğul gərəkdə, oğul!

Yazıq Robinzonunsa
Kartonu qopmuşdu, bax.
Krilovdan bir vərəq
Cırılmışdı bu sabah.
Qrammatika isə
Müsibətdi, müsibət!
Onun içərisində
Nə axtarsan tapardın,
Tapardın sən, çox əlbət!

4

– Bəs biz indi neyləyək? –
Soruşurdu kitablar.
Görən, Qrişkadan can
Qurtarmağın hansı bir
Çarəsi, əlacı var?..

Qrimm qardaşları, bax,
Burdaca gəlib dilə,
Dedi: – Gəlin qaçaq biz,
Yaxa verməyək ələ!

Çoxdanışan, deyingən,
Cırıq-mırıq bir kitab
Pəltəklədi bu ara:
– Bütün qızlar, oğlanlar,
Bütün dəcəl uşaqlar
Kitaba pis baxırlar.
İndi qaçaq biz hara?
Qrişkanın əlindən
Yaxa qurtarmaq olar?!.

Hə, Qrimm qardaşları
Yamanca hirsləndilər:
– Ehey, sən bir bura bax!
Üstəgəl, çıxmaq, vuraq,
Bu işlərini burax!
Aranı qarışdırma,
Çəkil, qarşıda durma!

Gəlin, kitabxanaya
Tezcə qaçıb gedək biz!
Orda yaxşı baxırlar
Kitablara, görərsiz!..

Tərpənmək istəyəndə
Kitabların topası,
– Yox! – dedi, – mən getmirəm! –
“Tom dayının koması”.

– Getdik! – söylədi Timur,
Durub çıxdı eşiyə.
Don Kixot da bu ara
Qışqırdı kitablara:

– Tərpənin, bəxtimizə
İndi nə düşə, düşə!..
...Sıralanıb kitablar
Başladılar yürüşə!

5

Cırıq-mırıq kitablar
Kitabxana zalına
Bilsən, necə doldular!
Gördülər ki, hər tərəf
Səliqəli, təmizdir.
Çilçıraqlar gur yanır,
Zal nur dolu dənizdir!
Divarlara nə qədər
Şəkil, lövhə vurublar!
Divar boyu rəflərdə
Dəstə-dəstə kitablar
Sıralanıb, durublar.

Yenə bayaqkı kitab
Qəfil çıxdı özündən.
Rəngi qaçdı, ağardı,
Çox qışqırdı, bağırdı:
– Altı, səkkiz – qırx səkkiz!
Doqquz, on – qırmızı don!

Bunu eşidən kimi
Coğrafiya kitabı
Özünü geri verdi.
Amma bu vaxt qapıda
Peyda olmuş o bir cüt
Gözətçini tez gördü.

Əllərində süpürgə
Gözətçilər gəldilər.

Baxıb gələn cildlərə
Köks ötürüb, güldülər.

Gördülər bu kitablar
Bir qabıq, bir vərəqdir.
Çoxu üstü ləkəli,
Qalanı da cırıqdır.

Dedilər: – Ay yazıqlar,
Bu nə üst-baş, sifətdir?
Hardan belə gəlmisiz,
Qaçmısınız qoparaq?
Neynək, indi biz sizi
O Mitrofan Kuzmiçin
Yanınamı aparaq?..
O, ürəyiyumşaqdır,
Sizi oxşar, əzizlər.
Təzə cildlər çəkər,
Üstünüzü təmizlər!

6

Kitabxana kitablarının mahnısı

Siz ey başsız-pənahsız,
Çolaq-molaq kitablar!
Yanımıza gəlin siz,
Sizə qahmar tapılar!

Üstü-başı zir-zibil,
Cırıq-mırıq kitablar,
Gəlin, burda kağızdan
Sizə köynək tapılar!

Üstünüzün ləkəsi
Təmizlənər, pozular.

Hələ sizə təptəzə
Pasportlar da yazılar!

Haydı, daha durmayın,
Yanımıza tələsin!
Sizi bu günə salan
Qoy ağlasın, mələsin!

7

Xəstəxanadan çıxan
Kitablara baxın siz!
Elə uzaq durmayın,
Gəlin, gəlin yaxın siz!

Üst qabığı təptəzə,
Vərəqləri ağappaq.
Düzüldülər rəflərə,
Səf-səf durdular, bir bax!

Timurun komandası
Ayrı rəfə düzüldü...
...İndi yansın sahibi, –
Kitablardan ömürlük
Daha əli üzüldü...

8

Qrişkanın kefi yox,
Mısmırığı sallaqdır.
Evə tapşırıq alıb,
Kitab tapmır nə vaxtdır...

Dolabları gəzdi o,
Divan altına girdi.

İt damına baş çəkdi,
Heç yanda tapammadı,
Eh, ev ələk-vələkdi!

Yaxşı, indi neynəsin?
Nədir onun çarəsi?
Ya gərək kitab tapsın,
Ya da ölsün, çərləsin...

Çox düşünüb-daşınıb,
Qəfil söylədi: – Aya,
Gərək kitab dalınca
Gedim kitabxanaya!

9

Gözümlə görməmişəm,
Eşitdiyim sözdü bu,
Bilməm, nə iş, əməldi. –
Deyir, kitab dalınca
Bir gün bir oğlan gəldi.

Yaxınlaşıb o cavan,
Çox ciddi bir xalaya,
Söylədi: – Deyin, nolar,
Sizdə filan kitablar
Ay xalacan, tapılar?

Xala ağzın açmamış
Rəflərdəki kitablar
Bir ağızdan qışqırdı:
– Sənin bura gəlməyə
Hələ cürətin də var?!

Müəllifdən

Bu kitabı neçə il
Bundan qabaq yazmışam.
Sonralar Qrişkanı
Çox gözib, çox azmışam.

Bir gün Leninqradda
Rast gəldim axır ona. –
Artıq Qrişka deyil,
Düşüb ayrı bir dona.

İndi o mühəndisdir.
Bir oğlu var – pioner.
Çox ağıllı baladır,
Kitabı yaman sevir.

Qonaq oldum onlarda,
Divarlar kitab rəfi.
Rəflərdə göz oxşayır
Cürbəcür kitab səfi.

O ki Skvortsovun
Bu gözəl kitabları
Evin neməti idi,
Evin zinəti, varı!

Kitabları hörmətlə
Götürüb açırdılar.
...Kitablar da çətin ki,
O evdən qaçardılar!..

UZAQ AMAZONKADA

Uzaq Amazonkada
Olmamışam mən. –
Ancaq bilirəm:
“Don”, “Maqdalina” –
Yel qanadlı gəmilər
Ora gedib-gəlirlər.

Liverpul limanından
Hər bir cümə axşamı
O uzaq sahillərə
Gəmilər yola düşür.
Onlar Brazilyaya
Brazilyaya,
Brazilyaya üzürlər.
Göy suların üzünə
Mirvari incilərtək
Ağ naxışlar düzülər.
Bu arzum gizli deyil:
Mən də Brazilyaya
Getmək istəyirəm, bil!

Bizim göy meşələrdə,
Soyuq şimal elində
Heç vaxt rast gəlmək olmaz
O xallı bəbirlərə,
Zirehli tısbağaya, –
Heç axtarma, hədədir!

Ancaq Brazilyada,
Günəşli Brazilyada
Cürbəcürə heyvanlar
İstədiyin qədərdir!
Görən Brazilyanı,
Günəşli Brazilyanı,
O gözəl Brazilyanı

Mən qocalana qədər
Görə biləcəyəmmi?
İndidən görmək
İstəyərdim mən
Gələcəyimi...

SƏNƏTLƏR NƏ RƏNGDƏDİR?

Canni Rodaridən

Hər sənətin öz rəngi,
Hər sənətin adı var.
Hər sənətin şöhrəti,
Hər sənətin dadı var.

Üstü-başı bütün un
Çörəkçidir, budur bax.
Əynində xələti ağ,
Başında qalpağı ağ.

Ocaqçı hisə batıb,
Durub ocaq önündə.
Qövsü-qüzeh rəngi var
Rəngsazların əynində.

Fəhlələrin əlləri
Mazuta bulaşıbdır.
Onların qayğısı çox,
İşləri başdan aşır.

Zavod sahiblərisə
Tərtəmiz geyinirlər.
Yanından fəhlə ötsə
Söyürlər, deyinirlər.

Ağ olsa da əlləri
Qapqaradır, çirklidir
Qəlbləri, əməlləri!

MÜRĞÜ VƏ ƏSNƏMƏ

Mürğü ilə Əsnəmə
Yola düşüb gedirdi.
Mürğü yoluna çıxan
Evləri, həyətləri
Ələk-vələk edirdi.
Binalara baş çəkir,
Qapıları döyürdü.
Qapılar açılanda,
Evin uşaqlarına:
– Yatın, yatın! – deyirdi.

Əsnəmə də yüyürüb,
Tez Mürğüyə çatırdı.
Deyirdi: – Ay uşaqlar,
Kim yerinə tez girsə,
Mən işimi bilərəm. –
Şirin yuxu dilərəm!
Mən beləyəm, hə, bəs nə!
Amma kim ki, yatmasa,
Bax, onda deyəcəyəm:
– Əsnə, əsnə, əsnə!

QÖVSI-QÜZEH

Göy gurlayır, şimşək çaxır,
Top atılır elə bil. –
Hücumdur, hücum!
Gözlərini yum!

Yağış yağdı sırım-şırıl!
Şırım-şırım şumlandı yer,
Torpaq qazıldı.
Günəş çıxdı, qövsi-qüzeh
Göydən asıldı!

Tez ol, tez ol,
Qapını aç!
Ayaqyalın, başıaçıq
Eşiyə qaç!
Yağış nədir,
Çiskin nədir,
Göylər sənə tutar çətir!
Ayağını vurub yerə,
Göyə atıl! –
Bir də gördün əllərin
Qövs-i-qüzehə çatır!
Yellən qövs-i-qüzehdə!
Qövs-i-qüzeh körpüdür. –
Çıx körpünün üstünə!
Qövs-i-qüzeh təkərdir, –
Görsən başın hərlənir,
Sürüş üzüaşağı.
Gəl düş yaşıl çəmənə,
Gur işıqda çimənə!

AQNIYA BARTO

(Rusiya)

QIRMIZIDƏRİLİLƏR

1

AMERİKALI QONAQ

Uşaqlar, dostlar,
Siz qulaq asın,
Xəbər verim mən:
Bu qonşu Çexov
Küçəsindəki
Böyük məktəbə
Qonaq gəlmişdi
Uzaq ölkədən.
Saçı ağappaq,
Köynəyi sarı
Bu yaşlı qadın
Bircə kəlmə də
Bilmirdi rusca,
Bilmirdi bəri.
Qadın hamıya
Uğur dilədi.
Sonra sakitcə:
– Kimdir bu Çexov? –
Qəfil söylədi.

Siz qınamayın
Onu nahaqdan. –
O, qonşu Çexov
Küçəsindəki

Böyük məktəbə
Qonaq gəlmişdi
Çox-çox uzaqdan.

San-Fransiskodan
Buraya gəlib
Çıxana kimi
Gör nə qədər vaxt,
Pul itirmişdi.
Özüylə birgə
Nəvəsini də
O, gətirmişdi.

Balacaboylu,
Bu qəşəng oğlan
Səhərlər sübhdən
Şirə içirdi.
Onu görəntək
Qızlar içindən:
– Lap Mark Tvenin
Kitablarının
Qəhrəmanıdır! –
Bax, belə bir səs,
Səda keçirdi.
Bəs neçəncidə
Oxuyur görən? –
– Üçdə! – deyirdi
Eşidən-bilən.

Hə, bizim səkkiz
Yaşlı Nataşa
Yenə qaldırıb
Nadinc əlini,
Həmişəki tək
Şiltaq dilini:
Sakit qoymadı

– Nə balacadır,
Bu forslu oğlan, –
Sanki cücədir!
Gəlin soruşaq:
Amerikada
İşlər necədir?

– Sakit, uşaqlar,
Qoyun işləyək! –
Bunu söyləyən
Tərcüməçiydi,
Gözündə eynək.

Tərcüməçiyə
Kim məhəl qoydu?
Hamı qışqırdı:
– Xay-du-yu-du?
Gəl top oynayaq!
Bu oğlanı da
Dəstəyə alağ!
Qonaq oğlansa
Kefikök idi.
Elə hey gülür,
Nəsə deyirdi.

Beret qoymuş bu
Qonaq oğlanla
Bərk dostlaşdılar
Bizim uşaqlar.
Birinci sinif
Şagirdi olan
Alyonka isə
Canlı guşədən
Pişik gətirib
Qonağa verdi.
Dedi ki, götür,
Götür bunu sən,

Yadigar qalar.
Amma bir azdan
Məlum oldu ki,
Qonağımızın
San-Fransiskoda
Eynilə bu cür
Bir pişiyi var...

Bir azdan sonra
Qonaq özünü
Lap evdəki tək
Hiss eləyirdi.
Xırda əlini
Svetlananın
Çiyinə vurub
Nəsə deyirdi...
Məktəb bağında
İndi uşaqlar
Yenə bir yerə
Bax, yığışblar. –
Amerikalı
Qonaq oğlanın
Görünür, nəsə
Sualları var.
Uşaqlar deyir:
– Hə, yaxşı soruş,
Xəbər al görək!
Suallarına
Biz cavab verək!
Qonaq düşünür,
Susur nədənsə.
Bilmək olmayır,
Eşidir, karmı?!
Axır, dillənib
O, xəbər alır:
– Sizde hindular
Söyləyin, varmı?

– Hə, əlbəttə, var!
Hindunu bizdə
Nə qədər desən
Eh, tapmaq olar!
Bunu eşidib,
Qonaq sevindi:
– Gəlin, a dostlar,
Yığışaq indi,
Birgə oynayaq
Biz hindu-hindu!

Dostlar, pioner
Klubuna siz
Bir gün gəlsəniz,
Görəcəksiniz:
Viqvam düzəldib
Orda dəstəmiz.

Dəstə rəhbəri
Tamtam gətirib
Qonağa verdi.
Elə bir kəlmə:
– Hədiyyəmizdir! –
Sakitcə dedi.
Sonra da çönüb,
Dedi: – Uşaqlar,
Biz hindu-hindu
Oynayacağıq.
Tamtamları tez
Gətirin bura!

Gurladı bu an
Uzun bir “Ura!”

TAMTAMLAR SƏSLƏNİR

Tamtamlar gəlib
 Çıxandan sonra,
 Dəstə rəhbəri
 Verdi bu əmri:
 – Dairə vurun!
 Tez olun, sıx-sıx
 Cərgədə durun!
 Siz artıq burda,
 Bu bağda deyil,
 Amerikada,
 Uzaq eldəsiz!
 Oynayın, gülün,
 Danışın indi
 Başqa dildə siz!

Hə, vəcdə gəlib,
 Coşdu tamtamlar!
 Qarğı atların
 Yalmanlarına
 Bir bax, qondular
 Qoçaq “hindular”!

Odur, viqvamdan
 Geyinib çıxdı
 Tayfa başçısı!
 Onun dəstəsi
 Tezcə yanına
 Gəlib yığışdı.
 Başlarında quş
 Lələkləri var.
 Yanır gözləri,
 Parlayır par-par!

Günəş eşqilə
Bayram başlayır.
Bayramda hamı
Öz qonşusuna
Pay-püş daşır.

Coşur, coşur tamtamlar,
Vəcdə gəlir adamlar!
Tayfa elçilərini
Necə mehribanlıqla
Qarşılıyır, bir görsən,
Qonşu tayfa başçısı!
İki dəstə qoşulub,
Qarışıb bir-birinə.
Burda quştək ötən var,
Bülbüllərin yerinə!

Quş kimi qıyya çəkib,
Hamı gülüb-oxuyur.
Baxıb bu uşaqlara
Göydəki o quşlar da
İndi öz nəğməsini
Hinduların dilində
Gör necə də toxuyur!

Öt ey nəğmə!
Ax, mahnı!
Söylə, sənə tay hanı?
Sən Günəşə, Aya qalx!
Sən o gözəl gözlərdən
Bizim bu bayrama bax!

Qəfil o qonaq oğlan,
Dedi: – Artıq vaxt çatıb!
Gəl qıraq hinduları
Biz onlara ox atıb!

O, korladı oyunu,
Qışqırdı ki, mən ağam!
Bu saatca onların
Bütün silahlarını
Əllərindən alacam!

Bu torpaqlar bizimdir,
Hinduları məhv edək!
Hindu düşərgəsini
Dağıtmağa biz gedək!

Uşaqlar onu
Alıb araya,
Dedilər ki, sən
Salma özünü
Gəl bu bəlaya!
Çox da ki, ağsan,
Qurtar canını
Nə qədər sağsan!

Sveta dedi:
– İşlər belədi.
Günəş eşqinə
Keçirilən bu
Bayramı pozma!
Sözlərimi də
Başqa cür yozma. –
Dəstə önündə
Dilin qıtsadır.
Bizim bayramı
Dostluq yaşadır!
Dindi uşaqlar
Hərə bir yandan:
– Eşit, bu andan
Yumruqlarını
Sən işə salma!
Yoxsa ki, bax ha! –

Hinduların yox,
Sən çalış bizim
Hərəməzdən bir
Şapalaq alma!

İşləri belə görüb
Qorxu düşdü canına.
Qonaq verdi özünü
Tez dəstə rəhbərinin
Qoltuğunun yanına.
Dəstə rəhbəri isə
Çox ağıllı oğlandı.
Qonağın bu halına
Yəqin ürəyi yandı.
Dedi ki, hinduların
Var belə bir qanunu:
Viqvama girən düşmən
Düşmən deyil, qonaqdır.
Qonağa isə bizdə
Hörmət, məhəbbət vardır!

Biz quşutatan hindular,
İlanboğan şirlərik!
Döyüş meydanlarında
Kimlə desən hər bir an
Döş-döşə də gələrik!
Ancaq qonaq başqadır,
Göz üstündədir yeri!
Qonağına can verər
Bu dəstədən hər biri!

SÜLH ÇUBUĞU

Yenə coşdu tamtamlar,
 Yenə coşdu adamlar!
 Quş səsi, bülbül səsi
 İndi mahnı əvəzi!
 Öt ey nəğmə!
 Ax, mahnı!
 Söylə, sənə tay hanı?
 Sən Günəşə, Aya qalx!
 Sən o gözəl göylərdən
 Bizim bu bayrama bax!
 Qonağı dairəyə
 Alır bu an “hindular”.
 Hindu Svetlankanın
 Ona nəşə sözü var.

– İstəyirsən sən quş ol
 Quşlar kimi civildə.
 Mən də sənə züü tutum,
 Bax, tütək var cibimdə!..

Hava çiçək qoxuyur,
 Hamı gülür, oxuyur.
 Biri attək kişnəyir,
 Biri də öz səsini
 Quş səsinə toxuyur.

Qonaq da sığırçintək
 Qoşur, coşur, ötür, bax!
 İndi hamı yarışır,
 Bir-birini ötür, bax!

Coşur, coşur adamlar,
 Bu bayramda aləm var!

Kimşə təklif eləyir:
– Gəlin, tonqal qalayaq!
Biz sülh qəlyanını
O tonqaldan odlayaq!

Qəlyan yoxdu, eybi yox!
Uzun çubuq ki çoxdu!
Yandırıb çubuğunu
Sveta yerə tökdü.

Qonaq gəlib əyləşdi
Sülh çubuğu çəkərək
Onlar yenə dost oldu,
Ürəkləri birləşdi.

Tonqal indi gur yanır,
Qığılımlar sayrışır.
Qonaq nədənsə susur,
Fikiri də qarışıb.

– Mən yaşayan şəhərdə
Belə oyunlar yoxdur!..
Adamların çoxu ac,
Az bir parası toxdur.

Gör nə deyir “hindular”:
– Daha bizi unutma!
Götür bu çubuğu da,
Sən onu heç vaxt atma!
Əvəzində sən bizə
Yadigar bir şəkil çək!
Biz də onu həmişə
Qoruyaq, hifz eləyək!..

...Bəs o qadın hardadır,
Hardadır turist nənə?

O da gəzib, yorulub,
Soruşur: – Hanı nəvəm?

– Hanı nəvəm, hardadır? –
Deyib, nənə çağırır.
Gördü nəvə yanında,
Dişləri də ağarır.

– Bəs hardasan, ay bala,
Harda belə səkirən?
– Mən qəlyan yandırmışam,
Sülh çubuğu çəkirəm!

Bunu Amerikada
Mən bütün tanışlara,
Dostlara qandıracam.
Mən orda da, ay nənə,
Hökmən sülh çubuğunu
Bir gün yandıracağam!

QARADƏRİLİ TƏZƏ ADAM

1

Balaca bir sahil şəhəri,
Palmalar... palmalar... palmalar...
Biz indi Amerikadayıq.
Küçələrdə qələbəlikdir,
Gör nə qədər maşın, adam var!

Biz indi Amerikadayıq,
Cənub ştatlarının birində.
Gəl, oxucum, gəl, qoşa gözək
Dəniz kənarında, sərində.

Böyük yollardan çox-çox uzaq
Bu şəhər gör necə sakitdir!

Çantalı uşaqlar hər sabah
Dəstə-dəstə məktəbə gedir.

Divarlarda şüar, yazı var,
Reklamla bəzənib hər keçid:
“İçin, için siz ay uşaqlar,
Dadlıca “Koka-kola” için!”

Dümdüz, hamar asfalt yolla
Maşın ötür belədən-belə.
At qoşulmuş arabalar da
Dəyir gözə hərdən arada.

Hərdənbir motosikletlər
Küçələrə dəhşət səs salır.
Sonra da yenə xoş sakitlik
Şəhəri öz qoynuna alır.

İşıqçəkən gedir, budur ha,
Tezdən düşüb yolun ağına.
Necə də tələsir o, gedir
İşıq çəksin şəhər bağına.

Şirniyyat satırlar aptekdə,
Maşında gəzir itlə pişik.
Odur ki, sən sevin, oxucum,
Gör necə şəhərə gəlmişik!

2

Hə, bu şəhərin
Kənarında bir
Oğlan da vardı, –
Gecədən qara.
Axşam düşməmiş
Qarıxıb itir
qaranlıqlarda!

Axşam yanında
Dayansan, düzü,
Görünməz üzü.
Amma qəribə
Bir odla yanar,
Gülümsər gözü.
Anlayarsan ki,
O, yanındadır.
Bu şuxluq onun
Mərd qanındadır.

Oğlanın adı
Balaca Tomdur.
Çoxlu bacısı,
Qardaşları var;
Bilmirəm, doqquz,
Ya da ki, ondur!

Tom axşamadək
Onlara baxır.
Qardaşlarıyla,
Bacılarıyla
Oynamaqdan o,
Doymayır axı!..

Öz qara qardaş
Bacısına o,
Söz də verib ki,
Oxumağı mən
Öyrənən kimi,
Sizə də təhsil
Verəcəm hökmən!

Əla oğlandır
Bu balaca Tom!
Onun bir gizli
Arzusu da var:

Görəsən Aydan
Düşən kəndirlə
Bir gün oraya
Dırmanmaq olar?!
Belə ki, hamı
Yığışib gəlsin
Hey axın-axın!
Heyrət içində
Baxaraq ona,
Qışqırırsınlar hey:
– Sən Allah, bir siz
Bu Toma baxın!
Buna görə də
Hərdən axşamlar
Gəlib limana,
Baxır, baxır Tom
Aylı səmaya,
Aylı ümmana...

3

Nə baş verib? Yanğındır?
Ucalır ana hayı:
– Çarli, Çarli, hardasan?
Cimmi, Cimmi bəs hanı?

Şəhər həyəcanlıdır,
Yoxa çıxıb rahatlıq,
Əvvəlki mehribanlıq.

Bir qaradəriliyə
İndi hamı danışır, –
Fikir ver bircə anlıq.

Kimdir o təzə adam,
Bəli, bax budur gəlir!..

Heç belə də iş olar? –
Deyən, qudurub gəlir...

Əynində ağ köynəyi,
Ayağında başmaq var.
Artıq yola çıxdığı
Deyir bir saat olar.

Şəhərin adamları
Yığışıb meydanlara,
Qışqırır bir ağızdan:
– Hara gəlibsən, hara,
Ay zənci oğlan, hara?!

Tom istəyir desin ki,
Dayanın aman verin!
Sizi başa salaram,
Qoyun bir nəfəs dərim!

Qoyun deyim mən, vallah,
Niyə belə edirəm.
İlk dəfədir bu sabah
Mən məktəbə gedirəm.

Məhəl qoyan kimdir ki
Yenə qışqırır hamı:
– Ay yazıq zənci, səni
Məktəbə yazan hanı?

Kütlə durub dağ kimi...
Divarsifət adamlar...
Eh, nə olur-olsun qoy,
Divarı yarmaq olar!

Ancaq endi başına
Kiminsə güclü əli.
Uşaq yıxılıb yerə,
Budur, üzüstə gəldi...

Amma yenə, yenə o,
Dönməyir bildiyindən,
Məktəb, müəllim sözü
Düşmək bilmir dilindən.

İndi ağ uşaqlar da
Qışqırır bir ağızdan:
– Hara gedirsən, hara,
Qaradərili heyvan!

Saçları ağ bantlı qız,
Soruşur anasından:
– Ana, söylə, insanmı,
Bu yazıq zənci oğlan?

Necə çırpınır görün,
Onun kiçik ürəyi!..
Adamların içindən
Görən tapılacaqmı
Axır onun köməyi?..

Budur, ağsaç müəllim
Yetirib gəlir yaxın.
Qışqırır ki, əl çəkin,
Bu oğlanı buraxın!

Hər tərəfdən üstünə
Qışqırırlar adamlar:
– Qaraları qoruma!
– Zəncidən şagird olar?
– Həbsxana necədir,
Zindana yoxsa getmək,
De itmək istəyirsən?
Sən buna bax, görün bir
Bu şəhərdə zəncinin
Köməkçisi nə çoxdur!
Yadda saxla, bizim bu

Ştatda qaralara,
Zəncilərə yer yoxdur!

Aynalara daş yağdı,
Kütlə özündən çıxdı!
– Qovun qara zəncini,
Cırın, cırın əngini!

Yumruqlarını
Sıxıbdır oğlan.
Ürəyi quştək
Çırpınır bu an.
Ah, niyə indi
Qaranlıq deyil?
Qaranlıqda o,
Elə əriyir,
Heç gözə dəymir.

Axşam olsaydı
Çıxıb aradan,
Can qurtarardı
Balaca oğlan...

4

Balaca bir sahil şəhəri,
Palmalar... palmalar... palmalar...
Biz indi Amerikadayıq.
Küçələrdə qələbəlikdir,
Gör nə qədər maşın, adam var!

Burda zənci nənələr
Körpə ağ uşaqlara
Eyzən dayəlik edir.
O uşaqlar böyüyüb,
Zəncilərin üstünə
Əlisilahlı gedir.

Bu geniş küçələrdə
Hansı evin istəsən
Sən get qapısını aç.
Deyəcəklər: – Qaraya
Ev vermirik, rədd ol, qaç!

Zənci balası Tomu
Məktəbə qoymadılar.
Tutub döydülər onu,
Döydülər, doymadılar!

Girib zirzəmilərdə
Yazıq uşaq gizlənir.
Çıxa bilmir şəhərə,
Hara gedir, izlənir.

Oxucum, soruşursan:
– İndi bəs biz nə edək?
Əlimizdən nə gəlir, –
Biz ki, burda qonağıq...
Yaxşısı budur çıxıb
Öz ölkəmizə gedək!

Evə, evə, oxucum,
Burda yaşamaq olmaz.
Ağlı olan bu yerdə
Bircəcə gün də qalmaz!

Ancaq biz heç vaxt dostu
Ağır gündə atmırıq.
Tom, səni ömür boyu
İnan ki, unutmırıq!..

ƏDƏBSİZ AYI BALASI

Öz anasının
Balası vardı –
Balaca ayı,
Boz anasının
Balaca tayı.
Yorulub hərdən,
Ağac dibində
Çöksəydi ana,
Görərdin oğlu
Qoşuldu ona.

Bala aşsaydı,
Ana yetirib
Elə həmin an,
Qışqıracaqdı:
– Can bala! Can... can!

Bala özünü
Apara bilmir.
Bal tapan kimi
Çirkli pəncəsin
Yuvaya təpir.

Ana qışqırır:
– Balı eləcə
Götürmək olmaz!
Balı beləcə
Ötürmək olmaz!
Qulluq eləyir
Ona əliynən.
Çimdirib, yuyur
Öz balasını
Bir bax, diliynən.

Bir də görürsən,
Valideynlər

Oturub ehmal,
Söhbətləşirlər.
Amma ki, di gəl,
Aman verməyir
Bala qırışmal!

Budur, qaçaraq
Yetib, özünü
Təpdi kahaya.
Yol da vermədi
Qoca ayıya.

Dünən yenə də
Qaçıb itmişdi.
Ana yazığın
Qorxusundanca
Lap azca qala
İşi bitmişdi!

Üst-başı kirli
Qayıdıb axır,
Dedi: – Ay ana,
Yuxusuzluqdan
Gözlərim axır!

Belə də işmi
Olar, ay aman!
Gecə yatmayır,
Səhərə kimi
Qışqırır yaman!

Ananı üzüb,
Heyimi qalar?
Qonaq gedəndə
Getdiyi evin
Uşaqlarını
Əzişdiribdi,
Belə iş olar?

Boz ayı üç gün
Dilxordu, bir bax.
Deyir: – Balamı
Özüm ədəbsiz
Böyütmüşəm, ah!

Qaçaraq bir gün
Ata ayının
Yanına ana:
– İşlər xarabdı! –
Gənəşdi ona.

– Ədəb tanımır,
Qanıb-qandırır!
Kol-kosu eşir,
Yuva dağdır.
Bala deyil bu,
Lap göz dağdır!

Ata qəzəblə
Böyürdü, budur:
– Mənə nə var ki,
Özün ədəb ver,
Özün az qudurt!
Özcə qayğıdır,
Özün də gəl çək.
Heç nə bilmirəm,
Yaxamdan əl çək!

...Axır gün gəldi,
Bu səfər oğul
Həddini aşdı.
Öz atasıyla
Durdu tutaşdı!

Ata böyürdü,
Ata bağırırdı.

(Axı, ağırdı!)
– Kimi böyütdüm,
Gör kimi əkdim!..
Tutub balanı
Kötəklədi o,
Yaxşıca çəkdi!
Döyüldükə o,
Bağırır yaman,
Zingildəyirdi.
Ana ayısa,
Yalvarırdı hey,
İnildəyirdi:
– Tutun, qoymayın,
Kimin rəhmi var!
Kövrəni də heç
Döyməkmi olar?!

...Bilmirəm necə
Yetişdi sona
İşin axırı,
Bilməm yenə də.
Onu bilirəm
İşlər xarəbdı
O ailədə.
Ədəbsiz bala
Böyüyən yerdə.
Mən ki, bilmirəm,
Görənlər deyir:
Bu uşaqların
Arasında da
O pota kimi
Ədəbsiz, dəcəl,
Yaman uşaqlar
Çox gözə dəyir!..

KÖMƏKÇİ

Tanya gileyli idi,
İşim çoxdur, deyirdi.
Qardaşına bu səhər,
Misalçün kömək etdi. –
Qardaş konfet yeyirdi...

Gör nə qədər işi var:
Çörək yedi, çay içdi.
Anasıyla gəplaşib,
Nənəsigilə keçdi.

Belə dedi yatmamış:
– Məni siz soyundurun.
Yenə sizə köməkçün
Səhər mən tezdən durum...

SƏNİN BAYRAMIN

1

Bir sirr açım mən sizə:
Kim ki, axşam tez yatır,
O, sabahkı günə də
Hamıdan qabaq çadır.

Paltarları kətildə
Qızcığazlar yatıbdır.
Kimi bərk-bərk bürünüb,
Kimi isə üstündən
Yorğançanı atıbdır.

Səhər tezdən dururlar,
Gurdu günün işığı.
Qırmızı rəqəmlərdir
Təqvimin yaraşığı!

Uzaq şimalda isə,
O yerdə ki, şaxta var,
Hamıdan qabaq durdu
Qoçaq yakut uçaqlar.

Nə qədər qar yağmışdı!
Hər yerə ələnmişdi.
Amma soyuq qış kəndi
Gül açıb bayraqlarla
Yeddi noyabr günündə
Qəşəngcə bəzənmişdi.

Sənə deyim mən hardan? –
Kama üzərindəki
O sakitcə komadan!
Orda da təqvim vardı.
Divardan asılmışdı.
Onun da üzərində
Bu bayramı göstərən
Al rəqəm yazılmışdı!

Bəs indi gəldik hara?
Nə Günəşə, nə Aya!
Dneprin üstündə
Çox gözəl bir saraya!
Burda da bir təqvim var,
Bayramdan xəbər verir
Üstündəki yazılar.

Getdim çıxdım cənuba.
Burda istidi, ura!
Burdakı təqvimdə də
Bayram günü görünür,
Sən işə bir bax, gör a!

Dəniz suyu istidir,
Sahil qumları odtək.

İndi qonşu bağçadan
Uşaqlar dəstə ilə
Tökülüşüb gələcək!

Gör necə dalğalanır
Limanda al bayraqlar.
İstədim ki, mən sayım,
Gördüm yüzdən çox olar!

2

Şən Moskva,
Baharın nəğməsini
Ruslar da, taciklər də
Eşidirlər səsini.
Bayram atəşlərini
Görür yakut uşaqlar.
Bu bayramda hər xalqın
Axı özcə payı var.
Bu azad uşaqları
Yaz bayramı dost edib.
Uşaqlar neçə dəfə
Tutuşaraq əl-ələ
Artekdəki tonqalın
Başında yallı gedib!

Əsl dost belə olar!
İndi həməən dostların
Döşündəki nişanda
O tonqalın rəsmi var.

Budur moskvalı qız,
Tutub əlində ulduz.
Qoşa hörüklərini
Atıb çiyinlərinə
Qızlar gül-çiçək verir
İndi bir-birlərinə.

Oynayır özbək qızı,
Odur şənliyimizin,
O qızıdır dadı-duzu!
O qızın hörükləri
Saysan otuza çatar!
Onun oynamağında
Necə də gözəllik var!

3

Vaxt ötüb, gün keçəcək,
Moskvalı bu qızlar,
Bu göydəki ulduzlar
Boya-başa çatacaq.
Uşaq oyunlarını
Eh, bir yana atacaq.

Həkim olacaq biri,
O biri təyyarəçi.
Bir başqası aqronom,
Biri də ki, gəmiçi.
Özbək qızı düşünür:
“Kaş müəllim olaydım!
Arzu gülüstanından
Mən gül-çiçək dərərdim.
Mən bütün uşaqlara
Həmişə “beş” verərdim!”

O balaca yakutsa
Aqronommu olacaq?
Tayqadakı xırmanlar
Qızıl dənə dolacaq.

Çobanlar yaşıl düzə
Qoyun-quzu yayacaq.
Hesabdarlar ölkənin
Var-dövlətin sayacaq!

Bağ salacaq bağbanlar,
Körpə tinglər əkəcək.
Böyüyüb bu oğlanlar
Neçə zavod tikəcək!

Təyyarəçi olmağı
O kimdir arzulayan?
Göylərin genişliyi
Kimin könlündən keçir, –
Dursun irəli!
Bəs gəmiçi olmağın
Həsrətini kim çəkir?
İrəli gəlsin, bəli!

Sizi gözləyir yollar?
Uçun arzu dalınca,
Üzün arzu dalınca,
Buna ki, haqqımız var!

Bu gün isə bayramdır,
Bayram atəşlərinə
Bürünübdür Moskva! –
Odur bütün ölkənin
İftixarı, vüqarı!
Sabahların dan yeri
Bayraqlardan qızarır!

MƏNİ DƏ BAŞA DÜŞÜN!..

Məni nadinc sanırlar,
Eh, onlar nə qanırlar!
Nə var, nə var ki bacım
Evdə yatıbdır deyə,
Gərək evə girməyim
Mən kişnəyə-kişnəyə!

Məni də başa düşün,
Özünüz bir düşünün!
Axı, mən süvəriyəm.
Qızıl atın belində
Düşmənim qovuram –
Qılınc-qalxan əlimdə!

Bu yaxının işidir,
Bütün günü itmişdim.
Anam elə bilib ki,
Nənəmgilə getmişdim.

Görəndə ki, mən yoxam,
Aləmi qarışdırdı.
Çox həngamədən sonra
Keçdi əlinə yaxam.
Üstümə bərk qışqırdı:
– Haralarda itmişən,
Bilməliyəm mən, ya yox?
Bəlkə ölüb batmışan,
Şəhərdə qəza nə çox!

Ağzıma su alaraq
Mənsə susub durmuşdum.
Axı, necə deyəydim:
O gün mən peyk olmuşdum!
Kürəmizin başına
Neçə dövrə vurmuşdum...

Dünən yenə heç nədən
Dörd-beş kötək yedim mən.
Neynim, guya mən yetim
Yenə çoban olmuşdum.
Qoyunlarım itmişdi,
Qalmışdı təkçə itim.

Qayaların qaşında,
Zirvələrin başında

İtiyimi aradım.
– Gör, hara tƏpilir e! –
QƏfil qıŖıqırdı birdən
QonŖumuzun arvadı.

Dedim: – Ay Jenya xala,
Fantaziyan zƏifdir,
HƏrdən sƏni aldadır!
Bura ki dolab deyil,
Çox uca bir qayadır!
Ancaq baŖa dÜŖmədi...
Tutub mƏni yaxŖıca
Yançağıma dƏŖƏdi!
MƏn Əzüm dƏ bilmirƏm,
BƏlkƏ bir gÜnahım var?
DÜnƏn axŖamüstüsƏ
DƏnüb oldum canavar!

Qovduğum qızcığazı
ZƏhmim bƏrk Ürküdüdü.
Amma o, bilmirdi ki,
ŖƏləquyruq tÜlküdü...

SİZƏ SAĞSAĞAN GƏRƏK DEYİL Kİ?

Sizə sağsağan
Gərək deyil? Yox?..
Bizdə yaşayıb
İki aydan çox.

Vecinə deyil
Bütün bu dünya.
Ad da qoymuşuq
Biz ona – Dünya!

Qanadıqırıq
Bizim bu Dünya

Yaşıl çəməndə
Gəzir, aşırı.
Qızların isə
Lap başlarına
O, dırmaşırdı!

Bir gün mətbəxdən
Qaşığı qapdı.
Oynadıb bir az,
Sonra gətirdi,
Andryuşanın
Üstünə atdı.

Andryuşanın
Sevimlisiydi.
Quşa həmişə
Əl yetirirdi.
Dunya da ona
Çörək yeyəndə
Qaçıb hardansa
Soxulcan-filan,
Qurd gətirirdi...

Biz öyrəşmişik
Ona çox yaman.
Amma di gəl ki,
Ayrılıq dəmi
Yetişir, aman.
Payız qapını
Gəlib alıbdır.
Ayrılığa da
Çox az qalıbdır.

Yetişib artıq
Tərk edib bağı,
Şəhərə köçmək,
Yığışmaq çağı.

Bəs necə olsun
Bizim bu Dünya?
Vecinə deyil
Bütün bu dünya...

Bizdə yaşayıb
İki aydan çox...
Sizə sağsağan
Gərək deyil? Yox?..

YUXU SAATI

Bu otaqda
Yüz oğlan,
Yüzcə nəfər də
Qız var.
Divar boyu
Düzülmüş
Çarpayıda,
Budur bax,
Uzanıblar,
Susurlar.
Mənə də elə
Hamı tək
Oyuncağı
Atmışam.
Özümün
Çarpayımda
Uzanmışam,
Yatmışam...
Budur, yaşıl
Bir böcək
Ağ divarda
Sürünür...
Bəlkə böcək
Yuxuda

Gözlərimə
Görünür?

Aynadan
O taydasa,
Yaşıl bir kol
Ucalır...
Budağından
Bir dələ
Qolaylanıb
Tullayır
İri bir
Qoza mənə.
Bəlkə bu da
Yuxudur?
Qəribədir,
Qəribə!
Yatmamışam
Mən hələ.

Şama qonmuş
Bir quş da
Elə gözəl
Oxuyur!..
Bəlkə bu da
Yuxudur?..

Milçək qonur
Üzümə,
Kirpiyimə
Toxunur.
Bəlkə bu da
Yuxudur?..

Əl atıb
O milçəyi
Ovucumla

Tuturam.
Mürgüləyir,
Yatıram...
Qəfil bir səs
Ucalır,
O yüksəlir,
Güc alır:
“Arıya bax!
Arıya!
Nəhəng bir it
Arısı!
O, Vityanın
Burnuna
Girib, qalıb
Yarısı!”

Hamı düşüb
Arının
İndi budur,
Dalınca!
Əl atıblar
Yorğana,
Əl atıblar
Balınca!
Qovurlar, hey
Qovurlar!
İndi gəlib
Görəsən
Burda necə
Hay-küy var!
Nə mərəkə
Büsatdır!
Daha buna
Nə sözün!
Əsl yuxu
Saatı,
Əsl sakit
Saatdır!

Uçub getdi
O arı.
Bu hay küy də
Qurtardı.

Bir otaqda
Yüz oğlan
Yüzcə nəfər də
Qız var.

Divar boyu
Düzülmüş
Çarpayıda
Budur, bax,
Uzanıblar,
Susurlar...

Tıqqıldayır
Aramla,
Divarda
Saat vurur.
Bəlkə elə
Arı da
Bir qəribə
Yuxudur?..
Qovub, qovub
Arını,
Mən yuxuda
Tuturam.
İndi, deyən,
Doğrudan
Rahatlanıb
Axır mən
Mürgüləyir,
Yatıram...

BƏRABƏR BÖLƏK

Gəldilər! Hə, gəldilər!
Valideynlər gəldi!
Fındıq, armud, qoz, alma
Gətirib ata, ana!

Uşaqların sevinci
Gör necə aşıb-daşır!
Hərəyə bir bağlama,
Hərəyə bir pay düşür.

Bax nəvəsi Tanyaya
Qoğal verir nənəsi –
Bu boydadır hərəsi!
Deyir, bu kətəni də
Saxla, özün yeyərsən,
Gizlin... vaxtı gələndə.

Budur, oğlu Petyanı
Hey axtarır atası.
O da konfet gətirib,
Tək oğluna çatası.

Boxçaları əlində
Uşaqlar dağılıbdır.
Bu ki, lap ağ olubdur! –
Girib hərə bir küncə,
Tıxayır-basır güclə!
Doldurub ovurdunu.

Təkcə Vitya qalıbdır,
Göy gözləri dolubdur:
“Atam gəlib çıxmadı,
Bilmirəm heç nə olmuş...
Söz vermişdi gələndə
Gətirəcək şirniqüş!..”

Yaxşı uşaqlar nə çox! –
Dindilər bir ağızdan:
– Heç belə də iş olar,
Biz yeyirik, Vitya yox!

Yoldaş
Valideynlər!
Kim nə gətirib
Stola düzsün!
Sonra çəkilib
Kənardan süzsün!
Biz özümüz bilərik.
Siz gətirən payları
Aramızda bölərik!
Kefinizə baxın a! –
Yoxsa, bu pay-püştləri
Qoymaq biz yaxına!

Bax, belə ha, belə ha!
Sənə – fındıq, mənə – qoz!
Sənə – alma, mənə – nar!
Bax, belə ədalətli,
Belə çox düzgün olar!

İndi sözlünüz nədir?
Sözlünüz varsa, deyin!
Hə, başladıq uşaqlar,
Di girişin, tez olun,
Dönüm gözünüzə, yeyin!

SƏHƏR SÜBHDƏN OYANIR EV...

Səhər sübhədən oyanır ev...
Budur, eşikdə mişar
Yarır yarmaçaları, –
Parlayır gündə par-par.

Bu da baltanın səsi,
Qamqalaq qalaq-qalaq!
Puçda pıç-pıç salıbdı
Oduqlar:”Gəl dost olaq!”

Səhər körpə Andrey
Eşidir ki, budur ey:
Küçük hey zingildəyir,
Qab-qaçaq cingildəyir.

Balaca qaçaş səsə
Yamanca öyrəşibdir.
İndi əmzik əmir o,
Dişiyələ dartışdırır.

Oğulsan, yeməyini
Bir az vaxtında vermə, –
Qaçaş onda hamıdan
Çox səs salır, qışqırır!

ÇİMMƏK ƏHVALATI

Bu gün çimmək günüdür!
“Çim-çim, çim-çim!” başlayır.
Ata-ana mətbəxdən
Otağa su daşıyır!

Ana ağ don geyinib,
Elə bil kapitandır!
Əmr verir hər kəsə:
– Tez ol, gətir vedrəni,
Hardadır sabun, kisə?!

Qaçaş baxıb göz döyür,
Heyrət onu götürüb.
Düşünür belə tezdən

Çimmək üçün kim onu
Bu vannaya ötürüb?

Başına tökülən su
Elə bil ki, yağışdır.
Par-par yanır gözləri:
Bu vannada oturmaq
Arabadan yaxşıdır!

ATANIN İMTAHANI VAR

Çıraq yanır...
Məşğuldur ata.
O, rəflərə əl atıb,
Qalın-qalın cildləri
Stol üstə qalayır.
Yazır-pozur hey nəşə,
Vurur-çoxur, hesablayır.
Sabah onun sınağı –
Çətin imtahanı var.
Petya yonub atanın
Qələm-karandaşını,
Deyir: – Ata, qəm yemə,
Hər şey yaxşı qurtarar.
Böyükələr də oxuyur.
İri çantalarında
Kitab-dəftər daşıyır.
Gündüzlər işə çıxır,
Axşam dərəcə gedirlər.
Onlar belə yaşayır.

Petya deyir: – Ay ata,
Özünə bir cədvəl tut.
Əsas işə bax budur:
İmtahana girəndə
Bütün həyəcanını

Yaddan çıxart, sən unut.
Bileti vaxtında çək,
Öz növbəni keçirmə.
Cavabını əzbər de,
Bax, heç hardan köçürmə!

İşdən sonra böyüklər
Məktəblərə gedirlər.
Təyyarəçi kurslarda
Lüğətləri arayı, r
Cədvələ nəzər salır.
Həkimlər, müğənnilər,
Hətta müəllimlər də
Oxuyur, təhsil alır!
Qonşuların qızları
Xəbər alır Petyadan:
– Atan neçə alıbdır?
O, tezcənə: – Beş! – deyir,
Sonra gülür, canlanır.
Köks ötürüb dərindən:
– Bizimkisə üç alıb! –
Deyir qonşu qızları. –
O imtahan verəndə
Yaman həyəcanlanır!..

MƏKTƏBƏ

Bu gün görən niyə Petya
Yuxudan on dəfə durub?
Axı, zəngli saat hələ
Nə qışqırıb, nə də vurub...

İlk dəfə məktəbə o,
Bu gün qədəm basacaq.
“Birinci A” sinfinin
Qapısını açacaq.

İndi adi uşaq yox,
Artıq məktəblidir o!
Petya məktəblilərin
Təzəsi, sütülüdür!
Forması da gör necə
Təptəzə, ütülüdür!

Gecə yerindən qalxdı,
Hələ saat üç idi.
Elə bildi gecikib,
Qorxusundan üşüdü.

Tez-tələsik geyinib
Çantasına əl atdı.
Ata yerindən qalxıb
Ona qapıda çatdı.

Divarın o üzündə
Qonşular da oyandı.
İşıqları yandırıb
Pəncərədən boylandı.

Ev-eşiyi oyatdı,
Yatammadı bir daha.
Dirigözlü çıxdılar
Evdəkilər sabaha.

O gecə həтта qoca
Nənə elə sandı ki,
Lövhədə dərs söyləyir.
Baba elə bildi ki,
Unudubdu dərşini, –
Xəcalətdən tərləyir.

...Bu gün görən niyə Petya
Yuxudan on dəfə durub?
Axı, zəngli saat hələ
Nə qışqırıb, nə də vurub.

İlk dəfə məktəbə o,
Bu gün qədəm basacaq.
“Birinci A” sinfinin
Qapısını açacaq.

MƏKTƏBƏ GEDƏN YOLDA

Nikita dərsə tələsir,
Sağ səkiylə gedirdi,
(Səki yaman hündürdü)
Birdən balaca bir it
Qəfil üstünə hürdü.

Nikita qorxaq deyil,
Qoçaq oğlandır, qoçaq!
Di gəl Tanyuşa dedi:
– Bu it bizi tutacaq!

Bunu deyib ağladı,
Axdı göz yaşı seltək.
Nikita iti qovub,
Dedi: – Bəsdir, gəl gedək!

Yol boyu Tanya ona
O qədər “sağ ol” dedi,
Nikita yenə qızı
Xilas etmək istədi.

– Sən meşədə azsan, bax,
Gəlib səni taparam.
Yapışib əllərindən
Evinizə aparram!

– Yox, yox, nə danışırsan! –
Söylədi ona Tanya.
– Meşəyə tək getməyəm,
Gedib azıb-itməyəm!

– Çayda batıb-eləsən,
Sulara baş vuraram,
Cumub səni çıxarram!
İnciyib bu dəfə qız,
Dedi: – Niyə batıram,
Elə demə, insafsız!

...Qız onu anlamadı,
Dərək etmədi, eybi yox.
Tanyuşanın dadına
Yetmək üçün qarşıda
Ömür-gün çox, imkan çox.

Məktəbə çatanadək
Xeyli xəyala daldı.
Fikrində Tanyuşanı
Canavardan qurtardı,
Odun əlindən aldı.

Sinfə girəndə o,
Divlərlə tutaşdı...
...Di gəl bu vaxt uşaqlar
Doluşaraq sinifə
Fikrini qarışdırdı...

BİRİNCİ SİNİF ŞAGİRDİ

Maşa birincidədir.
Nə gözəl forması var!
Ütülü önlüyünü
Dik qoysan, dik də qalar!

Önlüyü qırçın-qırçın,
Paltarı taxta-taxta!
...Təkcə “5” qiymətləri
Saxlayıb başqa vaxta...

İLK DƏRS

Mən ilk dərsə gəlmişəm,
Şagirdəm axır ki, mən.
Müəllim sinfə girdi, –
Oturum, durum görün?!

Partanı necə açım,
Taqqlı səs salmasın?
Qələmi necə tutum,
Düşüb yerə sınmasın?

Əl niyə qaldırmışam?
Dərsimi ki, bilmirəm.
Lövheyə çağırırlar,
Mən lövhəni silmirəm.

Gör nə qədər uşaq var:
Bax, Asya, düz dörd nəfər,
Dörd Vasya, beş Marusya,
Petrovları saysan hələ
Gör neçə nəfər gələr!

Məktəbliyəm axır ki mən!
Mən ilk dərsə gəlmişəm. –
Qaçıb zəngə yetirmişəm!
Sakit, səssiz oturmaq
Ürəyimcə olmasa da,
Kirimişcə oturmuşam!

SAVADLANMIŞIQ

Yadımdamı, biz kitabdan
Necə çətin, necə güclə
Oxuyurduq?
Səsi səsə, sözü sözə
Çətinliklə, güc-bələyla
Toxuyurduq:
“A-ta, at!
A-ta, otu
Ata at!”

Hə, yadıma düşür, budur,
Ananızı çağırıb,
Oxuyurduq kitabdan
“Tu-tu tu-tu tu-tur!”

Keçdi getdi o günlər,
O ötən bir il hamı?
Oxuyub əzbərlədik,
Öyrəndik əlifbanı.

Yazda onuncu sinif
Bizi təbrik elədi,
Bizdə qayda belədi.

Adam yaman çoxuydu.
Biz də “Dələ” nağlını
Onlar üçün oxuduq.
Ancaq elə tələsdim,
Elə həyəcanlandım ki,
Dilim-ağzım dolaşdı,
Xoruz buraxdı səs də!
“Dələ” söyləməkdənsə,
Dedim: “dəli” var idi,
Yaşayırdı qəfəsdə!

MƏN ARTIĞAM

Gilənar basdırırdıq,
Sergey dedi: – Artığam,
İnanmırsan, budur, bax,
Beş ağac var, beş uşaq!
Gilənar dəyən zaman
Sergey bağa girsə, bax,
Onda uşaqlar onu
Döyüb bağdan qovacaq!

ŞUROÇKA BARƏDƏ ZARAFAT

Payız çağı, xəzan çağı,
Manqa bağa töküldü.
Bağa qaçdı uşaqlar.
Bağçada gör nə qədər
Xəzan olmuş yarpaq var!

Yarpaqlar pıçıl다şır:
“Şuroçka, bu Şuroçka,
Görən kimlə qaçışır?”

Yağır yarpaq yağışı,
Xışıldayır yarpaqlar.
Onların nəğməsində
“Ah, Şuroçka!” sözü var...

Üçcə yarpaq süpürüb,
Müəllimə yan aldı:
– İşlər çox əla gedir!
(Təriflənmək istəyir,
Ona görə bu tülkü
Belə yaltaqlıq edir.)

Manqa necə işləyir
Dəxli yoxdu Şuraya.

Təki onun işinə
Əla qiymət versinlər.
Sınıfdə, ya məktəbdə
– Şura yaman qoçaqdır,

Ondan yoxdur! – desinlər...
Dövrə vurub havada,
Düşən yarpaqlar bir-bir:
“Şuroçka, ah, Şuroçka!..”
Qəmli, qəmli söyləyir.

SERGEY MİXALKOV

(Rusiya)

GƏZİNTİ

Bazar günü biz
Çimməyə getdik.
Çay qırağında
Adam içində
Əridik, itdik!

Ora adamdı,
Bura adamdı!
Qumlar – döşəmə,
Göy açıq damdı!

Atılıb-düşən,
Qaçıb-tutan kim!
Günün altında
Düşüb yatan kim!..

Eh, çox axtardıq,
Xeyli aradıq!
Axır ki, bir yer
Bizə yaradı.

Di gəl bizim bu
İşıqlı tala, –
Zir-zibil dolu
Alınmaz qala!

Yenə axtardıq,
Yenə aradıq.

Balaca bir yer
Tapdıq arada.

Ancaq burda da
Zibil qalağı
Yaxın qoymurdu
Gələn qonağı!

Axır, bu ara,
Qışqırdı Dima:
– Uşaqlar, bura!
Tapmışam, ura!
Əla bir yer var,
Gözəl mənzərə,
Qızılqum sahil
Adam görməyib
Heç vaxt elə bil!

Yaxşı çimişdik,
Gündə qaraldıq.
Bir az aralı
Tonqal qaladıq.
Futbol oynadıq,
Şənləndik yaxşı.
Mahnı oxuduq,
Əyləndik yaxşı.

Axır, yorulub
Gədəsi olduq.
Sahildə isə
Göz kimi yanan
O ocaq yeri,
Köz yeri qaldı!

Bir də, nə deyim,
Buyur, özün bax,
Qaldı zir-zibil,
Dağ, qalaq-qalaq!

Növbəti səfər
Çimişmək üçün
Çay qırağına
Qayıdanda biz,
Sahil büsbütün
Zibildi təmiz!..

NƏRƏ BALIĞI HAQQINDA

Körpünün altdan
Çox dərin bir çay
Axır, axırdı.
Çayın dibindən
Nərə balığı
Üzü göylərə
Baxır, baxırdı...

Hərdən bığını
Tərpədirdi o.
Gah, quyruğunu
Hərlədirdi o.

Çay qırağında
Balıqçı vardı.
Hərdən tor atıb
Balıq tutardı.

O balıqçını
Mən çox görmüşəm.
Toruna düşüb
Şirbit ya xəşəm.

Başqa balıqlar
Düşüb həmişə.
Nərəni isə
Mən görməmişəm.

Suyun üzündən
Beş metr altda
Gizlənir nərə,
Lil, palçıq qatda...

Budur, yenə də
Qoca balıqçı
Hey gileylənir:
– Biz bu balığın
Öhdəsindəcə
Heç cür gəlmirik...
Görən biz niyə
Bu bic nərəni
Tuta bilmirik?..

Axır ki, bir gün
Sürü örüşdə
Mələşən çağı,
Torda göründü
Nərənin bığı.

Qoca balıqçı
Dedi fərəhlə:
– Bəh, tutdum axır!
Dostu qayıtdı:
– Çıxart sahilə,
Sən sonra çıxır!..

Sanki bu sözə
Bənd imiş nərə!
Çırpıb sulara
Güclə bir kərə
O quyruğunu
Tordan qurtardı.
Cumaraq çaya
Göy dalğalarda
Yenə yox oldu...

BÜLLUR VAZA

Üç rəfiqə – üç məktəbli
Bu vazanı aldılar.
Seçdilər aradılar;
Yollarını o dükan,
Bu dükana saldılar.
Yumru, girdə vazanı,
Bu qəribə vazanı
Bir vitrindən seçdilər,
Tez içəri qaçdılar.

Dükandan qayıdanbaş
Qabı Zina götürdü.
Sonra bulvara kimi
Aparmaqçın vazanı
Tamaraya ötürdü.
İndi də Tamaradan
Vazanı Jenya aldı.
Amma əsdi əlləri,
Vazanı yerə saldı.
Şüşə daşa toxunub
Paramparça qırıldı.
“Of!” elədi uşaqlar,
Bağrıları yarıldı.

O üç qız – üç məktəbli
Səkidə dayanıblar.
Ətrafını adamlar
Dövrələmə alıblar.
Sorur milis nəfəri:
– Deyin görək nə olub?
Qızların gözü yaşdı,
Dilləri topuq çalır:
– Düşdü... düş... yerə düşdü!

Kirov darvazasının
Qənsərindəki bağda

Üç qız durub ağlayır.
Yoldan ötən adamlar
Durur, ayaq saxlayır.

– Söyləyin, nə olubdur?
– Düşdü... düş... yerə düşdü!
– Deyin görək nə olub?
Nə hadisə baş verib?
– Əşşi, heç nə, şüşə qab
Düşüb yerə, qırılıb!

– Yox, yox, şüşə yox, büllur...
Büllur vaza qırılıb! –
Dillərin rəfiqələr.
Hədiyyə almışdıq biz.
Bizi sinif seçmişdi.
Eh, bizim nələr almaq
Qəlbimizdən keçmişdi!..
Budur... aldığımız... sındırdığımız...
İndi nə pulumuz var,
Nə də ki, büllur vaza!

– Demək, işlər beləymiş! –
İzdiham uğuldadı.
– Çətin yapışdırasan
Şüşə parçalarını! –
Gödərək sürücünün
Yoğun səsi gurladı.
– İşə düşüb uşaqlar,
Doğrudan da bələdi! –
Söylədi qoca usta.
Hamının başı üstən
Bir qarış da hündürdən
Boylanın o ucaboy
Əməkdar boksçuya
Baxıb qırıq vazaya
Hirsə başın buladı!..

Vitrinində vazalar
Düzülmüş mağazada.
Adamlar topa-topa,
Adamlar ada-ada.

Təyyarəçi mayor da,
Tanınmış şaxtaçı da,
Burdadırlar, yaxşı bax.
Kimi desən taparsan
İndi gəzib arasan.

“Şüşə, büllur, çini qab”
Şöbəsində səs-küydür:
– O naxışlı olanı!..
– Yox, o yaşılı verin!
– Bəlkə, qırmızı qabı
Seçib alaq, yoldaşlar?
– Yox, o biri yaxşıdır,
Onnan gözəl qabımı var?!

O gözəl yaşıl qabı
Sürücüdür xoşlayan.
Təyyarəçi maviyə
Baxıb köks ötürür bu an.
Əməkdar boksçuya
Baxıb mayora, deyir:
– Mənim gözüm qırmızı
O qabı yaman yeyir!..

İri yük maşınının
Kabinəsində indi,
Oturub rəfiqələr,
Görün necə sevinir.

Tanış milis nəfəri
Yol verir bu maşına.
Toma, Jənya, Zinanı
Salamlayır başıyla.

Qızlarsa həyəcanlı,
Qızlar sevinc içində.
Baxıb o hədiyyəyə
Köks ötürür üçü də.

– Yoldaş Qrişa dayı,
Maşını yavaş sürün!
Keçin bax bu döngəni,
Qarşından sağa burun!

Gülür sürücü dayı:
– Tələsməyin, a qızlar,
Müəllimənin payı
İndi özünə çatar!

Adi müəllimənin
Altmışillik ad günü,
Şagirdlərin, məktəbin
Sevinc günü, şad günü,
İri, işıqlı zalda
Həmə o üç rəfiqə
Gətirib təntənəylə
Hədiyyəni verdilər
Qoca müəlliməyə.

Hədiyyə kimin idi,
Kimlər onu almışdı?
Odur bax, təyyarəçi
Gülümsünüb qımışdı.
Adi, sadə, dost-doğma
Gözəl adamlarıydı,
Bu zala yığışmışdı.
Belə gün müəllimin
Çıxmaz heç vaxt yadından. –
Hədiyyə almışdı o,
Bütün böyük ölkənin
Uşaqları adından!

ŞƏKİL

Kağız-qələm götürdüm,
Upuzun bir yol çəkdim.
Sonra ora bir öküz,
Bir də inək ötürdüm.

Sağda yağış, solda bağ,
Bağda on beş nöqtə var.
Guya almadı onlar,
Gündə yanırırlar par-par.

Öküz çəhrayı çıxdı,
Yola sarı rəng yaxdım.
Göydə isə buludlar
Asılıblar, qalıblar.

Sonra buludları mən
Oxla deşdim qəfildən.
Belə edəsən gərək,
Necə olur bəs şimşək?

Sonra qara rəng ilə
Yaxdım o nöqtələri. –
Tökülüşüb almalar,
İndi qaralır yeri.

Axırda tufan qopdu,
Bağın bağı yarıldı.
Di gəl bu yerdə mənim
Karandaşım qırıldı.

Ayağımın altına
Qoydum bir neçə kətil.
Bax, beləcə asıldı
Gördüyünüz o şəkil...

PİŞİK BALALARI

Qulaq asın, uşaqlar,
Xəbər verirəm sizə:
Pişiyimiz beş bala
Bəxş eləyibdir bizə!

Çox düşündük-daşındıq
Onlara nə ad verək?
Bu beş adı biz indi
Hardan tapıb götürək?

Qərarlaşdıq axır biz,
Çətinə düşməyək heç.
Onlara adlar verək:
BİR, İKİ, ÜÇ, DÖRD və BEŞ!

BİR ağappaq baladır,
İKİ isə cürətli.
ÜÇ ağıllı bələdir,
DÖRD hamıdan qüvvətli.
BEŞ sanki İKİ, ÜÇ-dür, –
Həmən baş, həmən quyruq.
O da beli xallıdır,
Yataq yeri – yüyürük.

Pişiklər çox əladır,
BİR, İKİ, ÜÇ, DÖRD və Beş!
Qonaq gəlin, a dostlar,
Baxmaqdan doymazsınız heç!

YAXŞI YOLDAŞLAR

Balaca Mişa dilxordur,
Dili pəltək, kəkovdur.

Başqalarıtək səlis
Danışa bilmir Mişa.
Uşaqlar sevinəndə
Çox vaxt heç gülmür Mişa.

“K”-dən başlayan sözlər
Heç dilinə yatmayı.
Amma dözüür uşaqlar,
Sataşib söz atmayı.

– Sən Mişacan, tələsmə!
Başqasına bax, öyrən!
Nəfəs alıb dərindən,
Sonra ürəklə dillən!

Mişa bir söz deyəndə
Dalı xeyli gəlməyir.
Dostlarsa dözümlüdür,
Ona heç vaxt gülməyir!

DƏYMƏDÜŞƏR

Çarpayıda yorğana
Bürünüb yatan kimdir?
Dağ kimi balıncıların
Altında pişik kimi
O itən-batan kimdir?
Çarpayıdan duranda,
Öz yerini yığmayan,
Əl-üzünü qorxaqca
İsti su ilə yuyan,

Siz bilən kim olar, kim,
Kimdir bizim “qəhrəman”?

Yəqin deyəcəksizin:
– Bu, yüz on dörd yaşında
İxtiyar bir babadır,
Ona hörmət savabdır!..

Pirojnanı xışlayan,
Üstündən də bir banka
Şirin kompot xoşlayan
Bu “qəhrəman” kimdir bəs?
Özünüzü yormayın,
Çalışmayın siz əbəs...
Cavabınız bəllidir,
İndi deyəcəksiniz:
– O, yəqin ki, əlildir...

Bu kimdir, ayağına
Keçə çəkmə geyinib?
Dəri əlcək taxıbdır,
Əllərimi keyiyib?
Axı, çöldə hava xoş,
Soyuqdan əsər yoxdur!..

Bəlkə şimal qütbünə
Gedəcək bu qəhrəman?..

Yenə də yox... ay aman...
Yaxşı baxın siz ona.
Bu Vityadır, hə, Vitya,
Anasının balası,
Atasının balası.
O altıncı mənzilin
Bu “qəhrəman” sakini
Çarpayıda nazlanır.
Pirojnadan, qoğaldan

Başqa bir şey versələr,
Tez hirsələnir-qozlanır.
Xəbər alsanız niyə,
Deyərdim səbəbini:
– Yerindən duran kimi
Vityanın qoltuğuna
Ana istilikölçən
Gətirib qoyur o an.
Nazlanır “qoçaq” oğlan.
Anası geyindirir,
Anası kecindirir,
Üst-başını bəzəyir,
Sonra əli qoynunda
Durub əmrin gözləyir.

Sübh yuxusu şirinsə –
Çarpayıdan qalxmayır.
Hava tutqun, sərinsə
Heç eşiyə baxmayır.
Soruşursunuz niyə,
Düzü, bilmirəm, vallah,
Heç nə deyim mən sizə.
Belə “qoçaq” oğlanı
Kaş gəlməsin heç gözə.

Ondan nə təyyarəçi,
Nə dənizçi olacaq.
Nə sürücü, nə əsgər,
Nə də neftçi olacaq.

Öz ata-anasının
Dəyməduşər balası,
Belə getsə iş əgər,
Ömrü boyunca tənbel
Qalasıdır, qalası!

FOMA

Döngələrin birində
Çoxluca evlər vardı.
Bu evlərin birində
Tərs Foma yaşayırdı.

Danışdı – dayanmırdı.
Nə evdə, nə məktəbdə,
Heç yanda, heç bir yerdə
Bu tərs Foma heç kimə
Heç zaman inanmırdı.

Küçələr göl bağlayıb,
Yağış yağır, qar yağır.
– Ayağıma qaloş gey, –
Kim belə desə ona,
Tez kəsəcək sözünü, –
Qoymaz yetirsin sona.

– Yalandır, ağ yalandır, –
Belə deyəcək Foma.
Sonra düşüb həyəətə
O, qaloşsuz–filansız
Baş alıb gedəcəkdir,
Palçığa bata-bata.

Bu gün isə şaxtadır,
Çöldə donur ağaclar.
Uşaqlar konki geyir...
Fomaya söyləsən ki,
Çılpaq çıxma küçüyə,
Eşiyə bax, yağır qar,
Çiyin atıb deyəcək:
– Gedirəm, sizə nə var!

Zooparka yollanır o,
Qoşulub uşaqlara!

– Filə bax, Foma, filə! –
Kim desə ona belə,
Foma inanmayacaq.
– Heç belə də fil olar? –
Deyib dayanmayacaq.

Bir dəfə bizim bu tərs
Yuxuda gördü ki, bəs,
Guya Afrikadadır.
Günəş yandırır-yaxır,
Dəstə ilə gedir o.
Yamacın ətəyilə
Konqo adlı çay axır.

Dəstə çaya yanaşır,
Ayaq saxlayır Foma.
Uşaqlar bir ağızdan
Hey söyləyirlər ona:
– Burda çimmək olmaz ha,
Çayda timsah qaynaşır!
Osa məlum işdir ki,
Cavab verir: – Yalandır!
Uşaqlar susur, çaşır.

Paltarını soyunub
Özünü suya atır.
Üzüb çayın az qala
Lap ortasına çatır.
Ancaq budur, baxın, ah! –
Yetirib ona timsah!
Uşaqlar qışqırırlar:
– Tez ol özünü qurtar,
Yoxsa o, səni udar!

Di gəl sən bu tərsə bax,
Sakitcə söyləyir ki,
Öyrətməyin siz məni.

Cıraram çənəsini
Neynər mənə bu timsah!

Budur, timsah yetişib,
Artıq onu tutubdur.
Təkcə başı görünür,
Bədənini udubdur!

Ucalır qışqırığı,
Çatır sözün qırığı:
– Yalan...
İnan...

Artıq odur, yaxşı bax,
Bir ah çəkib o timsah,
Qarnı dolu, kefi kök
İtib suda, olur yox.

Paltarları sahildə
Necə var, elə qalıb.
Lal suların üzünü
Qorxunc bir sükut alıb.

...Durub yuxudan Foma
Artıq heç nə anlamır.
Əl atıb paltarını
Mizin üstündən alır.

Foma məəttəl qalıb,
Üz-gözündə acıq var:
– Düz deyildir, yalandır,
Belə də yuxu olar!

Daha nə deyim, dostlar,
Yəqin ki, aranızda
Çoxlu belə Foma var.
Tapın onları bir-bir.

Tapıb tərs başlarına
Yaxşıca ağıl qoyun.
Sonra da bu şeiri
Siz onlara oxuyun!

BULUDLAR

Buludlar,
Buludlar,
Qıvrım buludlar,
Pəmbə-pəmbə,
Ağappaq,
Deşik-deşik buludlar.
Asılıb
Göy üzündən
Nənni kimi
Beşik-beşik buludlar.
Göy üzündə
Onları
Külək qovur,
Gəzirlər, hey gəzirlər,
Dincəlmirlər bir hovur.
Uzanmışam çəməndə,
Yaşıl otlar, gül-çiçək
Nur içində çiməndə.
Buludlara baxıram,
Xəyal aparır məni.
Deyirəm, mən Mixalkov,
Niyə göyə qalxmıram.
Qoşulub buludlara,
Göy üzündə axmıram?!

Eh, nə gözəl olardı,
Nə maraqlı olardı!
Başım üstə buludu
Görən kimi yerimdən

Atılıb asılaydım
Buludun ətəyindən.
Təyyarə deyil ki, bu
İki yüz iyirmi beş
Nömrəli o reys kimi
Moskvadan düz birbaşa
İravana uçsun, qardaş!..
Buludlar düz-dünyanı
Dənizi, okeanı,
Hər ölkəni, hər yanı
Gəzir, dolaşır, qardaş!

İstəyəndə ucalır,
İstəyəndə alçalır.
Qaranlıqdan qorxmurlar,
Göydə belədən-belə
Elə axır, axırlar!

Tutalım ki, buludlar
Getmək istədi bir gün
Bizim Vladivostoka.
Nə çətin işmiş ki bu!
Təki külək, yel əssin.
Keçib neçə dağları,
Neçə gecə, səhəri,
Qəfil bir buludlar
Alacaqdır üstünü
Həmən gözəl şəhərin.
Pis olan bir budur ki,
Hərdən belə də olur;
Göydə bulud səyirir,
Sonra baxıb görürsən
O, yox olur... əriyir!

Mən ki körpə deyiləm,
Möcüzə-zad bilmərəm!
Ancaq bunu mən özüm

Gözlərimlə görmüşəm
Çəmənlikdə yatanda,
Gül-çiçəkdə batanda.
Bunu desəm gop olmaz:
Qorxdum da həтта bir az!

ƏLİFBA

Nolub, nolub, nolub belə?
Aşib soba üstündən,
Düşüb əlifba yerə.

Əzilibdir hərflər,
“M”nin çıxıb ayağı.
“J”nin qolu qırılıb,
Qopub “Q”nin qulağı.

Bu nə hərfidir bəs, –
Hani “Y”nin tavanı?
“Z” əzilib, zəifdir,
Yoxdur “D”nin dabanı.

“F” gör necə şişibdir,
Sanki partlayacaqdır!
Çıxıb “Ç”nin çənəsi,
İndi çatlayacaqdır!

“S” yumulub “O” olub,
“O”sa dönüb taxtaya.
“A” özünə oxşamır,
Necə çixsın ortaya?!

MƏNİM KÜÇÜYÜM

Bu gün əldən düşmüşəm,
Küçüyü itirmişəm.
İki saat səslədim,
İki saat gözlədim.
Dərslər beynimə girmir,
Vecimə deyil xörək,
Küçüyü tapam gərək.

Səhər obaşdan,
Sübh açılmamış
Küçük divandan
Atılıb yerə
Hay-həşir saldı
Otaqlara
Bərk hürə-hürə.

Üstümdə gördü yorğanı,
Durdum ki, yorğanım hanı?

Dolabdan bal dolu badya
Ağzı üstə gəldi yerə – budu ha!

Cırdı kağız-kuğuzu,
Pilləkəndən yerə aşdı.
Yarısqana batdı ağzı,
Can qurtarıb birtəhər,
Kim bilir, hara qaçdı...
Bəlkə oğurlayıblar.
İp də salıb başına
Təzə bir ad qoyublar?
Ya da deyirəm elə
Dərisini soyublar?

Bəlkə azıb meşədə,
Bir kolluğa giribdir?

Çənə düşüb islanıb,
Əldən düşüb, usanıb...
Hardan bilim mən indi,
Ölüdür, ya diridir?

Bu nə iş, bu nə kələk?
Başımı itirmişəm.
Anam da hey deyir ki,
Eybi yoxdur, gözləyək...

İki saat ağladım,
Yumdum kitab-dəftəri.
Şəkil-zad da çəkmədim.
Oturub gözlədim ki,
Haçan bitəcək bunun
Özbaşına səfəri.

Bu ara pəncəsiylə
Açıb dəmir qapını
Qəfil bir qorxunc heyvan
Atıldı astanadan.
Kim olar bu siz bilən?
Siz bilməzsiz, amma mən
Tanıdım küçüyümü,
Tanıdım hürüşündən.

Burnu qızarıb onun,
Gözü-başı şişibdir.
Haralara düşüb o,
Haralardan keçibdir?
Pəncəsində palçığı,
Qulağında qarı var.
Tikan batıb belinə,
Quyruğunda arı var.

Anam dedi: – Di tez ol,
Vur qapının cəftəsin.

Yoxsa dolacaq evə
Bu arının dəstəsi...

Küçük bələm-bələmdir,
Düşüb qalıb yataqda.
Quyruğu da tərənəm, mir,
Sakitlikdir otaqda.

Mən ondan bircə an da
Çəkəmmirəm gözümü.
Həkim çağırmamışam,
Həkim ki, mən özüməm...

TREZOR

Qapı-baca bağlıdır,
Üstündə qıfıl-açar.
Küçük bu gün otaqda
Təkcə qalıb çar-naçar.
Evdə qoyub gediblər.
Görən haçan gələrlər,
Görən harda itiblər?

Trezor təkcə qalıb,
Qalıb başsız-pənahsız.
Odur ki, bu allahsız
Otaqlarda hər nə var
Qatıb-qatışdırıbdır,
Yıxıbdır, aşırıbdır.

Gəlinciyin donun çırıb,
Dovşanı kürksüz qoyub.
Tülkünün qolunu qırıb,
Ayının gözünü oyub.

Çarpayımın altına
Qovub tənbel pişiyi.

Çəkələklər hanı bəs –
Qatıb evi-eşiyi?..

Mətbəxdə kömür tapıb,
Girib qara kömürə,
Olub qarqara kürə!
Bardağa təpilibdir,
Üstü-başı yağ, şirə
Çıxıb ordan birtəhər,
Çarpayıya cumubdur, –
Girib yorğan-döşəyə!

Sabunlu suda onu
İki saat yumuşuq.
Təqsir özümüzdədir,
Niyə təkcə qoymuşuq?!

ALACƏHRƏ

İstəyirdim quşum olsun,
Baxmadım ağ-bozuna, –
Qəpik-qəpik pul yıxdım!
Axır bir gün quş almaqçın
Çıxdım quş bazarına.

Alacəhrəm qəfəsdə
Oturub dən yeyirdi.
Hərdən cəh-cəh vururdu,
Gözəl nəgmə deyirdi.

Quşa baxmaqdan ötrü
Uşaqlar hey gəlirdi.
Ətrafında oynasır,
Şənlənirdi, gülürdü.

İşlərim çox olsa da,
Quşcuğaza baxırdım.

Amma beş-on gün sonra
Yoruldum, lap darıxdım.

Bir dəfə bağımıza
Çıxıb getdim səhərdən.
Quşcuğaz təkcə qaldı,
Tənha qaldı şəhərdə.

Axır evə dönən baş
Nə gördüm mən, a qardaş;
Quşcuğaz boş qəfəsdə
Düşüb qalıb ac, xəstə!

Diriltim quşcuğazı,
Güc-bəlayla birtəhər.
Sağaldıb azadlığa
Boşladım mən bir səhər.

İndisə ad günümə
Küçük gətirəcəklər.
Mənsə heç istəmirəm.
Axı, it saxlamağa
Hələ hazır deyiləm!

KÜTBƏYİN

“İstedadlı uşaqlar
Bizə ümid verirlər.
Uşaq deyil, güldülər.
Konsertlərdə oxuyur,
Oynayırlar, gülürlər.

Uşaq rəsmlərini
Qəzetlər çap eləyir.
Jurnallar uşaqlara
Yaxşı yollar diləyir.

Neçə-neçə ölkəni
Gəzmək imkanları var.
Turnir, sərgi keçirir
İstedadlı uşaqlar.

Lisiçkina Nataşa
Beş mükafat alıbdır.
Sənin dostun Harrisə
Laureat olubdur!

Təkcə fərasətsizlər
Danlanır, qapaz yeyir...”
Bu sözləri hər gün mənə
Mənim doğma anam deyir.

Mənsə bir söz demirəm,
Elə susub dururam.
Ürəyimdə dünyanı
Bir-birinə vururam.

Qoy o başqa uşaqlar
Böyük ümid versinlər.
Şəkil çəkib sərgiyə,
Jurnala göndərsinlər.

Kinoda çəkilsinlər,
Skripka çalsınlar.
İstedadlı olanlar
Mükafat da alsınlar.

Mən bilirəm böyüyüb
Bir gün kim olacağam:
Tayqada yollar çəkib,
Şəhərlər salacağam.

Polad relslər üstündə
Şütüyəcək qatarlar.

Anam da sevinəcək:
“Gör nə qoçaq balam var!”

Çox da ki anam məni
İndi söyüb danlayır. –
Mən ki yaxşı bilirəm:
Mənim seçdiyim peşə
Rəssamdan, aktyordan
Heç də geri qalmayırlar..

DOSTUM VƏ MƏN

Dostumla mən çox əla,
Əntiqə oğlanlarıq.
Dostlar bizimtək olar!
Hara getsə onnanam,
Hara getsəm o da var!

Ciblərimiz doludur,
Nə istəsən taparsan:
İki pözan,
İki qarmaq,
Bir qutuda iki böcək,
İki ağır beşşahlıq,
Bir də iki şüşə qapaq

Bir mənzildə oluruq,
Bizim hər ikimizi
Qonşular da tanıyır.
İşdir qonaq gəlsən əgər,
Sən bizə düz dörd dəfə,
Dostuma onca zəng vur.

Evimizdə iki kirpi,
İki də koramal var.
Bir də iki alacaqanad
Evimizdə açır qanad.

Biz dostları mənzildə
Hamı yaxşı tanıyır.
Quş-böcəyin üstündə
Düzü, hərdən qınayır.

Dostumla mən yuxudan
Oyanırıq, qalxırıq.
Tez-tələsik yuyunub,
Düz məktəbə qaçırıq.
...Evdə aləm qarışır;
Bizim heyvancığazlar
Mənzilə dağılışır.

Çıxıb yuvalarından
Koramallar sürünür.
Mühəndis qonşumuzun
Otağında görünür.

Mənzil idarəsinin
O qoca müdirisə
Yataqdan dik atılır, –
O neyləsin, ətinə
Kirpilər biz batırır!

Süpürgəçi dilxordu,
Özündə deyil huşu, –
Radionu açanda
Oxuyur, aman vermir
Alacaq nad quşu!

Budur, koramalları
Gətirir qonşunun biri.
Yoluna çıxır bu an
Digər qonşu nagahan, –
Rəngi-rufu qaçıbdır,
Nə ölüdür, nə diri, –
Əlində iki kirpi.

Qonşu ərizə yazır:
“Bu qurd-quşun əlindən
Biz olmuşuq lap yazıq!
Heyvanxana yaxındır,
Yanaşdır barımız.
Aparıb ora verin
Bu qurd-quşu barı siz!”

Kinodan qayıdırdıq,
Otaqlar toranlıqdır.
Yıxılıb yatışıyıq,
İşıqlar sönür bir-bir,
Qorxuruq qaranlıqdır.
Koramalım, koramal,
Söylə görüm hardasan?
İynəsi biz-biz kirpi,
Harda itib batmısan?

Dostumla mən yuxudan
Oyanırıq, qalxırıq.
İkimiz də dilxoruq, –
Hara desən baxırıq, –
Amma bir-birimizin
Üzünə heç baxmırıq.

Heyvanxana yolunda
Bir sual üzür bizi:
“Görən qaytaracaqlar
Koramal, kirpimizi?”

Heyvanxanaya çatıb
Qəfəslərin önündən
Kirimışcə keçirik.
Başımızın üstündən
Yüzlərlə quş uçuşur.
Üstümüzə budur, bax,
Neçə kirpi qaçışır.

Qəfəslərin önündən
Kirimışcə keçirik.
Kirpilərin içindən
Kirpimizi seçmirik.
Quşların da içindən
Quşumuzu seçmirik...

Koramallar görüb bizi
Qəzəb ilə fısıldayır.
Quşlar uçuş dəstə-dəstə,
Qanadları xışıldayır.

Bizim kirpi, bizim quşlar,
Artıq bizi tanımayıır.
Dostum sakit durub susur,
O, heç kimi qınamayıır.

Gün batıb, qaş qaralır,
Vaxt ötür, gecdir artıq.
Dönüb evə getməyin
Zamanı çoxdan çatıb.

Dostum, axır, deyir ki,
Bəlkə evə qayıdaq!..
...Dönüb evə gedirik.
Gələcəyik yenə sabah!

Dostumla mən çox əla,
Əntiqə oğlanlarıq, –
Dostlar bizimtək olar!
Hara getsəm onnanam,
Hara getsəm o da var!

FİNTİFLYUŞKİN

Ata Fintiflyuşkinin,
Ana Fintiflyuşkinanın,
Oğul Fintiflyuşkinin
(Onun doqquz yaşı var!) –
Qəribədir işləri, –
Ağlamalı, gülməlidir:
Oğul bu familyanı
Qəbul etmək istəmir.

Düzdür, Fintiflyuşkinlər
Heç də Puşkin deyillər...
Amma bu Fintiflyuşkinlər
Qədim bir nəsildirlər.
Babaları içində
Fəhlə olanları var,
Hələ şirniyyatçılar...
Onların bişirdiyi
Şirin, dadlı qoğallar
Adamların ağızında
Yağ kimi əriyirdi.
Şöhrətləri, şanları
Bütün aləmdə birdi.

Ancaq bu Fedya ki var,
Fedya Fintiflyuşkin,
Heç nə bilmək istəmir.
Axı ona uşaqlar
Bir-birinin ardınca
“Fintiflyuşka” deyir.
Belə familya ilə
Axı, necə yaşasın?
Fedya bu familyanı
İndi necə daşısın?
Eh, nə gözəl olardı,
Adamın lap sadəcə
Familyası olsaydı!

Deyək ki, lap Sidorov!
Ya da elə İvanov!

Di gəl qayda belədir,
O yerdə ki, ailə var,
Hamı birgə yaşayır.
Hamısı da atanın
Familiini daşıyır!

Mən də bizim Fedyaya,
Fedyə Fintiflyuşkinə
Bir məsləhət verirəm:
Yaşa öz familinlə,
Yaşa, qürurla yaşa.
Bir famillə ömrünü
Kişi kimi vur başa!

Bax, üstəlik hələ sən
Yaxşıca da çalışsan,
Böyük Fintiflyuşkin
Bir gün ola bilərsən!

LİFT VƏ KARANDAŞ

Təzə liftə minib Saşa
Düz on üçə qalxırdı.
Pencəyinin cibindən
Göy karandaş baxırdı.

Lift yolunu düz gedir,
Nə çəşir, nə azırdı.
Kabinə divarına
Karandaş nə yazırdı?

Nahar edib evdə Saşa
Yenə liftə yan aldı.

Yarıyolda dayandı lift,
Asılıb yolda qaldı.

Düymələri basıb Saşa
“Kömək edin!” – bağırdı.
Ustanı səsləməkçün
Adamları çağırdı.

Axır gəlib çıxdı liftçi,
Demə, gedibmiş nahara.
Düzəldib lifti, Saşanı
Açıb buraxdı bayıra.

Ancaq, di gəl, indi Saşa
Liftə minmək istəsə
Lift yerindən tərپәнmir, –
Çağır gəlsin ustası!

Deyin görək, bizə dostlar:
Belə Saşalar azmı?
Onlardakı göy karandaş
Hara gəldi-gəlmədi
Ağzına gələni yazır!..

İKİ PİŞİK

Pişik Pişiyə deyir:
– Bilmişəm işinizi!
Yumursunuz dişinizi!
Ayağınız pəlçıqdır,
Quyuğunuz qılçıqdır...
Tikintidə gəzmişiz,
Harada azmısınız?
Burnunuzla yer eşib,
Torpaqmı qazmısınız?..
Qəbul edə bilmərəm

İnanın bu gün sizi.
Bu gün xirtdəyə kimi
İşım-gücüm, qayğım var.
Axşam saat beş üçün
Gələsidir qonaqlar.

Atılıb çıxıb yeşiyə,
İndi görək nə deyir
Bu Pişik o Pişiyə:
– Mən limandan gəlirəm,
İşiniz çoxdur, bilirəm.
Görmədiyim bir yana,
Gördüyümü deyirəm:
Gözlədiyiniz qonaq
İkicə saat qabaq,
Minib “Axın” gəmisinə
Ayrısıyla getdi, vallah!

Köks ötürüb dərindən,
– Eybi yoxdur! – dedi Pişik. –
Belə-belə işlərə
Biz ki çox öyrəşmişik!
Qoy gəzsin, kef eləsin!
Hara getsə yenə də
Evə qayıdasıdır,
Onundur bu ev-eşik!

Qarşılaşıb yenə də
Həmən iki qonşu pişik
Gəldilər bax, üz-üzə,
Dayandılar göz-gözə.
Başladı yenə Pişik:
– Ay qonşu, xoş görmüşük!
Nədir əlində belə,

Söylə bu nə kisədir?
Cavab verdi qonşusu:
– Bu, sabundur, kisədir.

Hamama gedəsiyəm,
Yolum burdan kəsədir.

Çox hirsləndi qonşusu:
– Pişik yalan danışmaz!
Heç olmasa zənbili
Bir yarpaqla örtəydin.
Hamama bax, hamama!
Hamam nəyinə görə?
Heç pişik də hamama
Gedərmi, bir de görək?!
Neynəyirsən kisəni?
Kisə sürtməz ki, səni!
Siz bazardan gəlırsiz,
Əlinizdə də zənbil!
Zənbildə yağ küpü var, –
Məni aldatmaq olar?!

Aradan keçdi bir az.
Yenə gəlib üz-üzə,
Başladılar söhbətə:
– Bu çəkməni, deyin siz,
Ah, hardan almısınız?
Siz onu geyinəndən
Məni dərdə salmışınız!

Bir az dayanıb susur,
Sonra deyir qonşusu:
– Mənim dörd ayağıma
Bu gözəl çəkmələri
Nişanlım gətiribdir.
Üç ildir geyinirəm.
Nə dağ, nə dərə, nə çöl,
Nə də ki, ev bilirəm!

İki pişik qonşudur.
Amma belə qonşudan
Elə düşməən yaxşıdır!

LÜDMİLA TATYANIÇEVA

(Rusiya)

NASTYA XALA

Burda bir tarixi,
bir qədim adət
Camaat içində
möhkəm dəb idi:
Kilsə zənglərinin
sədası altda
Hüsr, matəm günü
ağlaşma səsi
Bu kənddən o kəndə
keçib-gedərdi.
Gözləri qupquru,
sifətdən sakit
O qoca ağçı,
o Nastya xala
Dil ötüb ağlardı,
ağı deyərdi,
Qəmli ürəklərə
xal sala-sala.
Dava
balasını almışdı əldən.
Onunçün bu fani,
qoca dünyada
Olub-olmamağın
fərqi yox idi.
Yaralı, ağrılı
küskün qəlbinin
Kədəri çox idi,
dərdi çox idi.

Bir tikə çörəkçün,
 beş qəpik pulçün,
Ya da ki, eləcə,
 boş bir vəd üçün,
Qaldırıb üzünü
 o kar göylərə
Uzada-uzada hey ağlayardı.
Dil ötüb ağıyla
 hey çağlayardı.
...Yorulub, gecələr
 düşərək əldən
Yastı daxmasında
 üz tutub göyə
Tanrını, taleyi
 qarşıyardı o:
– Səni kor olasan,
 a Tanrı, söylə,
Sənə nə etmişəm,
 nə günahım var,
İşgəncə verirəsən
 mənə bir belə?..

...Qızgın döyüslərdən
 çıxan süngünün
Hələ soyumamış
 isti ucunda
Yellənən bayraqla
 gəldi bir səhər
Azadlıq müjdəsi
 Gəldi son zəfər...
Ağrıyan yaddaşın
 gur ziyasıyla
Keçmişdən bir səhnə
 gətirin gözə:
Qış günü... kənd yeri...
 sırsıra, şaxta
Hisli aynalarda
 naxış toxuyur.

Kəndin camaatı
durub qar altda
Hamı bir ağızdan
nəğmə oxuyur:
“Kasıblar dünyası
ağadır indi...”
Bu nəğmə, bu oldu
azadlıq himni
Beləcə yüzlərlə
dodaqda dindi.
Beləcə, o uzaq,
ucqar kəndimiz
Ucaldı hər yerdən
gözə göründü.
Beləcə, o kəndin
qızıl sünbülü
Dövlət gerbindəki
oraq-çəkicə
Bəzək oldu o gün,
o gün hörüldü.
Nastya xalanın
coşğun səsi də
O gündən bir ayırı
nəğmə oxudu.
Xoşbəxt göz yaşını
silərək arvad
Qoşuldu o xoşbəxt,
o coşğun xora.
Kiridi könlündə
yurd salmış yara.

* * *

Qədim bir nəğmədən
Bir söz unutdum.
Ən qızğın yarışda,
İti qaçışda

Nalını itirən
Kəhərtək misram
Büdrəyib axsadı,
Axsadı qəfil.
İlhamın köhləni
Buzlu, sürüşkən
Bir yola çıxmışdı
Birdən elə bil.
...Bu sirri, eh, söylə,
Axı kim bilmir:
Gözəl nəğmələrdən
bircə sözü də
qoparmaq olmayır,
ayırmaq olmur...

OĞLANLARIM

İki yaxşı oğlum var.
İki ümidim,
iki odlu ocaq
isidir məni.
Cıdırı çıxıbdı
vaxtın köhləni.
Mənim ehtiyatda
iki gəncliyim,
cavanlığım var.
Odur ki, heç nədən
mən çəkinmirəm,
qaçıram, uçuram –
nə olar, olar.
Mənim ehtiyatda
iki gəncliyim –
əbədiyyətim var.

SƏRBƏST ŞEİR

Sərbəst şeir...
Nədən azaddır sərbəst şeir?
Uyarlı səslərin
Möcüzəsindənmi?
Mərdanə döyüşdənmi?
Danıb həqiqəti
Yalan deməkdənmi?
Eləsə, mən sərbəst
Vəzndən üz döndərirəm.
Yox, əgər bu şeir
Söz oyunundan,
Axmaq təşbehlərdən,
Əllaməçilikdən,
Səthi düşüncədən,
Dayaz fikirdən
Azaddırsa –
Belə sərbəstliyə
Mən səs verirəm.

PAYIZDA MEŞƏ

Qışağzı meşənin üzü bozarıb,
Ağaclar, budaqlar
 Çılpaqlaşıbdır.
Dəyişib meşənin
 yamyaşıl donu,
Meşənin
 quruca canı qalıbdır.
Yay fəsli
 meşənin bizlərdən gizli
Örtüb saxladığı
 hər nə vardırısa
Qış çağı çox yaxşı
 gözə görünür:

Çölimsiz budaqlar;
 çapıq yaralar
Qaralan koğuşlar,
 keçəl talalar...
...Burası da var ki,
 çılpaq meşəylə
Bir cıdır boyunca
 düşüb gedərkən
Şaxtalı qış günü,
 bəmbəyaz qarda
Pəhləvan palıdın,
 çılpaq qayının
Zərif gözəlliğin
 aydın görürsən...

BİR BUDAQ ŞİMŞƏK

Dolub-doluxsunmuş bu bəyaz gölün
Başının üstünü alıbdır bulud.
Alışır göylərdə bir budaq şimşək,
Göl
 göyə boylanır qəlbində ümid.
Odlu möcüzədən
 sehrlənib mən
Fikirli çıxıram
 yaşıl taladan:
O yanar budağı kim qırıb görən,
Göydə gözəlliyi kimdir talayan?..

MART

Bir qara quyruqlu
Ağappaq quştək
Tezliklə mart ayı uçub gələcək.
Uçurub
Qışın buz saraylarını

Bahar çiçəyilə üzə güləcək.
Dumduzu göllərin
Qərib sakini
Durnalar
Baharı daşıyacaqdır.
Bəyaz yuxulardan
çıxmış ormanlar
Ömrün yaz çağını
yaşayacaqdır.
Əriyib axacaq qar yamaclardan.
Fidanlar, pöhrələr –
yaşıl körpələr
Açıb gözlərini min heyrət ilə
Göydəki günəşə boylanacaqdır.
Əriyən, kövrələn
buzun altında
Nəğməli ırmaqlar oyanacaqdır.
Ötəcək çəməndə qırqovul, kəklik.
...Qapqara quyruqlu o bahar quşu
Uyuyur çiyində mənim hələlik...

* * *

Sevginin
nə qədər nəğmələri var!
Sevinci, ümidi demirəm hələ.
Hünərin şərqişi,
qüdrət nəğməsi
Başımız üstündə
daim bayraqtək
Qanad açar, ötər,
hey dalğalanar.
Kədər nəğməsi var,
qəm havası var...
Ürəkdə doğulan
bütün duyğular

İstəsən nəğməylə
dinər, dil açar...
Bir kinin, küdrətin
nəğməsi yoxdur,
ola da bilməz –
Alçaqlıq heç zaman
nəğməylə gülməz!

* * *

Atalar deyibdir: göyə çıxsan da
Zor ilə sevilmək
mümkün deyildir.
Sevib unutmusan,
demək sən eşqə –
nəğməkar quşa
qanadını qıran
bir daş atmısan.
Unutdun –
keçmişlə vidalaş daha.
Get, yeni
yollar qoy olsun qismətin.
Bir şeyi unutma,
unutma amma:
Daş atıb vurduğun
o nəğməkar quş
Uçacaq ardınca
elə hey sənin...

* * *

Ehtiras olmasa –
sevgi, məhəbbət
məhəbbət deyildir,
dostluqdur ancaq.

Sevgisiz ehtiras,
eşqsiz ehtiras
axırda düşmənlik
çönüb olacaq.
Sevgisiz ehtiras –
sənin qəlbinə,
keçmiş həyatına,
həm də indinə
düşmən də olmasa,
yad, biganədir.
Onunçün qayğın da,
ağrıların da
gərəksiz, boş bir şey,
bir əfsanədir.

Ən uzun, sürəkli
ehtiras belə
gəmilər qərq edən
partlayış kimi
anıdır; ötəri,
bircə anlıqdır.
...Ehtirasla eşqin
birliyi üçün
diz çöküb
allaha yalvarırıq biz...
Ürəkdən gələn bir
inamla səslə
o əziz, yeganə sevgilimizi:
“Əzizim”,
“Bir dənəm”,
“Səninəm hər an”,
“Tək səni sevirəm,
Gözəlim inan...”
Deyə, hey çağırır...
aldadıırıq biz...
Sevgisiz ehtiras
Kimə gərəkdir.
Sebgi bir cismisə,

döyünən qəlbi
ehtiras dediyin
coşğun ürəkdir.

Ehtiras olmasa –
sevgi, məhəbbət
məhəbbət deyildir,
dostluqdur ancaq.
Sevgisiz ehtiras,
eşqsiz ehtiras
axırda düşmənlik
çönüb olacaq...

DOĞMALIQ OLARMİ BUNDAN DA YAXIN?

Sənin ormanında
Yaşıl bir şamam, –
doğmaliq olarmı
bundan da yaxın?
Ustalıq dərşini,
sənət dərşini,
Uralım, tək səndən
səndən almışam.
Qranit qayalar,
o sarı qayalar
Yatağan çayların
gümüşü qını.
Sənin dediklərin
yaddaşımdadır,
ürək də unutmaz
sənin haqqını.
Axtarib tapdığım
bu nəğmələri
bu ocaq qəlbimdə
mən bişirmişəm.

Göylərin ulduzlu,
nurlu tacından
səninçün nəğməmə
söz düşürmüşəm.
Nəğməmlə qızın sən,
könlümə sığın.
Mən ki ormanında
yaşıl bir şamam,
doğmalığ olarmı,
de bundan yaxın?..

DAĞLAR

Qaysın Quliyevə

Dünyanın tufanı, küləyi, qarı
Qırmadı sizdəki əhdi, ilqarı,
Bu qoca dünyanın dayağı dağlar.
Ağrılı torpağın, anamız Yerin
Çimirsiz yaddaşı
 oyaqdı, dağlar.
Siqləti tufanlı
 ümmandı dağlar.
Dünya qocalsa da,
 tarix keçsə də.
Məğrur Elbrusu,
 məğrur Kazbeki
Dözümlü, vüqarlı
 cavandı dağlar.
Dünyadan gör neçə
 şah, sultan köçüb,
Silinib yaddaşdan,
 itib məzarlar.
Sərkərdə dağın
dağlar sırasında
 yenə yeri var.

A dağlar, taleyi
Amma ki, Pamirin –
Tufanlı dağlar
Vüqarı, ilhamı
 sizdən almışıq.
Ömrün sınağında,
 bərkdə, çətində
Sizə etibarlı,
 sadiq qalmışıq.
Deməyin, keçdikcə
ömür-gün, zaman
Əldən düşmüşük biz,
 qocalmışıq biz.
Çətin günlərdə də,
 imtahanda da
Sizə arxalanıb
 ucalmışıq biz.
Bu qoca dünyanın
 dayağı dağlar.
Ağrılı torpağın,
 anamız Yerin
Çimirsiz yaddaşı
 oyaqdı, dağlar...

OLEQ ŞESTİNSKİ

(Rusiya)

* * *

Bir ovuc xırda pul verin mənə siz,
bir an sevindirir dilənçiləri.
Bir ovuc siz mənə buğda versəniz
bir günlük öldürərəm öz aclığımı.
Bax, əgər beş-üç dost tapıb versəniz
siz məni ömürlük xoşbəxt görərsiz.

* * *

Özümü nümunə saymıram əsla,
Adi adamlardan biriyəm mən də.
Bir onu bilirəm, bilirəm, amma
Xüsusi bir tale düşüb payıma.
Bu belə deyilmi, bir özün düşün:
Bütün insanların dərdi, ələmi,
Doğma Rusiyanın sevinci, qəmi
Mənim öz sevincim, öz kədərime.
...Payıma xüsusi bir tale düşüb.

BÖYÜK XOŞBƏXTLİKDİR, ÖZÜM BİLİRƏM

Böyük xoşbəxtlikdir, özüm bilirəm,
Doğma rus elində anadan olmaq.
Taleyin əlindən bal, şərbət dolu
İşıqlı bir töhfə, piyalə almaq.

Bunda üçqat artıq xoşbəxt olardım,
Bilsəydim Vətənə mən də gərəyəm.
Vətənin adına, Vətən eşqiylə
Döyünən xırdaca odlu ürəyəm.

Vətənin o nurlu, xoş sabahlara
Çatacaq gününü yaxınlaşdırın
Bir işim, əməlim, sözüm olsa mən
Bəxtəvər sanaram özümü qəlbən.

* * *

Ayna pərdəsini açdığımıztək
Könüldən həsədi tullayın getsin.
Qəlbiniz açılan o pəncərədən
Bu təmiz dünyayla xoş söhbət etsin.
Açılar eyniniz, ruh qanadlanır,
Könlünüz bir yeni havayla dolar.
Onda görərsiz ki, sizi sayamayan
Dünya da sizinlə həmsöhbət olar.

* * *

Həqiqəti söyləmək çətindir, yaman çətin,
Nələr eləmirik biz yolunda həqiqətin.
Həyata öyün deyib, həqiqətdən qaçırıq,
Özümüzü aldadıb, eynimizi açırıq.
Həqiqəti söyləmək çətindir, yaman çətin.

Həqiqətdən qaçırıq, işlərimiz düzəlidir,
Baxıb görürük həyat guya yenə gözəldir.
Bu yalanın oduna ürəyimiz isinir,
Sakit keçən anlarda ömür-gün də uzanır,
Həqiqətdən qaçırıq, işlərimiz düzəlidir.

Duyğuların, hisslərin belə kiçilməyinə
Biz məhəl qoymayıırıq...
Bundan acı dünyada axı nə ola bilər?
Yalandan doymayıırıq.
Həqiqəti söyləmək çox çətin, ax, çətin,
Həqiqəti deməmək ondan daha çox çətin.

* * *

Bu şirin sözlərdən axı nə çıxar?
Bu şirin sözlərin yoxdur lüzumu.
Şüşə “daş-qaş”lardan ipə düzölmüş
Saxta bilərzikdir bu söz düzümü.
Belə bəzənməyə nə ehtiyac var?

Siz allah, siz allah, havayı yerə
Bu şirin sözləri çox işlətməyin.
Onların təsiri, xoş nəşəsiylə
Gözə duman çökür, gicəlidir beyin.
Siz allah, siz allah, havayı yerə
Bu şirin sözləri çox işlətməyin.

Bu şirin sözlərə çox öyrəşəndə
Bu şirin sözlərsiz yaşamaq olmur.
Bir gün bu sözləri eşitməyəndə
Canına cəhənnəm ağrısı dolur.

* * *

Vaxtaşırı könlünü
Köhnə zirzəmi kimi
Təmizləsən yaxşıdır.
Ordanimdaş paltartək
Köhnəlmiş ehtiraslar,
Orda sınıq saz kimi

Gərəksiz, yersiz vüqar,
Kiflənmiş neçə duyğu,
Daha nələr, nələr var...
Hər şeydən azad olmuş
Gültək təmiz könlündə
Çiçək kimi, təzə-tər
Kövrək arzular bitər.

* * *

Sən kini könlünə yaxın buraxma,
Səndən bir xahişim, bir təvəqqəm var!
Onda sən oxuyub, ötə bilməzsən,
Hər şey sona yetər, hər şey qurtarar.

Haqqında deyilən o boş sözləri
Eyninə alma tay, fikir vermə tay.
Onları küləyin vurub saldığı
İçiboş, gərəksiz, çürük bir qoz say.

NİKOLA VAPSAROVUN XATİRƏSİNƏ

Bə qəşəng şairlərdir
Bolqarıstan şairləri.
Nə zirək şairlərdir
Bolqarıstan şairləri.

Gözəl şücaətdir bu,
Nəğmə gülə dilində. –
Edamdan bir saat qabaq
Qələm tutub əlində.

BİR DƏFƏ BİR KİŞİ...

(“Şənlük nəğmələri”ndən)

Bir dəfə bir kişi öz eşşəyini
Qamçıyla döyürdü, söyürdü bərkdən.
Qonşusu barıdan boğaz uzadıb,
Soruşdu: – Heyvani niyə döyürsən?

– Dərdin alım, neynim, mən başıdaşlı,
Bunəva eşşəyi döyməzdım, inan.
Di gəl ki, yanırım, cızdağım çıxır.
Baxıb görəndə ki, bizim eşşəyin
Doğma qardaşları, yaxın dostları
Hərəsi bir işdə, iş başındadır
Başımda, beynimdə ildırım çaxır.
Biri çaxır satır meyxanalarda,
Biri hakim olub, rüşvət pul alır.
Biri keşiş olub girib kilsəyə,
İnan, var-dövləti gəlməz heç sayə.
İndi gəl sən bunu peşəsinə bax:
Bir yemək bacarır, bir də anqırmaq.

SEVGİ NƏĞMƏLƏRİNDƏN

İYDƏ HASARININ YANINDA RADA...

İydə hasarının yanında Rada,
Rada hardadırsa Rusi də orda.

Hasarın dalından oğlana Rada
Gül atıb güldürür, gah sataşır da.

Axır ki, tutaraq Rusi Radanı
Dedi ki, mən alım sənın qadını!

Mənə gül atmanın nə mənası var?
Gül səpməklə könül gülşənmi olar?

Nə qədər cavanıq gəl məhrəm olaq,
Sevgi allahından biz də kəm alağ.

Bu axşam sizdədir bizim elçilər,
Nə qədər raki¹ var, sən süz, içilər!..

DOQQAZIN YANINDA DAYANIB YANA...

Doqqazın yanında dayanıb Yana,
Şəst ilə yerişən qazıya baxır.
Qazının dalınca, keşikçilərin
Arasıyla gedir bir dustaq fağır.
Ah, necə cavandır o bəxtiqara,
Ah, onu görənün gedərdi ağılı.
Hara aparırlar onu, bəs hara,
Ayağı qandallı, qolları bağlı?
Dözməyib soruşdu axır ki, Yana:
– Nədir bu igidin axı günahı?
Qımışıb şəst ilə söylədi qazı:
– Siz bunu elədə fağır sanmayın,
Çınarın dibində bu axşamçağı
Bağrına basmışdı bu gözəl qızı.

– Nə böyük günahmış, əfəndim, söylə,
Qoca qarılara kim tamah salar?
Qurumuş ağacın, çürük meyvənin
Nə şəhdi-şirəsi, nə dadı olar?

Çınarın dibində iki növcəvan
Tuş olub, rastlaşıb, görüşübdüsə,
Niyə qovuşmasın bəs bu iki can?
O yetkin, o şirin, odlu dodaqlar
Niyə qovuşmasın ta səhərəcən?

¹ R a k i – bolqar arağı

GÖYÇƏK BİR ÇİÇƏK DƏRDİ...

Quyu başında Rada
Göyçək bir çiçək dərdi.
Bu vaxt onun gözüne
Yolda bir atlı dəydi.

Quru çölü, səhranı
Keçib gəlirdi atlı.
Quyuya tez çatmağa
Tələsir, can atırdı.

Atlı baməzə idi,
Atlı bicin biriydi.
Kəhəri əyləndirib
Görək qıza nə dedi:

– Ay can alan, gözəl yar,
Gəl sözümdən incimə.
Səndən bircə ricam var:
Atı ovcundan suvar.

Mənə isə eləcə,
Bircə qurtum da bəsdir.
O bir içim suyu sən
Amma... ağızında gətir.

– Görürəm, sən gəlməsən,
Gəlməsən, gülməlisən.
Bircə şərtim var, oğlan,
Qoy deyim, bilməlisən:
Atını suvararam,
Bundan sən xatircəm ol.
Özünçünsə... incimə,
Anamdan icazə al.

AĞ DOQQUZDONDAN...

Ağ doqquzdondan
Bir əklil hördü,
Başına qoyub
Qız, çaya girdi.

Qızın eşqindən
Bir yana vardı.
Görcək, özünü
Tez suya verdi.

Üzüb, dağıt
Üzüb çatantək
Ona əl atdı,
Qızın gülünü
Üzüb dağıtdı...

Ətini sanki
Kim kəsir onun.
Qışqırtısına
Qohum-qardaşı
Tələsir onun.

– Oğlanın gərək
Dərsini verək!

İndi oğulsan
Bu arvadları
Çalış başa düş!
Onlar yetməmiş
Dilində qarğış,
Gözündə gülüş
Qız tez özünü
Qabağa verdi.
Dedi ki, sizdən
Xahişim vardır:

Qoy əl-qolunu
Bağlayım özüm.
Saçım – kəndiri,
Ox olsun gözüm!..

VADİDƏN KEÇİB GEDƏN ÜÇ İGİD

Vadidən keçib
Gedən üç igid
Gördü ki, Yana
Ağac dibində
Yatıbdır sakit.

Biri qızıqıb
Qəfil istidən
Örtüyü çəkdi
Onun üstündən.

O biri cavan
Görüb üzünü,
Qızın ovcuna
Qoydu üzüyü.

Sonuncu, qızın
Önündə çökdü,
Əyilib, gözəl
Üzündən öpdü.

Qalxıb yuxudan
Oyandı Yana,
Baxdı önünə
Bu üç oğlana.

Birinə baxıb,
Söylədi sakit:
– Görüm əllərin
Qurusun, igid.

İkincisinə
Tutub üzünü,
Dedi: – Gözünə
Girsin üzüyün.

Üçüncü, yazıq,
Qorxusundanca
Durub susurdu.
Baxaraq ona,
Söylədi Yana:

– Könül sevəni
Göz özü tapar.
İstəsən, məni
Lap indi apar!

BURAX MƏNİ, ƏZİZİM...

– Burax məni, əzizim, xoruz
banıdır daha,

Az qalıbdır sabaha.

– Gəl, Tələsmə, gözəlim,
xoruz deyil, küləkdir.

Gecə korlanıb hava.

– Burax məni, əzizim, çöldə səs var,
gülüş var,

Artıq bulaq başına tələsir
bizim qızlar.

– Gəl tələsmə, gözəlim,
hələ sabaha çox var,

Gecə gəzintisində gəzir sizin o qızlar.

– Burax məni, əzizim, sabaha lap
az qalır

Canımı qorxu alır.

– Tələsmə gəl, gözəlim, qulaq as,
gör keşişlər
Kilsə zəngini necə sidqi-ürəkdən çalır.

– Burax məni, əzizim, üzdü məni qayğılar,
Dədəm canımı alar!
– Tələsmə, quzum mənim,
atan çöldə işdədir,
Bu saat hər bir yerdə əkin gedir,
iş gedir...

TƏZƏ PALTARDA...

– Sənə al da alaram,
Sənə mal da alaram,
Satıb kəhər madyanı
Çiyinlə şal salaram!
– Mən, əzizim, səninçün
Hər bir şeydən keçərəm.
Bir arzum var, eh, təki
Quş olum, bacanızdan
Uçub keçim içəri.
Hər nə etsən, dözərəm.
Ağ yorğanda, döşəkdə
Sübhə kimi yatmaram,
Gülüm, səni gözlərəm.
Təki gələsən, oğlan!
Təki sənin əlində,
O isti ağuşunda
Tora düşmüş balıqtək
Çırpınıb çıxsın bu can...

YEVGENİ YEVTUŞENKO

(Rusiya)

* * *

Forma da məzmunun özüdür elə,
Alov forması var o yanan odun.
Dəli kişnərtiyə dolubdur belə
O kamil forması göydəmir atın.

Dolub-doluxsunan yelkən buludun
Gizli məzmundur şimşək savaşı.
Belə məzmunla da yüklənib elə
Kövrələn insanın qaynar göz yaşı...

YALTAQLIQ

Qədim Roma
müstəbidlərinə bənzər
teatr administratorlarının
yanına
əlimizdə birinin
bir barmaq xahiş kağızı
dürtüləndə
Niyə yaltaqlanırıq, görəsən niyə?!

Arasına
ütülü, şax
onluqlar qoyulmuş
qırmızı pasportları
mehmanxana işçisinə
elə qorxa-qorxa uzadıriq ki,
elə bil evsiz-əşiksiz,

avara, sərgərdanıq, –
nə gizlədək, nə danaq...

Yaltaqlanırıq
qoluzorlu önündə,
yaltaqlanırıq
bir səfəhin birini
bizdən güclü görəndə.

Nənəm-nehrə ofisiant
pulun qalığını
öz cibinə ötürür, –
yaltaqlanırıq!
Aeroflot kassiri
haqdan artıq götürür, –
yaltaqlanırıq!

Tanınmış idmançı –
qaçış ustası
mebel dükənində
bir də görürsən
dönüb oldu
adamların ən yavaş, sakit, astası.

Bu da dahi alim –
zaman özü ona əl çalır, –
“JEK”¹ dən gəlmiş
çilingər önündə
dinmir, alçalır...

Mən allah görmüşəm – skripkaçalan
süpürgəçi önündə müti, alçalan.

Bizlərdən hansımız yaltaqlanmayıb,
telefonçu qıza dil aç-aça:

¹ Mənzil istismar idarəsi

“Sən Allah, sən Allah
bizi bir Voloqdaya cala...”

Bu doğub-törəmiş
kiçik müdirlər
sırtıqlıq dərşini
əla bilirlər.

Belə yaltaqlıqla düzəlməz işlər,
belə getsə,
yaltaqlıq bərabərliklə
yer-dəyişik düşər.
Sahibsiz itlərdən
cins güdə-güdə
doldurduq dünyanı
gədə-güdəylə.

Yuxu da görmüşdüm, yuxuda mən ah:
bizim bu yaltaqlıq ucbatından, bax
törəyib-artıbdı Volqada timsah!

ZARAFATYANA

Bir vaxtlar gücüm çox,
ağlımsa azdı,
Başımı gırlərdim,
beləydi həyat.
...Sürdüyüm bu ömrün
Sonunda, indi
Ağlım çox, di gəl ki,
güc azdır, heyhat!..

BÜT

İynəli şamlığa bürünüb bütün
Çovğunlar oylağı qarlı dərədə
Dayanıb, durubdu o evenk bütü
Tayqa qəşşərinnən bir az bəridə.

Yumub təkəbbürlə göz qapağını
Müti evenklərdən pay götürərdi. –
Bir vaxt bəndələri öz allahını
İncitməz, bir ucdan hey gətirərdi.

Daşıyardılar bal, ya da ət bir bud,
Xəz dəri... nə bilim, eh, nələr daha.
Guya ki, hamının yerinə o büt
Düşünür, eləyir allaha dua.

İnanıb bir korun, yanıq gümanla
Ki, bu büt onlara bir gün ağlayar.
Maral boğazından fısqıran qanla
Ağzına qan sürtüb yağlayardılar.

Onunsa əlindən, de nə gələrdi,
Bu sısqa, bu cırtan allahcığazın?
O taxta qəlbini duyan gülərdi,
Müqəvvə Allaha, Tanrıya baxın!..

Budaqlar içində bərəlidir indi,
O donuq, o soyuq, ölü gözləri.
Ona kim inanır, de kim dindirir? –
Silinib yaddaşdan dua sözləri.

Ancaq hərdən elə bilirəm, vallah,
Küləklər oylağı bu kar dərədə
Açıb gözlərini bu ağac “allah”
Qatı qaranlığa baxır hələ də.

Dünyanın səsinə kəsilib qulaq,
Gah donur şaxtada, gah titrəyir o.
Ağzını yalayıb, uzadıb dodaq
Yenə də qan umur, qan istəyir o...

QƏZƏB

Xeyirxahlıq əliyalın olmamalıdır.
M.Svetlov (söhbətlərindən)

Acı təəssüflə
deyirlər mənə:
“Sən bir az yumşaq ol...
Dosta-düşmənə...”
Mənsə xeyirxahdım.
Bu çox çəkmədi.
Məni həyat əydi –
zərbələr dəydi.
Bir səfeh küçüktək
yaşayırdım mən.
Alnımda açılan hər bir zərbəni
Mükafatsayağı daşıyırdım mən.
Yavalaşım deyə,
sərtləşim deyə
o yumşaq, xoşqılıq quyruğumu da
Kimsə kəsib atdı bircə zərbəylə.
Gəlin mən danışım,
Söhbət açım, bax
Siz deyən həməən o qəzəbdən indi.
Mən deyən acıqla gedirlər qonaq,
Maqqaşla götürüb şəkəri, qəndi
Salıb stəkana ibarə ilə
İçirlər aramla, hey gilə-gilə.
Belə məclisdə siz çay gətirsəniz,
Sanmayın darıxır, ya iyənirəm, –
Sizləri əl altdan mən öyrənirəm.

Sonra ayrılıq... caynaqlarımı
Gizlədib, ədəblə mən əl verirəm...
Qoy deyim yenə də sizə qəzəbdən...
Yığıncaq qabağı, yanaşıb hərdən
Mənə yavaşcadan pıçıldayanda:
“Boşlayın...
Gəncsiniz...
siz hələ yazın,
xeyri olmaz bu
dava-şavanın”, –
Məqsəddən dönmürəm bircə addım da!
Yalanla döyüşmək xeyirxahlıqdı.
Xəbərdar edirəm, deyirəm sizə:
Qəlbimi mən hələ boşaltmamışam.
Töküb qəzəbimi, yumşalmamışam.
Keçmiş mütilikdən məndə əsər yox!
Özü də qoy deyim
bilin ömürlük:
Qəzəbli yaşarkən
Həyat şirindir,
Çox şirindir, çox!

* * *

L.Martınova

Bəyaz ağaclara açılır ayna,
Süzür professor hey ağacları,
Süzür o, kədərlə hey ağacları,
Əzir əlindəki təbaşirləri.
Bu ki, çox asandır –
bölmə qanunu!
Yadınnan çıxıbdır –
bölmə qanunu!
Ah, sənə nə deyim –
bölmə qanunu!
Səhvimi var!

Bəli, var!
Lövhdədə səhv var!
Dərsdə oturmuşuq başqa cür bu gün.
Baxır, eşidirik başqa cür bu gün,
Heç mümkün də deyil başqa cür bu gün,
Məsləhət–filan da yersizdir indi.
Qoca professorun qadını bu gün
Evi tərək eləyib, çıxıb gedibdir.
Bilmirik o evdən hara gedibdir.
Bilmirik o evdən
niyə gedibdir,
Bir onu bilirik evdən gedibdir.
Həm nimdaş, həm dəbdən düşmüş kostyumda,
Həmənki o dəbdən düşmüş kostyumda,
Bəli, dəbdən düşmüş, nimdaş kostyumda
Enir qardiroba o professor.
Axtarır,
cibində tapılmır nömrə:
“Belə də iş olar?
Hanı bu nömrə?
Bəlkə almamışam
heç sizdən nömrə?
Görən necə oldu? –
Alnını tutur.
Ah, budur!..
Nə isə,
qocalıram mən,
Günah özümdədir, ay Maşa xala,
Bağışla sən Allah, qocalıram mən,
Balam, nə etməli, qocalıram mən...”
Sonra...
Sonra alır qulaqlarımız:
Ardınca çırıqlı küçə qarımız...
Bəyaz ağaclara açılır ayna,
Bəyaz ağaclıqda gözəldi dünya.
Ancaq biz oraya baxmırıq indi,
Baxırıq ardınca professorun.

O, gedir
aramla,
büküb belini
Gedir yorğun-argın, büküb belini,
Yumşaqa – yağan qar altda
Gedir ağır-ağır, büküb belini.
İndi o, özü də
ağacları kimi
Ağappaq, bəmbəyaz
qara bürünür.
Bəyaz ağacların əhatəsində
Bir azdan o qədər bəyazlaşır ki,
Daha nə seçilir, nə də ki, artıq
Bəyaz ağaclıqda gözə görünür.

MƏNSƏB

Y.Vasilyeva

Keşislər deyirdi: qərar belədi,
Qaliley müzürdü, həm də yelbeyin.
Vaxt bunun əksini sübut elədi,
Ağılsız kim çıxdı özünüz deyən.

Qalileylə yaştd başqa alimin
Biliyi onunla bir, bərabəri.
O da bilirdi ki, fırlanır bu yer,
Di gəl ki, qorxurdu... ailəsi vardı.

Və bu alim qoçaq dostunu satıb,
Faytonda gedəndə xanımı ilə
Elə sanırdı ki, mənəsbə çatıb...
Mənəsbə bir daha keçməzdi ələ.

Doğru dərk etməkçün yer kürəmizi
Qaliley risk edən yeganə kəsdir.

Dahi cürətiylə fəth etdi bizi,
Bax buna deyərəm mənsəbpərəstdir!

Bu mənsəb həvəsi yaşasın, qoyun,
Əgər Şekspirin, ya Nyutonun
Ya da ki, Pasterin, Lev Tolstoyun
Mənsəb həvəsinə bənzəyirsə bu!

Bəs niyə onlara çirkab yaxıblar?
İstedad vergidi, nə deyirsən de.
O çirkab atanlar yaddan çıxıblar,
Lənət alanlarsa qalıblar yadda.

Kimlər ki, göyləri fəthə gedirdi,
Cüzamla döyüşdə keçirdi candan, –
Onlar əsl mənsəb əldə edirdi,
Onlardan nümunə götürürəm mən.

O ulu inama ali ehtiram,
O inam qeyrətdir, onu satmıram.
Mənsəbi bax belə əldə edirəm:
Mənsəbə heç zaman mən can atmıram!

UZUN HARAYLAR

Y.Kazakova

Yuxuya gömülüb koma o tayda,
Talada bir kəhər ağarır ayda.
Bayaqdan çağırır, güllə atıram,
Oyanmaq bilməyir heç kim bu haya.

Səsi yetirəydi külək çaparı,
Məni eşidəydi bir köpək barı!
Daş kimi yatıblar... “Uzun haraylar” –
Beləcə adlanır bu keçid, bərə.

Salonlar titrədən hayım-harayım,
Meydanlar tərpedən, gürşad səs çayım
İndi bir komanı oyatmağasa
Acizlik göstərir... çıxıbdı zayım.

Yer əkirmiş kimi xornayla yatan,
Lap köklü-köməcli yuxuya batan
Bu kənd adamına çatmayır səsim,
Sanki mehdə ötən qamışam, otam.

Sən ki peyğəmbərdin, sən ki natiqdin,
Bəs nə tez özünü belə itirdin?
Barıtın tükənib. Batıbdır səsin,
Tonqaldın, yağışda ömrü bitirdin.

Eybi yox, qəm yemə, inamı yaşat,
Fikirləş, qəlbinin səsini eşit.
Hələ ki, vaxt çoxdur... “Uzun haraylar” –
Beləcə adlanır bu bərə, keçid.

MİNNƏTDARLIQ

“Yatıbdır”, – söyləyib, qadın xəlvəti,
Oğlunun üstünü örtüdü ehmalca.
İşığı söndürüb, sakit, usulca
Çiyindənən kətilə atdı xəlvəti.

Sevgi söhbətindən uzaqdıq onda...
Bir azca pəltəkdi, o “r”səsini
Bir nar dənəsi tək diyirlədirdi
Mirvari dişlərin ağ hasarında.

“Mənimtək qadında hiss ölməlidir,
Çoxdan tüpürmüşdüm taleyimə mən.
Özümü qadıntək duydum yenidən,
Sənə minnətdaram. Çox gülməlidir...”

Minnətdar olmağa, mənim borcumdu,
Duyurdum özümü möhtac köməyə.
Sürüyə düşmüş bir qurd kimi cumdum
Qar kimi qalanmış yorğan-döşəyə.

Qovulub, yorulmuş qurd balası tək
Üzümü gözümü yalayırdı o.
Çılğın təşəkkürlə hey yaş tökərək
Öpüşü-öpüşə calayırdı o.

Onu mən gah qucub, gah öpə-öpə
Gülə tutmalıydım şeirdən bütün.
O mənə – kişiyyə hey dönə-dönə
Təşəkkür edirdi nəvaziş üçün!

Bu, necə baş verə bilib dünyada? –
Sığışmır düşüncə çərçivəsinə:
Çəkib ətəyinnən yendirmişik biz
Qadını kişinin səviyyəsinə.

İnsanlar maraqlı hala düşüblər,
Burda əsrlərin namərd əli var:
Qadına bənzəyir indi kişilər,
Arvadlar az qala kişi olublar.

İlahi, bu çılpaq çiyinin hissi...
Boynumda-qoynumda od dolaşırdı.
O qərib, naməlum, qəribə cinsin
Gözləri qışqırır, qadınlaşırdı!

Endi gözlərinə duman-çən, çin-çin,
İki şam alışıdı bəbəklərində.
Qadına, qadıntək sayılmaq üçün
Cüzi bir nəvaziş gərəkmiş demə.

ZOLUŞKA

Mənim poeziyam,
Zoluşkatəhər,
unudub qəmini, dərdi-sərini,
hər səhər obaşdan
axşama qədər
yuyur öz dövrünün əskilərini.
Burda bu ögey qız çürüdür canı
Qaralıb
qapqara hisdən, palçıqdan.
Orda manikürlü barmaqlarını
Qızlar qurudurlar bekarçılıqdan.
Həyatı
Mənfurdu o, bilir bunu,
Anlayır
Bunların nə olduğunu:
Beş nömrə şanelin əvəzində sən
Bişmiş soğan, kartof iyi verəsən.
Yalnız hərdən ona öz haqqı yetir –
Gün boyu qab-qacaq yuyub bir qalaq,
Sonra da
gül kimi qanadlanaraq,
Axşam ziyafətə
o, qaçıb gedir.
Özü də
pinti yox, nazlı pəritək,
İşvəli gözlərin incə sehriylə,
Sataşıb,
tamaha salıb hamını
Büllur başmaqlarda alır kamını
Ancaq ki, yetişir qayıtmaq vaxtı,
yenə də
paltar yu,
yama,
sil-süpür,
İşlə dayanmadan, dinclik bilmədən.

O, qaçır
qınayıb taleyi, baxtı,
Qaçır gözəllikdən, qaçır nəğmədən.
Və sonra, sübhətək belədən-belə,
Yatmayıb,
unudub nəğmələrini,
Düşüb dizi üstə yaş əski ilə,
Qaşıyır tarixin pillələrini.
Bu zaman yataqda vəliəhd qızlar
Yatırlar...
Bəs bizim bu qız neynəsin?!
Biri batırırsa döşəmələri,
Gərək bir nəfər də onları silsin.
Odur ki, o silir,
heç yorulmayıb,
Bu zaman, hardasa,
bir pilləkanda
Salıb itirdiyi büllur başmaqlar
Zülmətdə bərq vurur, hey parıldayır...

NİYƏ BELƏ ETDİN?

“Moryana”nın qozbel rəbitəçisi
Axtarıb-ararkən efirdə mayak,
Sarsıtdı efiri bir qadın səsi:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Gəlirdi o haray, səs Amdermadan,
Gəlirdi suları, buzu yararaq.
Tufan da deyirdi bir an durmadan:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Gəminin yardığı o bəyaz buzlar
Əzilib, dağılıb hey qalaq-qalaq,
Sanki bir-birinə sızlayırdılar:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Balıqçı toruna düşən delfin də
Yaralı ağızından al-qan qusaraq,
Səssiz bir fəryadla qışqırırdı, bax:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Sonra da balıqçı biçərə özü
Gömülüb sulara dəlləməyallaq
Batarkən bu olur dənizə sözü:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Mən səni qəfildən bəndə salıram,
Satıram eləcə, səni haqq-nahaq...
...Dilsiz gözlərindən sual alıram:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Sənsə yadlaşırsan, olursan düşmən...
Silinir könlümdən dostuna marağ.
İndi peşman-peşman soruşuram mən:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

Beləcə ilbəl dəyişir hava,
Yarıb qaranlığı, hey qışqırır, bax: –
Bu ürək – o qəlbə, bu xalq – o xalqa:
“Niyə belə etdin? Sən nə etdin, ah?..”

* * *

Başqa zamanlar gəlib,
Başqa adlar yüksəlib.

Onlar qaçır, tələsir,
Özünə düşmən gəzir.
Havanı korlayırlar,
Qəlblərdə gizli kin var.

İndi onlar “ulduz”dur,
Qazancları – ad, qızıdır.

Qızlar gözlər yağışda,
Sürmə yanar göz-qaşda.

Sənin düşmənin hanı?
Göz, axtar dörd bir yanı.
Budur, burda durubdu,
Boynunu da burubdu.

Bəs qızların hardadı?
Qızlar gözü yoldadı.
Qızlar ər gözləyirlər,
Ər üçün bəslənirlər.

Oğurlanıb düşmənlər, –
O ardınca düşənlər.
Xəbərçilər də gedir,
Qalan – bir təcrübədir.

Niyə qəmlənirsən bəs?
Söylə, sən ay yanan kəs:
Özün bir ayrısından
Qırtıb nə aparmısan?

Cavanlıq oğurluqdur. –
Ömrün də sirri budur:
Həyat heç nə itirmir,
O yaşdan yaşa yetir.

Qəm yemə. Gəl aqıl ol,
Rəhm et arzularına.
Çıxar kəm baxan bir gün
Onların da varına.

Başqa zamanlar gələr,
Başqa adlar yüksələr.

* * *

Bu küskün ömrümün üfüqlərində
Gül çöhrən gün kimi bədirlənəndə,
Bir şeyi anladım hər şeydən siftə:
Yoxmuş mənim təki kasıb bir bəndə.

Di gəl ki, meşəni, çayı, dənizi
Bənizin bir ayrı işığa tutdu;
Dünya rənglərini mənə tanıtdı, –
Qarada ağ gördüm, ağda – göy izi.

Qorxuram, qorxuram... heç dəyişmirəm,
Qorxuram bu gözəl gün qürub edə,
Bu kəşflər, heyrətlər, ağrılar gedə...
Amma bu qorxuyla mən döyüşürəm.

Bu qorxu sevgidir, özüm bilirəm,
Qorxumu, eşqimi oxşayıram mən.
Sevib-oxşamaq da gəlmir əlimdən,
Eşqimin bir maymaq keşikçisiyəm.

Qorxu qaynağında mən necə gülüm?
Bu anlar, bilirəm, qısadır yaman.
Sifətin gün kimi gizlənən andan
Mənimçün bu rənglər sönəcək, gülüm...

ÜÇÜNCÜ YADDAŞ

O.Tselkova

Hamının ömründə var belə bir an:
Əl atıb tutduqca kədər boğazdan
Səni düşüncələr qoynuna alır,
Həyat da gözündə qəpiklik olur.

Çökür ürəyinə ölü duman, sis,
Atmaqçın vicdandan bu ağır damı,
Səsləyib köməyə qaçırırıq biz
Şəfqət bacısıtək yorğun yaddaşı.

Ancaq hərdən bu da vecə gəlməyir,
Bu ürək evinin üzü gülməyir.
Odur ki, haya da yetə bilməyir
Nə ağıl yaddaşı, nə qəlb yaddaşı.

Sustalıb, boşalır əllər, ayaqlar,
Gözlər də bir korun ocaqtək yanır.
Ancaq ki, insanda bir yaddaş da var,
Bu zaman üçüncü yaddaş oyanır.

Qoy yalın ayaqlar yad etsin bir an
Toz-torpaq yolların hərərətini.
Hər səhər obaşdan şəh ilə dolan
Çiçəkli çöllərin bərəkətini.

Qoy yada salsınlar, olsa da çətin –
Döyülmüş yanaqlar utanmasınlar:
Yaramı yalayan ağıllı itin
Xeyirxah dilini unutmasınlar.

Alın da yad etsin günah hissiylə
Onu öpən ana dodaqlarını.
O öpüş özünün zərif səsiylə
Bağışlardı oğul günahlarını.

Çovdar zəmisini, çisək yağışı
Barmaqlar yad etsə, axı nə olar?
Yağışda domuşmuş bala sərçənin
Yalına qonduğu dayça dostu var.

Yad edib deyərsən: “Bağışla, həyat!
Elə kor-koranə qınadım səni

Ağır günahımtək gəl mənə əfv et
Qəlbimdə qaynayan bu səfeh kini.

Və əgər bu dünya gözəldir deyə
Haqq vermək lazımsa – razıyam, inan.
Ən ağır qiymət də çətin ki, əyə
İnam inadımı... hazıram hər an.

Çox da ki taleyin dönüklüyü var,
Çox da ki ömürə zərbələr xasdır,
Ey həyat, səndəki gözəllik üçün
Sənə verdiyimiz bu haqq çox azdır!..”

UŞAQLIQ MƏNZƏRƏSİ

Dirsəklə, dümsüklə yol aç-aça
Bazara gedirdik biz qaça-qaça.
Bazarda kimisə bərk döyürdülər.
Kim belə səhnəni verərdi əldən!
Keçə çəkməmizə su dola-dola
Hay-haray salmışdıq o palçıq yola.

Çatantək dayandıq. Uşaq qəlbimiz
Sıxıldı rəhm ilə görəndə onu.
Göyerti satılan sıranın yanı
Adamla doluydu. Başını tutub
Yumruqlar altında dayanmışdı o,
Qana, tüpürcəyə boyanmışdı o.

Qəfil sağ xizəkdən kim isə onu
Təkər oxu ilə vurdu, sonra da
Soldan daş buz ilə alışıdı alını,
Açılan yaradan fişqırdı qanı.
Adamlar qan görüb qızıxdı lap çox,
Yağdırdı başına şallaq, çomaq, ox.

Nahaq bağırdı: “Qardaşlar, sizə
Nə olub?..” – Yox idi onu eşidən.
Qızıqıb çıxmışdı kütlə özündən.
Kütlə vurmayana: “Vur! Vur!” – deyirdi,
İnsan sifətindən çıxmış bədəni
Yıxıb qar-palçığa döyür, döyürdü.

Ləzzətlə, ürəkdən döyürdü onlar.
Gözümlə görürdüm: peyin qarışıq
Palçığın içində zarıldaırdı.
Təpiyi, kötəyi, eh, kim sayırdı.
Biri uzunboğaz, nallı çəkməylə
Qarnına-qarnına hey zollayırdı.

Çəkmənin sahibi mərdsifət oğlan,
Öz qoçaqlığından çox məmnun olan –
Vurduqca deyirdi: “Ala ha, bərk dur!..”
Vururdu, özünü haqlı sanaraq.
Sonra da şövq ilə mənə baxaraq,
Deyirdi: “Balaca, vur, sən də vur!..”

Bilmirəm döyəninin sayı neçəydi,
Bilmirəm, bəlkə yüz, bəlkə də çoxdu.
Bir onu bilirəm: ağlayırdım mən,
Bir onu bilirəm – qəti, bilmərrə:
Yığılıb döysələr yüzü birini
Heç vaxt yüz birinci ola bilmərəm!

TATYANA VESELOVA

(*Rusiya*)

HİCRAN

Çingiz Əlioğluna

Sən gözəl bir köhlənin yalına qonub yenə,
Çaparaq çatacaqsan, yetişəcəksən mənə!

Səni qucaqlamağın açılıbdır qollarım,
Mənə sarı yüyürür sənin bütün yolların.

Gur dalğadan-dalğaya aşıb coşğun dənizi,
Görəcəksən həsrətdən saralmış bu bənizi.

Mən bu eşqin məstindən çox çətin ki, ayılam,
Sənin limanlarıma bir sakitcə sahiləm.

Bu şərbətə qatdığın həm baldır, həm zəhərdir,
Sənli səhər qaranlıq, gecə aydın səhərdir...

...Mənə ucadan baxma, mən özüm ucadayam,
Səni tilsimləməkçün bir açılmaz caduyam!..

VLADİMİR ŞLYONSKI

(Rusiya)

TOĞRULUN LÖVHƏLƏRİ

Üzlər... Gözlər... Baxışlar...
Buludlardan asılmış
Min bir rəngli yağışlar...
Gül kimi, çiçək kimi
Könülaçan naxışlar...
Bu naxışlar mehriban
Ürək kimi, qəlb kimi
Mənə işıq, nur dolu,
Yolu arzu, nur yolu
Bir dünyanı bağışlar.
Azərbaycan ünvanlı
Bir diyarı bağışlar.

O diyarda gözlər gördüm
Nurlu idi ulduz kimi,
Əl çatmazdı ulduz kimi,
O diyar bir nağıl idi,
O nağılda ürək gördüm,
Narahatdı dəniz kimi.
Gözəl gördüm, bir qız gördüm –
O, bəxtimin gülüşüydü.
Ana gördüm lap anam tək,
Saçları da gümüşüydü.

* * *

Rənglər yandı, yandı rənglər, –
Dilə gəldi ürəyimdə
Sözlər, səslər və ahənglər.
Yoxsa bu rəng yağışıydı
Səma rəngli, gül qoxulu?
Qövs-quzehli bu yağışda
Gah isindim, üşüdüm mən.
Elə bil ki, yel qanadlı
Bir köhlənin belində mən
Gah qalxırdım zirvələrə,
Gah dərəyə düşürdüm mən.

* * *

Günəş göylər köhlənidir,
Tez yalından yapış onun.
Bu dünya da bir yarışdır,
Bu cıdırla tanış olun...
...Cıdırlarda günəş yallı köhlənlərin
Yalmanında axıb getdi, iyidlərim.
Şimşək kimi çıxıb getdi, iyidlərim.

Mən Toğrulun nəğməsində ürək gördüm,
O yanırıdı, o atəşli, qızmar idi Günəş kimi.
Mən Toğrulun nəğməsində Günəş gördüm,
O qucmuşdu dünyamızı odlu, isti ürək kimi.

* * *

Bahar yaşıl saraydır,
Göylər büllur bir şüşə.
Bu nə gülüş, haraydır?
Salam, a tanış meşə.

Talalar doğma guşə,
Gəzdiyim tanış cığır.
Yoluma qız, bənövşə
Topa dəstəylə çıxır.

Ay – bu könül sonası,
Söylə görüm, hardadır? –
Sınıb göyün aynası,
Bir parçası yerdədir.

Balıqlar göydə üzür,
Ulduzlar gölə düşüb.
Sahildə uşaq çağım
Gəncliyimlə görüşür.
Ətrafda hər nə varsa
Olduğutək qalıbdır.
Körpə çağım bəs niyə
Belə fikrə dalıbdır?...

Bu sahildə ikimiz
Dayanmışıq üz-üzə.
Dostum məni tanımır,
Nə deyəsən düz sözə...

* * *

Sən bir qəfil qonaq kimi,
Çiçək tutmuş yaşıl yarpaq, budaq kimi,
Şirin lövhə, xoş nəğməli bulaq kimi,
Qədəm basdın bizim evə, ömrüm-günüm.

Yolunu çox gözləmişdim,
Yol çəkirdi səhər-axşam yorğun gözüm,
Qırıq qanad bir quş idi sənsiz nəğməm, ürək sözüm.
Sən bəxtimin gülüşsən, ay ömrümün mükafatı,
Mən yenidən sevdim sənin bu dünyanı, bu həyatı.

Bu dünyanın səmaları ulduz dolu
günəş dolu, işıq dolu,
Bu dünyanın hara baxsan gözəllikdi
sağ-solu.
İşıqlıdır arzuların ömür yolu,
həyat yolu. –
Bu bəxşeyiş, mükafatçın sağ ol, gülüm,
Sənli dünya gözəl imiş, ömrüm-günüm...

VASILİ ŞABANOV

(Rusiya)

QƏDİM NƏĞMƏLƏR

O qədim nəğmələr coşqun bulaqtək
Ürək yangısına sərinlik səpər.
Gedər yorğunluğun, qayıdar yenə
Qoluna yüngüllük, dizinə təpər.

Vəsf edər “Varyaq”ın şücaətini,
Düşər Mançjurya çölü yadına.
Yad edər ən uzaq məhəbbətini,
Sevincsə, kədərdə yetər dadına.

Nəğmə tanıyıram, döyüşən nəğmə,
Nəğmə bayrağıdır əsgərlərin də.
Əsrin nəğməsini dəyişən nəğmə,
Döyüşdü Perkopun səngərlərində.

Musiqi yaşayır, nəğmə yaşayır,
Doğma Rusiyanın obalarında.
Nəğmələr ömürə sevinc daşıyır,
Nəğmədir söhbəti babaların da.

...Ey qoca faytonçu, sən bir əl saxla,
Atı qamçılama, batma günaha! –
Yalmanı alovlu kəhərlər kimi
Nəğmələr aparar bizi sabaha!..

GENNADİ KOLESNİKOV

(Rusiya)

KOR DURNA ƏFSANƏSİ

Arabir günləri varaqlayıram,
Yaxını, uzağı soraqlayıram.
Yaddaşın qəribə sirri var necə –
Yadımdan çıxmayı bir uzaq gecə:
Dörd yoldaş çıxmışdıq o vaxt səfərə.
Yetişib Volqanın sahilinə biz,
Od-ocaq qalayıb, açmışdıq süfrə.
Gur işıq güclənir, saçırdı alov,
Yaman dadlı idi külləmə kartof!
Gümüş bir tel kimi uzanırdı çay,
Uzaqda yanırdı, sönürdü mayak.
Yatmışdı dostlarım, o gecə oyaq
Bir qoca balıqçı, bir də mən idim:
O, nəğmə oxuyur, mən dinləyirdim:
“Gözləri tutulmuş bir qoca durna
Ürəyi yanıqlı, qəmli, mükəddər
Vətənə dönürmüş son günlərində
Bir uzaq, çox isti, qərib ölkədən.
Yollar yorub onu, lap əldən salıb,
Dəstədən ayrılıb, qatardan qalıb.
Yoluna yad səma sədlər hörürmüş,
Gözləri nə günəş, nə çay görürmüş.
Gah tufana düşüb, gah da yağışa,
Şimşəklər durnanı tutub atəşə.
Uçub qoca, nəğməsi qəmli,
Könlü həsrətliydi, gözləri nəmli...
Yorulub qanadı gücdən düşərkən,
Vətənin ətrini hiss edib birdən

Tanıyıb bir gölü quş nəğməsindən,
Küləkdə oxuyan qamış səsindən.
O, qanad saxlayıb, sahilə qonub,
Ürəyi kövrəlib, heyrətlə donub.
İşıqsız gözüylə baxıb üfüqə
Bir azca toxtayıb o, nəfəs dərib...
...Bu Vətən torpağı, Vətən günəşi
Tutulmuş gözünə birdən nur verib...”
...Köz salıb ocaqda son budaq yandı,
Köksünü ötürüb qoca dayandı –
Çıxarıb cibindən tənəkisini
Od saldı qəlyana ocaq gözündən...
...O gecə soruşdum özüm-özümdən:
“Görən nəğmədəki o durna kimi
Mən də tapardımı Vətənimə yol
Uzaq qitələrdən, yad ölkələrdən?..”
...Yenə axır Volqa, axır aramla,
Yenə mayak yanır uzaq adada.
Qurbağa səsləri, ilbiz nəğməsi,
Biçənək qoxusu vardı havada.
Axdı ciyərimə çöllərin mehi.
Qəlbim pıçıldadı gələrək dilə:
– Gözlərim tutulsa, kor olsam da mən
Deyərəm sən məni apar, ürəyim.
Mən yol ayrıcından, mən yol içindən
Vətən yollarını tapar ürəyim!..

NİKOLAY SANDJİYEV

(Kalmıkiya)

QIDIQLI QAZAN

Oy, necə paqqıldaır,
Necə rəqs edir qazan!
Gör necə paqqıldaır,
Ay səni pir olasan!

Mən gülməkdən ölürəm:
“Qazan, ver yeyim aşı!”
O oynayır, gülürəm,
Suyu qaynayıb daşır.

Bax, yenə qaqqıldaır,
Uğunub gedir sanırsan
Onu od qıdıqlayır,
Əl vurma ki, yanarsan.

QƏDİR MİRZƏLİYEV

(Qazaxıstan)

* * *

Gizlənmək nə lazım maska dalında?
Onsuz da maskanı yırtacaq ölüm.
Sabah başqaları dünya bağında
Ağlayıb-güləcək, ay mənim gülüm...

Qisməti eynidi yaxşının, pisin,
Yayınmır əcəlin kor baxışları.
Sabah bu süfrədə bir başqa kəsin
Əlindən qopacaq o alqışların.

Beləsə, bəs niyə zəvzəyirsən, ah,
Tanrının yanına dartıb özünü.
Unutma ki, bizə qiyməti ancaq
Sabah verəcəkdir, deyib sözünü...

* * *

Davaya hamımız yaxşıyıq, düzü,
Oğulsan, gəl evdə sən de bu sözü...
– Yıxılmışam! – deyib, yalan satırıq,
Yalanla uşaqtək can qurtarıq.

Yanağı yaprılmış yaşlı gözələ
Deyirik: bəzəksən şerə, qəzələ;
Deyirik: çiçəksən, qönçəsən hələ...
Yalan hayımıza yetir bax, belə.

Canı ruhunna da heysiz bir xəstə
Bizdən eşidir ki, qalxarsan sabah... –
Qəlbinə dəyməyi axı kim istər?
Burda da köməyə yalan çatır, bax.

Həqiqət güclüdür di gəl ki, ancaq
Dağılır xəyallar,
məhv olur yalan.
Necə keçinəcək, söyləyin, sabah
Bu xilasedici yalansız insan?..

* * *

Güc versəm də qıça-qola,
Özüm-özümə çatammadım.
Axır düşüb bu son yola
Dedim: özümü tapam, nola...

Öz içimdə dəryalara
Cumub özümü tapammadım.
Orda aləm vardı, aya:
Dərin bir nəhr, kar bir çaya...

Tullanıb topu andırdım, –
Boyumdan hündür alınmadı.
Noxud boya böyüməkçün
Şeirlərimi yandırdım.

Öz başıma əngəl açdım...
“Mən”lər içində mən dolaşdım.
İndi özümü qınayammıram,
Özüm özümü tanıyammıram...

* * *

Doğulan günündən ta ölümədək
Həyatda alovdan keçir addımla.
Kişi ol adınla,
Düşmənlərisə
Şeirlə qılınctək
Kəs birnəfəsə.

Gözəllik məskəni
Zirvəyə çağır,
Buxartək buluda can at hər zaman.
Şeir qanadına
Bir dünya sığır, –
Bəşəri zirvəyə qaldır durmadan.

Gözə şirin gələn misralardan qorx.
Ciddi tələbkarlıq –
Deyildir qüsür.
Zövqünlə sən elə
Bir zirvəyə qalx
Ki, pis şeirlərə olsasan hasar.

Qoy körpə misralar
Uçub ovcundan
Bəşər övladına bahar daşısın.
Şeiri oxuyansa
Desin ucadan:
Bu şeir yaşasın, şair yaşasın.

* * *

Zirvətək şeir də ucalıqla məst edir bizi,
Di gəl uçuruma da uçmaq olar o uca dağdan.
Misraya zor ilə gətirdiyin hər “qəşəng” sözü
Soluxmuş bir çiçək sanıram mən – qopub torpaqdan.

Zirvətək şeir də ucalıqla məst edir bizi,
Zirvəni fəth edə bilməz amma bu gün hər adam.
Mısrada yerinə düşmüş sadə, adi bir sözü
Qadıntək yetişib, çiçək açmış bir qız sanıram...

* * *

Genişlik məskəni bu sakit çöldə
Nəsə gəzirəm,
Şəhər səs-küyündə, küləkdə-yeldə
Nəsə gəzirəm.
Yayın istisində, bürkü olanda
Nəsə gəzirəm,
Qışın soyuğunda, qarda donanda
Nəsə gəzirəm...

Bu kədər hardandı,
nədir bu qüسسə,
Qayğının əlindən
mümkünmü güləm?..
Axtarıb-gəzdiiyim
o hər nədirsə
Tapannan sonra mən
dərk edə billəm...

* * *

Bu meşə qurtarmamış, başqası durur öndə,
Gölü üzüb keçməmiş ayrısı gəlir yenə.
Keçir ağıl sınaqdan, ürək bərkdə inləyir,
Bir səhranı keçməmiş
Yoluna biri gəlir.
Necə edim?..
Yerimdə sayıb mən dayanıram...

Yol yoldaşım
Yoxdur heç, şeiri dost sanıram.
Harda varam, harda yox, bir biləydim, ah, nola,
Keçdiyim yol oxşayır keçmədiyim o yola.
Tər də tutur gözümü, qırılan ayaqmıdır?
Uçub gedən arzular əlçatmaz çıraqmıdır?..

* * *

Yazırsan, zibil də olmasa, yalan yazırsan...
Yazmağa, əlbəttə, hüququn çatır.
Öhdənnən gəlməkçün, çox uzun əlac axtarıb:
Səni oxumamaq – tapmışam axır...

* * *

Qaranlıq qoynundan
Sivrilib çıxan,
Ulduzlu zirvədə
Şimşəktək çaxan,
Üfüqdə günəşin nurlu əlini
Birinci sıxan bu kəhər gözəldir...
Uyğulu çöllərdə rəyatək gəzən,
Gah gülə qıymayan, gah kəsək əzən,
Dirənib dayanan, gah qaçan bəzən
Bu at gözəllikdə ulu, əzəldir!

Qaçmaqdan
Dodağı
Köpüklənibdir.
Qartaldır sinəsi
Köpüklənibdir.
Qaçmaqçın
Sən cığır gəl aç, ver ona,
Demə ki qələbə yolu uzundur. –

Yarışda ox kimi süzülüb axmaq
Bu löhrəm yerışdən ona asandır.

Yürüş dediyimiz
Bu yarış ona
Dünyada ən böyük bir səadətdir.
Tövlədə
Boynunu burub durar o.
Eşib dırnağıyla
Torpağı, daşı
Özünü axura çıxpar, vurar o.
Belə kəhərləri qoşquya qoşmaq
Bir ağır günahdır, axmaq adətdir.

Qığılıcım qoparar
Dırnağı daşdan,
Bu çöllər kəhəri
Düşməz kəməndə.
Deyirəm, eh, bəlkə
Onu bir zaman
Nağıldan gətirib
Ağ atlı oğlan?
Azalıb kəhərlər – yüzdü, ya mindi,
Nağılamı dönüb gedirlər indi?..

Bürünüb cıdırda
Toza-dumana
Elə gedir ki, o, deyirsən ona
Hər vərsək
Bir qarış yolu andırar.
Yalına yatmış o atlı əlini
Tarıma çəkilmış
Cod qayış cilov
Doğrayır bu zaman,
Kəsib yandırır.

Mənə deyəndə ki:
At istəyirəm,
Deyirdim:
“Sən Abay dövrünə qayıt!”
O vaxt mən bilmirdim,
Bilmirdim, heyhat:
Yarışda doğulur
Hər xoşbəxt imkan –
Bunu mən təzəcə
Qanmışam, inan.

Kəhərə baxdıqca
Qaynayır qanım.
Yüzlərlə hürüyə
Vermərəm onu.
Arzumun oxşarı
Vardır bu atla:
Alov nəfəslidi,
Yeltək qanadlı.

Qaçmaqdan
Dodağı
Köpüklənibdir.
Qartaldır sinəsi
Köpüklənibdir.
Qaçmaqçın
Sən çıxır gəl aç ver ona,
Demə ki qələbə yolu uzundur. –
Yarışda ox kimi süzülüb axmaq
Bu löhrəm yerisdən ona asandır.

* * *

Beynim dünyadan baş açmayanda
Hər şeyi anlayır kövrək ürəyim.
Ürək də dünyanı anlamayanda
Həssas əsəblərim olur gərəyim.
Əsəblər dözməyib üz döndərsələr
Qıçlarım hayıma yetişir hökmən. –
Otaqda, eşikdə hey gəzirəm mən,
Gəzirəm, baxmayıb borana, qara.
Gəlir ayaqlarım beləcə kara, –
Məni yetirirlər arif dost-yara.

* * *

Adına deyilən hər bir acı söz
Mənim də qəlbimə dəyərdi həməni.
Əvəzində şirin hər bir sözü biz
Yarı bölüşərdik, qardaştək hökmən.

Mənim ara-sıra uğurlarımı
Həmişə özünə doğma bilərdin.
Əvəzində, sənə üz vermiş qəmi
Tək mənə qıyardın, mənle bölərdin.

* * *

Nəhəngdir, həm ləngdir qarqara bulud,
Deyirsən göylərdən hiss yağacaqdır.
Torpaq nur gözləyir qəlbində ümid...
Şükür ki, yağan o qar ağappaqdır.

Təbiət rəssamdır yaranışından,
Rəngində olmayan bir çalar hanı?
Qatıb-qarışdırıb ağla-qaranı
Yamyaşıl işığa tutur dünyanı.

* * *

Qumların otlardan örtüyü yoxdur,
Əsmir üstlərində yarpaq kölgəsi.
Başsız ilxılartək
Vəhşi, azaddır.
Bu səhra ölkəsi, qumlar ölkəsi.

Bürkünü qınayıb, kölgə diləyib
Uçduqca kölgətək qumlar yüngülcə
Barxanlar küləkdə tumarlanırlar.
Səhranın sərhədi o vaxt bitir ki,
Qumların ayağı gömgöy çaylarla
Meşə zolağıyla çidarlanırlar.

* * *

İnan, ya inanma,
Deyirəm belə:
Nə qədər eşqim var ölməzəm inan.
Sevgidən məhrum kəs
Ömründə hələ
Xoşbəxtlik, səadət dadmayıb bir an.

İnan, ya inanma, deyirəm belə:
Bağlykən bu doğma
yurda
ölmərəm.
Könül burda gülür gözəlliklərə,
Mən qərrib ellərdə qəlbən gülmərəm.

* * *

Şair tələf edib yazdıqlarını
Susacaq... susacaq bir hovur, bir an.
Sonra o, yenə də alıb qələmi
Nəğməyə tutacaq bütün aləmi...
Eşqinlə ürəyim bülbül bağıdır,
Ürəyə, gəl dəymə, daş atma, gülüm, –
Ordakı bülbüllər səni çağırır...

* * *

Gözəllik incidir, ləldir deyirlər,
Zəhər də deyirlər adına bəzən.
Ona ki baş əyib Çingizlə Batı,
Necə lal olmayım önündə bəs mən?

Gözəllik qoynunda ömür də xoşdur,
Gözəllik – iyidin dini-imanı.
Onsuz bu dünyada hər nə var boşdur,
Kəsilər adamın əhdi-gümanı.

Ömrün otuzunda anladım ki, mən
Dünyada günahsız bir adam yoxdur.
Harda bir gözəl qız varsa, hökmən
Orda günah etmiş ər, oğul çoxdur.

Gözəllik yayınmaz gözdən heç zaman,
Ulduzla görüşən ayamı gülər?..
Bir gözəl görəndə, nədənsə, inan,
Ağıllı qızlara yazığım gəlir...

* * *

Sözlərin – mənimçün – qatı zülmətin
Bağrını dələn al şəfəqdir, gülüm.
Hər kiçik kələmin, duzlu söhbətin
Dərmandır, bir güləm – təşnədir dilim.
İşıqlı sözlərin, nurlu sözlərin –
Açılıb dünyaya baxan gözlərim,
Muştuluq, xoş xəbər ərnməğanımdır;
Tutub qollarımmnan gəzdir, dolandır.
Ömrün bu çağında sözlərin yazdır,
Bu nə sirli nəfəs, nə xoş avazdır?..
Mənimsə sözlərim, gülüm, səninçün
Boş bir çərənləmə, çürük bir qozdur...

* * *

Gecələr yatmayıb boş keçən günü
Vərəvürd eləyib düşünən zaman
Qarışır əhvalım, qaralır halım,
Bürüyür qəlbimi bir qatı duman.

Boş keçən hər anım suala dönür,
Gəmirir içimi tənbellik qurdu.
Ölən bir günüm də beləcə sönür,
Keçmişim onunçün məzara çönür.

Şəhlər göz yaşdı, baxa bilmirəm,
Çəmən də günümə matəm saxlayır.
Mənim bu halıma yanarmış kimi
Təbiət özü də gecə ağlayır.

Gələcək günümənən qorxuram, ana,
Omu güc gələcək, ya mənmi ona?
Açılan sabahın sözü, əhdi nə?
Söylə nə deyəcəm bu bekar günün
Sabah doğulan o vəliəhdinə?..

* * *

Dəniz olmaq istəyər
Dəryalar, göllər.
Di gəl boğar onları
Qamışlar, cillər.

Vulkan olmaq istəyər
Büllur fəvvarə.
Çatmaz göyə suları,
Səpilər yerə.

Zirvə olmaq istəyər
Yamaclar, yollar.
Di gəl boydan yuxarı
De kim tullanar.

İstedad da belədir –
Uca zirvəyə
O can atsa da, hər an
Çatmaz heç zaman...

* * *

Yağış uman səhratək –
Həsretindəyəm.
Görən haçan gələcək –
Həsretindəyəm.

Qələmə həsrət qalan
Misra kimiyəm.
Düzlərdən uzaq düşmüş
Qazax qəmiyəm.

Qaranlığam, işığa
Həsret qalmışam.

Bir cavab, sorağında
Sual olmuşam.

Sən quzusan, mənsə qurd...
Öləcəm axır.
Qovub sənə yetməyə
Cürətım çatmır...

* * *

Hər yalan söz bir zəhərdir,
Yalanla güclüdür qorxaq.
Düz söz isə mərd dilində
Bir silahdır kəskin, parlaq.

Düz söz qılınc kimi, aşkar
Yalançımı göyde biçir.
Yalanın ilanlığı var, –
Gizli gəlib qəfil sancır.

Yalançı qatıb aranı
Özü qaçıb gendə durur...
Söz gəzdirən qorxaqları
Vuranda da qılıncla vur!

* * *

Çökdü gözlərinə qatı qaranlıq,
Gözünü əbədi yumdun həyata.
O gündən bu günə bir gör neçə il,
Neçə ay, neçə gün keçibdir, ata.

Özün hər bir işdən yapışardın sən,
Danışanda – qızğın danışardın sən.
Yarımçıq qaldı çox arzun, ay ata,
Yetmədin həyatda şirin murada.

Sənsiz də seçirik qaradan ağı,
Sənsiz də qeyrətlə yaşayacağıq.
Nahaq sevinməsin o düşmən tağı,
Adını şərəflə daşıtacağıq.

Yalan zülmətinin yarıb bəşərin,
Nura qərq edərik – bəzənər həyat.
...Di gəl kəsildikcə kökləri şərin
O daha da azğın olurmuş heyhat...

* * *

Doğmalar
Ruhuna edərək hörmət
Torpaq tullayırdı qəbrinə, ata;
Üzündə göz yaşı, dilində rəhmət,
Yanırdı o qısa ömrünə, ata.

Təskinlik versə də hərə bir yandan
Kədər
İstəyicə kamını aldı...
...Körpə uşaqlığım elə o andan
Səninlə yanaşı məzarda qaldı...

* * *

Özgə bir lisana çevrilmiş şeir
Yad evə düşmüş o gəlin kimidir. –
Əgər xoş gəlməsə qohum-qaraya,
İnciklik düşəcək sonra araya...

* * *

Qardaş yanında da, dost yanında da
Bəzən tənha olur, tək olur adam.
Gur məclis içində
keçən anda da
bəzən tənhalıqdan boğulur adam.

Mənə qəlb həmdəmi,
Qəlb dostu gərək!
Haranı axtarım, haranı gəzim?..
Beləcə yangıya tutaşır ürək
Bir içim su üçün dənizdə bəzən...

* * *

Bilirəm, ümidi doğruldacaqsan,
Səndə o fərasət, o qüdrət vardır.
Sən mənim oğlumsan, –
İgid, qəhrəman,
Sənə dualarım həmişə yarıdır.

Bilirəm ki, oğlum, ağır ayaqda
Vətənə sən dönük çıxmazsan heç vaxt.-
Döyüşüb
Sonuncu nəfəsinədək
Səngərdə ölərsən əlində silah.

Başının üstündə – ulduzlu çadır,
Bu düzlər göylərdən nur dərəsidir.
Hər təpə altında bir igid yatır,
Düzlər
Babaların məqbərəsidir.

Xəyallar yaddaşa nələr gətirir,
Keçmiş yad edib
Döyünür ürək.
Bir mənə sən oğul olmaqdan ötrü
Bütöv xalqa övlad olasan gərək!

* * *

Gah əsir, gah coşur həyat dənizi,
Kükrəyir gözlərdən
Kədər dalğası... –
Ağarıb qonşumun bəti-bənizi, –
Ölüb ötən gecə bircə balası.

Gedənlər geriyə qayıtmaz heç vaxt,
Yerdə qalanların yükü ağırdır.
Sən bircə gecədə – bir an içində
Əyilib, bükülmüş o kürəyə bax,
Bir övlad itkisi belə ağırdır.

Yaşamaq təpəri
Qalmayıb sanki
Övladı ölmüş bu qonşu qocanın. –
İndi ölüm yaxın gəlsə, inan ki,
Çox cüzi bir söylə alar canını.

Atamın ölümü yadıma düşdü.
Yenə meydan verdim
Qəlbimdə qəmə.
Bir övlad itirmək, oğul itirmək
Ata itirməkdən ağırmış demə...

* * *

Mənə müqəddəsdir, ana, hər sözün,
Sitayış edirəm sənə bu gün də.
Dünyada ən ötkəm iyidin özü
Müti bir quzudur sənin önündə

Davayla gəlirdi almanlar onda...
Sübhədək yummayıb gecə gözünü
Obaşdan çıxardın, nazik çit donda...
Günlərcə görməzdim evdə üzünü.

İşə can qoyardın, nə ki var gücün,
Kim deyər ağrınnan danışardın sən...
Bir məni yedirdib, doyurmaq üçün
Üç adam yerinə çalışardın sən.

Kəsildi kələyin, kəsildi əhdin,
Gənc ikən sən düşdün qarı donuna.
Sənin cavanlığın nə qısa çəkdi,
Bir daha sən cavan olmazsan, ana...

Bilirəm dünyadan gileyin yoxdur,
Daşını, hərçənd ki, sən daşımısan.
Sənin yox, dünyanın borcları çoxdur,
Ay ana, deməli, düz yaşamısan...

* * *

Sən doğma düzlərtək əzizsən mənə,
Doğulan gündən biz qoşa gedirik.
Mənə bənzəyirsən, mən də ki, sənə,
Ana gözündə də qoşayıq, birik.

Ürəkdən bağlanıb dostluq ülfətə
Gülüb-ağlayardı qoşa dünyamız.
Baxarlıq bizdəki bu ünsiyyətə
Dost-doğma olmuşdu ata-anamız.

Acı söz gəlməzdi heç vaxt dilinə, –
Ananın ipək tək xisləti vardı.
İynə-üsküyünü alıb əlinə
Mənim şalvarıma yamaq salardı.

Əgər sən bulanıb palçığa tamam
Çəkinib, qorxsaydın evə dönməyə,
Yuyub qurudardı əynini anam,
Beləcə yetərdi hər an köməyə.

Qoşa qalib gələr, biz döyülərdik...
Güləndə ürək də ayrı gülməzdi.
Gələ bilməsəydim naharda sizə,
Payıma toxunub dəyən olmazdı.

Birlikdə gedərdik səhər naxıra,
Bizi kənddə hamı qardaş bilərdi.
Qoşa qayıdardıq bizə nahara,
Süfrəyə gələni yarı bölərdik.

Bilməzdik bahardı, bilməzdik yaydı...
Gah bizdə yatardıq, gah da ki, sizdə.
Atamız-anamız qoşa-qoşaydı,
Dövlətli vardımı obada bizdən?..

Dostluq bir sap idi, qəlblər – muncuğu,
Bəzəndi ömrümüz hərərətindən.
Sonralar anladım: kişi dostluğu
Yetişdi o uşaq ünsiyyətindən...

* * *

Biz qoşa dəririk gənclik barından,
Yol isə uzundur... yatmayır düşmən.
Bir sənin xətrinə, a dostum, inan,
Keçmişəm çoxunun günahından mən.

Bu həyat yolunda səndən ötəri
Kimə sataşmışam, kimə gülmüşəm...
Mənə toxunmayan, mənə dəyməyən
Gör neçə adamı düşmən bilmişəm...

Sən isə qorxaraq, duranda geri,
Köməyə gəlmişəm, dostum, qaçaraq.
Bir gün bataqlıqda batsam, de görüm,
Duya bilərsənmi səndədir günah?..

* * *

Uşaqdıq... Sevgidən uzaqdıq onda,
Axı eşqin bizə nə xeyri vardı...
Ancaq o qızla sən rastlaşan andan
Məktəbdən mən evə tək qayıdardım.

Kor idim gözündə yanan ulduza,
Nə başa düşərdim, nə də qanardım.
O qızı sənə yox, səni o qıza
Eh, niyə gizlədim, mən qısqanardım.

Bu belə sirr idi, bu belə, amma
Söyərdim o qızı hər addım sanı.
Düşməndim o qıza, sən isə, amma
Elə sanırdın ki, sevirəm onu...

Məndən üz döndərib, getdin axır sən,
Qıza söz deyənün, axı həddi nə?..
Dostluğa inanan uşaqmışam mən,
Sənsə yetmişənmiş aşiq həddinə...

* * *

Doğma yurda nəğmə deyib ötürəm mən,
Ala gözlü səhərləri öpürəm mən.
Gen düzlərin şaqraq səslə boğazıyam,
Dərdi-qəmi nəğməm ilə boğasıyam.

Yaylaqların ətri gəlir hər nəğməmdən,
İlk eşqim də bu düzlərdir, bilməm nədən...
Bəd fikirlər qəlbimdə yox, nəğməmdə yox,
İnanmırsan, gəl qəlbimi parçala, bax!..

Ana Vətən, harda olsam, düşsəm uzaq,
Öz oğlunam yenə sənün, bil üzüağ...

* * *

Gərək mən küknarlı, şamlı bir meşə doğulaydım, ah,
Gül açardı orda bəşər oğlunun arzuları, bax.
Gərək mən ətirli, gözəl bir çiçək doğulaydım, ah.
Sevgilim də onda dərərdi məni hər sabah-sabah.
Gərək mən qayadan axan buz bulaq doğulaydım, ah,
Baş alıb gedərdim, yangılı çölə, düzə qaçaraq.
Gərək mən göylərdə dan üzü kimi doğulaydım, ah,
Nura qərq edərdim bu doğma yurdu, hər yerdən qabaq.
Mənə ana olub bu doğma torpaq, günəşsə – ata,
Bu iki hikmətdən doğulub gəldim sirli həyata...

* * *

Bir qəribə nəvazişlə dolu olur payız günəşi,
Üzür gömgöy səmələrdə... sakit, ilıq olur atəşi.
İstisinə qızınmaqçın qocalartək dağlar can atır,
Buz zirvədən ulu düzə, çölə haray çatır, hay çatır.

Çılpaq söyüd heç utanmır, lüt-üryandır, eh, nə vecinə, –
Səhər mehi şərab kimi axıb onun təşnə qəlbinə.
Nə gözəlmiş yaşadığım əcdadların ulu dünyası,
Yüyrək düzlər, bu al günəş, bu tərtemiz göyün aynası.

Külək silir ürəyimdən kədərlərin qara tozunu,
Duyuram mən, ah, yenidən arzuların bahar yazını...
Dünya durğun, günlər bozdur, – deyən, yalan deyir, inanma!
Yaşa dünya, yaşa könül!
Sən həyatda yaşa inamla!..

* * *

Ovçu ol, ovladığın
Ceyran olsun,
Öküz yox...
Təkələrin oylağı
Dağa birnəfəsə çıx.

Qəvvəs olub, dəryaya
Cumub dərya dibindən
Çıxart mirvarilər sən...

Arzum budur həyatın
Hər üzünü görəsən.

Bura dağdır, ora düz,
Qanad açıb
Göydə süz.
Ay oğul, bir arzum var:
Yolların olsun hamar...

* * *

Düşməninə görə mən,
Qüdrətini bilmişəm.
Dağlarının əzmindən
Qüvvətini bilmişəm.

Vətən, səxavətini
Düzlərdə duydum yenə.
Dünyada hörmətini
Keçmişin verib sənə.

Sabahkı şöhrətini
Baykonur dedi mənə.

HƏMZƏ HƏKİMZADƏ NİYAZI

(Özbəkistan)

HEY, HEY, ATAQ BİZ!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Məqam gəldi, işçilər,
Nəyə görə yataq biz?!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Niyə namusu, arı
Pula-vara sataq biz?!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Zalım bəylərə gəlin
Qanlı divan tutaq biz!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Elm, savad öyrənək,
Ağ günlərə çataq biz!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Zülümkarın taxtını
Od-alova qataq biz!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Səadətin dadını
Növbə çatdı, dadaq biz!

Hey, hey, ataq biz,
Daşı kəsər baltamız!
Əldə silah savaşıda
Qızıl qana bataq biz!

İŞÇİLƏR, OYANIN!

Əsrlər boyunca yatıb qaldınız,
Ətalət içində itib-batdınız.
Bir qarın zəhrimar çörək-su üçün
O güclü əllərdən gücü satdınız.
İşçilər, oyanın, oyanın, qalxın!
Çarpışmaq zamanı yetişdi xalqın!

Siz boyun əydiniz qaniçənlərə,
Gözyaşı daş qəlbə edərmi əsər?
Bu gidi dünyada ömür sürdünüz
Yarıc, yarıtox, güclə, birtəhər.
İşçilər, oyanın, oyanın, qalxın!
Çarpışmaq zamanı yetişdi xalqın!

Siz zülmə, sitəmə sinə gərdiniz,
Köləlik zənciri qırıldı bir gün.
Güldü azad Günəş: nədi dərdiniz? –
Qoşulun Günəşə Günəşlə gülün!
İşçilər, oyanın, oyanın, qalxın!
Çarpışmaq zamanı yetişdi xalqın!

Keçdi zalımların qara dövrünü,
Bu gözəl dünyada azad davranın.
Şərqilər ötməkçün azad günlərə
Haydı, halay çəkin, vurun dövrünü!
İşçilər, oyanın, oyanın, qalxın!
Çarpışmaq zamanı yetişdi xalqın!

TULKİN

(*Özbəkistan*)

İNSAN İZLƏRİ

Bu dünya
doludur
insan iziylə,
Hər insan özünə bir cığır seçir.
İnsan izləridir
dəryalar,
dağlar, –
insanın ömürü tufandan keçir.

Gül açmış diləklə bir insan yolu
Bəzənər,
oğul-qız ömründən keçər.
Ömür yollarının məhəbbət qolu
Qəlblərdən barınar, gözdən nur içər.

Yol çəkər, yol çəkər insan gözləri,
Sirli səmaları gəzib, dolaşar.
Yorulmaz insanın yüyrək izləri
Uzaq üfüqləri adlayıb aşar.

Ətirli günlərdən, çiçəkdən də xoş
Mən dada yetişən sözü bilirəm.
Yaxşı əməlləri, yaxşı insanın
Bu fani dünyada izi bilirəm.

Səmada hər kəsin öz ülkeri var,
Göynəyir göylərdə ulduz gözləri.
Yer oğlu ora da bir gün yol tapar,
Düşər ulduzlara insan izləri!..

* * *

Sən bir kəsi gözləməsən,
Gözləyənin olmayacaq.
Sevda dolu, vurğun qəlblə
Bir ürəyi səsləməsən,
Səsləyənin olmayacaq.
Qoşul sevən ürəklərə,
Dənizlər keç, zirvələr aş.
El yolunda, xalq yolunda
Dərdlə tutaş, qəmə qatlaş!
El də sevər onda səni,
Alar səni kölgəsinə.
Məhəbbətlə yaşayarsan
Sən də sevgi ölkəsində.

ASTANA

Dostlarla rastlaşaq hər yanda, nola,
Ürək də açıla, gülə dostuna.
Bu böyük dünyaya baş alan yola
Uçuş məskənidir doğma astana.

Daş qəlblər gül açmış bağa bənzəyər,
Ətriylə ömrümüz – təşnə, məstanə.
Kandarını dostun izi bəzəyən
Xoşbəxt astanadır bizim astana.

Astana – ilk addım, ilkin qədəmdir,
Yüksəliş yolunda ilkin pillədir.
Ay ilə qovuşan o pərvaz yollar
Doğma astanadan göyə millədir.

Nurlu astanada dayanıb ana
Yaxşı yol arzular gəlin, qızına.
Səadətlə qoşa arzular ona
İşıqlı ev-eşik, qızıl astana.

Astana qapıdır təzə evlərə,
Yeni uğurların başlanğıcıdır.
Astana – ayrılıq, astana – vüsal,
Astana taleyi şirin, acıdır...

O kiçik evlərin astanasında
Bu böyük dünyaya boylanırıq biz.
Ömrümüz azaddır dost tənəsindən
Odur ki, işığa boyanırıq biz!

İşığa açılmış, nura açılmış
Astana olaydı ürəyim də kaş!..

SALAMAT QAL!

Kül altında öləziyən köz-kömür kimi
Ötən günlər yaddaşından keçər bir-bir.
Kişi ömrü yaşanıbsa bir ömür kimi
Ömrün izi yaddaşlara köçər bir-bir.

Dost-tanışın yaddaşına köçübsə ömrün
Demək, nahaq yaşamadın bu dünyada.
Bu dünyada sevinc də var, qəm də var, düşün,
Boş yaşammış günlər yetmir bərkdə dada.

Göydə üzən durna səfi – o uzaq ağrı
Əl çatmayan, ün yetməyən bir arzudur.
O göylərdə sızıldayan ulduzun ağrı
Bir ümidin işığıdır – qəlb isidir.

Bu dağların gen qoynunda gülən şələlə
Sevincdən pay uman, nübar çağımızdır.
O köhlən ki, çapıb gedir, yal vermir ələ
Əldən verdiyimiz bahar çağımızdır.

Bəzən də deyirsən, dünya – əbədi həyat...
Eh, guya ki, çoxdur bəxtdən bay olanlar.

Sən anın qədrini bil ki, qardaşım, heyhat,
...Hər bir anın öz yeri, öz çəkisi var.

Göy tağında elə yanan min ahəngli rəng
Bizim eşqimizin xoşbəxt çalarındır.
Göy budağa dolaşaraq düşən çərpenək,
Ömrümüzün düşüb, itən çağlarıdır.

Uçaraq göz qırpımında gedən bu anlar
İnsanın ömründən düşən səhifədir.
Hərdən tutub yaxamışdan soruşur onlar:
Yaşanmış bir ömrün xeyri, nədən nədir?

Heç baş açmaq olmur amma tale felindən,
Biri yüz yaşayır... biri... ölür birdən...
Kim ki, ötən vaxtın, anın tutdu əlindən
Şahlıq quşu yenməz onun çiyindən.

Belə oğlanlara halal olsun bu həyat,
Olsun qismətləri hər cür cahi-cəlal.
Tale kimi üzlərinə gülsün bu həyat,
Desin, bu dünyada yaşa, salamat qal!

FEYZ ƏHMƏD FEYZ

(Pakistan)

DUA

Dedilər dünyanın sonu çatacaq,
İnandım həyatın mən sabahına.
Diz çöküb yalvarsam, yalvardım ancaq
Sevgi allahına, eşq allahına.

İlahi, kərəm et, qoy bəd əməllər
Sevən ürəklərə şübhə salmasın.
Ağ günə çıxsın qoy əzilən ellər,
Dünyada məhkəmə, məhbəs qalmasın.

Mən səndən çox uman, kəsən deyiləm,
Qoy tutsun ağanı kasıbın ahı.
Nə çoxdur dünyada döyən, döyülən,
Sən haqqın namını vermə ilahi.

Qoy günəş nuruna tamarzı gözlər
Açılsın günəşə, aya boylansın.
Susan ürəklərdə qıfıllı sözlər
Nəğmələr selitək bir gün oyansın.

Qəlbində eşq odu, məşəli yanan
Qoy nəğmə oxusun elimdəm – nə xoş.
Həqiqət işığı gəzsın hər yanı
Bu azad havadan, sevgidən sərxoş.

İKİ SƏS

Birinci səs:

Ah, tükəndi arzular, sona yetdi bu uçuş,
Ulduzlar bəndə düşüb, göylər qoynunu açmış.
Getdi coşqun arzular, ümidlər kimə qaldı?
Nur qanadlı ilhamın səmaları qaraldı.
Mənə nağıl danışma, faydası yox yalanın,
Qisməti ölüm olar son ümitsiz qalanın.
Sağ olsun, dar ayaqda dada yetdi Vətənim:
Artıq çoxdan hazırdır məzarımla kəfənim.

İkinci səs:

Dayan, tələsmə dostum, qəm yemə çox da hədə,
Dünyanın nemətindən hamıya bir pay yetər.
Əgər elin səsində varsa sənin də səsin,
Bir üşüyən ürəyi isidirsə nəfəsin,
Bil ki, güləcək axır tale sənin üzünə,
Səhra gülüstan kimi görünəcək gözünə.
Əgər bir gün boş qalsa yerin süfrə başında,
Sanma cana qəsd edər dünyamız bu yaşında.
Səndən sonra gecələr, səhərlər də qalacaq,
Yaşıl kəndlər, obalar, səhərlər də qalacaq.
Qalacaqdır sevdinin, oxşadığın gözəllər,
Dinlədiyin nəğmələr, xoşladığın qəzəllər.
Dəfnində ağlayacaq gözlərə minnətdar ol!
İndidən oxşayacaq gözlərə minnətdar ol!

Birinci səs:

Yaxşı, bəs belədirsə yaşamaqdan nə fayda?
Ömrün ağır yükünü daşımaqdan nə fayda?
Əgər sədd hörürlərsə fikrin xalqa çatmasın
Söylə, dost, düşünməkdən, daşınmaqdan nə fayda?
Son mənzil məhbəsdirsə, daha bünövrə qoyub
Azadlıq binasını başlamaqdan nə fayda?

İkinci səs:

Nə qədər dizimizdə dəyanət var, qüvvət var,
Qəlbimizdə mübariz sevgi var, həqiqət var
İnqilab nəğmələri, şərqi ötəcəkdir hey! –
Qolumuza taxılan bu qandal, qantarğalar!
Biz dünənin sahibi, sabaha da sahibik,
Vaxt gələr diz çökərlər önümüzə ağalar,
Ay da, günəş də gedir bizimlə qoşa, əlbir
Bütün yaxşı adamlar, gələcək bizimlədir!

FAZİL İSGƏNDƏR

(Abxaziya)

AXŞAM

Bir titrək qadın səsi
Göy talada üşüdü.
Qu quşunun nəğməsi
Meşənin gülüşüdü.

Günəş batır, dünyanı
Qərib axşam alırdı.
Zər yaxalı göylərdə
Son şəfəqlər yanırıdı.

Günəş batır, axşamdır
Bağlar yatır kimsəsiz.
Bu dünyada neylərdik
Bu müqəddəs kədərsiz?

Bir an da bir ömürdür
Ömürün yarısında.
Dünya durub gecəylə
Gündüzün arasında.

LİVİU DAMIAN

(Moldova)

YUXUMA GİRMİŞDİ...

Yuxumda gördüm ki, yamanca acam,
Avara, qayğısız gəzdim küçəni.
Guya ki, dağılıb öz qarı-bacam,
Bağlarda yatıram uzun gecəni.

Gördüm ki, dünyada aclar var hələ,
Doldu əllərimə buğdalar dən-dən.
Keçdim ölkələri belədən-belə,
Səhraya, çöllərə toxum səpdim mən.

Od tutub yanırdı gün parladıqca,
Uzaq Afrikada çöllər, düzənlər.
Əlimdən pay aldı böyük, balaca
Sevindi taledən bezib-küsənlər.

Dəyirman daşıtək ağırdu yüküm,
Bu ağır gözümdə böyütdü məni.
Dəyirman daşıtək fırlandı yuxum,
Bir anın içində üyütdü məni.

Torpağa yaraşlıq, düzə yaraşlıq
Dadlı, bərəkətli qızıl yağışdım.
Dağlar da işıqdı, dərə də işıq,
Mən yağdım torpağa, yerə qarışdım.

Torpağın altında itməzdən qabaq
Gördüm ki, zəmilər qızarı tel-tel.
Biçinçi əlində ötürdü oraq,
Toy-bayram nəğməsi oxuyurdu el...

QRİQORİ VIERU

(Moldova)

YAŞAYIRAM

Məhəbbət ətəyində
yaşayiram, inanın.
Sevginin özəyində
gizlənidir imanım.

Bir nəğmə sahilində
mən yaşadım... unudun.
Onun da özəyində
gizlənidir umudum.

Çörəyin qırağından
bir qırtımdır, bax, andım.
Özəyində gizlənilib
sizi sevmək inadım.

* * *

Torpağa sancılıb
nizə, qılınclar –
yada düşür iynəli
döşəkcələr, balınclar.
Bu gün nəyə biz yamaq
salacayıq, balası?!
Bəlkə, yayın yaxası
Süzülmüş köynəyinə?
Yoxsa, qışın ağappaq
göz yaşardan göynəminə?

Tala-tala cırılıb
yamacın ağ papağı.
Yoxsa yamaqlayaq biz
bu bəlalı torpağı?! –
Bağrı şırım-şırımdır...
Nəyi yamamalıyıq,
Zəlzələnin sökdüyü
bu dağı, bu düzümü?
Ruhun əzab verdiyi
işgəncəli üzümü?

Torpağa sancılıb
nizə, qılınclar.
Şair qələminə
orda yermi var?!

İON BUDAY-DELYANU

(Rumuniya)

QARAÇINAMƏ

(Bir hissə)

Totalım ki, kralı biz seçirik həmişə,
O da gördüyünüz tək, özünü verib işə
Bu diyarı idarə eləməkdə haqlıdır,
Bəs övladı, nəvəsi hansı dinə bağlıdır?
Dostlar, arxayın ola bilərsinizmi, deyin,
Peşman etməyəcəkdir balalar bizi bir gün?

Tarixdə misal nə çox, buna misal yüz-yüzdür,
Tarixçi istəyəndə tapır yan-yana düzür.
Odur ki, mütləqiyyət aparıb hara çıxır,
Sübut etmək asandır, mümkündür əvvəl-axır.
Keçən illərin səsi, ötənlərin nəfəsi
Məsləhətlə öyrədər, arif edər hər kəsi.

Tarixçi yada salar, istəsə bunu hər kim,
Qədimlərdə yaşayıb bir hökmdar, bir hakim.
O çox adil olubdur, çox ağıllı, qüdrətli,
Dünyanı iqlim-iqlim gəzib şanı-şöhrəti.
Övladınsa ataya oxşaması çox azdır,
İstəyirsən tarixi poz, lap təzədən yazdır!

Lap əgər sən tapsan da, deyil bu hələ səbəb
Ki, ona bu cavanlar gedib olsunlar təbəb!
O harın, tox balanın qulluğunda dursunlar,
Hər nə desə sevincək alqış, çəpik vursunlar.
Sual budur ki, o kəs yurdsevərmi olacaq,
Yoxsa satıb yurdunu, dostlardan bac alacaq?

Mümkündür bu, inanın, nə qərribə işdir ki,
Olanların yanında bu hadisə heçdir ki...
Şah atanın tək-tənha, bircə oğlu, varisi,
Dönüb qəddar olubdur ələ alcaq mirası.
Doğulmaqçın neçə ay hələ yol gələnləri
Təhkim edib bu başdan, qandallanıb əlləri!

Beləsi yıgıb elə qanunun cilovunu,
Şıkarı gözdən qoymaz, əldən verməz ovunu!
Əxlaq nədir saymaz heç, hər nə desə qanundur,
Gözü heç nəyi görməz, nə istəsə onundur.
Dədə-babadan qalma, müqəddəs nəyimiz var,
Düşər ayaq altına, təhqir olunar, batar.

Kral axmaq, ya da ki, kinli olsa kim bilər,
Camaatın başına necə müsibət gələr!
Nələr çəkər elatı, nələr çəkər kasıb xalq,
Dəli, qudurmuş şahın gözünü qan tutan vaxt!
Əməlində sərhəd yox, işlərində şahidi,
Hanı elə tərəzi, hanı ölçü vahidi?!

Ancaq bütün halları öyrənmək üçün gərək
Biz başqa bir nümunə tapıb misal gətirək.
Tutalım ki, o varis başqa adamdır tamam,
Həm qoçaqdır, həm mərddir, həm də müdrük, pürkamal,
Vallah, belə olsa da, yenə o aqıl kəs
Xalqın dərđini duyub, xalqı anlaya bilməz.

Mütləq hakim, hökmdar o ölkəni tək-tənha
İdarə etmək üçün gərək ola əjdaha!
Xalqın dərđini duyub, xalqı anlamaq üçün,
Yaxşılara əl tutub, pisi danlamaq üçün,
O tək əldən səs çıxmaz, bütün səyi hədərdir,
O ölkənin qisməti həyəcandır, kədərdir.

Odur ki, o hökmdar həmfikir aramalı,
Silahdaş gözməlidir... O adamlar el malı,

Yurd malını hifz edib, qorusun bəbək kimi.
Beləsinə tapanda təyin edir hakimi,
Naziri... vəzifənin nə kiçiyi, irisi,
Deyim ki, heç fərqlənmir birindən o birisi!

Hökmdar səfeh çıxar, axmaq da ola bilər,
Onda yanındakılar işləri ələ alar.
Ütük vəzir-vəkillər hər işə baş soxarlar,
Xalqın malını yeyər, yemək nədir, tıxarlar!
Papağı günə verən belə kral, belə şah,
Boş-bekar oturmaqdan, sözsüz, ləzzət alacaq!

Bax, beləcə o sürü bülövləyib dişləri,
Həll edəcək sarayda yüksək, ali işləri.
Almayacaq vecinə, göz yumacaq hökmdar,
Deməyəcək bir kəsə gözün üstə qaşın var!
Təbii sanacaqdır: kübar, ali məmurlar
Tutduğu hər bir işdən özünə gəlir umar.

Dünyada bərabəri, tay-oxşarı olmayan,
Üzdə ahəstə gəzib, arxada dinc qalmayan,
O tülüngü, hiyləgər, lotu-bambılı dəsi,
İstəsə, aldatmağa sövq eləyər hər kəsi.
Elə qurar torunu, bir gün ayılıb o şah,
Görər tora düşübdür, işləri müşküldür, ah!

Hökmdarı qurulmuş tora düşən bir xalqın
Gəlin güzəranına, gəlin gününə baxın!
Qayda nədir, qanun nə, hamısı əfsanədir,
Azadlıq daş qəfəsdə, istibdad zülüm edir!
Artıq nəfəs almaq heç mümkün olmur bir hovur,
Sıxır məngənə kimi köləliyin buxovunu!

VASİLE KIRLOVA

(Rumıniya)

TIRQOVIŞTE ARABALARI

Siz ey ulu divarlar, möhtəşəm abidələr,
Siz dünənə heykəlsiz, keçmişdən xatirələr...

Bir vaxt bu torpağın da azad günəşi vardı,
Azad torpaqda xalq da azad nəfəs alardı...

Vaxtın iti qılıncı hər şeyi kəsdi-biçdi,
Bu uçqunlar üstündən neçə tufanlar keçdi.

Yox oldu şöhrətiniz. Qismətiniz kül oldu.
Köçüb getdi adamlar, yerinə sükut doldu.

Babaların şöhrəti izsiz-tozsuz itibdir,
Yerindəsə cəngəllik, qara sirkən bitibdir.

Ötənlərdə heyrətlə sizə baxan hər bir kəs
İndi təəccübünü görsə gizlədə bilməz.

Burda yermi tərənib, göymü qorub, əcəba!
Daş üstə daş qalmayıb, hər yan uçqun, xaraba...

Dünyada hər bir şeyin sonu budurmu, heyhat:
Qaranlığa gömülmüş, qərq olmuş qəmli həyat...

Bura qədəm qoyanın hamısına agahdır,
Hər şey fani dünyada izsiz qərq olacaqdır.

O qala bir zor qala, çox möhtəşəm, əladır,
Vaxt dağıdıb yıxacaq, zaman yaman bələdir...

Zirvələrə can atan, eyzən ucalan bir kəs
Uçuruma uçmaqdan heç vaxt qoruna bilməz.

Mənimsə can atdığım nə qala, nə saraydır,
Bu daş xarabalardır, susmuş bu daş haraydır.

O tufana, yağışa düşmüş bir çobantəhər,
Mən buraya qaçıram, tələsirəm hər səfər.

Taleyin həmləsindən sizin bu daş sipərlər
Hifz eləyərlər məni, mənə qalxan gərərlər.

Yox, mənə nəğmə deyil, qüvvə gərəkdir mənə,
Zülüm-zülüm ağlayım, ağı qoşum mən sənə.

Bura ağıl, müdriklik, dərinlik çeşməsidir,
Burada duyduqlarım Tanrının töhfəsidir.

Budur, keçib-gedir gün, yenə sükut bürüyür,
Hər tərəfi yöndəmsiz bir qaranlıq bürüyür.

Əldən-dildən düşənlər daş kimi düşüb yatır,
Sakitlik çökür yerə, hər yan sükuta batır.

Axı, yuxu hər dərddin əlacıdır, dərmandır,
Ancaq mənə vec vermir, halım yenə yamandır.

Yenə tutub yaxamdan o köhnə dərdim-qəmim,
Xarabaya sürüyür, gətirir bura məni.

Mənim əziz daşlarım. Sizi qəmli görəndə
Canda ruhum tərپənir, qan oynayır bədəndə!

Sizi düşünürəm mən, özgə bir iş yapmıram,
Qəfildən darıxıram, özümə yer tapmıram.

Keçmiş şücaətlərin qəbri üstəyəm sanki,
Şikayət dinləyirəm həyəcanla, inan ki...

O dumanlı zülmətdə görə hardan güc alır,
Sadə, yaxşı, amma ki, qəmli sözlər ucalır:

“Tüstü kimi dağıldı şöhrət. Son qismət budur.
Axı, bura məhv olmuş azadlığın yurdudur.”

Yenə də o qəmli səs ruhuma lərzə salır,
Talehin qarasına dilimə hədyan gəlir.

İzn verin siz mənə, sizi ulu divarlar,
Ağlayım, toxdayım mən, ürəyimin dərdi var.

Daşürək, qəddar adam bura çətin üzükər:
Qorxar daş xarabadan, hövllənər, tez ürkər...

ÇEZAR BOLLIÄK

(Rumuniya)

BİYARA GEDƏN KƏNDLİ

1

Ah, torpağa zəncirlə
Bizi bənd elədilər.
Bizimkilər bir içim
Su üçün diləndilər.
Hər nə vardır, özgənin...
Biyar işi ağırdır!
Xış əkmək, cüt çəkməkdən
Əllərimiz yağırdır...

Bütün ömrümüz boyu
Biz ağanın malıyıq...
Qapısının nökeri,
Həm heyvanı malıyıq.
Hər təhkimli kəndlinin
ailəsi, inəyi,
danası, həm öküzü
ağanın özünüdür, –
Yazılıbdır dəftərə.
Ağanın kefi gəlsə,
İstəsə nəfi gəlsin,
Satacaqdır bir kərə...

Satmağa hazırdırlar...
Belə işləri də var:
Əl aşığı olanda
İcarəyə verirlər.

Qoca-cavan, fərqi yox,
İşləmək üçün bizi
Hər yerə göndərirlər.
Onlar atadanqalma
Adətə varisdilər:
Nə qədər çox tər tökdün,
O qədər hərisdilər!

Qulların şirəsini
Sıxıb çıxardır ağa.
Gecə-gündüz hazırdır
Bizdən töycü yıgmağa.
Vəzifəsi artdımı,
Vergini də artırır.
Onu nazir qoysalar
Lap son həddə çatdırır.
Qanımızı sümürür,
Qarət də edir bizi
Qarı düşmən durmadan!
Neçə cildə girir o
Xortdanın oğlu xortdan!

2

Vicdan nədir, insaf nə,
Nəyə qiymət qoyurlar?!
Olanımız onların,
İşlədirlər, doymurlar!
Bir sevgi oyununa,
Yada bal paltarına
Onların qoyduğu xərc
Ömürlük bəs edərdi
Mənim balalarım!

Bal yığan arılar tək
Səhər-axşam işdəyik.
Ağalar kef eləyir,
Bizsə keşməkeşdəyik!

Anbarları doludur,
Özləri tox, kefikök.
Bal yığan arıların
O baldan xəbəri yox...

Daha müftə işə qol
Qoyan deyilik artıq!
Ağalar, borcunuzu
Qaytarmaq vaxtı çatdı!
Haqqımızı qazandıq,
Qandallar qırılıbdır!
İndi torpağa sahib
Kəndli özü olubdur!

Kotanları rahlayın,
Doğsun torpaq bərəkət!
Bol nemətin dərmanı
Hərəkətdir, hərəkət!
Haqqımızçın ağaya
Ağız açdıq nahaqdan.
Haqqımızçın vuruşa
Girməliyik bu andan!

DİMİTRİYE BOLİNTİNYANU

(Rumıniya)

AZADLIQ NƏĞMƏSİ

Hələ çoxmu indən belə,
Sizin ey mərd oğullar,
Ah çəkib, köks ötürmək,
Ağlamaq fikriniz var?

Kim əsarət zülmünə
Müti boyun əyirdi,
Qoy bilsin, azadlığın
Bu gün məqamı gəldi.

Vətən uğrunda ölüm
Şərəfdir! Silahlanın!
Qərənfillər bürüyüb
Şəhidlərin məzarın.

Yaxşı bilsin qoy bu gün
Hər istibdad əsgəri,
Xalqa çəkilən dağın
Heç vaxt sağalmaz yeri.

Ya rəbb, özün qəlblərdə
İntiqam odu yandır!
Düşmənlərin boynuna
Kəfəninini dolandır...

BOQDAN PETRİÇEYKU HAŞDEU

(Rumuniya)

KASIBLIQ

Marıqdakı nişançıtək
Bir qarın yem üçün kasıblıq
Barmağı tətikdə saxlar. –
Tətiyi azacıq çəkcək,
Balaca quşcuğaz səssiz
Millənib yerə düşəcək.

Təkcə böyük, çətin zəhmət
Taleyin qara hökmündən
Hələlik hifz edir məni.
Keçmişlərdə, yüz il qabaq,
Beləcə, hifz edərmiş bax,
Cəngavəri dəmir papaq.

Gəlir payız duman, çəni,
Əvəz edir ilk baharı.
Kəsir qarını qocalıq.
Fikir alıb-satır səni:
Kaş, boş günlərin qaçışı
Dayanaydı bircə anlıq...

İtib-batan, hədər gedən
Zəhmət əl çəkmir yaxamdan,
Bir əlacsız əliləm mən.
Sən nəfəsə, qəbirəcən
Üzünə bəxt gülməyəcək
Bir bədbəxtəm, zəliləm mən.

Hey deyirəm, yatmış şüur
Gözəlliklər dünyasına
Qanad açsın bir quş kimi.
Havalanıb bircə anlıq,
Sonra yenə vurulmuş tək,
Düşür yerə o daş kimi.

Özgəsinin əzabını
Görməyənlər yaşar amma!
Hər qəpiyin yolundaca
Candan keçər, coşar amma!
Kasıba cənnət vəd edər,
Özününsə bu dünyada
Varı aşıb-daşar amma!

Dünyaya göz yumsa kasıb,
Ayaq alta atıb onu,
Çiyrənərək dəfn edərlər.
Ömrü boyu onlar üçün
Şamtək yanmış bir yazığı
Unudaraq, tez gedərlər...

Marıqdakı nişançıtək
Bir qarın yemçün kasıblıq
Barmağı tətikdə saxlar. –
Tətiyi azacıq çəkcək,
Balaca quşcuğaz səssiz
Millənib yerə düşəcək.

ALEKSANDRU VLAXUTSE

(Rumuniya)

EMİNESKUYA

Gözəl kitabınla ayrılmazam mən,
Çox da hər şeirini əzbər bilirəm.
Dürlü düşüncənin barlı çölüylə
Fikirli, pərişan gəzib gəlirəm.

Qəmli günlərinə gecələr enən
Qara göylərdəki sübh ulduzu tək
Parlaq gözəlliyin dünyasına mən
Dalıram... bilirəm, bu çox çəkəcək.

O nəvaziş dolu, o fikir dolu
Baxışın necə də aydındır, allah!
Alnında hər cığır – düşüncə yolu,
Qəmli üzündəki yorğunluğa bax!

İnandım, naxışın naxış deyilmiş,
Sənəndə bağrını gizlədərək sən,
Dünyanın daşını atan kəslərə
Bütün ömrün boyu qibtə etmişən.

O uca alnının qübbəsi altda
Fikirlər nahaqdan tüğyan etməyir, –
Kim bilmir, əbədi buzlaq zirvədən
Ağ-qara buludlar bir an getməyir!

Eh, əgər dəryadan ləl tuturmuştək
Qəlbinin o dibsiz dərinliyindən
Misralar çıxaran o böyük dühan
Belə yanmasaydı, durmadan hər an, –

Hüduzsuz fikirlər məmləkətində
Hər şeyi işığa, nura qərç edən,
Mina tək qarqara gicqahlarında
Gümüşü naxışlar oyub tərç edən
Şimşək düşüncələr səngisə idi,
Allahın bir adi bəndəsinincə
Taleyi düşsəydi sənin bəxtinə,
Sənin o üsyankar, narahat aqlın
Bütün ağırlara qələbə çalıb
Asanca çıxardı zəfər taxtına!

Etina etmədən məzlum ahına,
Almayıb heç zaman dərđi eyninə,
Bu qoca dünyada olum, ölümün
Bilməzdin... fərqi nə, yaxud, eyni nə!

Yox, sən o soyumuş, alçaq qəlblərdən
Çox-çox qəlbilərdə qalxıb durmusan.
Dünya göz yumanda özgə dərđinə,
Qəmin dəryasına sən baş vurmusan.

Həminin yerinə tək yanan sənsən,
Gözlərin yaşını tək anan sənsən.
Telində titrəkçə sətirlər ötən
Həm kövrək, həm ötkəm o kaman sənsən...

Sətrində qəlbinin qətrəsi vardır,
Fikrinin uçuşu şimşək andırır.
Eh, işıq nə bilir, işıq ki kardır, –
Zülməti işığa qərç etmək üçün
Atəşlər özünü oda yandırır!

ƏKİNÇİ

Şumluqda zəhmətkeş, sadə əkinçi
Şehli şırımlara hey toxum səpir.
O yeni həyatın ruşeyimləri
Vaxt gələr, dirçələr, göyərər bir-bir.

Ovucu doludur, xışıldayır dən...
O, sakit, arxayın, güclü əliylə
Xoşbəxt günlərini əkir, mən bilən,
Danışır torpaqla torpaq diliylə.

İşlə ey əkinçi, qoluna qüvvət!
Dəyişib gələndə fəslin sabahı
Gülsün üzümüzə qoy qızıl sərvət.

Biçinə hazırlaş ilin yay çağı,
Edəcək gücünə el-oba heyrət...
İndisə qanınla suvar torpağı

DUMİTRU NEKULUTSE

(Rumıniya)

MƏZLUMLAR VƏ CƏLLADLAR

Yazıq xalq zülümdədir...
Əlinin bəhrəsini
Tutub ondan alırlar.
Sən taleyi söyürsən,
Boynundasa bu zülmün
Əsarət xaltası var.

Dəmir yumruq altında
Dişlərini qıcardıb
Susur, sakit durursan, –
Qalxmağa heyinmi var?!
Arvad-uşaq ağlayır,
Sənsə boyun burursan.

Əgər dilinə alıb,
Desən, qardaşlar, qalxın,
Yetdi azadlıq vaxtı! –
Devriləcəkdir taxtın...
Qaçsan da çatacaqlar,
Zindana qatacaqlar.

Soyğunçu köpəklərin
Qudurğan əməlinə
Gizlindəcə yanırısan.
Udub göz yaşlarını,
Kədərini-qəmimi
Nəğmələrdə anırısan.

Bu müzür padşahların,
Əyanların, keşişin

Tükənməyir zülümü.
Sən isə qandallısan,
Evdə bir çətən külfət
Çörək gözləyir əlbət.

Öküz acından ölür,
Zor ilə çəkir qışı,
Heydən düşüb dayanır.
Ayaqyalın, lüt-üryan
Sən yazığın gözündə
Dünya qəmə boyanır.

Zəhmət səni üzübdür,
Üst-başın da cır-cındır,
Ömrü boyu köləsən.
Ümidin yox sabaha,
Bir kəs də tapılmır ki,
Dərd-qəmini böləsən.

Yer üzündə düzlük yox,
Göylərsə susub durur,
Allah unudub səni.
Qəminə yellər şərik,
Bulaqların ağzı
Bürüyübdür çəməni.

Durnalar köç eyləyir...
Başını qaldırmağa
Bir an macalın yoxdur.
Durnalar qayıdan çağ
Yenə köksündən qopan
Həmən ağrı, o ahdır...

Hər səhər öz yerindən
Yenə qultək qalxırsan.
Yağış döyür zəmini...
Söylə, ay yazıq, haçan

Sən bu fani dünyadan
Alacaqsan kamını?

Günəş özü şahiddir,
Döyüş meydanlarında
Övladların şəhiddir.
Zülmətdə işıq olmaz,
Əsarətdə boğulan
Bir azad nəfəs almaz.

Zülmə boyun əyməyin
Taxt-tacla döyüşən
Ən mərd oğullarına
Düşmənlər böhtan atır.
İş acır başlarına
Tutur, zindana qatır.

Ən böyük arzuları
Nifrətlə zəhərlənib.
Qandal qəbirləridir:
Sevgi hüquqları yox,
Döyüş hüquqları yox,
Səbirlər dağ ərdir.

Sahiblər deyir axı:
Bu qızmış pələngləri
Azadlığa buraxsan,
Köləsiz qalacaqsan.
Kim qulların yerinə
Verər özün dərinə?

Məzlumsan, xalqım mənim,
Həqiqətin yoluna
Əclaflar çəkib sipər.
Başqa tale gözləsən,
Fırtınaya, tufana
Palıd kimi sinə gər!

ALEKSANDRU MAÇEDONSKIY

(Rumuniya)

YAŞASIN KRAL!

Ağla, rumın ölkəsi,
Acından ölür bu xalq...
Şöhrət krala çatır,
Kəndlisə qan içində,
Allahın işinə bax!

Nəyimiz var, Berlinə
Açıq-aşkar verilib...
Bu yurdun sərvətləri
Reynli prinslərin
Qədəminə sərilib.
Əzab, zəhmət, qan-qada, –
Bax, bunlarsa bizimdir.
Ey berlinli ağalar,
Qızıllarsa sizindir!

Ağla, rumın ölkəsi!
Nədir, işlər dolaşıb?
Şöhrət krala çatır,
Kəndlisə qan içində,
Ölkənin ağlı çaşıb.

Yoxsa, ötdü xoş günlər?
Sarayda sərvətmi yox?
Onda ziyafətlərin
Sayı niyə belə çox?
Bir sirr mənə əyandı!-
Harda bir əclaf görsən,

Bil ki, onun qohumu
O sarayda əyandı!

Gül, gül, ey məğrur ölkə!
Gül, ağrını boğasan!
Şöhrət krala çatır,
Kəndlisə qan içində...
Xalqın son tikəsinə
Azğın kral əl atır.

Bütün bu rumınların
O ali hökmdarı
Doğma dili bilirdi,-
Buna çatırdı arı!
Gələndə bircə söz də
Almanca söyləmədi!
Necə hörmət etməyək
Belə uca bir taxta?
O ki yuxarıdadı,
Bizik qalan bu altda!

İOHAN MAYRHOFER

(Avstriya)

DALĞA VƏ GÜL

Dalğa gülə söylədi:
Azadlıqdan kim keçər!
Qızıl günəş doğanda
Mənə zərdən don biçir!
Dalğa bacılarımla
Oynaşırıq, aşırıq,
Biz uzaq dənizlərə,
Delfinlərin yanına
Yol açırıq, qaçırıq.
Yaman yazığım gəlir
Sənin kimi bir kəsə:
Çürüyəcəkdir canın
Sahildə daş qəfəsdə.

Gül dalğaya söylədi:
Mənim bəxtim belədi.
Sahildəki çəmənə
Gül ətirim yayılır.
Cəlb eləyir hamını,
Budağıma quş qonur,
Kəpənəklər bayılır.
Bax o zaman duyuram:
Bütün öz gözəlliyim,
Hüsnümlə, camalımla
Doğma yurda bağlıyam –
Torpaq məni yetirib.
Bir gün də görəcəm ki,
Məni ana sandığım
Qoynundaca itirib.

TƏSƏLLİ

Öz ruhuyla ülfət bağlayan insan
Bütün ömrü boyu yaşayıb rahat,
Nə indi, nə sonra, inan, heç zaman,
Nə həsəd biləcək, nə də kin-küdrət.

Hərənin dünyada vardır öz yeri,
Toxunub hər kəsə allahın əli.
Deyirəm, bizlərin bəlkə hər biri
Bir böyük məqsəddün dünyaya gəlib...

Gəncliyin qəlbində ikrah doğuran
Nə varsa – qocalıq anlar çox zaman.
Bax, elə bundaca bir təsəlli var,
Bu yolla qocalıq təskinlik tapar.

TƏRAVƏT

Yorğun düşmüş yolçuya
Meşə sərin kölgə verir,
Qəlbi bişmiş yolçuya
Bulaq büllur töhfə verir.

Sən də eləsən, gülüm,
Canlandırdın təbiəti.
Bu dünyada hər nə var
Səndən alıb təravəti.

İOSİF XRİSTİAN SEDLİS

(Avstriya)

HAVA GƏMİSİ

Okeanın göy dalğası
Ulduzları əks edir.
Tənha gəmi yelkən açıb,
Göy sulara üzüb gedir.

Əyilmir dor ağacları,
Səs salmayıf yelqovanlar.
Lyuklardan baxan topların
Sakit, qorxunc görkəmi var.

Kapitanın səsi gəlmir,
Gözə dəymir dənizçilər.
Üzüb gedir tənha gəmi
Ona külək, tufan neylər?

Okeanda bir ada var, –
Səhradır, sükut asılıb.
Orda susur tənha məzar, –
İmperator basdırılıb.

Düşmənləri qum içində
Çox şərəfsiz dəfn ediblər.
Üstünə bir daş da atıb,
Təkcə qoyub tez gediblər.

Gecəyarı, eyni vaxtda,
Hər il onun ölüm anı,
Uca, qranit sahilə
Gəmi sakitcə yan alır.

Bu vaxt imperator birdən
Qalxıb o soyuq qəbirdən,
Papağını qoyub gəlir,
Nə danışır, nə də gülür.

Qolunu qoynuna qoyur,
Gözləri düz yerə baxır.
Gedib sükanda əyləşir,
Gecikmədən yola çıxır.

Fransadır doğma yurdu,
Oradadır qoşun, ordu.
Taxt-tacı, həm varisi,
Vəliəhdi – tək mirası.

Doğma yurdu görən kimi
Gözündə od alovlanır.
Sinəsinə sığmır ürək,
Qəzəbi də cilovlanmır.

İri addım ata-ata
Sahilə gedir o birbaş.
Marşalları haraylayır
Gəzir özünə silahdaş.

Ancaq bıçlı əsgərləri
Elba boyu yatıb qalıb.
Onları ərəb qumları,
Qus qarı qoynuna alıb.

Marşallar da eşitmirlər:
Ölənə heç səs çatırmı?
Çoxusu dönük çıxıbdı,
Qılınc-qalxanı satıbdı...

Döyüb yerə ayağını
Sahil boyu gəzişir o.

Hərdən bərkdən çağıraraq
Yenə yaman qızıdır o!

Səs yayılır hər bir yana,
Səsləyir öz balasını.
Vəd eləyir yenə ona
Bu dünyanın yarısını.

Fransasa özünüdü...
Şah oğlundan cavab gəlmir.
Çox gözləyir imperator,
Neyləsin ki, gedə bilmir.

Köks ötürür, durur elə,
Sübhədək dodaq gəmirir.
Saçlarını verir yelə,
Gözlərindən qan-yaş damır.

Dönür sirli gəmisinə,
Qollar – zəncir, qəfəs – sinə...
Yellədiy əlini yenə,
Yol götürür gerisinə...

FRANS QRİLPARSER

(*Avstriya*)

ÇEVİRİLMƏ

1

Sən nə yaman rəhmsiz,
Həm də uzunsan, gecə!
Çəmən gün işığında
Parıldayırdı necə...

Zil qaranlıq dörd yana
Örپeyini atıbdı.
Bütün rənglər, çalarlar
Silinibdi, batıbdı.

Müdhiş, qorxunc bir zülmət
Bütün dünyanı tutub.
Doğma ocağın yolu
Kim bilir harda itib.

2

Ancaq durduğu yerdə
O yenə də qalacaq.
Qaranlığın qoynundan
Onu günəş alacaq.

Əridəcək bu qatı
Qaranlığı, zülməti.
Ah, necə də gözəldir
Gündüzün xoş xisləti.

Ancaq cəmi bir dəfə
Zülmət sökülən deyil.
Göylərdən başın üstdə
Şəfəq tökülən deyil.

Elə ki, söndün tamam,
Elə ki, tam tükəndin,
Qaranlığın əlindən
Qurtaran deyil kəndin...

İŞIQ VƏ KÖLGƏLƏR

Mənim sözüm qayğısız,
Bir xoşsima qızadır:
Əbədi sevdim səni,
Ömür isə qısadır.

Sözlərin buztək soyuq,
Baxışından yanırım.
Səni necə qınayım,
Çox da ki, qısqanıram.

A bir dənəm, eşqimin
Yoxdur bir sönən anı!
Baxma mısram soyuqdur,
Ruhum alışıb-yanır...

NIKOLAUS LENAU

(*Avstriya*)

LOTTA

(*Qamışlıqda nəğmələr*)

1

Zəmiyə son şəfəq düşdü,
Əldən düşmüş gün üzüldü.
Sahil boyu söyüdlərin
Əksi sulara üzürdü.

Eşq günləri yuxu kimi
Keçib getdi...yan, ey ürək!
Pıçıldaşır qız söyüdlər,
Qamışlıqda ötür tütək.

Bu əzablı zülmət içrə
Sən tənhasan, ürkək nurum! –
Su üzünə düşən çəvrə
Ulduzdandır... hey bərq vurur.

2

Qaş qaralır. Külək qovur
Buludları... yağışa bax!
Külək susmur bircə hovur:
Görən o nur hardadır, ah!..

Axtarır ki, görsün hanı,
Hardadır o nurlu axın?
Eh, mənim qəmli halımda
Düşməyəcək eşqin yaxın...

3

Axşam meşə cığırıyla
Qamışlığa yollanıram. –
Su üstündə kirimişcə
Gülüm, səni mən anıram.

Yarpaqlarda külək gəzsə,
Ləpələnsə lal dalğalar, –
O inləyən qamışlıqtək
İçim titrər, könlüm ağlar!

Çünki, gülüm, o an yenə
Eşidirəm mən səsinə.
Dinləyir şirin nəğməni
Sular udub nəfəsini.

4

Yenə gəldi qara bulud,
Yer üzünə toran düşdü.
Bu bürkülü qaranlıqda
Külək qamışla döyüşdü.

Şimşək çaxır, ıldırımından
Çatlayır yer göyqarışığı.
Su bağrını yarıb bir an
Göl dibində gəzir işığı.

Şimşəklərin işığında
Təkcə səni görürəm mən.
O titrəyən tellərini
Dalğa sandım qəfil nədən...

Sular yatıb. Yenə qızıl
 Ay göylərdən şəfəq saçır.
 Qamışların yaşıl ucu
 Sanki qızıl güllər açır.

Yamacda maral otlayır,
 Hərdən durub aya baxır.
 Yuxulu quş qanadından
 Diksindir qamışlar, axır.

Ötən günlərin xəyalı,
 Dar çağının duasıtək
 Sənlə bağlı xatirələr
 Üstümə qanad gərəcəm...

PAYIZ QƏRARI

Payız, bulud, külək səsi,
 Tək yola çıxmaq çətindir!
 Donuq yarpaq, quş nəfəsi,
 Hər yan sakit, kimsəsizdir!

Ölüm kimi gəlir bu qış,
 Hardadır avazın, meşə?
 Susur o qızıl zəmilər,
 Ötərdi bir vaxt həmişə.

İndi tarlada duman var,
 Soyuqlar qana işləyir.
 Lüt-üryan qalmış talalar
 Axır nəfəsdə inləyir.

Ürək! Eşidəsən gərək
 Qayalıqda gur axını!

Düşüncələr əlindən sən
Çəkə bilməzsən yaxanı!

Ürək! Yandırdın özünü,
Verdiyin o əzaba bax!
Qızıl sandın dost sözünü...
Neynək... gəl son yola çıxmaq!

Uzaq yolun qarşısında
Qoy gizlədim səni bərk-bərk!
Belə, sənə nə yad nəfəs,
Nə də soyuq güc edəcək!

Susub biz sonuncu dəfə
Məyus, qəmgin yola çıxmaq.
Təkcə yağış yada salıb
Qəbrim üstə ağlayacaq...

GÖYLƏRİN QƏMİ

Göylərdə tufandanqalma, odur bax,
Fikirtək bir qara bulud dolaşır.
Tutması tutmuş o dəlitək, yarpaq
Küləklə tutaşır, küsüb-barışır.

İldırım kal səslə ötür düzlərdə,
Üfüqdə şimşəklər alışıb-sönür.
Beləcə, yaş ilə dolmuş gözlərdə
Sanki hərdən solğun işıq görünür.

O nə kölgələrdir qalxıb-ucalan?
Dumanın ətəyi yerlə sürünür.
Günəşə əlindən düşürüb-salan
Göyləri bir kədər, matəm bürüyür.

ÜÇ HİNDU

Göydə buludları qovur kor tufan,
Əsir meşələrdə, coşur durmadan,
Keçir başı üstən Niaqaranın.
Göyümtül şimşəyin şallaq-qamçısı
Şəlalə başında qəfil açılır, –
Siz onda qəzəbə, hikkəyə baxın!

Üç hindu döyüşçü sahildə durub,
Onları bu səs-küy, hayqırtı yorub,
Sakitcə qayaya, suya baxırlar.
Qoca döyüşçüdür onlardan biri,
Yoxdur heç canında salamat yeri...
Yanıdasa bir cüt cavan oğlu var.

Baxır oğullara fəxr ilə qoca, –
Qoldan güclüdürlər, boydansa uca!
Ata ürəyində yenə qovğa var.
Qapqara buludtək qaralır o, bax,
Sanki gözlərindən şimşək çaxacaq! –
Danışır bir hovur, susur bir hovur:

“Ey ağlar! Əbədi, keşkə, görüm siz
Lənətə gələsiz, şərə düşəsiniz!
Gəminiz üzən o çaylara lənət!
Başınız üstündə düz yol göstərən,
Qərq olub batmağa qoymayan həməən
Ulduzlara lənət, aylara lənət!

Zəhərli oxlar tək saysız gəmilər
Bu qədim yurdlara axıb gəldilər.
Qul kimi satıldı cavan, ağbirçək!
Nəyimiz vardısı onların oldu,
Bizəsə bir nifrət, bir ağrı qaldı, –
Gəlin yurd yolunda biz candan keçək!”

Bu sözlər dodaqdan tükənən kimi,
Açıldı sahilədən o qayıq-gəmi.
Sürüb lap ortaya gəlib çıxdılar.
Qucub bir-birini gözündən öpüb,
Hiddətlə bir ölüm nəğməsi ötüb,
Son dəfə sahilə dönüb baxdılar.

İldırım gurlayır, şimşək qıvrılır,
O ölüm qayığı hara yol alır? –
Sevinir qağayı, qara qarğalar!
Son zəfər cənginə gedirmiş kimi,
Bir ömrü nəğməyə həsr edirmiştək
Şəlalə qoynunda itir, qərq olur...

SUBAY

Taxtapuş altında o boş otaqda
Nə arvad gözləyir, nə uşaq məni.
Üzündə gülüş yox, sözsə dodaqdan
Qopanda elə bil söyürlər səni.

Ötən günlərin ki, sadıq dostudur,
Bəs niyə hürməyir o köpək hələ?
Bir xəyal sirdaşım acı tüstüdür,
Bir də ki, saralmış bu quru kəllə.

Tüstü halqa-halqa ucalır əbəs,
Kəlləsə – o fani beyin putası –
Elə bərq vurur ki, deyərsən ki, bəs
Bəşər güzgüsüdür, dünya – ortası.

Dostumu mən qəsdən rəfə qoymuşam,
Qoymuşam o ibrət, o bir görk olsun,
Dünyada hər şeydən, düzü, doymuşam,
Qoymuşam həvəsi başımdan alsın.

Baxıb qəmgin-qəmgin o boş kəlləyə,
Seyr edib ucalan acı tüstünü,
Qəfildən görünməz üçüncü dostum
Kəsir amansızca başım üstünü:

“Ailə nə lazım, arvad nə gərək? –
Yolda hər yoldaşı istəməz ürək!
Tərk edib canını bax bu tüstü tək
Ruhun boşluqlara uçub gedəcək.

Gördüyün bu kəllə, can varkən canda
Kim bilir nə duyub, necə yanıbdır?
Hansı ehtiraslar qaynayıb qanda,
Nələr düşünübdir, nələr anıbdır?

Bu zərif qəlyandan qüllab alaraq
Tüstü boşlayarmış o həlqə-həlqə.
Pancığaz hallanıb fikrə dalaraq,
Duymayıb üstünə enəndə həlqə!..

Bu kəllə, – indi ki, mənasız küldü, –
Bir vaxtlar o da bir ətirli güldü!
Onun öz dövranı, öz vaxtı vardı,
O da bu dünyadan ləzzət alardı.

Köçdü bu dünyadan kamını alıb,
Onu xatırlayan, yad edən kimdi?
Sənə nə qalıbdı nəçi, kim olub, –
Nəyinə gərəkdi, qayğınımı kəmdi?!

O Panın havaya üfürdükləri, –
İnsanlar arası səhra yanğısı,
Ruhunda yaralar, sevinc çınqısı, –
Çoxdan unudulub düşündükləri...

İndiyə heç tüstü, ya odmu qalar
Həyatın tufanlı cəngində, qardaş?

Tək bircə onların surətində var
O Pandan xəyali xatirə, yaddaş...

Mənim də taleyim heç gətirməyib, –
Qərəzin heyfini kimdən alacaq?
Yanıma heç it də mən götürməyib
Ölənə kimi də tənha qalacam.

Burda da eləcə öləsiyəm mən,
Bu boşluq içində qoy tənha qalım...”
Neynək! Qoy çubuğu götürüm elə,
Hələ ki, tüstünün seyrinə dalım.

AXINA BAX

Hər günü səadət sanan qoy gəlsin,
Uğursuz qismətə yanan qoy gəlsin.
Bu axan suların titrək köksündə
Hər şeyi o, itən görüb... qoy gülsün...

Bir dalğa ötməmiş, onun yerini
İndicə başqa bir dalğa alır, bax.
Bax, unut beləcə öz dərd-sərini,
Bu yolla tərək edər qəm səni ancaq.

Taleyin hökmüylə itirdiyini
Yad edib, ağlayıb-inləsən də sən,
Odlu göz yaşının toru ardından
Dəyişkən axına diqqət et hökmən.

Görərsən: axının qalxıb tərkindən
Gözünə təskinlik baxır sularda.
O titrək əksinlə ruhun qoşulub
Qəminlə yanaşı axır sularda...

FORMA

Forma hazır olsa da
Şeir boşdur, şair, bil,
Nə qədər ki, misralar
Fikirlə yüklü deyil.

Söz vardır ki, qabıqdır,
İçinin məti yoxdur.
Təsiri bir an çəkir,
Sonra qiyməti yoxdur.

O şerin qafiyəsi
Şaqqıldayar şallaqtək.
Ancaq bərk səs salsə da
Ömrü çox çəkməyəcək...

ANASTAZIUS QRYUN

(*Avstriya*)

XƏBƏR

Cıdırdan evinə dönürdü qraf,
Gördü ki, nökreri gəlir qaçaraq.
Gah qaçır, gah durur, ayaq saxlayır,
Gah da ki, hıçqırır, hərdən ağlayır.
“De görüm nə işdir, nə olub, oğlan?
Sən hara gedirsən, gəlirsən hardan?”
“Gedirəm özümə bir yuva tapam”.
“Axı nə olubdur, nə işdir balam?”
“Əşşi, vallah, elə bir iş olmayıb,
Təki bu olaydı hamının dərdi:
Sevimli itiniz bu gün gəbərdi”.
“Ola bilməz, o ki sağlam küçükdü,
Onun nə yaşı var, hələ kiçikdi!”
“Təqsir atda idi, çərdəymiş ürkdü,
Yazığın qarnına bir təpik çəkdi”.
“Axı qorxaq deyil mənim ki atım,
Kim idi bəs onu qorxudan adam?”
“Oğlunuz... sevimli, o tifil heyvan
Qorxutdu atılıb açıq aynadan”.
“Xəsarət almayıb yəqin ki, uşaq,
Alsa da anası ona baxacaq...”
“Görəndə ki, uşaq gözünü yumdu,
Xanımı qəfildən... eh, iflic vurdu”.
“Ay aman! Ay aman, dəhşətə bir bax!
Bəs evdə kim qaldı, söylə, ay axmaq?”
“Əşşi, ev hardadı, ev-zad nə gəzir,
Ev yandı, yerində indi yel əsir!

Qəfildən başladı o yanğın andır,
Gurlayıb bürüdü alov hər yanı,
Yoluna çıxanın kül oldu canı.
Mən isə – ya rəbbim keç günahımdan! –
Sağ qaldım, atlanıb keçdim çəpəri,
Qaçdım var gücümlə, qaçdım dördayaq,
Qaçdım ki, çatdırım sizə xəbəri...”

MORIS HARTMAN

(Avstriya)

İLK UÇUŞ

Səni tanıyanda körpə balaydın,
Qanad açacağın o ilk anı mən
Özünü göylərə toxuyacağın,
Şur ilə bir nəğmə oxuyacağın,
Göyə uçağın o ilk günü mən
Fərəhlə düşünür, anırdım hərdən.

İndi uçuşuna baxıram budur,
Hər tərəf gül-çiçək, ətir qoxuyur.
Xoş xəbər, xoş müjdə alıbmış kimi
Torpaq da dil açıb şövqlə oxuyur.

Könlümdə bir təlaş tərpənir amma,
Qəlbimdə bir qorxu dil açır, dinir:
Hardasa nəğməni eşidib bəlkə
Çalağan uçuşçun qayaya sinir?!

ERNST YANDL

(Avstriya)

KİTABXANA

öz sözlərindən çıxma bilməyən
gör nə qədər hərf var.

öz kəlamlarından çıxma bilməyən
gör nə qədər kəlmə var.

öz mətnləri bətnindən qopma bilməyən
gör nə qədər kəlam var.

öz kitablarından qopması çətin
gör nə qədər mətn var.

öz tozundan çırpınıb çıxma bilməyən
gör nə qədər kitab var.

eşq olsun öz tozsoranıyla
xilasedici xadiməyə.

EVƏ QAYIDIŞ

özünə qapı açır,
özünü gülüşlə qarşılayır
qucaqlaşır
öpüşür
uşaq kimi atılıb-düşür
göyə tullanır ittək
sığal çəkir öz başına

çantanı öz əlindən alır.
soyundurur özünü
oralarda nə baş verdiyini
danışır özünə
evdəki olaylardan söhbət açır
yumub gözünü

YUMURTLANMIŞ ŞEİR

urda bir
yumurtlanmış şeir var, onun
üstündə hansısa bir şair
kürt düşüb, olsun ki,
çox-çox qədimdən.

BAYQUŞLAR

sən bayquşsan
bəli
bayquş
bəli bəli
başdan-ayağa bayquş.

sən də bayquşsan
bəli
sən də bayquş
ləp elə bayquş
hə, hə bayquş

ancaq mən tək-tənha qalmaq istəmirəm
çox uzun çəkdi mənim bu bayquşluğum

mən də bayquş kimi qalmaq istəmirəm
çox uzun çəkdi mənim də tənhalığım

hə
mən səninləyəm,
mən də səninlə
daha bayquş deyiləm
mən də atdım bayquşluğun daşını

hə hə
bəli bəli əlbəttə
ancaq sən əgər
artıq bayquşsansa
demək ömürlük
bayquşsan ki bayquş.
hə
bəli bəli hə

FRANSE PREŞERN

(Sloveniya)

SAĞLIQ

Dostlar! Üzüm salxımı
bizə şərab bəxş edir,
qurudur göz yaşını,
içəndə qana gedir.
Dərdi-qəmi aldadır,
düzü, onunla, vallah,
kədər də şəkər dadır.

Deyin, kimin şəninə
sağlıq dedik əzəldən?
Tanrı bizə yurd verib,
odur ki, deyirəm mən:
slavyanları hifz et,
ya rəbb, qoru onları, –
sənə övladın kimi
sədaqət qılanları!

Qoy bu soya düşmənin
başında şimşək çaxsın!
Dədə-baba çağları,
bir vaxt olduğu kimi
slavyanın evinə
azad havalar axsın!
Qorxmaz olsun qartaltək,
açılsın qanadları,
atılsın qandalları!

Birlik, hüquq, səadət
geri dönsün ömürlük,
ey Slava, qoy sənin
gələcək nəsillərin
əl-ələ verib yenə
şanını-şöhrətini
yaysınlar hər bir yana!

Qoru bizim qızları,
sevgidən gül açsınlar!
Qızılgülə bənzəyir
bizim gözəl bacılar.
Qoy onlar qartal doğsun,
o qartallar döyüşdə
düşməni basıb boğsun!

Cavanları da yada
salaq şərab içərkən!
Doğma yurda sevgini
yaşatsınlar qoy hökmən.
Sağlıq yerinə düşüb,
tez için bu çaxırı,
bizi vətən çağırır!

Bu dünyada nə qədər
Xalq var, gəlin onların
sağlığına içək biz!
Pislik sevinməsin qoy,
bu dostluğun yolunda
canımızdan keçək biz!
Sərhəd nədir, mərz nədir,
söhbət dostluqdan gedir!

Gəlin bu son badəni
özcə sağlığımıza
qaldıraq biz, a dostlar!
Dünyada bu dostluqdan

müqəddəs deyin nə var?
Çal-çağır olan yerdə,
kef-çaxır olan yerdə
kef eləyən də olar,
hələ keflənən də olar!

XAHİŞ

Özgəsinə baxırsan,
ürəyimə salmıram, –
ancaq, neynim, mən yazıq
qaranlıqda qalıram.

Göylər ağır, çiçəklər
torpağa baş əyibdir,
quşlar susur... oxuyan
meşəyə göz dəyibdir,

arılar da cökənin
heç yanından ötmürlər,
balıqlar qalxıb suyun
düz səthindən öpmürlər.

Hər hansı canlı varlıq
qəmə gömülür, vallah,
elə ki, qızıl günəş
ondan dönüb gedir bax...

Ormanda quşlar laldır,
Bağda bənövşə yoxdur,
Arının, balıqların
Susmaq istəyi çoxdur...

Misranın atəşində
azadlığa can atan
gizli fikirlərin də
halı yoxdur bayaqdan, –

Zirvələrə uçmaqçın
qanadlarda güc hanı,
nə qədər ki, gizlidir
ilhamın nur ünvanı...

Havalansın ilhamım,
şaxta əkilsin deyə,
slovenlər içində
adın çəkilsin deyə.

Səhvən olsa da bir bax,
çox da sənə xoş deyil,
bu əzablar içində
qüvvə tapacağam bil...

HARA?

Taleyimin əlindən baş götürüb qaçanda
“Hara?” – Soruşur məndən qafil dostlar bir anda.

Uçan dalğa yalından, hava axınlarından
Soruşun buludların uzaq-yaxınlarından. –

Hara qovur onları, hara o külək-tufan,
Bu dünyada onların təkçə ağası olan...

“Hara?” – Bilmirəm mən də, hara aparır məni,
Sarııbdı könlümə bu kədərin kəməndi.

Bircə onu bilirəm, tükənməyən bu yolda
Yarsız, dərd-qəm olacaq həndəvərdə, sağ-solda.

Bu dünyada bir məkan yoxdur ki, mən o yerdə
Yuxudaca unudam, ara verəm bu dərdə...

VALENTİN VODNİKİN XATİRƏSİNƏ

Ərəbistan səhrasında
qərribə, qoca bir quş,
dünya qərar tutandan
yer üzündə doğulmuş.

Heç kəsə gərək deyil
o səhranın yalqızı.
Həmdəmidir bir ancaq
göyün ayı-ulduzu.

Nə bir dostu-yarı var,
nə də dar gündə hayı.
Tənha ömür sürür o,
yoxdur yanında tayı.

İşi-gücü nə oyun,
nə də ki əyləncədir, –
son gününə ot yığır,
əldən düşür, dincəlidir...

Yuvadakı boz küldən
qalxan o tüstü-buxar
mırrə qoxusu verər,
ətir yayar hər bahar.

Ölüm anı çatanda
hiss edir, duyur o quş,
çoxır közün üstünə,
yanır, közərir atəş.

Bulud kimi köpürüb
alovlu kösöv-əldən
o məşhur simurq quşu
göyə qalxır qəfildən.

Nəğməkarın qəlbi də
simurq kimi ölməzdir.
Ürəkləri şur ilə
dilləndirən o kəsdir.

MÜNƏCCİMLƏRƏ

Rədd olun cəhənnəmə,
diliniz düz söz bilmir,
havadan danışanda
yalançı peyğəmbərlər,
siz ey boş münəccimlər,
dediyiniz düz gəlmir!
Ehey siz üləmələr!
özünüzü hər gecə
göyə toxuyursunuz,
nə olubdur, olacaq,
göydən oxuyursunuz:
rəhm edəcəkmə günəş, –
il məhsullu gələcək,
yoxsa o sönməz atəş
hər şeyi tərək edəcək;
ya da tufan qopacaq,
qayıqları dənizlər,
okeanlar udacaq,
ıldırımlar bağlarda
gur tonqallar çatacaq;
quraqlıqda, bürküdə
üzümün tənəkləri
məhv olacaq, batacaq?!.
Rədd olun cəhənnəmə,
siz ey boş münəccimlər!
Dilinizə nə zaman
doğru-düzgün söz gələr?

İki ulduz görmüşəm:
sevgilimin gözləri.

İki yanar ulduza
mən gözü kor baxmışam.
Orda xoşbəxt günlərin
məhəbbət dastanını
oxuyub, ürəyimi
yandırmışam, yaxmışam.
Sonra xumar gözlərə
duman gəlib, çən gəlib,
həya, qəzəb, qəm gəlib,
sancılıbdı qəlbimə
dərdi-sərin çəngəli!
Əldən gedib rahatlıq,
əldən gedib dincliyim.
İndi kimdən inciyim?
Qayğı məni alıbdır.
Məni yoldan eyləyən,
ağlımı başdan alan
iki ulduz olubdur.
Siz isə bax bu qədər
ulduzlardan ağıllı
çıxmaq istəyirsiniz,
minlərlə ulduzlara
baxmaq istəyirsiniz...
Eh, baxın də, mənə nə!
Yalançı münəccimlər
rədd olun cəhənnəmə!

DRAQOTİN KETTE

(Sloveniya)

SEVDİYİM QIZA

Yox-yox, sən sanma ki, səcdənə gəlləm,
Axı, sən müqəddəs deyilsən, inan.
Vallahi, mehraba buraxardılar
Səni, sən müqəddəs olsaydın bir an!

Nə sən bir elə pak məkansan, görcək
Mən durum uzaqdan tamaşa qılım.
Nə də mən Musayam, yanına gəlcək
Ölüm yarı yolda, çatmamış qalım!

Anladım: səninlə çətindir, xeyr,
Özün də bilmirsən istəyin nədir:
Kobudluq eləsəm, qəlbinə dəyir,
Öpsəm – ağlayırsan, çox qəribədir!

Bunları mən başa düşmüşəm tamam,
Bir daha öpməyə etmərəm ürək...
Yalvaran deyiləm! Alacam amma,
Sənə qanunları öyrədəm gərək!

YOSİF MURN-ALEKSANDROV

(Sloveniya)

PERRONDA

Qatarlar keçib gedir,
Polad relslər səs salır.
Kimsə tüstü-buluda
Hey baxa-baxa qalır.

Kimsə dünən gözləyib,
Sabah da gözləyəcək.
Hər gün gəlib vağzala
Cədvəli izləyəcək.

O yorulub, üzülüb,
Tənhalıqdan bezibdir.
Bəli, vətənsizdir o,
Çox ölkələr gəzibdir.

Tənhalıqdan sərtləşib,
Doğma ürək arayır.
Relslər yenə titrəyir...
Qopur zəngin harayı!

Nə danışır, nə dini,
Nə də ki, bir söz deyir.
Üzünə tüstü dəyir,
Qatar gəlir... o deyil.

PETAR PREPADOVIĆ

(Serbiya)

QAYIĞIM

Üz, üz, mənim qayığım,
Üz, çıx get sən bir yerə!
Sən özünə bir məqsəd,
Bir mənzili tuş elə.

Bir halda ki, taleyin
Səni uzağa atıb, –
Bu yelkən, bu da avar,
Durmadan üz, vaxt çatıb!

Qoş özünü küləyə,
Dalğalara sən baş vur!
Cum irəli, yorulma,
Bayraq altda məğrur dur!

* * *

Yox, arzular, zülmətdə
Getməyə bir yer yoxdur.
Dönük çıxıb dar gündə
Üz döndərən nə çoxdur?

Bərələri-bəndləri
Aşmaq səyi hədərdir.
Gedən getdi, bizlərə
Qalan payı kədərdir.

Düşüb yad cığırına
Başqa yollar keçdi o.
Telinə yad çəməndən
Özgə çiçək seçdi o.

Arzularım, toxdayın,
Bəlkə bir gün qayıtdı.
Dözün, bəlkə dönüb o,
Bir də sizi oyatdı...

BRANKO RADİÇEVIÇ

(Serbiya)

YAZIQ SEVGİLİ

Külək kəsir,
Cökə əsir,
O vaxtkitək.

Pıçılıtlar
Gümbüldəşir,
Yaşıl meşə
Gümüşlənir
O vaxtkitək.

Cavan canım
Gözləyir bax,
O vaxtkitək.

Qürub oldu,
Gəlmədin, ah!
O vaxtkitək.

Batdı günəş,
Gələydin kaş...

Gecələr şirindir hicranın necə,
Yadımdadır aydın gündən xoş gecə...
Üstümdə qoşa göy ulduz yanırıdı,
Haradadır onlar? Dostum hardadı?
Göz yaşını tökür ot, quş qan ağlayır,
Mənim sərvətimi, mənim ləlimi
Torpaq öz qoynunda gizli saxlayır...

Göylərdən daş yağdır, daş tök, ay allah,
İldırım düşsün qoy mənim başıma!
O ürək dostumu udubdur torpaq,
Mən necə son qoyum bu göz yaşına...

YOVAN YOVANOVİÇ-ZMAY

(Serbiya)

“QIZILGÜLLƏR” silsiləsindən

Məhəbbət, yalansa qoy yansın canın,
Axı sən heç nəyi unutmamısan.
Gəl mənə qulaq as, dinlə dastanı,
Mənə səndən başqa inanan hanı...

Neçə yüz il qabaq, uzaq keçmişdə
Bir qara dumanlı bulud içində,
Bir xəfif gümanlı ümid içində
Qoşa yaşayırdıq, gülüm, səninlə.
Qoşa yaşayırdıq qoşa qalırdıq.
Uzaqdan baxırdıq bir-birimizə,
Uzaqdan baxaraq biz kam alırdıq.
Eşq odu yandırır-yaxırdı bizi...
Sevgimiz durmadan artır, artırdı.
Kədər bürüyürdü ürəyimizi,
Di gəl əlacımız hara çatırdı...-
O sönməz istəyin, eşqin odunu
Qara torpaqdakı məzar yatırdı.
Ədavət ayırdı qəbirləri də,
Daş məzar içində boğulurduq biz.
İtdi neçə ilin ləpirləri də,
Sönmədi, sönmədi qəmli külümüz.
Nəhayət, Tanrı da gələrək cana,
Qaldırdı yataqdan bizi ayağa.
Bu soyuq dünyanı isitmək üçün,
İsidib-qızdırmaq, hey yandırmaqçın,
Bir də ki, aləmi o böyük eşqin
Gücünə hər zaman inandırmaqçın
Qaldırır yolladı bizi sabaha...

* * *

Dünya necə hüdudsuz,
Necə də böyükdür, ah,
Orda güllər açılıb,
Burda xəzan seldir, bax!
Orda zəmi cücərir,
Burda meyvəlidir bağ,
Bu gün gözəl gün çıxıb,
Sabah şaxta olacaq.
Bürünübdür qızıla,
Dunay sellənib axır,
Orda jasmın gül açıb,
Göy otlar dizə çıxır!
Orda dillənir yenə
Bülbülün xoş nəğməsi,
Burda sənsən könlümün
Öz doğması, bircəsi...

“SOLMUŞ QIZILGÜLLƏR” SİLSİLƏSİNDƏN

* * *

Gözdən deyil, düşübdür
Bir üzülmüş ürəkdən.
Solmuş gül ləçəyində
Şeh sandım onları mən.

Keçdi gecə, sübh tezdən
Günü doğdu ulusun.
Şəfəqlər dindi birdən:
“Göz yaşları qurusun!”

Gecə yenə o gülün
Zərrin şəhdi yarısı.
Səhər dindi şəfəqlər:
“Göz yaşları qurusun!”

O yay uzun yay idi,
Gün yaşları qurutdu.
Payız keçdi, qış gəldi,
Düz-dünyanı qar tutdu.

Ölən gül ləçəyində
Göz yaşını tapıb qar,
Dedi: “Burda buzlanmış
Büllur göz yaşları var!”

Şəhlər buza dönəndə
Soldu gülün bənizi.
Göz yaşları qurudu,
Qalmadı həyat izi.

* * *

Taleyin hökmü ilə
Əzab çəkən tək deyil.
Hər yan bürünüb dərdə
Yaxın-uzaq qəmdir, bil.

Şəlalənin səşində
Dinir nəğmə ümidtek.
O girdaba gömülüb
Toxtayıb kiriyəcək...

HƏYATI SEVİRƏM

Yaşamağı sevirəm, yaşamaq mənə
Hərdən sevinc, qələbə, uğur bəxş edir.
Yaşamağı sevirəm, qoy deyim sənə:
Ölümdən qorxannan bərk zəhləm gedir.

Ulu Tanrı, mən sənə minnətdaram ki,
Hər bir serb serbliyini çox yaxşı bilir.

Bu dünyada serb kimi yaşayıb, sonra
Serbtək ölmək də onun əlindən gəlir.

Xalq içində gəzən o müdrik kəlamı
Hərdən xatırlayıram, salıb mən yada:
“Ölümdən qorxanın, candan qorxanın
Haqqı yoxdur doğulsun, gəlsin həyata!”

ŞAIR VƏ NƏĞMƏ

Şair

Ey nəğmə, sən dünyanı yamanca aldadırsan
Xoşbəxtlikdən, sevincdən, kefdən dəm vura-vura!
Ələ salıb dünyanı, yamanca oynadırsan,
Söhbət açıb sevgidən, yenə də bax, odur ha!

Nəğmə

Məgər mən bu dünyanı aldadıb-oynadıram?
Qanamasınlar deyə açıq yara gözləri
Sənə pıçıldayıram mən o yalan sözləri.
Məgər mən bu dünyanı aldadıb-oynadıram?

Şair

Əbədimi deyəssən mənə yalan sözləri?
Minlərlə dərdə-qəmə ürəyim durub yiyə,
Ürəyimi o dərd-qəm parçalamasın deyə,
Əbədimi deyəssən mənə yalan sözləri?

Nəğmə

Qalx ayağa, get döyüş, yaşa, heç vaxt əyilmə!
Axı bizim dostluğun gör bir neçə yaşı var,
Ayırsa bizi bir də ancaq məzar ayırır!
Qalx ayağa, get döyüş, yaşa, heç vaxt əyilmə!

BOLQAR QARDAŞLARA

Salam, əziz qonşular,
A qardaşlar, var olun!
Azadlıq, can sağlığı
Bir Allahdan pay alın!

Qoy isitsin əbədi
Bizi qardaş ağuşu.
Qan qardaşlar qazansın
Dostdan–yardan alxışı.

Serblər sevir vətəni,
Onlartək oğul hanı?
Serblər də bolqarlartək
Sevir azad dünyanı.

Fəlakət üz versə də
Qalib gəllik bir sabah.
Bizim birləşmiş əllər
Yüz qat güclüdür, vallah!

ŞƏRƏF

Şərəfi qızıl almaz:
Şərəfli şərəf satmaz.
Şərəfsiz gözlərində
İşıq olmaz, nur olmaz.

Şərəfsizsə satardı,
Arzusuna çatardı.

Zaman yaman dolaşib,
Düyün düşüb kələfi:
Şərəflinin pulu yox,
Şərəfsizin şərəfi!

YANNİS RİTSOS

(Yunanıstan)

* * *

Doğurdanmı? Məktub gəlib?
Cır at.
Sonra biz onu
parça-parça,
hissə-hissə tapıb yığarıq,
yapışdırıb oxuyarıq.
Atəş səslərini eşidirsənmi?

* * *

O uca zirvədə
yanan tənha işığı
şəhidlər yandırır elə.
Yadımdadırmı?

PROLETAR NATİQ

Ağzını açmamış dili dolaşdı.
Yenə alınmadı, susdu nəhayət.
Əlini söykəyib stola axır
“Belədir”, – söylədi, susdu yenə də.
O möhkəm, o güclü, kobud əlləri
Belə də oxşardı, külüngə də, bax.
Bu əllər sahibi çasıb sussa da
Ona bel bağlamaq olardı, vallah!

NOYABR

Yeddi noyabr günü
Təqvimdə qırmızı gündür.
Dur boylan aynadan çölə,
Hər yan gözəl, hər yan güldür.

Dalğalanır al bayraqlar,
Qıpqırmızı odla yanır.
Tramvaylar gedən yolla
İndi mahnı addımlayır.

Bu gün hamı – qoca, cavan –
Azadlığı bayram edir.
Qanadlanır minlərlə şar
Mavi, uca göyə gedir.

JAK DARRAS

(Fransa)

“AMYENLİ JAK”

*Sus, dilim, söz salma yastıq-yataqdan,
Ötüşək birtəhər günah-xatadan.*

Jak d' Amyen

kitab şkafının xışıltısı
səhifələrin canına üşütmə düşür
kitab xışıltısından
bəzi kitablar açılır
lüğətlər “aç” feililə açılır
feilin qayıdış formasında
özünə qayıdış formasında
kitabın qapısı cırıldayır
qızları boşlayır
qadınları
uşaq peyda olan kimi
kitabların səfi pozulur
kitablar bütün sözlərini geri götürür
dilxorçuluqdan susurlar
barbarların əlindən
nələr çəkir qədim
beytlər bəndlər
kitablar həqiqətə səsləyir
bir apaydın həqiqət
kitab yığıncağını qızısdıra bilərdi
uşaqlar astanada qulağını tıxayar
udub da həqiqəti səslərini kəsərdi
kitab yığıncağına üzv olan uşağın
ağzı açıq qalardı

sakitliyi cirə ilə bölgüylə satırlar
səsini verməyə bir yer tapmırsansa
gərək onu astanada udub keçəsən
boğazın tıxanmasın
susmağı öyrənəsən gərək
mən susmağı öyrənmişəm
sən də öyrəşəsən gərək
dilini qarnına qoymağa
bax o qadın buna alışmadı
sadəcə nitqi qurudu
oturduğu yerdəcə qurcuxur
oxu da da irəli gedə bilmir
canı ilə əlləşən təki
gözlərini dondurub sanki
tək bədən qadından önə çıxıbdır
indi qadın təkə onu görür
qarşıdakı kişini
qarşıdakı kişi qadının bədəniylədir
qadın özünü kitab kimi
canlı kitabtək qələmə verir
mənim vərəqlərim var
addım atıram
hər addımım ağactək kök atır
bağrımnda bağırıqlar gömülüb
səhifə-yarpaqlarımda kainat
açılıram
açılıram fəndsiz keçilməz feillə
ilk açanı gözləyirəm
Amyenli Jak
belə düşünürdü
əlləri dinc durmayan
qadın qəlbinə hökmrandı hər zaman
kitab şkafı boşalır artıq
yer artıq göyün yeddi qatındadır
fırlanmır o artıq
dinsiz-allahsız Amyenli Jak
daha fırlanmayacaq yer

ancaq qadın
təkcə qadın bədəni qoruyub-saxlayır
bütün yazıları
təkcə sevgi məktublarına
özünü təslim edir qadın bədəni
məğrur gözəldədir gizli dəfinə
başqa söhbətləri boşla dəf elə
amyonli jak tərək edir kitabxanani
şəhərin səs-küyü baş-beynində
kişilər səkiylə səkir odur bax
qadınlər küçələri
ayırır vərəq-vərəq
gəlmir uşaqlardan nə səs nə səmir
jaka həyatın
uçurum dibi görsənir

Bütün bunları o qıza
danışmaq istədim.
Ancaq o dillənmədi.

Kişini sevmək bədbəxtçilikdir!
Kişi qorxaqdır,
dili söz tutmur.
O – parlaq günəşin başına dönən
xoşbəxt bir ulduzun sərnəşinidir, –
boş qadın eşqiylə
fırlanıb-dolanır, gəzir özü üçün.

Burdayam, mən burda, mətbəxdəyəm bax!
Bütün qayğılar qəfil
uşaq qayğısına döndü,
analar dil-dil ötdü.
Süfrə həsrətlə “yığışdırın” – deyir,
ağzını ayırıb qışqırır qazan,
döşəmə döyüb döşünə
düşüyür yaş əsgiyə deyər,
tozlu örtük altından
ilişir şirmayı piano dilləri,
yaman ilişmişən deyir,
ey evdar qadın!

Gecənin yarısı kişi gələcək
gəlib qoltuğuma girəcək yenə,
uşaq olub mənimçün
kişinin oğlu,
sümüyü əriyən qadınsa yenə
dənizə çönəcək,
qoynunda gəmilər yırgalanan
ağ liman sayaq
unudub adını uyuyacaqdır.

* * *

Kaş əlim bıçağa çönsün
birtəhər,
mən səni özümdən
kəsim rədd edir!
Mən onu nahaqdan itiləmədim.
Mətbəx dolabında qaşığı-çəngəllə
onu gizlətdiyim vaxtlar ötüşdü.
Səni mən sevirəm
 burası belə
hər gecə gözlərim
 yollara baxır.
bu sevən ürəyim
 nəğmələr ötür
üzümdən öpəndə
 sübh şəfəqləri
solğun yanağımdan
 qanlı yaş axır.

TOOMAS LIYV

(Estoniya)

SİZ VƏ DƏLƏLƏR BARƏDƏ

Peyğəmbər-zad deyiləm, burası belə,
Amma ki, yenə də borcumdur sizə
Söyləyim, camaat, eşidin-bilin:
Küknar qozasına dönəcəksiniz,
Bəli, bəli, küknar qozası
Dönüb olacaqsınız hamınız bir gün.

Əlbəttə, o qatran qoxulu
Yaşıl budaqdan
Küknar qozalarıtək ikibir-üçbir
Asılacağıınız günü, doğrusu, dəqiq
İndidən söyləmək çətindir mənə.
Üstəlik də ki, o zaman siz
Şələquyruq dələlərin
Xoşuna gələcəksiniz, ya yox
Və ya bir ləzzət duyacaqmı
O binəvalar sizdən?.. –
Bunları bəribaşdan söyləmək
Çox çətindir... çox.

Bütün bunlar bir yana,
Hələ
 belə də ola bilər ki,
Çoxunuzun bəxti gətirsin, –
Küknar qozasına dönmək əvəzinə
Sadəcə olaraq, üzümüz-gözümüz öyrəşdiyi
Doğma torpağa gömüləsiniz.

Belə olan yerdə
Dələlər deyil, qurd-quş gəmirəcəkdir
O günaha batmış bədənlərinizi...

Küknar qozalarına dönmüş “bəxtəvər”lərinə
Çox güman ki, şirin canları deyil,
Ali şüurda fərqlənən beyinləri,
Ağappaq beyin mayeləri
Bərkləşib olacaqdır küknar qozası.

Kimin nə qədər
Bəxti gətirəcək deyə bilmərəm,
Amma bir halda ki,
Sizlərdən çoxunun
Küknar qozasına çönmək qisməti var
Artıq indidən SEVİN DƏLƏLƏRİ.

İsti ovuclarınıznan
Yemləyin onları, yaşadın.
Yazıqdırlar, qıymayın, daş atmayın, –
Gələcəkdə gərək olarlar sizə.

İndisə, hələlik, sakitcə yatın,
Qatıb-qatışdırmayın yuxularınızı.
Onsuz da küknar qozasına
Dönəcəksiniz hamınız.
Özü də inanın ki, burda qərribə
Heç bir şey yoxdur,
Söhbət həqiqətdən gedir.

Çünki bütün bu dediklərim
Materiyanın ölməzliyi haqda
Dialektik qanunu
Bir daha təsdiq edir.

İMANT ZIEDONİS

(Latviya)

QARA DAŞIM YATMIR MƏNİM

İmant Ziedonis qardaş Latviyanın xalq şairi olmasına baxmayaraq cavandır, yaşının əllisini yenicə haqlayıb. Bu hündür boylu, qayışbaldır adam idman formasını hələ də qoruyub saxlamış keçmiş basketbolçunu və ya avarçəkəni xatırladır. Kırpiyə oxşayır, özü də təkçə eyzən biz-biz duran boz saçlarının, ya da üzünün həmişə nəyisə qoxulayırmış kimi həssas ifadəsi ilə yox, daha çox, hətta gəndən baxanda belə hiss olunan xeyirxahlığıynan, sakit, özünə arxayın xasiyyətiynən və yəqin ki, zəhmətkeş, işgüzar səriştələriynən.

Onun poeziyası da belədir, latış klassikasından, ilk növbədə, Yans Raynis və Aleksandr Çak irsindən, folklordan, xalq mahnıları – laylaldan bəhrələnən şeirləri ilə tanışlıq adama əvvəl-əvvəl “tikanlı” təsir bağışlayır, ilk baxışdan bir qədər nahamar, kələ-kötür görünən bu poetik nümunələrin obraz və metoforlarını hələm-hələm “ələ götürmək” olmur. Və ancaq bu ilk tanışlıq “səd”lərini uğurla dəf edən oxucular özlərinə olduqca maraqlı və diqqətçil bir həmsöhbət tapırlar.

Ədəbiyyatımızın dostu, onlarca şeir, ədəbi-bədii tənqid, publisistik yazı kitablarının müəllifi olan İmant Ziedonisin poeziyası Latviyada çox populyardır.

...Qış aylarında başına boz canavar dərisindən iri papaq qoyan bu adamı axırıncı dəfə üç-dörd il bundan qabaq Yurmalada, yazıçıların yaradıcılıq və istirahət evində, iştirakçı olduğum latış ədəbiyyatı tərcümələrinin Ümümtifaq müşavirəsində gördüm. Hərdən, iclaslararası fasilələrdə, birinci mərtəbədəki kiçik barda görüşüb, qara qəhvə

fincanı, kiçik konyak badəsi arxasında söhbətləşirdik. Bir neçə il öncə, latış ədəbiyyatı on günlüyü çərçivəsində respublikamıza gəlməsini, birgə Gəncə, Şəmkir, Qazax səfərimizi, ortağ dostlarımızı – Fikrət Qocanı, Knut Skuyeneksi, Vilayət Rüstəmzadəni, Uldis Berzişi, Dayna Avotnyanı... xatırlayırdıq.

Ən çox isə, Rəsul Rzanın “Rənglər” silsiləsindən danışdı...

Ç.Əlioğlu
yanvar, 1998

BƏLİ! BƏLİ!

Elədir, deyirəm, düzdür, razıyam,
Çönüb süddən çiyə ollam, hazıram!

Ancaq ki, orada, çiyə altında
Yenə süd olacaq aşağı qatdı.

Sonra da bir alov yanacaq hələ,
Qabda yaranacaq bomboz bir kütlə!

Bəli, süd ortada olacaq, ora
Axacaq ki, axır dönsün ağ şora.

Vedrəyə dolacaq o damla-damla...
Deyirdin, taleyin başqamı olar?

Mən şoram, sən çiyə – budurmu şərəf?
Yağ üçün ayrılır bir ayrı hərif!

(Ancaq ki, onda da unutma, sən bil,
Qohumluq mayamız ayrılan deyil!)

Yağ da, süd də, sən də, mən də, vaxt gələr
Qəfil görüşərik, işdir, kim bilir! –

Düşəndə dişinə ali xilqətin,
Doğma qardaşını görərsən yəqin.

...”Yaxşıdır çiyəyə dönmək!” – yazırsan,
Elədir, deyirəm, düzdür, razıyam...

1974

* * *

Natəmiz küçəyə dümağ qar yağır,
Köpüktək köpürür kirli kağızlar.
Göydəsə, bax bu an, allahcıq fağır,
Dizinin üstündə mələk oynadır.

Palçığın içində üstü-başı lil
Bir peyin böcəyi qaçır yayına.
Bu yanda bir gözəl dümağ qızılgül
O qara böcəyi alır qoynuna.

Bu gün ay qarqara frak geyinmiş
Bir ağ yalançıya oxşayır necə!
Zər dolu mücrünü bağlı saxlayan
Xəsisə bənzəyir bu zülmət gecə!

Həyatın dadını – başqalarını
Kor adlandırmayan adamlar bilir. –
Bu gün o al Günəş bir kor quyuya
Qəfil düşdü bəlkə – min cür iş olur!

Dünyada kin-küdrət olduğu kimi,
Hələ ki, çox şükür, sevgi də qalır.
Di gəl, bu dünyanın hikkəsi, hökmü
Bizi gündə neçə halətə salır!

...Bax, elə biri bu, siçovul azar,
Elə ki, yolunu bu evdən salar, –
Şərimin alovu, ahəngi solar,
O ləl olmalıykən, qara daş olar...

1974

* * *

Yanis gələn kimi kəsib söhbəti,
Araya bir uzun zurna zolladı.
Bilmirəm, bu nə iş, nə hərəkətdi...
Zurnanı zolladı... işi korladı...

Peter qonaqların arasındaydı,
Belə işlərinən yoxdu arası. –
Arvadı Qretanın girib qoluna
Tez çıxdı aradan, getdi harasa.

Bəs necə anlayaq biz bu hikməti,
Bu hərif nə üçün işi korladı?
Məclisə gələntək kəsdi söhbəti,
Araya bir uzun zurna zolladı.

Ədəbaz... yaramaz... bisavad... hərif...
Balqabaq yeyirdi məclis ədəblə!
Korladı işləri... indisə hərə
Cibinə dürtürdü nə keçsə ələ.

Kimisi stəkan, kimisi qaşığı,
Kimisi əlyazma dürtürdü cibinə...
...Məclisdə tək bircə... Yanisdi ayıq,
Gördü heç kim onu almır vecinə.

Götürüb zurnanı çıxıb getdi o,
Qaldı aralıqda zurnanın yeri!
Haradan gəlmişdi, harda itdi o?
Vurur o aradan qışın buz yeli...

İndi bu ətrafı ha gəz, ha dolan,
Min soraq, min sorğu yolla hər yana,
Çətin ki, tapıla xəbəri olan:
Hardadır o Yanis, hardadır zurna?..

1969

* * *

Yay kimi gərilib damarı qara daşın, –
Qara daşım yatmır mənim.
Boğul qəzəbindən, aş-daş qardaşım, –
Qara daşım yatmır mənim.

Çayda balıq yatmayır, dənizdə yosun yatmır,
Ürəkdə qurdlar yatmır, min ağac hündəvərdə
Yatmır bu kimsə, yatmır.

Ətəyimdə daş yığmışam, adətim budur, səhər-axşam,
Daş içindən bərkləşir – özüm baxmışam.

Ətəyindən daşı tök, dünya belədir,
Ya tikən kimi tik, ya sökən kimi sök!

Bu işə nə əlac, nə də çarə var, –
Qara daşla hörülüb içəridən dər-divar.

Bu divardan daş qopar, uçar, quyuya düşər,
Qara daşım oyanmaz, daş içindən sökülər.

1976

* * *

Eh, bütün bunlar ki, qoz kimi yumru,
Həm çürük, həm də boş mənə daşır.
Lal bir söz deyəndə, qulaq yumuram,
Sanıram içimdə səda yaşayır.

Bir qara daş altda, biri üstündə, –
Anlaya bilmirəm nə olduğunu.

Di gəl ki, dilim də demək istəyir
Nə vaxtsa eşidib unutduğunu.

Qapımı bağlayıb, təkcə qalırım,
Susuram. Neynəyim, budur yarağım...
Sonralar eşidir, qəfil alıram
Qəlbimdə uyuyan sirli sorağı...

1974

YEGANƏ GÜNAH

Adəmdə tapılan yeganə günah
Bıçarə Həvvanı sevməsi imiş.
Bu işdən xəbərdar olanda Allah
Minib cin atına, qəzəblənibmiş.

Çağırır Adəmi qəzəbli Allah
Soruşub: “Bu işi necə tutdun sən?
Xəbərin yoxmudur, söylə, ay əbləh,
Eşqçün təkcə mən yaranmışam, mən?!”

“Eşq üçün yaranıb nökrəniniz də!” –
Sakitcə etiraz edibdi Adəm.
“Yox, bu ağ yalandır! – qışqırır xuda. –
Qadınçın bu qədər alçalma adam!”

“Bilmirəm alçalmaq nəyə deyirsən,
Əyildim öpməkçün qadın əlini.
Bu günah nədir ki, sən bundan ötrü
Çıxarıb cənnətdən qovasan məni?”

Adəmi cənnətdən qovdu yarıdan,
Kim bilir, bəlkə də bundaydı xeyir!

İndi biz istəkli arvadımızla
Edirik könlümüz hər nə istəyir.

Öpürük Həvvanı gündə min kərə,
Allahın qeyzinə, bax, budur cavab.
Cənnətdən yeganə xatirə günah
Bir günah deyildir, savabdır, savab.

Cənnətə yolumuz düşməz bir daha...
Amma ki, yenə də hərdənbir bizi
Cənnətə qaytaran yeganə “günah”
O köhnə, o gözəl adətimizdir.

1972

* * *

Fikrimdən keçəni oxumuş kimi
Çiynimə əl qoyur, gözümə baxır:
Bu gidi dünyada hər nə desən var,
Təkcə vaxtdan başqa, vaxt yaman axır.

Bu həyat bizimlə oynayır, nədir?
Bu çətin sualın cavabı hanı?
Sevib-sevilməyə macal tapmırıq,
Zəmini biçməyə macal tapmırıq,
Tükənir bir ömür, qırılır sapı.
Bəs kimdən soruşaq? Bulağın suyu
Əyilib gözündən su içəndir.
Tək bircə bu zaman, bu vaxt dediyin
Nə sənin, nə mənim, eh, heç kimindir...

O ömür dediyin bu qısa ansa
Taleyin hökmünə canlı hədəfdir,

Dünyaya gələndən ta öləndək
Qeyrətin çəkdiyən ağır şərəfdir.

...Arxanda divar tək durub dədələr!
Niyə biz onlardan gücsüzük, nədən?
Onlarmı poladdan tökülmüşdülər,
Bizmi döyülmüşük paslı dəmirdən?..

1968

* * *

Qu quşları köçəndən üç gün sonra ilk qar yağır.

El sözü

Bir qərib harayla tərək edir qular
Çayların buzlamış sahillərini.
Üç gün də ötüşər, dümağ qar örtər
Dəmir hasarların boz güllərini

Bizimçün ən ağır günlər də budur,
Soyuq qış qabağı üç ən ağır gün:
Çölü qar almayıb yana, parlaya,
Qular da qalmayıb ötə, ağlaya...

1969

* * *

Bu gecə heç kim,
bu gecə heç kim yangısını söndürə bilmir.
Bir gümüş qaşıqtək sal məni qaynar çayın içinə,
qoy soyusun.

O yerdə ki, dilin dinc durmur,
o yerdə ki, dözməyə taqətin qalmır,
stəkana sal məni
qoy soyusun.

Sən mənim qeydimə qalma,
sən onların dərdini çək.
Təki onları bu qaynar kütlə
dağlamasın –
bu qaynar,
bu odlu kütlə

bir gümüş qaşıqtək sal məni,
mənə bel bağla, qorxma.
Bir gümüş qaşıqtək sal məni o qaynar çaya.

1976

ULDİS BERZİNŞ

(Latviya)

İLİN DÖRD FƏSLİ

YAZ

Allaha çox şükür, xudaya alqış,
şur ilə göylərdə uğunur bir quş.

Çırpınır sinəmdə, çağlayır ürək –
köksümü qəfəstək qırmaq istəyir,
çırpınır, qışqırır, ağlayır ürək.

Ölənələr yıxılıb düşür budaqdan,
ölənələr gömülüb itir torpaqda.

Təkcə saxta düşən qərrib gecədə
nəğmələr dolaşır aylı çəməndə. –
sevənlər ağlayır, sevir hələ də.

YAY

Günəş su nərgizi yığır
çəməndə,
Günəş gülümseyir, düşmür
çiyinimdən.
Susarkən təkləkdə susur
adamlar,
Belə günlü gündə
ölənələr də var.

PAYIZ

Kəsilən donuzun zil-zingiltisi
saplanır günəşə – qızıl qan axır.

Donuzu kəsirlər, çırpınır canı
çırpınır, dartınır, səpilir qanı.

Bir nəhəng qovuqtək donuzun ruhu
tüstüyə qoşulub göylərə qalxır.

Ürəkdən qapqara qandır o axan
arada pivə var, ödə kim baxır?

Kimdir o alınım tək təmiz alınlı
bu qara gecədən qabarıb gələn?

Ay Allah adamı, donuzdur ölən!

QIŞ

Madyan qoşma xizəyə,
Yolda ölüm kişnəyir.

Saçı qara, üzü ağ
Arabam da aşdı bax.

Gülüş matəm havası,
Qulağım almaz yası.

O yoldan karvan gedər,
Oyanmaram, baxma hədər.

KNUT SKUENEKS

(Latviya)

* * *

Üç ağıllıya
bir daş verdilər.
Biri daşı
ölçdü-biçdi,
Biri ona
qəlib seçdi.
O biri də eləcə
barmaqlarıyla
daşa toxundu –
Daş gülümsündü, oxudu.

ONE BALYUKONİTE

(Litva)

SƏNİN KÖHLƏNLƏRİN

Çingiz Əlioğluna

Sənin köhlənlərin, sənin atların
Bu dəli könlümdə, canımda çapır.
Sədəf dırnaqları şümşad işığı
Şimşəktək şığıyıb ruhuma çatır.

Görünməz olublar yol dirəkləri,
Çaylarda o möhkəm körpülər sınır.
Bilirəm, fəlakət gətirəcəkdir
Mənə bu dəlisov, bu qızgın cıdır.

Tanrının rəhminə inanmasan da,
Günah işlətməkdən qorxan deyiləm.
Onsuz da günahın oldu-olmadı
Adına bəd sözlər danışır aləm!

Kim nə deyir-desin, mən bu atları
Boşlayan deyiləm, atan deyiləm.
Özümə rahatlıq qazanmaq üçün
Çıxarıb bazara satan deyiləm.

Yox-yox, qoy çapsınlar azad dünyada,
Vaxt-zaman gül olsun dırnaqlarında.
Bu coşğun sürətdən yaranan alov
Gül açıb alıxsın yanaqlarımda.

Deryadan çıxmış ağ atlardı onlar,
Bəlkə də göylərdən enib, kim bilir.
Yalında dənizim gül qoxusu var,
Onlardan göylərin ətiri gəlir.

Başıma müsibət açsa da mənim
Bu dəlisov çapış, bu qızğın cıdır,
Bilirəm, bəxtimin tale yazısı
Atının izində ancaq gül açır...

İQOR SİKİRİTSKI

(*Polşa*)

ƏLLƏRİM

Ov quşu – şahinə kürsüdür əllərim,
Həsərdən vüsala körpüdür əllərim.
Əllərim göylərin sirr dolu yoludur,
Ulduzlu yamacı, yalıdır əllərim.
Əllərim – çöllərin səhmanı, biçimi,
Göylər dayaq seçib əlimin içini.
Əlimdə səs yatır, sədası dərin,
Əlimdə payı var dünyaya gələnin.
Əllərim qorxuncdur qılıncdan tutsa,
Əllərim tuncdandır baltalıdırsa.
Əlimdə illərin qoru, külü var,
Əlimin dost üçün çiçəyi, gülü var.
Əllərim qalxandır yeri gələndə,
Əlim pərvazlanır bahar güləndə.
Körpə beşiyinə dönür əllərim,
Anamın saçına enir əllərim.
Zamanın tərkində lövbərdir əllərim,
Doğma torpağıma sipərdir əllərim.
Axarlı arzuya vadi – əllərim,
Adidən adidir, adi əllərim.

BALIQQULAĞI

Səs qaynağı, dəniz külü, qönçəsi
Büllur sinən qoynundaca bitibdir.
Bir igidin könül yarı, bircəsi
Salıb səni bu sahildə, itirib.

Bəlkə, dəniz əlləşəndə tufanla,
Dalğa yalı səni atıb sahilə?
Avar çəkib balıqçılar gümanla,
Sorağımla gəlib çatıb sahilə.

Dəniz qızı, su soltanı, söylə bir
Nə ürəklə dalğalara açdın sirr?
Dilə gəlib, danışsalar dalğalar
Bu sahilə dağ çökilər, daşlanar...

Nə gizlədim, düşünürəm mən belə
Bir gün səni göy suların qoynundan
Gözəllik allahı, gözəl ilahə
Afrodita çıxarıbdır sahilə...

QAQARIN

Hamıdan birinci,
Hamıdan əvvəl
Bütün üfüqləri yarıb keçdi o.
Qovuşub göylərə,
günəşin nurundan içdi o.
Sonra da bir quş kimi,
Köksündən vurulmuş kimi
düşdü torpağa.
Düşdü ki, ölümüylə bir daha
adi insan olduğunu
sübut etsin allaha!

TOMAS MAKQRAT

(ABŞ)

* * *

Körpəmi havaya çıxardanda mən
Koğuşlu ağaca çöndüm tədricən. –
Bətnimdə beləcə gizlətdim onu,
Qəlbimin oduyla isitdim onu.

* * *

Gülür körpə oğlum, hərdən oxuyur...
Bəs niyə göz yaşım
gözümə pərdə toxuyur...

SƏN ÖYRƏTDİN

Bu illər uzunluğunu gərgin həyatla
Təkbətək döyüşdən mən bestdim, aman.
Nə könlüm açıldı, nə üzüm güldü.
Elə ki, sən gəldin, sən Tomasito
Mən də öz adımla tanıya bildim.

İMPERİALİST MÜHARİBƏSİNİN QISA TARİXİ

İlk əvvəl: əlavə dəyər.
Sonra: var-dövlət.
Bir qədər ardınca: budur, al,
içki hikkə dolu təşər general...
Tezliklə: yerlər də, göylər də
bax, bir biçimdə, –
dənizlər, adalar odlar içində.

ÖLÇÜ VAHİDİ

Dünya necə ağırdır!
İndi çiynimdə – görəsən gərək –
Nəhəng kəpənək.

MƏSLƏHƏT

Dalını dalbadal
eyni bir yerə
iki kəs qoymağı,
bax, ya da ki, heç
iki yerdə birdən oturmağı
məsləhət bilməzdim!

ŞEİR QOŞMAĞA CƏHD EDƏN TƏNQİDÇİYƏ

Bax ha, bərəkallah, şaircik qaqaş!
Yenə söz əlində əsir–yesirsən.
Tufanlı dənizin qaynar qoynunda
Ətirli bir damla gövhər gəzirsən!

TOMAS ORTA RUIS

(Kuba)

TANIŞ OLUN – BİZİM AİLƏ

BU, ATAMDIR

Faytonçu tək söyüşcüdür,
Yox göyə əl açıb ummağın sonu...
Sonra da Tanrıya söyür ki, allah
Bəlkə də axır ki, eşitdi onu.

Eh, qulaqardına vururdu, amma
Heç vaxt eşitmirdi onu yaradan.

Görünür bir az bərk qışqırmalıydı
Bu adam aradan çıxmazdan qabaq...

BU, ANAMDIR

Mələktək hər zaman dözümlü vardı.
O xəstə ayağı – kətil üstündə,
üzündən gülüşü əskik olmazdı

Xörək bişirərdi, paltar yuyardı,
kətilə söykənib şikəst ayaqla
həmişə gülümsər, şənüz olardı.

Vaxt onu kürsüyə bənd eləmişdi.
o isə kətilə söykənib elə
baxıb gülümsərdi belədən-belə.

Mərmərdən yonulmuş heykəldən, inan,
təkcə o gülüslə fərqliydi anam.

BUNLARSA QARDAŞ-BACILARIMDIR

Adelaida, Eduardito, Armando və Çeo.
Bir də ki, həmişə yadımdan çıxan
balaca qızcığaz bacım da vardı.
Böyüyüb, o da bir xanım olardı.
Di gəl ki, evin o sevimli qızı
Eləcə, yaddaşda körpəcə qaldı...

ADELAİDA

Elə bir məxsusi cəhəti yoxdu.
Tək ondan başqa ki, anamıza o
böyüyüb doğmaca bir ana oldu.

BU İSƏ DİVARDA KƏRTƏNKƏLƏDİR

Bizim ki, onunla işimiz yoxdu.
Kərtənkələ, ilbiz,
əqrəb, siçanlar...
çox da ki, bu evdə
hər nə desən var,
əhali siyahı alınmasında
bu nəcib məxluqat
nədənsə həmişə kənarda qalar.

AŞAĞIDASA

Aşağıdasa, dar zirzəminimizdə
it-pişik, siçovul, bir də ki, ördək
birənti yaşayır
bir ailətək.

Döşəmə taxtası aralarından
Ora işıq düşür, hənirti çatır.

Onların gözündə yəqin ki, biz də
nəhəng olmalıydıq allahlar kimi. –
Ancaq ki, sizin də gördüyünüzə, biz elə, sən deyən, lovğa deyildik.

PƏNCƏRƏ SÜRAHISINDA QURBAĞA

Domba göz kəllədə, baxış mehriban,
Yağışlı günlərdə o qonaq gəlir.

Görən insanlara nədən üz tutur?
Heç şəksiz-şübhəsiz, hiss edib duyur:
Bizlərin qəlbini bitib-tükənməz
Əbədi qaranlıq yağışlar yuyur.

MƏTBƏX

Hər zaman qaradır o hisdən-pasdan,
tüstü qoxuludur qurumlu tavan.
Ocağı-odunu alışmaq bilmir,
Çörəyə-əppəyə bağlı ümidlər
burada heç kimin üzünə gülmür.

ZƏNCİ YAYO

Orada bir zənci Yayo da vardı,
Kid Şokoladtək məşhur
boksçu olmaq istəyirdi o.

Bir dəfə gözümlə gördüm bunu mən:
Başında dolaşmaq fikri kələfi,
Köhnə döşəklərin paslı məftili
Kəsmişdi əlini iş düzəldərkən.

Kid Qarqrena ilə döyüş zamanı
dəhşətli bir zərbə hiss elədi o, –
Kidin ki, yumruğu, gəl gör də, bir pud!

Bu da nokaut.

ƏGƏR

Kiminsə gəlişi
döşə yatmırsa,
astana ağzına bir süpürgə qoy,
bir də bircə çimdik
eləcə daş duz.

Kasıblıq, səfalət gəlişi eyzən
nə xoşa gələndi, nə də ki, xoşdu.
Onlardan qurtarmaq istəsək də biz
daha da üzülür, müflisləşirdik.

O duz tabağısa çoxdandı boşdu.

XOSE PAS DAHA GƏLMİR

Kürsümü heç zaman boş qoymaq olmaz,
yoxsa ki, oranı bir ölü tutar.

Yelləncək-kürsüdən qopmaq bilmirsən,
deyirəm, bəlkə də gəldi Xose Pas.

Yenə də həmişə olduğu kimi
mənə konfet-qalet gətirdi bir az.

Ancaq ki, görünmür, gəlmir Xose Pas...

KÖHNƏ SAAT

Bu vaxtın damcıladığı
köhnə bir camdır.

Atam hər sabah onun xoruzu –
zınqırovu oyadardı.

Deyirəm, atamı yenə də kaş ki,
hər səhər yerindən dik qaldıraydı!

Yuxu bəzən elə dərin olur ki...

ROLANDO TOMAS ESKADRO

(Kuba)

MİSRA

Dünya açılmayan qapıyla doludur...

MİNİMALİST ŞEİR VƏ YAXUD YIĞCAMLAR BARƏDƏ

Borxes haçansa belə bir söz deyib: “Poeziya, olsa-olsa, bir neçə kəlmənin tələffüzü zamanı avazın variasiyalarıdır və ya ifadə olunanın və olunmayanın, aşkar və pünhanın ifadə nisbəti, tənəsüb dəyişkənliyidir”.

Hamıya yaxşı məlum olan bir qədim həqiqət var: “Fikirlər genişliyində sözlərə dərşqallıq mövcud olmalıdır”. Poeziyada bu köhnə maksimanın təsdiqini qoca Şərşin rübai və bayatılarında, eləcə də, latışların daynaları, finlərin runoları, yaponların xayku və tankalarında rast gəlməklə yanaşı, çağdaş ulusal şeirin zəngin çeşidli mənşərəsində də görür, şahid oluruq. Ancaq dayna və runoların bütövlükdə, bayatı və rübailərsinə əsas kütləsinin folklor, xalq yaradıcılığı nümunələrindən ibarət olmasından fərqli olaraq, xayku və tankalartək müasir minimalist şeir də (mən bunu “yığcamlar” adlandırdım) konkret ünvanlı müəllif janrıdır.

Bildiyimiz kimi, miniatur şeirin Yaponiyada əsasən XVII əsrdə formalaşmış yeni janrı – 17 hecalı şeir – xaykunun hərfi mənada oxunuşu qeyri-mümkündür; o həmişə oxucu təşəvvüründə istər görüntü, istər eşitmə, istərsə də hətta bəzən qoxu anlamında konkret obrazlar yaratmaqla yanaşı, öz poetikasının özəyində sözlərin çoxmənalı yükünü daşıyıb. Gündoğan ölkə əhlinin “siori” (hərfi anlamı – “ifadəlilik”, “çeviklik”) adlandırdığı bu prinsipçə ovqat, duyğu və fikir şeirdə öz ifadəsini birbaşa deyil, sözaltı, sətirlərəarası deyimlərdə tapmalıdır. Göstərilən prinsip xaykuda yaponların çətin tələffüz olunan “yödyö” sözüylə adlanan üsulla həyata keçirilir. “Əlavə ruh”, “duyumdan sonrakı hal” mənasını anladan bu kəlmə artıq yapon şeirinin ölməz klassiki Basyö dövründə, ruhun sözlərin mövcud olmadığı yerdə məskunlaşması mənasını verirdi. Bu şeirin bizim üz-gözümüz öyrəşdiyi, mətnə uyğun “kontekstini” deyil, mətndən kənara çıxan məzmununu, sözdə ərimiş sözün, namümkünlükdə gizlənməmiş mümkünlüyün varlıq “pıçılısını” göstərdi.

Şeir nəzəriyyəsinin əsas məğzin “sabi” vəziyyəti (“tənhalıq qüssəsi”, “agah olmuş, dərk edilmiş təklik”) təşkil edən elə həmin Basyönün zəngin irsi öyrədir ki, əşya və hadisələrin ilk öncə “daxili gözəlliyini” və ya “ruhunu” ürəkdən duyub, sonra sadə sözlərlə ifadə etmək gərəkdir.

Müasir rus minimalist şeirindən ən qısa bir nümunənin:

yıxıldım –
ulduzları gördüm

müəllifi olan Aleksey Andreyevin “yarımçıq körpü effekti”ni xatırladan bir ifadəsi, zənnimizcə, bu şeir formasının tərifini dəqiq müəyyən edir: “təsəvvürünüzə gətirin ki, çay kənarında gəzinirsiniz və qarşınıza tikintisi başa çatmamış körpü çıxır – bu, sadəcə dirəklər, dayaqlar düzümüdür və gedib ancaq çayın ortasına çatır. Təbii ki, belə olan halda sizin o taya əliniz yetməz – körpü hələ ki, yoxdur; di gəl siz, təsəvvürünüzdə körpünü ani olaraq qura bilər və onun qarşı tərəfdə haraya dirənəcəyini, demək olar ki, dəqiq müəyyən edərsiniz”. Müasir minimalist şeir, bax, belə işləyir.

Bəliirlidir ki, çağdaş qərb şeiri geniş müqayisələrə, ekzotik bən-zətmələrə, heyrətamiz metaforalar, hiperbolalara daha çox meyl edir, oxucu təsəvvürünü mümkün qədər güclü sarsıda biləcək təşbehlərə can atır. Minimalist şeir nöqtəyi-nəzərincə bütün belə açıq-aşkar bağlayıcılardan (“kimi”, “tək”, “bənzer” və s.) gen-bol istifadə, aşmamağa çalışan sərxoşun yapışmaqcün hər şeyə əl atmaq cəhdi qədər gülüncdür. Düzü, bu karikatura ilə müasir Qərb incəsənətinin bir sıra digər sahələrini də xarakterizə etmək olar. Obrazla reallıq arasında ayrılığı dəf etməyə təpəri çatmayan Qərb mümkün qədər bir-birindən daha qəribə “yamaqlarla” bu boşluğu doldurmağa çalışır. Minimalist şeirin Şərq dünyaduyumuna – təbii uyarlıqla bütün canlı və cansızların birləşdiyi, əlaqədə olduğu, bir hissəsini insan təşkil etdiyi aləmə üz tutması da məhz elə bu səbəbdəndir. Belə dünyabaxışla silahlanmış hər kəsə əşya və hadisələr arasında əlaqələrin “çeynənmiş” ifadələr, süni uzadılmış dəbdəbəli epitetlər, antropomorf metaforalar gərəksizdir. Ona tək bircə işarə də yetərincədir:

Ayaqlar altına düşüb
bir ayrı cür gözəlləşir
saralmış yarpaq...

(*Kyesi, Yaponiya*)

və ya:

titrəyir
onunla yanaşı
meyvəni dərəndə

(*D.Lindsey, Avstraliya*)

Şeir in bu lisanıyla konuşmağın bu gün bəlkə də ən güclü vasitəsi müasir İnternet ulusal bilgisayar şəbəkəsidir. Misal gətirilən şeir nümunələrinin də bəziləri də məhz elə oradan götürülmüşdür. (bax: “Noxur” elektron jurnalı, [http://\(www.net.clshb/ru/frod\)/](http://(www.net.clshb/ru/frod)/)

Əlavə olaraq qeyd edək ki, rus şeirinin çağdaş postmodernist dövründə yapon ruhlu ironik təqlid və təxmislərə sıx-sıx rast gəlmək mümkündür. Belə mistifikatorlar siyahısında öz soyadının yaponlaşdırılmış anaqraması ilə – Ruboko Şo – imza qoyan Oleq Boruşkonu və onun “Erotik tankalar” kitabını xatırlamaq yerinə düşərdi:

Yüngül səndəllərdə
Qaçıb yanıma gəldin
Gecə yağışdan sonra
Çırpıdan hörülmüş doqqaz qapısı
Cırıldayır hələ də.

Tollattili Lado Miraniya isə dzen ruhlu “poxmel” şeirləri təklif edir:

Çiyələkdən yeyib
Üstündən süd vurdum
Beynimə axır ki, ayıq fikirlər gəlir.

Ancaq bu “günahkar” və “küfr” nümunələrindən əsl ədəbiyyata qayıtsaq, çağdaş rus şeirində klassik yapon poeziyasının formal ənənələrindən tam uzaq və azad “minimal” verlibirlərə rast gələ bilirik: V.Buriçin, V.Kupriyanovun, A.Metsin, A.Makarov-

Krotkovun, S.Şatalov və digərlərinin minimalist şeiri üç və beş misradan deyil, bir, iki, dörd, altı, nəhayət, tam on beş sətirədək ola bilər. Bu sərbəst şeir nümunələrinin yapon ənənələri ilə genetik qohumluğu heç də həmişə aydın izlənmir. Çox zaman onlar yapon şeiri köklərinə deyil, avropa nəsr ənənələrinə – aforizm, pritça və maksimalara əsaslanır. Rus, yapon və avropa təsirləri çağdaş avro-aziya orientasiyalı şeirdə əksər hallarda rəşional fərqləndirməyə imkan verməyən mürəkkəb bir düyünlə birləşmiş tam şəkildə yenilik yaradır...

...Və nəhayət, bir neçə kəlmə də bu şeir formasının daha qədim tarixi kökləri barədə. Minimalist şeirin bünövrə daşı olan təkmisra, monoşeyirin yaranma tarixini, adətən, antik dövrə aid edirlər. Tınyanov və Jirmunski, Lotman və Panov kimi tədqiqatçıların araşdırmalarında monoşeyir ümumən şeirin küll halında bir hadisə, yaranış tək öyrənilməsində müxtəlif konsepsiyaların yoxlanıldığı məhək daşı rolu oynayır.

Dövrümüze gəlib çatmış qədim yunan və latın mətnlərindən heç biri haqda yüzə-yüz əminliklə onların bütövdən, tamdan parça, fraqment deyil, bitkin əsər nümunəsi olduqları hökmünü vermək mümkünsüzdür. Düzdür, burası da var ki, hətta fraqment olduqları öncədən bəliqli bəzi nümunələrin öz dolğunluğu ilə bitkinlik təəsüratı yaratdığı hallara sıx-sıx rast gəlirik. XIX əsrin sonu, xüsusən XX əsrin başlanğıcı Rusiyasında belə parçalar həvəslə tərcümə edilirdi. Safonun:

Çəlimsiz qızcığaztək durdun önümdə...

Yaxud:

Göylərə toxunmaq çətinmi bəyəm?..

monoşeyirləri çoxlarına yaxşı tanışdır. Bu fraqmentlərdən hasil olan əsas dərş – hissə, parça ilə bitkin mətn arasındakı məgzin xəfif və təxmini olması idi. Digər tərəfdən, rus monoşeyir ənələrinin kökləri ilə təkinə getdiyi başqa bir sfera da var – cürbəcür arxitektura abidələri, plastik sənət nümunələri üzərində yazılar, epitafiyalar. Vaxtilə Karamzin məhz bu “janrdan” ilk dəfə monoşeyiri rus ədəbiyyatına gətirmiş, öz “Epitafiyalar”ını (1792) təkmisra mətnlə bitirmişdir:

Kül olmuş sevimli can, uyu bir səhər oyananacan!

...Poetik ekzotika rəngarəng və çoxçeşidlidir. Ancaq minimalist şeirin ordakı yeri ayrıcadır. Onun kökündə, məğzində cürbəcür təşbeh və bənzətmə kombinasiyalarının əllaməliyi yoxdur. Sərt qəlib məhdudiyətlərinə tabe olan sonetlər, akroşer, poetik tавтоloji mətnlər və eləcə də lap elə qoşma və gəraylıdan fərqli olaraq, burada tam azadlıq mövcuddur – ancaq əlahiddə olaraq şeirin minimum fəzasında!

...İstəkli şairimiz Fikrət Qocanın çox sevdiyim bir mahnısından bütöv bir poemanı əvəz edə biləcək bir misra: “Gecə yaman uzundur!” – yadıma düşəndə həmişə Bryusovun məktublarından birindəki bir cümləni xatırlayıram: “Ayrıca götürülmüş misra gözəldir!” V.Y.Bryusov burada qəribə və paradoksal əbədi forma olan monoşeyrdən yazır: tək bircə misra – və eyni zamanda tam-hüquqlu bitkin bir nəzm nümunəsi...

Rus ədəbiyyatı klassikinin bu qənaəti çağdaş minimalist şeir üçün də aktualdır.

Çingiz Əlioğlu

* * *

Zülmətdə şimşək çaxdı,
Göylər məni daşladı.
Başlanğıcda söz vardı,
Sonra da göz yaşları.

İnna Lisinyanskaya

* * *

Alnımda bir damla asimandı isinən

İqor Şklyarevski

* * *

Göllər gözüaçıq yatırlar

Pavel Qruşko

* * *

Sevgililər qucaqlaşırlar...
Doğulmayan körpələrsə
dalaşıb-tutaşırlar, –
indi kimin növbəsidir?

* * *

– Necə! Sənsən... Sən ki ölmüsən!
– Belə de... Deməli, sən də?

Vyaçeslav Kupriyanov

QƏDİM QRAVÜR

Tikanlı məftildən
sönmüş ulduzlar.
Səmanın göy kətanı
ulduzlara ilişib.

Sübhün qızıl kotanı
xışlasın tikanları.

Vladimir Buriç

* * *

Gələcəkdən qorxma
gələcək gəlməyəcək.

* * *

arxası qatda uzanıb
qulaqlarım dolusu göz yaşıyla
tavana baxıram

* * *

yenə də güllənin
açdığı deşikdən
içimə baxmaq həvəsi
keçdi içimdən

* * *

uşağının telini qarışdırırsan
çay gəmilərinin adlarını oxuyursan
mürəbbəyə düşmüş arını xilas edirsən

“Bütün bunları hansı xəyanətlə satın almısan?”

İvan Axmetyev

* * *

nə qədər çox yaşasam da
bir o qədər başqa adamlar
mənə qərribə görünür

* * *

səhərlər özümü
metroda yuxu çayından
çıxarılib atılmış
balıq kimi hiss edirəm

* * *

mənim içimdə
bir uşaq bir qoca var
qocaya dinclik
uşağa nəvaziş gərəkdir

* * *

burda artıq hər şey mənə yaddır
təkcə divar kağızlarındakı
şəkillərdən başqa
onlar mənimdir

Aleksandr Makarov–Krotkov

* * *

zəngli saat, zəngli saat
nə qədər ömrüm qalıb

* * *

sakitcə zingildəyir
zəncirdəki it
asmaq istəyir sanki özünü
di gəl bacarmır

* * *

hər şey yaxşı idi əgər
ayaqlar altında xışıldayan
xəzəltək
payız rəngində olan
bu Qızıl it olmasaydı

QARADAĞ

dəniz və qayalıq
əlavə heç nə yoxdur
heç gərək də deyil

Aleksandr Pasko

* * *

Allahın Allah işi var
Bəndənin – bəndə.
Xançalınkı qındır
Qonşunun arvadıyla
Yatıram mən də.

* * *

Dəhşətli yuxudan dik qalxdım qəfil, –
Ürəyə damanlar səbəbsiz deyil! –
Bu necə yuxudur, möcüzəyə bax,
Gözümə görsəndi rüyada Allah!
Sirlə nur içində yandı çöhrəsi,
Qeybdən yüksəldi İlahi səsi:
“Kimsəyə gərəkli deyilsən daha
Mənim də canımı yığdın boğaza!”

Andrey Sen–Senkov

* * *

Saniyə –
Vaxtın İsveçrəsi

* * *

arı –
günəşə bulaşmış milçək

* * *

qıdıq – xırdaca
çarli çaplinlərlə dolu ovuc içi

* * *

Nida işarəsi –
Sevincdən atlanan
Nöqtənin buraxdığı iz

Dmitri Kudrya

* * *

büllur vazaya
bulaq suyu süz –
güllərin əzabını uzat

* * *

sakitlik sözdən hörülüb
sükut qaranquşları
palçıq daşıyır bir ucdan

Yevgeni Pentyxov

* * *

Uçub gələn qaranquş
Ayna şüşəsində
Nə yazırsan qanadla?

* * *

məhəbbətdir ormanı
bu quşları yaradan
sənsə yenə gəlmədin

Vera Pavlova

* * *

Məhəbbət nəğmənin kövrək pəsidir...
De görüm, a heyvan, sənə bəsmidir?

* * *

Dilimin ucundan misra uyudum
Oyandım – yox idi, udmuşdum onu,
Gün boyu sancımın yox idi sonu.

* * *

Sevgi yoxdur.
Pəncərə ardında o yağışsayaq
Kimsəsiz, kirmiş yaşayırım mən.

German Lukyanov

* * *

Yuxu ölüm məşqidir.

* * *

Fəlakətdir.
Artıq quşlar da
Neylondan yuva qururlar.

Viktor Filin

* * *

Arılar bizim yayı pətəklərə daşdılar.

Roman Plyuta

* * *

Qızların, bilirsən, nə qədər ayaqları var?

Rı Nikonova

* * *

Qoyun sürüsü içində kəpənək.

Georgi Genis

* * *

Xəfif xışılıyla ötən qadının
Kirpiyi qanımda dolaşır mənim.

Vladimir Velikov

* * *

Durnalar cənuba köç eyləyəndə
Bostanda özümə yazığım gəlir.

Olqa Rıçkova

CƏHƏNNƏMƏ Kİ!

Ayağımı da yudum, döşəməni də,
Amma yenə gəlmədi.

Valentina Paxomova

* * *

Səmada bir ovuc günəbaxan tumu.
Quşlar...

Anna Gedimin

* * *

Tükümün dibindən
Barmaqlarımın izinədək
Səninəm, vətən.

Vladimir Tuçkov

* * *

sualtı qayıq
metrodan uzundur
məzardan qısa

Yelena Qriqoryeva

* * *

Əyalət şəhərini sökürlər...
Gözləri çıxarılmış ev
Dəhşət içində dünyaya baxır.

Aleksey Alexin

KƏPƏNƏK UÇUŞU

Dülgər Həzrət Yusifin
Ot üstünə əyriş-üyrüş düşüb qalmış
Açılı-yumulan taxta metrinə bənzəyir

Vladimir Qersik

* * *

Çəməndəki kəpənək
Dünyanın sükutunu
Mənsiz kəşf edir.

Zinaida Bıkova

* * *

Günəşli talada ot tayaları
saysız-hesabsız ötən güllər kimidir.

Mariyanna Sukernik

QİSMƏT

Biri sudadır,
Biri yuvada.
Kimi hər yerdə,
Kimi havada.

Oleq Buruşko

* * *

Qaçıb gəldin yanıma
gecə yağışdan sonra
yüngül səndəllərdə.
Çırpıdan hörülmüş
doqqaz qapısı
cırıldayır hələ də.

Yuri Koşaqovski

* * *

Mən öləndə
cəsədimi
arabaya aşırıb
tozlu yolda ayaqyalın
sürüyüb aparacağam.

Pavel Sokolov

* * *

Kimsəsiz parkda
fənlərin soyuq işığı
gələcək
yalın gözlə
aydın görünür...

Mixail Vasilyev

* * *

nə qədər qərribə olsa da
cansız cəsədini
donmuş torpağa tappılısı
kədərli bir kilsə zəngitək
yeni zamanların
gəlməsindən xəbər verdi.

Marina Knyazeva

BİZİMKİLƏR

Ümumi dayımız Çaykoviskidir,
Müştərək babamlz – Lev Nikolayeviç.
Puşkin – qardaşımız,
Lermontov – bacıoğlu.
Qohum-əqrabanın hesabı yoxdur.
Odur ki, kefin istəyən qədər
Bir-birimizi qıra bilərik.

German Geseviç

QƏRİBƏ ADAMLAR

...necə də qəribə yaşayırlar –
bir-birilərini ələ salır
kart oynayır kələk gəlirlər
əzilib-büzülüb bəzənir
dik gəzib
dimdik sevirilər
dimdik-dimdiyə gülüşlərini bölür
uzanır və ölürlər.

İrina Dobruşina

* * *

Qəfil necə gördüsə
Qəfil qəfiləni.
Qəfil necə sevdisə
Qəfil qəfiləni.
Qəfil necə qaçdısa
Qəfil qəfilədən.
Qəfilnecə unudusa
Qəfil qəfiləni.
Qəfil beləcə
Nə qəfil qaldı,
Nə də qəfilə.

* * *

Taxtadan yonulmuş sifətlər olur
Əlli il-yüz il
Eyni təbəssümlə donur
Sonra itirlər
Əvəzində dəmir simalar bitirlər
Çox uzun ömür edir bu sonuncular
Axı nə şənlənir, nə yaşlanırlar
Ta o vaxta qədər ki, axırda paslanırlar.

İqor İoqanson

* * *

Gücümü dəzgahlara verdim.
Ağlım qaldı bilgisayarda.
Gözəlliyi muzeylərə payladım.
Elm-ürfanı gizləmişəm kitabda.
Duyğularım nəğmədədir həmişə.
Ürəyimi var-dövlətə vermişəm.
Bir ömrü qurban demişəm işə.

Bu gün də dünənkitək
min bir zəhmət çəkmişəm.
İndi, budur, evimdə
televizor önündə
Şəffaf, boş zibil torbasıtək
kresloya çökmüşəm...

Valeri Lipneviç

NYU

O lal ləbdən
öpüş alamaq həvəsindən ötüşüb
o göz deşən
döşlərdən də sürüşüb
yuxu kimi bir dumanın içində
gözlərini gah yumur gah açırsan
baxışınla aşağı
xəfifcə tüstülənən
məqsəd sarı qaçırsan...

Yevgeni Blajiyevski

* * *

Henrix Sapgirin xatirəsinə

trolleybusun
dəmir qutusunda
can verir şair
Henrix Sapgir
trolleybus yoluna
davam eləyir
sanki
yatıbdı şair
yarımcən bədənlə
naməlum istiqamətə
şütüyən trolleybusun
qıj-qıj qıjıldayır təkərləri
ruhu hələ istidir
o hələ də son misraları
diktə edir
ancaq artıq
heç kim eşitmir
hətta şairin
əli
canı da
eşit...

Sergey Biryukov

YAŞ

Bu düzəlişlərin darmacallığında
imkan-şərait bolluğudur

oğul yataqda-yatalaqda
arvad kopenhagenqda
kilkə tomatda
möcüzə lələklərdə

YAŞ
mən deyərdim
keçid yaşı

əgər bu yeraltı keçiddə
tineyjer-yeniyetmələr
dünyaya qapalı
qulaqlarında pleyer
qızları əlləməsələr
hələ bir qəhvədən dalı da döyürlər

yox
sevginin hərdən
alınmadığı vaxtlar
hələ yaş demək deyil
YAŞ
şəhərə salamat çıxmağın
hərdən baş tutmadığı çağlardı
illah da ki, dekabrda

Yevgeni Bunimoviç

QƏBİRİSTANLIQ

Bütün sonuncu yollar metroya aparırlar.

QAR YAĞIR

Güvələrin diddiyi xalça təyyarə
Tiftiklənilib-dağılır elə göydəcə.

Viktor Fillin

* * *

Cinayət məcəlləsinə baxırmış kimi baxır güzgüyə.

Aleksandr Qatov

* * *

Zahirində heç nə yox,
Hər şey batındədir, bil.
Dayan üzü divara,
Göz yaşını daşla sil.

Olqa İvanovna

* * *

Trolleybus
yeganə həşəratdır şəhərdə –
dəmir bığlarını tərpedir.

Valeriya Krestova

* * *

Bah, ətirə bax! –
Bu, sənsənmi, allah?

* * *

Bu, bir qəpiklik adamlığımı, –
heç vədə heç nəyi istəməm nahaq, –
bircə kilo ədəbiyyat
çək mənə, allah!

Leonid Vinqradov

QINAQ

Anam eyzən mənimlə
gündəlik qayğılardan
söz açardı,
elə ki, öldü –
hər gün
ədəbiyyatdan danışır.

Pavel Qruško

* * *

Cavanlığında
xəsis olmuşam –
dəqiqəni qoruyub,
saatları yığmışam.
İndi bütün itkilər cibimcədir...

Qalina Qamper

* * *

Quşlar uçurdu
Quşların ardınca
Göyüzü

Andrey Şeqlov

* * *

Himn ifa olundu
Vaxtın üstünə yağlı
Gerb möhürü vuruldu

İvan Axmetyev

* * *

Səbəblər səbəbini
aramıram mən daha.
Qadın tapmışam...

* * *

Gözlərimi pudluq daş kimi
qaldırdım göyə.
Ancaq dünyada yenə
tarazlıq yoxdur.

Leonid Makarov

* * *

Həyat
kor əsasının
daşdan qopartdığı qığılıcımdır...

Vladimir Buliç

* * *

Damlarda qar əridi, –
Yuxarıdan göstəriş belədir...

Nikolay Qlazkov

* * *

Altla violonçelin dueti
Palıdla küknarın
Əksi düşən
Gölə bənzəyir.

Stanislav Minakov

* * *

Bəlkə doğurdan da
işə yolüstü
qısa yuxulardan savay
heç nə olmayıb

Yuri Saplin

* * *

səmavi çayın
sualtı daşları

Dmitri Kudrya

* * *

Məzar çox rahat alındı:
qəbiristanlığa
əl uzatsan çatar,
ordasa – bir addımlıq yoldur.

Vadim Aqol

* * *

Qışda – heyvan
Yazda – ot-ələf
Yayda – həşərat
Payızdasa – quş
Bütün qalan vaxt
Arvad, qadınam
Mən başı batmış

* * *

...Bir də ağzına, –
mərc gəlib, –
qurbağa alırdı,
əcrilə bulaqda çətin tutulmuş,
ərimiş dağ bülluru,
dumduzu sutək dadlı qurbağa.
Tanyacıq uduzardı həmişə
o mərci ancaq. –
İkinci dil kimi ağızda
dönüb-titrərdi,
qurbağa əriyərdi...

Vera Pavlova

ELEGIYA

.....
.....
bu artıq elə bir uzaq şeydir ki,
ən yaxın adam da səni eşitmir...

Vladimir Brusyanin

* * *

danüzü öncəsi
biz yuxuda ikən
qırıcı uçaq
iti almaz tiyəsilə bizim göyüzünü
iki doğradı

indi allahın verdiyi səhər
göydən ulduz qapmaq
istəyən hər kəs
əlini kəsər

* * *

iqtidar
quşları qorumaq haqda
üdüləyib-ötəndə

sikkələrdə səksənib
dixsinən qartallar
qanad tökür

Harald Qril

* * *

kürək-kürəyə
divar kürəyə
arxası üzə
üzü divara
divar sifətə
üzü kürəyə
kürək-kürəyə
arxa divara
üz-üzə

Frans Mon

TƏRƏQQİ

Hər gün
bir vələmir zəmisini
parçası boyda
azalıb tükənir dünya

Bir çox digərinin
yatağının təkə yarı qalır

Həyat itləri
öz sahiblərini
param-parça
gəmirməyə hazırdır

Elizabet Borxers

BABAT DOLANANLARIN BLYUZU

Saatlar qurulub.
Münasibətlər qaydasındadır.
Boşqablar tərtemiz.
Ötdü sonuncu avtobus. –
Boş, bomboş.
Şikayətə əsas yox.
Daha nəyi gözləyirik bəs biz?

Hans Maqnus Entsensberrər

DAŞ-QALAQ

Nə öiümün bir kəlməsi, nə də həyatın.
Əczaxana tərəzində –
gözlərimizin işarəsi,
baxışlarsa çöp, əyri.

Vaxtaşırı qulağımızda
Qanad çırpıntıları,
İkiqat əyilmiş
gün kürəyində
vaxtın şallağı,
səs qırıqları, –
biz də əyilib
kirəmit parçası, daş-qalaq üstə
öz adımızı gəzirik,
ancaq hələ ki, ondan
əsər-əlamət yoxdur yenə də...

Daqmara Nik

FOTOŞƏKİL

Küçənin
ortasında
göy paltolu
qadın.

Rolf Diter Brinkman

SƏHƏR

Gözlərimi ovuşdurub
pəncərəni küçəyə
açdım taybatay.

Göyüzü büsbütün
cənnət haqda şüarlarla
bəzənmişdi.

Anrı April

PAYIZ GÜNƏŞİ

Boz-qara boşluq üstündə.
Ağac boyda
fikir
ışığın səsini canına çəkir –
varlıqdan o üzə
bir nəğmə oxumaq gərəkdir hələ də.

Paul Selan

MƏKTUB

Gündüz
öz obrazlarını çəkib,
Sonradan geri dönmədən
üfürüb-sildiyyidək
Bu hərfləri təsvir edirəm.

KLAVDİ PTOMOLEYİN ŞƏRƏFİNƏ

Mən insanam: yolum
qısamdır. Gecə nəhəngdir.
Ancaq görürəm:
səmada ulduzlar yazı yazırlar.
Başa düşmədən, anlayıram:
mən özüm də yazıyam,
elə bu andaca
kimsə çətinliklə oxuyur məni.

Oktavio Pas

MƏNSUR VƏKİLOV

(Azərbaycan)

“DƏNİZİM MƏNİM” SİLSİLƏSİNDƏN SEÇMƏLƏR

IX

...Sahil sularında,
Ləpədüyəndə
Yosuna bürünmüş iri bir daşın
Üstünə uzanıb, “oxqay” – deyərək,
Belini verəsən qızmar Günəşə, –
Qışda həsrət çəkib, hey gözlədiyin
Doğma istiliyə, oda-atəşə.

Ya da ki, güc verib naşı qollara
Qatranlı qayıqda avar çəkəsən.
İşıqlı suların şəffaf səthiylə
İslana-islana quştək səkəsən.
Və yaxud,
Dizədek girib sulara
Baş alıb gedəsən
Qızıl sahilə.
Rəngbərəng daşları bir-bir yığasan.
Əsə dəniz mehi, əsə üzünə.
Balıqtək cumasən dəniz bətninə. –
Dəniz yaşıllığı axa gözüne...
Yorulub düşəndə əldən, nəhayət
Elektrik qatarı yoluna çıxıb,
Qüruba bürünmüş bir dayanacaqda
Oturub, sakitcə üzüm yeyəsən.
...Ömrün bir bəxtəvər, azad gününə
Beləcə, “əlvida”, “sağ ol”, – deyəsən...

X

Budur köhnə şeirlərim,
Buyur, al, oxu...
Dəyişməyib özüm kimi
Nəğmənin çoxu.
Misralarım qabaqkitək
Pillə-pillədir.
Ordan sənın ayaq səsin
Yenə də gəlir.
Eh, yenə də dönə-dönə
Dəniz çağlayır.
Xəsis könlüm xatirəni
Öpür, saxlayır.
Söylə, necə çağırım mən,
Səni səsləyim!
Söylə, hansı uzaqlardan
Cavab gözləyim!
Külək, simtək gərilmış o
Belini qucub.
Sən sahilə gözdən itdin, –
Qaçaraq, uçub...
Çəkmələrin əlindəydi,
Ayaqlar incə.
Dəniz özü gəlirdi, yar,
Sənin dalınca.
Qoşun-qoşun dalğa qovur
Dəniz haçandır.
Amma yenə qum sahilə
İzlərin vardır...

XIV

Şeir kəhrəbadır,
Günəşdə bişmiş.
Yaralı şamların
 qızıl şirəsi
Düşür damla-damla
 dəniz dibinə,
Düşür kirmiş. –
Belədir şeirin qisməti-payı...
Bulanıq suların zibili çökür.

Durulan sularda müdrik dənizin
Şəhdini-duzunu canına çəkir.

XV

Əcəb sakitlikdir – qulaq göynədən!
Cismində çəkinmir ürkmür heç nədən.
Sanki sən üzündə şüşə bir maska
Dərinlik üstüylə
 üzürsən, bir bax,
O nazik çubuqla nəfəs alaraq.
Dalğalar boyuna yaşıl don biçir.
Hələ ki, cisminin cazibəsində
Qalan o ruhun da tərki edib canı
Dənizin dibiyə uçaraq keçir...

XVIII

Dəniz can üstədir,
Çılğın çırpınır.
O ki imdad umur,
Bizə tapınır.

Saplanır köksünə
Buruq baltası.
Suların səthində
Nöyüt laxtası.

Cəzasız əməldən
Bezibdir dəniz
Boz sahil qumları
Zir-zibil təmiz.

Sular laxta-laxta –
Qaralan pərdə.
Bir şərik tapılmır
Bu ağır dərdə.

Günaha batanlar qılmaz tərkinə, –
Həyat dənizində əməl bərədir.

O ölü doğulmuş suiti təkin
Dəniz də bizlərə gözün bərəldir.

XIX

Yaz çağ, oyanmış, isti torpaqda
Qımıldanır,
Cücərir canlı toxumlar.
Bu qara torpaqdan dirçəlib gələn
Hər şeyin, hər şeyin doğma adı var.
Onlar bu adları
İnsan dilindən
İşıqlı dünyada min illər boyu
İnsanla yanaşı, insanla qoşa
Doğulub, yaşayıb, ölüb... alıblar.
Adsız da yaşaya bilərdi onlar.
Həyatın yükünü insanla birgə
Beləcə daşıya bilərdi onlar.

Xəzəri, deyirəm, sən, misal üçün,
Xəzər ya başqa cür adlandırsan da
Yenə də o belə yaşayacaqdı.
Küləksiz havada quzutək sakit,
Tufanda hirsələnib, hey coşacaqdı.
Hər şeyə min ləqəb,
Ad vermək olar –
Bununçün inciyib, küsərək bizdən
Çaylar geri axmaz, güllər də solmaz.
Tək bircə, Vətənin doğma adını,
O əziz, müqəddəs ana adı tək
Heç zaman, heç vədə dəyişmək olmaz.

XXIV

Ağappaq, tərtəmiz bu paltarda siz,
Göylərdən enmiş bir mələksiz, nəsiz?
Bu sahil boyunun qaranlığında
Qızılı çınqılın, qumun üstüylə
O uzaq, o doğma şimaldan gəlib
Mənimlə birlikdə gedən bir dəstə
İnciçiçəyinə bənzəyirsiniz...

Bu yarı – etiraf, yarı – təsdiqdir.
Çoxdan unutduğum
Bu qəribə hal
Demirəm könlümdə tək qəm bitirir.
Buluda bürünüb, harasa üzsəm
O uzaq, o dalğın para ay kimi
Həm sevinc gətirir, həm qəm gətirir...

XXVII

Atamız, anamız – iki yelkəndir,
İki ağ, tørtəmiz, müqəddəs yelkən.
Büzüşüb düşəndə ilham yelkəni,
Günün qayğısına batıb qalanda,
Onlardır yenə də yetən dadıma, –
Şeir dənizinə, axtarırlara
Özləri bilmədən, çəkirlər məni.

Uşaq paltarından
Çıxandan sonra
Hansı dənizlərdən, çaydan keçsəm də
Mən doğma limana üzüb gəlmişəm.
Ana gözlərindən təmiz bir səhər,
Ata gözlərindən isti bir axşam
Heç yerdə, heç zaman mən görməmişəm.

VƏTƏNİN ADI

Yaz çağı oyanmış, isti torpaqda
Qımıldanır,
Cücərir canlı toxumlar.
Bu qara torpaqdan dirçəlib gələn
Hər şeyin, hər şeyin doğma adı var.
Onlar bu adları
İnsan dilindən
İşıqlı dünyada min illər boyu
İnsanla yanaşı, insanla qoşa
Doğulub, yaşayıb, ölüb... alıblar.
Adsız da yaşaya bilərdi onlar.
Həyatın yükünü insanla birgə
Beləcə, daşıya bilərdi onlar.
Xəzəri, deyirəm, sən misal üçün,
Xəzər, ya başqa cür adlandırısan da,
Yenə də o belə yaşayacaqdı.

Külöksüz havada quzutək sakit,
Tufanda hirslənib hey coşacaqdı.
Hər şeyə min ləqəb, ad vermək olar –
Bununçün inciyib, küsərək bizdən
Çaylar geri axmaz, güllər də solmaz.
Tək bircə, Vətənin doğma adını
O əziz, müqəddəs ana adı tək
Heç zaman, heç vədə dəyişmək olmaz.

ŞƏKİLLƏ SÖHBƏT

Yuri Skopa

Sən mənim
Yeganə qardaşımsan, dost.
Yaxın gəl görüm...
Nə belə baxırsan sən qərib-qərib?
Axır aramızdan,
Axır vaxt çayı,
Axır, güməldənir o yavaş-yavaş.
Keç çayı, yanıma gəl görüm, qardaş.

Bizi qonuşduran bu körpüyə sən
Çox da bel bağlama, ehtiyatla keç.
Gözlə, ayağının altına baxma. –
Vaxt çayı suyuna yarpaqtək düşmüş
Anları, günləri qovub aparır.
Baxma qorxunc suya, başın fırlanar.

Bir anlıq dayanıb
Baxsan aşağı,
O saat gözünü qamaşdıracaq
Göyümtül suların soyuq işığı...
Arxaya da çönüb baxma nahaqdan –
Di tez ol, keç görüm, keç gəl yanıma –
Arxada onsuz da heç bir kəs yoxdur.
Qalib itənləri nahaq qınama.

Ayağın körpüyə yapışib, nədir?
Acığım tutsa da qınayammıram.
Ömrümdə o tayda olmamışam mən.
Baxıram, sahili tanıyammıram.
Gəl, qardaş, gəlişin mənim könlümdən
Kədəri ömürlük silib atacaq...
...Sanıram əlimi uzatsam indi
Körpə əllərinə gedib çatacaq...
...Qəfil pəncərəmə düşən ağ işıq
Sanki bir yuxudan oyatdı məni.
Səni itirmişəm gör bir haçandır...
İllər, uzun illər
Aparıb səni...

* * *

Quşlar oxuyurlar, qoymurlar yatam.
Onların bu titrək zəngülələri
Qovub çarpayıdan, durquzub məni.
Bu gecə ulduzlar yetişibdir, ah!
Uzatsam əlimi nurlu göylərə
Ulduzlar ovcumda düşüb qalacaq!
Quşlar oxuyurlar, qoymurlar yatam...
Anlar tələsmədən hey keçib gedir.
Tavana düşən o ayın işığı
Otağı dumduru nura qərq edir
Yatmaq istəyirəm, yatmır, oyağam –
Quşlar oxuyurlar, qoymurlar yatam...

Qızdırma içində yanan əlini,
Pörtmüş yanağını xatırlayıram.
Yastığa dağılmış zərif telini,
Odlu dodağını xatırlayıram.

Narahat, dərısqal o xəstəxana,
Fikirli, qayğılı tibb bacıları...

Yağışdan titrəyir ayna şüşəsi,
Döyür pəncərəni su damcıları.

– Mənsur, aç aynanı, sən Allah, nolar,
Ver içim yağışdan, soyusun yağım.
Bəs sabah, de necə, gələcəksiniz?
Di tez ol, cavab ver, söylə, sən canın?..

Nə haqda, görəsən, oxuyur onlar. –
Təhlükə əlindən narahat quşlar.
Bəs niyə qoymurlar, qoymurlar, axı,
Adamlar sakitcə, rahatca yata?
Axır əllərimə, yağır bir ucdan
Qətrəsi şişsirin bu yaz yağışı.
Yığıb ovucumda saxlayacağam, –
Sənə şəfa versin onun işığı...

Quşlar oxuyurlar, qoymurlar yatam.
Ürəyim quş kimi didir sinəmi.
Səsini eşidir, qəfil alıram:
– Sevirəm... Sevirəm!.. Sevirəm səni!..

SƏNİN İZİN

Budur, köhnə şeirlərim,
Buyur, al oxu...
Dəyişməyib özüm kimi
Nəğməmin çoxu.
Misralarım qabaqkı tək
Pillə-pillədir.
Ordan sənin ayaq səsin
Yenə də gəlir.
Eh, yenə də dönə-dönə
Dəniz çağlayır.
Xəsis könlüm xatirəni
Öpür, saxlayır.

Söylə, necə çağırım mən,
Səni səsləyim!
Söylə, hansı uzaqlardan
Cavab gözləyim!
Külək, gərilmiş
Belini qucub.
Sən sahilə gözdən itdin –
Qaçaraq, uçub...
Çəkmələrin əlindəydi,
Ayaqlar incə,
Dəniz özü gəlirdi, yar,
Sənin dalınca.
Qoşun-qoşun dalğa qovur
Dəniz haçandır.
Amma yenə o sahilə
İzlərin vardır...

İLHAM BƏDƏLBƏYLİ

(Azərbaycan)

* * *

Nə qış bir qışdır
nə bahar bahar
nə yay bir yaydır
nə payız payız
bir ili də belə yola saldıq biz

* * *

Quş qopdu budaqdan
yetim baş budaq
ardınca titrədi üşəndi durdu
Sən getdin dalınca bur Yer kürəsi
bir an səntirlədi hey ləngər vurdu.

* * *

Qışı yola salıb sən
özün kimi təzə-tər
novbahar gözləyirsən
mənimsə hər qışımı təzə sazaq əvəzlər
qarşıdasa əbədi vida qışı gözləyər

* * *

Qatar tərpnəməyinə
onca dəqiqə qalmış sürücü qazı basdı
yazıq hardan biləydi
bu dünyada gecikən bir yerim vardısı da
artıq tələsməyimə bir yer qalmamışdı

* * *

O dibsiz geniş səma bir də doğma gözlərin
necə oxşar mavilik gizlədibdir gözəlim
bundan böyük möcüzə söylə heç bir olarmı:
yuxudan qalxıb səndə sənli yuxularımın
görürəm davamını

* * *

Eyvandan başı üstə
salxımlar düzüm-düzüm
əlini uzat quzum
salxım-salxım təzə-tər
ulduzları bir-bir dər.

* * *

Min iki yüz addımdır
metrodan düz bizim evə
min iki yüz imkan var
gedib evə çatmamaqçın
min iki yüz bəhanə

* * *

Göz qoydu Allahın işinə İblis,
Düşündü: – Tərsinə iş görərik biz
Onun ki, əzabdan keçir haqq yolu,
İşrətdən yol salaq, kef-damaq yolu...

* * *

Şirəli yer seçib əkinçün Şeytan,
Səpinə başladı seçmə toxumdan.
Rəbbinsə sahəsi daşdı, kəsəkdi,
Qupquru səhradı, toxumlar zaydı.
Səpin başa çatdı, artıq bir azdan
Payız gələcəkdi... cücə sayılan...

* * *

Çingiz Əlioğluna

Ananın bətnindən düşməmiş məni
Allahın mələyi ağladı göydə.
Öldüm öləndə də ölümü görüb
İblis qüssələndi Yer adlı evdə.
“Olum”la “ölüm”ün yol yarısında,
O cəsur uçuşun xoşbəxt anında
Alışib parlayıb meteor kimi
Qırıştək qalacam Allah alnında.

* * *

Boşalmış perron.
Kimsəsiz vağzal.
Tələsən sən deyildin.
Mən isə yetirmədim.

Axıb gələn dalğalar
yuyur izləri həməən.
Sahildə iki nəfər. –
Nə sənsən nədə ki mən.

Qayınlar yaqut qaşdır
Qızıl qovaq üzükdə.
Hər şey bizdən yan ötdü
Anamız yüzillikdə.

Bizim üçün yağmadı
Baharın yağışları.
Hər şey oldu. Ötüşdü...
Səndən qırıq ürəyim
Nə sındı, nə bitişdi...

SƏRT ROMANS

O ötən günləri yad etmə hədəər,
O dəmlər geriyə dönən deyildir.
Kim bilir taleyin rəhmi nə qədər...
Bəlkə də bir sabah görüş vəd edir.

Qəlbdəki yaradan qartmaq qaşımə,
Olub-keçəni də bica anırsən.
Qəfil bir xəyanət çıxar qarşına
Cızdanaq-cızdanaq odda yanarsən.

Sevgi də insantək qocalıb qəfil
Könül məzarında ömür bitirər.
Heç nə ki, dünyada əbədi deyil,
Yanar hər şamı da küllük itirər.

Sönmüş bir tonqalın həniri nə vaxt
Görmüsən üçünən bir ruh isidə...
Odur ki, ötəni xatırlayaraq
Gecəni yuxusuz qalma bihudə.

* * *

Payızdır... Soyunub lümlüt qayımlar...
Yanır yarpaqların vida tonqalı...
Soyuyan havada qış qoxusu var...
Təqvimdən yarpaqtək yağır varaqlar.

Xəzan tonqalına yağış çilənir,
Günəşin hünəri küldə yatıbdır.
Kim isə ürəkdən, qəlbədən şənlənir,
Birisi qəmlidir, yasa batıbdır.

Yığıb küçələrə qar qalaq-qulaq
Ədəli-dədəli gəldi əsil qış.
Kaş ki, yaza kimi dəli olmayaq...
Fevral aşırımına hələ çox qalmış.

Birinin ümidi qəmə yetəndə
O biri sönmüş bir eşqə söz qoşar.
Ancaq ki, yaz gəlib bülbül ötəndə
Sevincdən insanın gözü yaşarar.

* * *

İkimiz də səhv idik...
Yoxsa, bəlkə sən düzdün?..
Mən səndən əl çəkməzdim
Əlimi əldən üzdün.

Qaytar məni sevimlim!
Qaytar! Qəlbimdə yaşa!
Gecikmiş təəssüfün
Sədası daşda yaşar.

Kimdi bizi qınayan,
Vaxt çətin hökm verə.
Biz dünyadan köçəndə
Başqa söhbətlər gedər.

Tələmizə bu payı
Böləndən söhbət gedər.
Dönsəm bir əsir sabah
Məni qınama hədə.

Görüm həməni görüşdü...
Həsət ömrü gödəkdı.
Yanlış da bir naxışdı,
Haqqı bəxtlə ödədik.

* * *

Xoşbəxt göz yaşları,
qüssəli sevinc
“Acıdır!” sədası
Şirin səslənir.
O kəbin kəsilen
kilsədən zənglər,
quşları ürküdüb
göyə millənir.
Toy-düyün kefdədir,
məclis bərk vurur.
Sınan qab-qacağın,
hay-küyün səsi
ərşlə bir durur.

Qayıqcıq başmaqlar,
ağappaq libas.
Qırmızı almalar,
şipşirin gilas.
Yaş torpaq üstündə
qızılı xəzan.
Saralmış yarpaqlar
yolda-rizdədir.
Cəsədi qaldırdılar,
şəkil mizdədir.

Əl-ayaq yığışdı.
Yenə qab-qacaq
sınır-qırılır.
Ağımtıl dumanda
məzar qaralır.

SƏN EVDƏ OLMAYANDA

Susannaya

Sən evdə olmayanda
pəncərəni, eyvanı
qapqaranlıq bürüdü
bu şəhərin qoynuna
zülmət gecə süründü.
Sən evdə olmayanda.

Obaşdan yağan yağış
qəfil saqqal ağartdı, –
sulu qarla bürüyüb
dalan, küçə-bacanı
lap ağını çıxartdı.
Sən evdə olmayanda.

Sənin sevimli havan
səslənən o valı mən
firlatdım dəfələrlə...
Sən evdə olmayanda.

Saat əqrəblərinə
ağır daş asılmışdı,
zaman donub qalmışdı.
Sən evdə olmayanda.

Nəyəsə oğul bala
yuxusunda gülürdü,

yəqin yenə yuxuda
uşaq səni görürdü.
Sən evdə olmayanda.

Ağ vərəqlər üstünə
misralar düzülürdü
qəmli sözlər sızlayan
sinəmdən süzülürdü,
Sən evdə olmayanda.

DÖN GERİ BAX, BACIM

Dön geri bax, bacım,
Boylan geriyə. –
Kövrək ürəyində niyyətin vardı.
Murada yetmədin,
Nolar qəm yemə.
Həyatda hər sınaq yersiz dərs deyil
Qismətə şükür de,
Bəxtə bəd demə.

Həyat bir fırlanqac,
Karuselsayaq
Fırladır
Aşağı-yuxarı bizi
Heç nədən heç zaman heç nə baş vermir.
Baxt nəhri tufandır körpü – bərəyə
Az qala dov gəlir ləngər dalğalar.
Dön geri bax, bacım, boylan geriyə.

Diqqət et:
Bu bizik səninlə qoşa.
Quylan köhnə qəmə dərdlə baş-başa.
Nə yara köz tutdu, nə dərd sağaldı
Ağrılı yaddaşdan yenə baş alıb
Gəlir qəm ləşkəri üzübəriyə.
Dön geri bax, bacım, boylan geriyə.

Dağ kimi qalanıb çiyimizə dərd.
Bakıda yenə də şıltaq küləklər.
Yetişə bilmirəm, neynim, mən namərd.
Mən ki sənə böyük,
Kiçik qardaşam.
Qoymam ki, üstünə qurd-quş yeriyə.
Dön geri bax, bacım,
Boylan geriyə.

Yenə şahə qalxıb
Xəzərdə dalğa
Sübhədək tufanın
Çal-çağırıldı.
Çağlayan bəxtimin qəm dəryasıdı.
İstəməm könlünü kədər səriyə.
Dön geri bax, bacım,
Boylan geriyə.

Oxunub bir ömrün
Qismət dəftəri.
Qaranı at oda,
Ağ bizə qalsın.
Nə lüzum qəlbini qəm-kədər alsın.
Bənzə nur daşıyan mələk pəriyə.
Dön geri bax, bacım,
Boylan geriyə.

O uzaq üfüqlər, yollar ardından
Səsimə haray ver,
Boylan gün kimi.
Yuxuma gir, yuxum çin çıxsın sabah.
Yarır qaranlığı yanar ulduzlar.
Köz kimi dağılıb göydə, odur bax,
Ulduzlar parlaşır qızıl zəriylə.
Dön geri bax, bacım,
Boylan geriyə.

KİTABDAKILAR

YAMANOE OKURA

(*Yaponiya*)

“Ətirli albalı çiçəyi mənə”	3
“Neynirəm gümüşdə soyuq gülüşü”	3
“Qəmlidir ömür yolum”	4
“Eh, fani dünyada qayatək möhkəm”	4

BASYÖ

(*Yaponiya*)

“Çay kollarıyçın”	5
“Yüngül sübh qarı”	5
“Yenə bərk vurdum”	5
“Qara buğdaya”	5
“Sübhün sazağı”	6
“Güllər qurudu”	6
“Tufan yarpağı”	6
“Qar ağartsa da”	6
“Ayıq ol, çoban”	6
“Kannon ehramı”	7
“Çiçək dəstəsi”	7
“Qərbdə, yoxsa Şərqlə...”	7
“Sel-sular dondu”	7
“Sərçə, toxunma”	7
“Boş quş yuvası.”	8
“Qaranquşlar, siz”	8
“Şam alışdırdın”	8
“Məzar üstünə”	8
“Yanğından sonra”	8
“Suda oynaşan”	8

BO SZYUY (BO LE-TUAN)

(*Çin*)

Sahildə söyüdü xatırlayıram	9
Arvada hədiyyəm	9
Güllər də gül deyil	10
Mənə ərmağan bu dona görə minnətdaram	10

MARİNA SVETAYEVA

(Rusiya)

“Adalar qızı...” (Ç.Əlioğlu)	11
S.E.	27
“Anmıram, danmıram, daha yanmıram”	27
“Nə yaxşı sən mənim xəstəm deyilsən”	28
“Hamınız rahibə olacaqsınız”	29
“Çilik-çilik oldu aynam”	29
Yuxusuzluq	30
Axmatovaya	39
“Qayğılıların yükündən”	46
Don Juan	46
“Alından öpmək – dərdin almaqdı.”	50
“Göynəm! Göynəm! Əbədi təm”	51
Alaya	51
“Pöhrə fidan ormanı”	52
“Sağ çiynimdə bu mələk”	52
İki nəğmə	53
“Qaragöz görürəm səni, – ayrılıq!”	55
“Kim nə deyib gülmüşəm”	56
Canavar	57
“Ciyər parçalayan, cana cin salan”	58
“Əllər və əllərdən ələ keçən can!”	59
Mail	59
“Bu dağın zirvəsi – dünya tavanı”	60
Əlamətlər	61
Həyata	62
“Yaşayır, ölməyibdir”	63

ANNA AXMATOVA

(Rusiya)

<i>Rus şerinin həmişəcavan xatını</i> (Ç.Əlioğlu)	65
Məhəbbət	70
“Ürək ki ürəyə bağlı deyildir”	70
“Sən saman çöpüylə xəstə ruhumu”	71
“Saat quşcuğazitək”	71
“Gəl mənim seyr elə halımı indi”	72
“Toxtayıb kiridi könümün qəmi”	72
“Tək-tük yad edirəm mən səni, inan”	73
“Büllur sarayını, cənnət bağını”	73
Qonaq	74
“Barmağı ucunda gözirdi hamı”	75

“Taleyin əlindən mən köz götürüb”	.76
“Kaş ki mən sənin o qarmonun altda”	.76
“Ölünə, dirinə gəlmir gümanım”	.77
Yuxu	.77
“Yox, yox, ey şahzadə, mən o deyiləm”	.78
“Görürəm, görürəm ayın üzünü”	.79
“Axır ki, qocalıb düşmüşən daha”	.80
“Orda kölgəm mənim qalıb, darıxır”	.80
“O qartal baxışlı, o sərvqamət”	.81
“Quluntək nazınla oynaram sənini”	.81
“Səndən öyrənmişəm mən can almağı”	.82
“Cənnətin qapısında”	.82
“Sənəmi ram olum? Dəlisən nədir?”	.83
“Mən bir vaxt ürəkdən sevdiklərimi”	.83
Böhtan	.84
“Çuqundan məhəccərim”	.85
“Bu dünya malıyçın ölməyə dəyməz”	.86
“Torpağı yadlara qurban verənlə”	.86
“Kimisi eşq dolu gözlərə baxır”	.87
“Rəhmdil qonşular – iki məhəllə”	.87
“Adətim üzrə mən dost adlarımı”	.88
“Qır-qızıl paslanar, çürüyər polad”	.88
Şairin xatirəsinə	.88
Kitab çıxan gün	.89
“Nə qədər işgəncə versə də yenə”	.89
“Elə ki, dilləndi nəgmə küləyi”	.90
Ad	.90
“Sən yaşarı deyilsən”	.90

SAMUİL MARŞAK

(Rusiya)

Rəngbərəng kitab	.91
Noyabr	.95
Axmaqlıq haqqında nağıl	.96
Ay arvad, qapını çəkib örtsənə	.99
Düz deyil	.101
Kitablar haqqında kitab	.104
Uzaq Amazonkada	.112
Sənətlər nə rəngdədir	.113
Mürgü və əsnəmə	.114
Qövs-i-qüzeh	.114

AQNİYA BARTO

(Rusiya)

Qırmızıdərililər	116
Qaradərili tüzə adam	127
Ədəbsiz ayı balası	135
Köməkçi	139
Sənin bayramın	139
Məni də başa düşün!..	143
Sizə sağsağan gərək deyil ki?	145
Yuxu saati	147
Bərabər bölek	151
Səhər sübhdən oyanır ev...	152
Çinmək əhvalatı	153
Atanın imtahanı var	154
Məktəbə	155
Məktəbə gedən yolda	157
Birinci sinif şagirdi	158
İlk dərs	159
Savadlanmışıq	160
Mən artıgam	161
Suroçka barədə zarafat	161

SERGEY MİXALKOV

(Rusiya)

Gəzinti	163
Nərə balığı haqqında	165
Büllur vaza	167
Şəkil	171
Pişik balaları	172
Yaxşı yoldaşlar	173
Dəyməduşər	173
Foma	176
Buludlar	179
Əlifba	181
Mənim küçüyüm	182
Trezor	184
Alacəhrə	185
Kütbeyin	186
Dostum və mən	188
Fintiflyuşkin	192
Lift və kərəndaş	193
İki pişik	194

LÜDMİLA TATYANIÇEVA

(Rusiya)

Nastya xala	197
“Qədim bir nəğmədən”	199
Oğlanlarım	200
Sərbəst şeir	201
Payızda meşə	201
Bir budaq şimşək	202
Mart	202
“Sevginin nə qədər nəğmələri var!”	203
“Atalar deyibdir: göyə çıxsan da”	204
“Ehtiras olmasa”	204
Doğmalığ olarmı bundan da yaxın?	206
Dağlar	207

OLEQ ŞESTİNSKI

(Rusiya)

“Bir ovuc xırda pul verin mənə siz”	209
“Özümü nümunə saymıram əsla”	209
Böyük xoşbəxtlikdir, özüm bilirəm	209
“Ayna pərdəsini açdığınızıtk”	210
“Həqiqəti söyləmək çətindir, yaman çətin”	210
“Bu şirin sözlərdən axı nə çıxar?”	211
“Vaxtaşırı könlünü”	211
“Sən kini könlünə yaxın buraxma”	212
Nikola Vapsorovun xatirəsinə	212
Bir dəfə bir kişi...	213
Sevgi nəğmələrindən	213

YEVGENİ YEVTUŞENKO

(Rusiya)

“Forma da məzmunun özüdür elə”	220
Yaltaqlıq	220
Zarafatyana	222
Büt	223
Qəzəb	224
“Bəyaz ağaclara açılır ayna”	225
Mənsəb	227
Uzun haraylar	228
Minnətdarlıq	229
Zoluşka	231
Niyə belə etdin?	232

“Başqa zamanlar gəlib”	233
“Bu küskün ömrümün üfüqlərində”	235
Üçüncü yaddaş	235
Uşaqlıq mənzərəsi	237
TATYANA VESELOVA	
<i>(Rusiya)</i>	
Hicran	239
VLADİMİR ŞLYONSKI	
<i>(Rusiya)</i>	
Toğrulun lövhələri	240
“Rənglər yandı, yandı rənglər”	241
“Günəş göylər köhlənidir”	241
“Bahar yaşıl saraydır”	242
“Sən bir qəfil qonaq kimi”	243
VASİLİ ŞABANOV	
<i>(Rusiya)</i>	
Qədim nəğmələr	244
GENNADİ KOLESNİKOV	
<i>(Rusiya)</i>	
Kor durna əfsanəsi	245
NİKOLAY SANDJİYEV	
<i>(Kalmıkiya)</i>	
Qıdıqlı qazan	237
QƏDİR MİRZƏLİYEV	
<i>(Qazaxıstan)</i>	
“Gizlənmək nə lazım maska dalında?”	248
“Davaya hamımız yaxşıyıq, düzü”	248
“Güc versəm də qıça-qola”	249
“Doğulan gündən ta ölümədək”	250
“Zirvətək şeir də ucalıqla məst edir bizi”	250
“Genişlik məskəni bu sakit çöldə”	251
“Bu meşə qurtarmamış, başqası durur öndə”	251
“Yazırsan, zibil də olmasa, yalan yazırsan...”	252
“Qaranlıq qoynundan”	252
“Beyinim dünyadan baş açmayanda”	255
“Adına deyilən hər bir acı söz”	255

“Nəhəngdir, həm ləngdir qapqara bulud”	255
“Qumların otlardan örtüyü yoxdur”	256
“İnan, ya inanma”	256
“Şair tələf edib yazdıqlarını”	257
“Gözəllik incidir, ləldir deyirlər”	257
“Sözlərin – mənimçün – qatı zülmətin”	258
“Gecələr yatmayıb boş keçən günü”	258
“Dəniz olmaq istəyər”	259
“Yağış uman səhratək”	259
“Hər yalan söz bir zəhərdir”	260
“Çökdü gözlərinə qatı qaranlıq”	260
“Doğmalar”	261
“Özgə bir lisana çevrilmiş şeir”	261
“Qardaş yanında da, dost yanında da”	262
“Bilirəm, ümidi doğruldacaqsan”	262
“Gah əsir, gah coşur həyat dənizi”	263
“Mənə müqəddəsdir, ana, hər sözün”	263
“Sən doğma düzlərtək əzizsən mənə”	264
“Biz qoşa dəririk gənclik bərinə”	265
“Uşağıdıq... Sevgidən uzağıdıq onda”	266
“Doğma yurda nəgmə deyib ötürəm mən”	266
“Gərək mən küknarlı, şamlı bir meşə doğulaydım, ah”	267
“Bir qərribə nəvazişlə dolu olur payız günəşi”	267
“Ovçu ol, ovladığın”	268
“Düşməni görüb mən”	268

HƏMZƏ HƏKİMƏDƏ NİYAZI

(*Özbəkistan*)

Hey, hey, ataq biz!	269
İşçilər, oynayın!	270

TULKİN

(*Özbəkistan*)

İnsan izləri	271
“Sən bir kəsi gözləməsən”	272
Astana	272
Salamat qal!	273

FEYZ ƏHMƏD FEYZ

(*Pakistan*)

Dua	275
İki səs	276

FAZİL İSGƏNDƏR (<i>Abxaziya</i>)	
Axsam	278
LİVİU DAMIAN (<i>Moldova</i>)	
Yuxuma girmişdi...	279
QRİQORİ VIERU (<i>Moldova</i>)	
Yaşayırım	280
“Torpağa sancılıb”	280
İON BUDAY-DELYANU (<i>Rumniya</i>)	
Qaraçınamə	282
VASİLE KIRLOVA (<i>Rumniya</i>)	
Tırqovişte arabaları	285
ÇEZAR BOLLİAK (<i>Rumniya</i>)	
Biyara gedən kəndli	288
DİMİTRİYE BOLİNTİNYANU (<i>Rumniya</i>)	
Azadlıq nəğməsi	291
BOQDAN PETRİÇEYKU HAŞDEU (<i>Rumniya</i>)	
Kasıblıq	292
ALEKSANDRU VLAXUTSE (<i>Rumniya</i>)	
Umineskuya	294
Əkinçi	296
DUMİTRU NEKULUTSE (<i>Rumniya</i>)	
Məzlumlar və cəlladlar	297

ALEKSANDRU MAÇEDONSKIY (<i>Rumuniya</i>)	
Yaşasın kral!	300
İOHAN MAYRHOFER (<i>Avstriya</i>)	
Dalğı və gül	302
Təsəlli	303
Təravət	303
İOSİF XRIŞTİAN SEDLİS (<i>Avstriya</i>)	
Hava gəməsi	304
FRANS QRİLPARSER (<i>Avstriya</i>)	
Çevrilmə	307
İşiq və kölgələr	308
NİKOLAUS LENAÜ (<i>Avstriya</i>)	
Lotta	309
Payız qərarı	311
Göylərin qəmi	312
Üç hindu	313
Subay	314
Axına bax	316
Forma	317
ANASTAZİUS QRYUN (<i>Avstriya</i>)	
Xəbər	318
MORİS HARTMAN (<i>Avstriya</i>)	
İlk uçuş	320
ERNST YANDL (<i>Avstriya</i>)	
Kitabxana	321
Evə qayıdış	321
Yumurtlanmış şeir	322
Bayquşlar	322

FRANSE PREŞERN	
<i>(Sloveniya)</i>	
Sağlıq	324
Xahiş	326
Hara?	327
Valentin Vodnikin xatirəsinə	328
Münəccimlərə	329
DRAQOTİN KETTE	
<i>(Sloveniya)</i>	
Sevdiyim qıza	331
YOSİF MURN-ALEKSANDROV	
<i>(Sloveniya)</i>	
Perronda	332
PETAR PREPADOVIÇ	
<i>(Serbiya)</i>	
Qayığım	333
“Yox, arzular, zülmətdə”	333
BRANKO RADİÇEVIÇ	
<i>(Serbiya)</i>	
Yazıq sevgili	335
YOVAN YOVANOVIÇ-ZMAY	
<i>(Serbiya)</i>	
“Qızılgüllər” silsiləsindən	336
“Solmuş qızılgüllər” silsiləsindən	337
Həyatı sevirəm	338
Şair və nəğmə	339
Bolqar qardaşlara	340
Şərəf	340
YANNİS RİTSOS	
<i>(Yunanıstan)</i>	
“Doğurdanmı? Məktub gəlib?”	341
“O uca zirvədə”	341
Proletar natiq	341
Noyabr	342

JAK DARRAS (Fransa)	
“Amyenli Jak”	343
EİRA STENBERQ (Finlandiya)	
“Kişini sevmək bədbəxtçilikdir!”	346
“Kaş əlim bıçağa çönsün”	348
TOOMAS LIYV (Estoniya)	
Siz və dələlər barədə	349
İMANT ZİEDONİS (Latviya)	
<i>Qara daşım yatmur mənim (Ç.Əlioğlu)</i>	351
Bəli! Bəli!	352
“Natəmiz küçəyə düməğ qar yağır”	353
“Yanis gələn kimi kəsib söhbəti”	354
“Yay kimi gərilib damarı qara daşın”	355
“Eh, bütün bunlar ki, qoz kimi yumru”	355
Yeganə günah	356
Fikrimdən keçəni oxumuş kimi	357
“Bir qərib harayla tərək edir qular”	358
“Bu gecə heç kim”	358
ULDİS BERZİNŞ (Latviya)	
İlin dörd fəslə	360
KNUT SKUENEKS (Latviya)	
“Üç ağıllıya bir daş verdilər.”	362
ONE BALYUKONİTE (Litva)	
Sənin köhlənlərin	363
İQOR SİKİRİTSKI (Polşa)	
Əllərim	365
Balıqqulağı	365
Qaqarın	366

TOMAS MAQRAT

(ABŞ)

“Körpəmi havaya çıxardanda mən”	367
“Gülür körpə oğlum, hərdən oxuyur...”	367
Sən öyrətdin	367
İmperialist müharibəsinin qısa tarixi	367
Ölçü vahidi	368
Məsləhət	368
Şeir qoşmağa cəhd edən tənqidçiyə	368

TOMAS ORTA RUIŞ

(Kuba)

Tanış olun – bizim ailə	369
Əgər	372
Xose Pas daha gəlmir	372
Köhnə saat	373

ROLANDO TOMAS ESKADRO

(Kuba)

Misra	374
-------	-----

MİNİMALİST ŞEİR VƏ

YİĞCAMLAR BARƏDƏ (Ç.Əlioğlu)	375
------------------------------	-----

MƏNSUR VƏKİLOV

(Azərbaycan)

“Dənizim mənim” silsiləsindən seçmələr	404
Vətənin adı	409
Şəkillə söhbət	410
“Quşlar oxuyurlar, qoymurlar yatam.”	411
Sənin izin	412

İLHAM BƏDƏLBƏYLİ

(Azərbaycan)

“Nə qış bir qışdır”	414
“Quş qopdu budaqdan”	414
“Qışı yola salıb sən”	414
“Qatar tərpnəməyinə”	415
“O dibsiz geniş səma bir də doğma gözlərin”	415
“Eyvanın başı üstdə”	415
“Min iki yüz addımdır”	415

“Göz qoydu Allahın işinə İblis”	.416
“Şirəli yer seçib əkinçün Şeytan”	.416
“Ananın bətnindən düşməmiş məni”	.416
“Boşalmış perron.”	.416
Sərt romans	.417
“Payızdır... Soyunub lümlüt qayınlar...”	.418
“İkimiz də səhv idik...”	.418
“Xoşbəxt göz yaşları”	.419
Sən evdə olmayanda	.420
Dön geri bax, bacım	.421

DÜNYA ƏDƏBİYYATI

ANTOLOGİYA

I CİLD

BAKI, “AVRASIYA PRESS”, 2010

Buraxılışa məsul		<i>Vaqif Bəhmənlı</i>
Texniki redaktor		<i>Mübariz Piri</i>
Dizayner		<i>Turab Məhərrəmli</i>
Korrektor		<i>Tofiq Bayramlı</i>

“Avrasiya press” nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küçəsi 1a
Tel: (994 12) 439-76-97